Modern Klasikler Dizisi -27

Nobel Edebiyat Ödülü

WILLIAM GOLDING

KULE

İngilizce aslından çeviren:

E. EFE ÇAKMAK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

2. basım

Genel Yayın: 532

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

WILLIAM GOLDING
KULE

ÖZGÜN ADI
THE SPIRE

COPYRIGHT © WILLIAM GOLDING, 1954
FABER & FABER, LTD / AnatoliaLit telif hakları ajansı kanalıyla alınmıştır.

ÇEVİREN
E. EFE ÇAKMAK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
OSMAN ÇAKMAKÇI

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM AĞUSTOS 2001, İSTANBUL
II. BASIM OCAK 2014, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-286-4 (KARTON KAPAKLI)

Baskı
YAYLACIK MATBAACILIK
Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı İstanbul
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -27

William Golding

Kule

İngilizce aslından
çeviren: E. Efe Çakmak

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Judy için

Bir

GÜLÜYORDU, başı dik, alnı açık; gülüyordu ve başını sallıyordu. Yüce Tanrı, her şeye kadir olan babamız, boyalı camdan süzülüp gelen gün ışığının tüm haşmetiyle yüzünü nura boğuyordu; bir haşmet ki İbrahim'le İshak'ı ve Tanrı'nın ta kendisini, önce yiyip bitirmiş, ardından göklere çıkarmıştı. Sevinçten dolu dolu olan gözleri, fazladan bir renk cümbüşü yaratmıştı.

Başı dimdik, elleri önünde duran kule maketinin üzerinde, gözleri kısık; sevinç...

"Hayatımın yarısı bugünü beklemekle geçti!"

Karşısında, katedral maketinin yerleştirildiği küçük masanın diğer tarafında şansölye[1] duruyordu; yaşlı, solgun yüzü gölgede karanlıktı.

"Bilemiyorum, Başrahip Hazretleri. Bilemiyorum."

Masanın diğer tarafına, Jocelin'in kule maketini iki eliyle sımsıkı tuttuğu yere doğru şöyle bir baktı. Yarasanınkini andıran tiz, titrek sesi rahipler meclisi binasının ağır havasında belli belirsiz yankılandı.

"Ama bu tahta parçasının, şey olacağını düşünürseniz... Uzunluğu ne demiştiniz?"

---

1 Piskoposluk işlerinin düzenlenip kayda geçirilmesinden sorumlu, yüksek rütbeli rahip, İngilizce *lord chancellor*. – ç.n.

"Kırk beş santimetre, Şansölye Hazretleri."

"Kırk beş santimetre. Evet. Pekâlâ. Ağaç, taş ve metalden inşa edilecek bir yapıyı temsil ediyor, öyle değil mi?"

"Yüksekliği yüz yirmi metre olacak."

Şansölye, elleri karnında, gün ışığına çıktı, kayıtsızca etrafına bakındı. Sonra başını kaldırdı ve çatıya baktı. Jocelin gözucuyla onu izliyordu; seviyordu onu.

"Biliyorum, temeller... Fakat Tanrı yardım edecektir."

Şansölye aradığı şeyi bulmuştu; bir anı.

"Ah, evet."

Sonra ileri yaşına uygun alışkanlıklarına, günlük meşgalesine dönmek üzere, usul adımlarla uzaklaştı, kapıdan süzülüp çıktı. Arkasında, havada asılı bir de ima bırakmıştı.

"Sabah duası. Tabii."

Jocelin dikildi kaldı, tatlı ihtiyarın arkasından şefkatle baktı. Mekânım, evim, insanlarım. Alayın kuyruğunda sakristiyadan[2] çıkacak ve her zaman yaptığı gibi sola dönecek; sonra aklı başına gelecek ve sağa, Meryem Ana Şapeli'ne yönelecek! Jocelin kutsal bir neşe içinde başı dimdik, bir kez daha gülümsedi. Hepsini tanıyorum, bugüne kadar neler yaptıklarını, şu an neyle meşgul olduklarını ve daha ne yapacaklarını biliyorum. Geçirdiğim onca seneden sonra, bu mekânı bir ceket gibi sırtımda taşıyorum.

Artık gülmüyordu, sevinç gözyaşlarını sildi. Beyaz kuleyi eline aldı ve eski katedral maketinin ortasında kare biçiminde oyulan boşluğa sıkıca yerleştirdi.

"İşte böyle!"

Maket sırtüstü yatan bir adamı andırıyordu. Nef[3] ada-

---

2 Bir kilise ya da katedralde, özel ayinler için kullanılan, genellikle yüksek sunağın arkasına inşa edilen ve Meryem Ana'ya adanan şapel, İngilizce *Lady Chapel*. – ç.n.

3 Kiliselerde girişten transept karesine ya da apsise kadar uzanan ve cemaate ayrılmış olan bölüm. Din adamlarının bulunduğu yerden (bazen

mın birleşik duran bacaklarıydı, her iki yandaki transeptler[4] ise iki yana açtığı kolları. Koro yeri[5] adamın bedeniydi; şu an bir ayin yapılıyor olması gereken Meryem Ana Şapeli'yse kafası. Şimdi bunların yanı sıra, binanın kalbinden yükselen, fırlayan, dikilen, adeta püsküren onur, o biricik taç, şu yeni kule vardı. Bilmiyorlar, diye geçirdi içinden, Tanrı'nın bana gösterdiklerinden söz etmediğim sürece de bilemezler! Neşeyle gülmeye başladı yeniden, güle güle meclis binasından çıktı ve avluya, güneş ışığının kümelendiği arkatlı avluya[6] doğru gitti. Şunu da aklımdan çıkarmamalıyım, kule her şey değil! Mümkün olduğunca, bugüne kadar ne yaptıysam aynısını yapmalıyım.

Böylece katedralin batı cephesine açılan kapıya varana kadar perde üstüne perde aralayarak avlunun çevresini dolaştı. Ses çıkarmamak için sürgüyü büyük bir özenle kaldırdı. Geçerken başını öne eğdi ve her zaman yaptığı gibi, içinden, "Ey kapılar, kaldırın başlarınızı!"[7] dedi. Fakat bu kadar temkinli davranmasına gerek olmadığını içeri girmeden önce de biliyordu, katedralde zaten haddinden fazla curcuna vardı. Gürültü dua sesini bastırıyordu, rahiplerin sesleri o kadar kısık çıkıyordu ki sanki toplasan bütün sesler

---

paravanlarla) ayrılır. Nef kelimesi, Latince navis, yani gemi kelimesinden türemiştir. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde kiliseler insanları kurtaracak olan gemiler olarak görüldüğü için böyle bir adlandırmaya gidildiği düşünülür. – ç.n.

4 Nefin koro yerine yakın bölümünde nefe dik yapılan, böylece nef ve koro yeriyle birlikte bir haç oluşturan mekân. Nefle birleştiği yere transept karesi denir. Transept karesinin iki yanında kalan mekânlarsa burada güney transepti ve kuzey transepti olarak birbirinden ayrılıyor. – ç.n.

5 Transept karesiyle (dolayısıyla nefle) Meryem Ana Şapeli ya da apsis arasında kalan, kilise korosuna ayrılan bölüm. – ç.n.

6 Rahiplerin ve diğer din görevlilerin oturduğu yapılara bağlanan, dört yanı üzeri örtülü geçitlerle (ya da arkatla) çevrili mekân, İngilizce *cloister*. – ç.n.

7 24. Mezmur'dan (Davud'un Mezmuru): "Ey kapılar, kaldırın başlarınızı / Kaldırın başlarınızı ey ebedi kapılar / Ve İzzet Kralı girecek." – ç.n.

tek bir avuca sığacaktı; yine de Meryem Ana Şapeli'nden, katedralin öbür ucundan, tahta ve keten bezinden yapılan paravanın arkasından duyuluyorlardı. Yankı yüzünden tüm sesler birbirine karışıyordu. Ama onca ses içinde diğerlerinden daha yakın bir yerden gelen bir ses vardı ki, taşı toprağı kazan adamlar olduğunu anlatıyordu. Konuşuyor, emirler yağdırıyor, bazen bağırıyorlardı, kalasları döşeme taşlarının üzerinde sürükleye sürükleye taşıyorlardı, molozu el arabalarına yüklüyorlar, sonra da yüklerini özensizce boşaltıyorlardı; eğer şamatayla koronun keskin sesini karıştıran, ikisini o duvardan bu duvara vuran ve böylece sonu gelmez bir ilahide tek sesliliğe mahkûm kılan yankı da olmasaydı, curcuna pazaryerinin kuru gürültüsü gibi biçimden yoksun kalacaktı. Sesler öyle tazeydi ki büyük batı kapısının gölgesinde, telaşla katedralin orta yerine doğru ilerlemeye başladı, saklı Yüksek Sunak'ın önünde diz çöktü ve sonra doğruldu, bakakaldı.

Bir an gözlerini yumdu. Daha önce de güneş vardı, ama böylesi bir güneş değil. Nefte görünürde en katı şey, ne katedrali koro basamaklarından itibaren ikiye bölen ve tahta ile keten bezinden yapılmış paravan, ne nefin iki yanındaki arkatlar ne de onların arasındaki küçük sunaklar ve boyalı mezar taşlarıydı. En katı şey, ışığın ta kendisiydi. Güney koridorundaki sıra pencerelerden giriyordu içeri ve bu yüzden beraberinde bin bir renk getiriyordu; gözlerinin önünde sağdan sola müthiş bir düzen içinde uzanan ışık, nefin kuzey tarafındaki sütunların dibine vuruyordu. İnce toz, her yerde, ışıktan olma bu dallara ve gövdelere hacim veriyordu. Bir kez daha baktı onlara, gözünün önündeki toz zerreciklerinin nasıl da birbirleri etrafında uçuştuğunu ya da bir araya gelip yığınlar oluşturduğunu gördü; tıpkı bir esintide susinekleri gibi. Bulutlar halinde eğile büzüle nasıl da sürüklendiklerini, yer yer anlık duraksamalarla nasıl da havada asılı kaldıklarını gördü; uzaktaki dallar ve

gövdelere gelince, bu mesafeden onlar sadece bir renkti, katedralin bedenini bir uçtan diğer uca saran bir bal rengi. Güney transeptinden giren ışığın, elli metrelik karartının ötesinden transept karesini aydınlattığı yerde, bal iyiden iyiye koyulaşıyor, feryat figan çalışan adamların arasında tıpkı Habil'inki gibi dikilen bir sütuna dönüşüyordu.

Şaşıp kaldı gün ışığının katılığına, hüzünle başını salladı. Eğer mesele Habil'in şeyi olmasaydı, diye geçirdi içinden, şu ışığı büyük ölçüde haklı bir hacim sayabilir ve taştan gemimin onun yanı başında karaya oturduğuna inanabilirdim; sonra kıs kıs güldü, doğruyu yanlıştan her koşulda ayıran akıl, çocuk gibi yoldan çıkmasını da biliyor. Nefin öbür ucunda, tahta ve keten bezinden yapılmış paravanla karşılaşınca, şimdi yandaki sunaklarda da hiç mum kalmadığından, buranın bir tür putperest tapınağı olduğunu düşünebilirim; güneş tozu diyarının orta yerine kurulan şu iki gürültücü adam da –levhayı manivelayla kaldırıp sonra da arka tarafa düşsün diye bıraktıklarında, o ne gürültü patırtı, ne biçim bir yankıydı– başka türden âlemlerin papazları olsa gerek. Kusuruma bakmayın.

Bu evde tam yüz elli yıldır, dur durak bilmeksizin, halı dokur gibi övgü düzüyoruz biz. Her şey eskisi gibi olacak; hatta daha iyi, daha zengin, dualarımızın deseni nihayet ortaya çıkacak. Şimdi duaya gitmeliyim.

Ama duaya gitmeyeceğini kendisi de biliyordu, bu büyük sevinç gününde bile. Pür neşe kıkır gülmeye başladı, neden gitmeyeceğini kendisi de biliyordu. Her gün aynı hikâye, diye düşündü; kimin arandığını, kimin vaaz verdiğini, kimin kime vekâlet ettiğini, taştan gemisinin ve tayfalarının ne âlemde olduğunu biliyordu.

Sanki aklından geçenler sahneye yeni bir oyuncu çağırmış gibi, kaldırılan bir sürgünün sesiyle birlikte kuzeybatı köşesinden bir kapı gıcırtısı duydu. Yine göreceğim, diye düşündü, her gün olduğu gibi, vaftiz kızımı göreceğim!

Kadın sanki hatırası onu buyur etmiş gibi kapıyı açtı ve hızlı adımlarla içeri girdi, o da olduğu yerde beklemeye koyuldu; her zamanki gibi eli havada, kızını kutsamaya hazırlanıyordu. Fakat Pangall'ın karısı sola döndü ve toza karşı tek elini siper etti. Dosdoğru yanına gelmektense kuzey koridoruna yönelmişti. Aniden gözden kaybolan o uzun, tatlı yüzü ancak bir anlığına görebildi; arkasından, havaya kaldırdığı eliyle bir haç çizdi. Kuzey koridorunun ışıksız sunaklarını geride bırakan kadını biraz sevgi, biraz da hayal kırıklığıyla seyretti. Kadın kapüşonunu çıkarınca beyaz eşarp göründü. Gri pelerini havada salınınca yeşil elbisenin ucu da meydana çıktı. Tam bir kadın, diye geçirdi içinden, severek onu; şu aptalca, çocukça merakı da kanıtı. Fakat bu Pangall'ın ya da Peder Anselm'in derdi. Kadın ne kadar aptalca bir iş yaptığının farkına varmış gibi, toza karşı tek eli havada, aceleyle çukurun etrafını dolaştı, nefi bir uçtan diğer uca geçti ve krallığın kapısını arkasından kapattı. Ciddiyetini bozmadan, ağır ağır başını salladı.

"Bana öyle geliyor ki sonunda hepimiz için bir şeyleri değiştirecek."

Kapı kapandıktan sonra neredeyse tam bir sessizlik hâkim oldu; sonra sessizliğin içinde, başka küçük sesler duyuldu, pat, pat, pat. Sola döndü, dilsiz adam, üstünde deriden önlüğü, dizlerinin arasında koca taş kütlesi, kuzey arkadında bir sütun kaidesinde oturuyordu.

Pat, pat, pat.

"Herhalde seni bana boş duruyorum diye gönderdi, Gilbert!"

Dilsiz oturduğu yerden telaşla kalktı. Jocelin tebessüm etti.

"Bu işle uğraşan onca insan içinde en az çalışan benmişim gibi duruyor, ne diyorsun?"

Dilsiz sevincini bir köpek gibi ifade etti; açtığı ağzından birtakım hırıltılar çıktı. Bu Jocelin'i eğlendirdi, yine gülerek

karşılık verdi. Aralarında bir sır varmış gibi, imalı imalı başını salladı.

"Şu dört sütuna git bir sor bakalım, gerçekten boş mu duruyorlarmış!"

Dilsiz adam da gülümsedi ve başını salladı.

"Birazdan dua etmeye gideceğim, istersen gel benle. Sessizce oturur çalışırsın istersen. Bez getirmeyi ihmal etme, yoksa Pangall seni Meryem Ana Şapeli'nden yaprak gibi süpürüp atar. Pangall'ı kızdırmak yok."

Sonra yeni bir ses daha duyuldu. Dilsizi unuttu ve başını az yana çevirip bu yeni sese kulak verdi. Hayır, dedi kendi kendine, bu kadarı fazla, bu gerçek olamaz! Pür telaş, katedralin diğer tarafına, kuzey transeptine tepeden bakabileceği güney koridoruna yöneldi. Peverel sunağının köşesinde dikilip kaldı. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi oldu, derin bir coşku içinde, kendi kendine fısıldadı.

"Gerçekmiş. Bunca yıllık emek ve mücadelenin sonunda, oldu işte... Övgüler olsun."

Çünkü imkânsızı gerçekleştiriyorlardı. O duvarın dibinden kaç kere geçtim, diye geçirdi içinden. Dışarısı ve içerisi arasında kesin bir sınır vardı. Dün ve bugün gibi, geri dönüşsüz, sonsuza değin ayrılmışlardı birbirlerinden. İç tarafın pürüzsüz taş yüzeyi işlenmiş, boyalıydı, dış tarafın yüzeyi kaba ve yosunluydu; dün, ya da yalnızca bir Meryem Ana duası önce, ikisi çeyrek mil uzaktı birbirine. Fakat şimdi o taşların yerinde yeller esiyor. İçerisiyle dışarısı bir oldu. Şimdilik küçük bir delikten bakıyorum ama, olsun. Tam karşıda şansölyenin evinin köşesini görebiliyorum. Belki şimdi Ivo da oradadır.

Ha gayret. Övgüler olsun sana yüce Tanrım. Sonun başlangıcına geldik. Kilisenin orta yerine, asilzadenin birine kazılan bir mezara benzeyen çukuru açtırmak bir başlangıçtı belki ama, bu bambaşka bir şey. Şimdi kilisemin bedenine dokunuyorum. Bir cerrah gibiyim. Haşhaşla uyuşturduğum karnına yanaştırıyorum neşterimi.

Bu fikir çok hoşuna gitmişti, hayal kurmaya devam etti. Sabah duasının güç bela duyulan seslerinin, sırtüstü yatan uyuşmuş bedenin cılız soluğu olduğunu düşledi.

Koro yerinin diğer tarafındaki gençlerin sohbetine kulak misafiri oldu.

"Ne dersen de; kibirli işte."

"Üstelik cahil de."

"Asıl derdi ne, söyleyeyim mi? Kendini bir ermiş sanıyor! Onun gibi biri!"

Başrahibin gölgesini gören iki diyakon kendilerini yere attılar.

Diz çöken iki gence sevgi dolu gözlerle baktı.

"Demek öyle, evlatlarım! Nedir bu yaptığınız? Dedikodu mu, yoksa iftira mı? Birine iftira mı atıyorsunuz?"

Boyunları büküldü, tek söz etmediler.

"Kimdir o zavallı adam? Böyle yapacağınıza onun için dua etmeliydiniz. Yaptığınıza bakın."

İki elinde iki tutam kıvırcık saç, nazikçe kaldırdı onları yerden; önce beyaz yüzü çevirdi kendine, sonra diğerini.

"Şansölye Hazretlerine gidin ve böyle bir günahın ardından nasıl tövbe edeceğinizi sorun. Can kulağıyla dinleyin sözlerini, evlatlarım. Tövbenin ne olduğunu anlarsanız, inanın size sevinç verecektir."

İkisini orada bıraktı ve geri dönüp güney koridoruna doğru yürümeye başladı; ama onu yolundan alıkoyacak başka bir şey daha vardı. Pangall paravanda güney ambülatuvarından[8] transept karesine açılan geçici kapının önünde bekliyordu; ve şimdi karşısında Jocelin'i görünce, yanındaki uşakları savdı, iki eliyle birden sımsıkı tuttuğu süpürgesiyle birlikte güçlükle, sol ayağını yerde sürüye sürüye yaklaştı.

"Muhterem Peder."

"Şimdi olmaz, Pangall."

---

8 Koro yerini çevreleyen yarım daire biçimli koridor, Latince *ambulatorium*. – ç.n.

"Lütfen!"

Jocelin başını iki yana salladı, geçip gidecekmiş gibi yaptı; ama adam nasırlı elini öyle bir kaldırmıştı ki havaya, sanki başrahip geçip gitse, arkasından uzanıp onu ensesinden tutuverecekti. Jocelin durdu, gözlerini yerden ayırmadan konuştu.

"Söyle bakalım, ne istiyorsun? Yine aynı mesele mi?"

"Şu adamlar..."

"Adamlar seni hiç ilgilendirmiyor. Bunu kafana sok artık ve bir daha lafını etme."

Ama Pangall yerinden kımıldamadı, alnını örten keçe saçlarının altından dik dik baktı. Kahverengi tüniği, göğsünde kavuşturduğu kolları ve eski pabuçları; hepsi toz pislik içindeydi. Öfkeli yüzüne toz yapışmıştı. Toz ve öfke yüzünden sesi boğuk çıkıyordu.

"Daha geçen gün bir adam öldürdüler, muhterem peder!"

"Biliyorum. Dinle evladım..."

Pangall başını öylesine ciddi, öylesine kendinden emin bir edayla salladı ki, Jocelin söyleyecek bir şey bulamadı; boynunu büktü, ağzı açık kaldı. Pangall yere koyduğu süpürgesine dayandı. Bir süre döşeme taşlarını seyrettikten sonra, tekrar başrahibin yüzüne baktı.

"Bir gün beni de öldürecekler."

Yankıyla birlikte bir uğultuya dönüşen inşaat gürültüsünün ortasında, sessiz kaldılar. Toz ikisinin arasında gün ışığında dans ediyordu. Jocelin'in neşesi geri geldi. Ellerini adamın tüniğinin deri omuzlarına götürdü, onu bir güzel sarstı.

"Seni öldürmeyecekler. Kimse seni öldürmeyecek."

"Öldürmeseler bile barındırmazlar beni burada."

"Sana kimse zarar vermeyecek. Söz veriyorum."

Pangall öfkeyle süpürgesine sarıldı. Şimdi iki ayağını birden yere basıyordu. Başrahibin sözlerine dudak büktü.

"Muhterem Peder, niçin yaptınız bunu?"

Jocelin pes etti, ellerini adamın omzundan çekti; havada salınan elleri, sonunda bel hizasında kavuştu.

"Benim bildiğimi sen de biliyorsun, evladım. Tanrı'nın evi daha görkemli olsun diye yaptım."

Pangall dişlerini gösterdi.

"Yerle bir edince daha mı görkemli olacak?"

"Sus artık, fazla ileri gitmeden sus."

Pangall'ın cevabı düpedüz saldırıydı.

"Siz hiç burada gecelediniz mi, Muhterem Peder?"

Nazikçe, çocuk severmiş gibi.

"Çok geceledim burda. Sen de bal gibi biliyorsun, evladım."

"Kar yağmaya başladı mı, bütün ağırlık kurşun çatıya binince; yapraklar olukları tıkayınca..."

"Pangall!"

"Benim dedemin dedesinin dedesi yapmış buranın inşaatını. Hava sıcakken şu kubbenin üstündeki çatıyı seyreder, aylak aylak gezinirmiş buralarda, tıpkı benim yaptığım gibi. Neden biliyor musunuz?"

"Sakin ol, Pangall, sakin ol."

"Neden? Neden?"

"Peki anlat bakalım."

"Bir gün çam kütüklerden birinin için için yandığını fark etmiş. Akıllı adammış neyse ki, keseri yanındaymış kütüğü gördüğünde. Su getirmeye gitseymiş, o dönüp de suyu boşaltana kadar korların üzerine, çatı cayır cayır yanmaya başlar, kurşun da eriyip su gibi akarmış herhalde aşağıya. Çıkmış yukarı vurmuş keseri. Kocaman bir oyuk açmış, çocuk koysan sığacak bir oyuk, korları söküp almış. Sonra o korları kendi elleriyle taşımış aşağıya; zavallı dedeciğimin elleri domuz eti gibi kızarmış. Haberiniz var mıydı?"

"Hayır."

"Ama ben biliyorum işte. Biz hepimiz biliyoruz. Tüm bunlar..." derken süpürgesini yere vurup bir güzel toz kaldırdı, "bunca yıkıntı, bunca kırıp dökme... gelin size şu çatıyı bir göstereyim."

"Yapacak başka işlerim var, Pangall, bildiğim kadarıyla senin de işin başından aşkın."

"Sizinle konuşmam gerekiyor..."

"Konuşuyorsun zaten, ne yaptığımızı sanıyorsun?"

Pangall bir adım geri çekildi. Başını kaldırıp sütunlara göz gezdirdi. Derdini anlatmak için onlardan yardım ister gibi, yükseklerde parlayan pencerelere baktı.

"Muhterem Peder. Çatı diyorum, çatı... Güneybatı kulesinin merdivenini çıkarsanız, hemen kapının dibinde bir keser göreceksiniz, hazır bekliyor."

"Aferin. Çok iyi düşünmüşsün."

Pangall boştaki elini havada şöyle bir salladı.

"İşe yaramıyor. Hiçbir şey yaptığımız yok ki bizim. Süpürdük, temizledik, sıvadık, boyadık, taş kırdık, cam bile kestik, yine ses çıkarmadık..."

"Biz hepimiz Tanrı'nın evinin sadık hizmetkârlarıyız. En azından ben buna gayret ediyorum."

"Babam da öyleydi, babamın babası da. Ben de öyleyim, sonuncu benim işte, ama benden sonra kimse olur mu, orasını bilmiyorum."

"O iyi bir kadın, iyi bir eş, oğlum. Sözümü dinle, sakın kesme ümidini, sabret."

"Benimle alay ediyorlar, hayatımla oynuyorlar. Dahası var. Neler çekiyorum bir bilseniz, gelin de bir bakın evim ne hale gelmiş."

"Daha önce bakmıştım."

"Ama son birkaç haftadır o tarafa yolunuz düşmedi. N'olur Peder, hemen gider geliriz..." Pangall pederi arkasından gelmeye ikna etmek için boştaki elini havada sallayarak ve diğer elindeki süpürgeyi yerde sürüyerek, topallaya

topallaya güney transeptinin yolunu tuttu. "Burası bizim evimizdi. Bize ne olacak şimdi? Bakın işte!"

Küçük kapıdan dışarıyı, arkatlı avluyla güney koridoru arasında kalan alanı gösteriyordu. Jocelin ancak takkeli başını eğerek geçebildi kapıdan. Sonra kapının önünde bir süre durdular, Jocelin sol kolunu Pangall'ın omzuna atmıştı; ne kadar çok yol aldıklarını ağzı açık izledi. Avlu dizi dizi tuğlalarla, yontulmuş taş yığınlarıyla doluydu. Yığınların yüksekliği payandalar arasındaki pencerelere kadar ulaşıyordu. Taşlardan artakalan alanı kalas ve kütük kümeleri doldurmuştu ve tüm bu malzemenin arasından geçit veren daracık bir yol vardı. Girişin sol tarafında sazlardan yapılan bir gölgeliğin altına bir bank konmuştu. Bankın etrafına cam ve kurşun parçaları yığılmıştı ve yapı ustasının iki adamı orada harıl harıl çalışıyordu; çink, tak tak, çink, tak tak...

"Görüyor musunuz, Peder. Evimin kapısını zor buluyorum!"

Jocelin yığınların arasında adamı takip etti.

"İşte bana bu kadar alan bıraktılar, iyi ama bu böyle gider mi Peder?"

Kulübenin önünde ancak şapeldeki küçük sunak kadar boş bir alan kalmıştı, duvarın dibindeyse yemek artığı ve çamur vardı. Jocelin kulübeyi baştan aşağıya süzdü, Pangall'ın evine daha önce hiç bu kadar yakından bakmamıştı. İşlerin nasıl gittiğini öğrenmek için daha önce de bakmıştı bakmasına, ama uzaktan, kapı aralığından; çünkü nihayetinde, resmen kilisenin malı olsa da, avluyla kulübe Pangall'ın krallığının sınırları içinde kalıyordu. Kulübe sanki yapı ustasının izni olmadan kondurulmuştu buraya, gündüzleri gölgesi güneydoğu penceresine düşüyordu. İşte şimdi her şeyiyle gözlerinin önündeydi, yani içerisiyle dışarısı bir kez daha bir araya geliyordu. Kulübe sırtını katedral duvarına vermiş, avluya bakıyordu; eski bir evin dam saçağında, zamanla kim bilir kaç nesil serçe ve kırlangıcın

türlü izler ve terk edilen yuvalar bırakarak yarattığı çıkıntılara benziyordu. Hem kaçak, hem gizli, hem de küstah bir yapıydı; izinsiz yapılmıştı oraya, hoş görülmüştü, hiç söylenmese de o kulübenin oraya ait olmadığını herkes biliyordu, ses çıkaran yoktu, çünkü orada barınan çok işe yarıyordu. Bu kulübe bir sütunu ve pencerelerden birini kapatıyordu. Duvarlarının bir kısmı neredeyse katedralin kendi taşları kadar eski, gri katedral taşlarından inşa edilmişti. Koruyacak hiçbir penceresi olmayan anlamsız bir damlalık vardı. Duvarlarının diğer bir kısmı çamur sıvalı duvarlardandı. Kulübeden de, katedralden de eski, hamur kadar ince işlenmiş taşlar da kullanılmıştı inşaatta; Romalıların bin yıldır görmediği soğuk bir körfezde yeniden meydana çıkan bir ganimet. Masraftan kaçınılmamış, çatının küçük bir bölümü kurşunla çevrilmişti; diğer küçük bir bölümü de, korocu rahiplerin mutfağının çatı kaplamasına benzeyen bir arduvazla kaplanmıştı. Bir de dam vardı, öylesine eski, öylesine bakımsızdı ki, yosunla kaplı eğri büğrü bir çıkıntıdan ibaretti. Çatı pencerelerinden biri, en kötüsünden, renkli cama benzeyen kare biçimli bir şeyi taşıyacak biçimde yapılmıştı, diğeriyse daha küçüktü ve demirleri vardı. Geçen yüz elli yıl, parça parça inşa edilen kulübe, ağır, bitkin bir hava veriyordu. Gelişigüzel bir araya getirilen parçalar, üst üste binip ebedi istirahate yatmış gibi, evin kendisi de çatısı gibi eğik duruyordu.

Jocelin kulübeye baktı, evin dört bir yanını saran malzeme yığınlarına göz gezdirdi; biri birinden beter iki huzursuzluk kaynağı.

"Anlıyorum."

O daha sözünü bitirmeden, kulübeden, tatlı şarkılar söyleyen güzel bir ses yükseldi. Goody dışarı çıktı, onu gördü, sustu ve yan yan tebessüm etti. Elindeki ahşap kovayı güney duvarının dibine boşalttı ve içeri girdi. Sonra tatlı ses yine şarkılar söylemeye başladı.

"Bak Pangall, dinle şimdi. Söylediklerinin hepsini duydum. Biz eski dostuz, konumlarımız farklı olmasına rağmen sen ve ben çok şey paylaştık. Anlaşmaya bakalım. Kuleyi dikecekler ve o zaman bu çile bitecek. Sen bana asıl derdin ne, onu anlat bakalım."

Pangall bir taraftan ellerindeki camla uğraşan, bir taraftan da ıslık çalan adamlara baktı. Jocelin eğildi.

"Derdin karın mı? O iyi kadına çok mu yakın çalışıyorlar, ha?"

"Hayır, mesele bu değil."

Jocelin bir süre sessiz kaldı, adamın karşısında bilgece bir edayla başını sallıyordu.

"Ona, bazı erkeklerin sokakta bazı kadınlara davrandığı gibi mi davranıyorlar? Sesleniyorlar mı arkasından? Fazla mı samimi oluyorlar?"

"Hayır."

"Ne öyleyse?"

Pangall'ın yüzünde öfkeden iz kalmamıştı şimdi. Fakat anlaşılan kafası biraz karışmıştı.

"Aslına bakılırsa, asıl sorun benimle ilgili. Neden ben? Benden başkası yok mu yani? Neden benimle alay ediyorlar?"

"Sabırlı olmalıyız."

"Hep aynı şey. Ne yaparsam yapayım. Yaptığım her şeye gülüyorlar, benimle alay ediyorlar. Ne zaman arkamı dönsem..."

"Çok alıngansın be adam. Bırak yapsınlar ne yaparlarsa."

Pangall'ın yüzü düştü.

"Daha ne kadar sürecek?"

"Başımıza bela olacaklar biliyorum, itiraf ediyorum, en az iki sene daha katlanmamız gerek."

Pangall gözlerini yumdu ve derin bir ah çekti.

"İki sene!"

Jocelin adamın sırtını sıvazladı.

"Bir de şöyle düşün, oğlum. Taş taş üzerine konacak, kalaslar döşenecek, duvarlar günbegün yükselecek. Sonsuza kadar karşında cam kıracak halleri yok ya! Bir gün kule bitecek, o zaman Tanrı'nın evi daha da görkemli olacak."

"Hayal bile edemiyorum, Peder."

"Nedenmiş, Tanrı aşkın..."

Sözünü tamamlamadı, adamın iyiden iyiye huzursuzlandığını fark edince sustu; göz göze geldiklerinde huzursuzluk bir tokat gibi çarptı suratına. Çünkü Pangall'ın kafasının içindekileri gördü, söylenmemiş o sözler, bir kitabın sayfalarındaki sözler kadar okunaklıydı: *Çünkü temel kazılmadı, Jocelin'in akılsızlığının ürünü, haç tepeye konmadan yıkılacak.*

Dişlerini gıcırdattı.

"Sen de diğerleri gibisin; elinde keseriyle çatıya çıkan o ihtiyara benzemiyorsun. İmansızsın."

Fakat Pangall yere bakıyordu. Usulca Jocelin'in gölgesine yanaştı. Saçları keçe gibiydi, teni gübre renginde. Kirli alnı Jocelin'in alnından en az on beş santim alçaktaydı ve o alın yavaş yavaş, rahibin cüppesine kapanmaktaydı. Fazlasıyla rahatsız olan Jocelin hırıltıyla karışık bir fısıltı duydu.

"Nasıl katlanılır böylesine? Yalnız yakaladıklarında kıstırıp pataklıyorlar beni. İnsanların yüzüne bakamaz oldum, herkesin gözü önünde yapıyorlar. Karımdan bile çekinmiyorlar; bir türlü bitmedi çilem, Tanrı'nın her günü, her saat aklımda yaptıkları..."

Jocelin'in pabucunun burnundan bir "tıp" sesi geldi; eğilip baktığında parlak bir şey gördü orada; bir damla gözyaşı, pabucunun üstündeki bademyağı tabakasından, avlunun çamuruna karışmak üzere yere doğru süzülüyordu. Sabırsızlanıyordu, iç çekti. Söyleyecek bir şey arıyor gibiydi. Ama kayadan yansıyan gün ışığı gözlerini kamaştırdı ve o da başını kaldırdı, transept karesinin üstüne baktı ve bomboş göğü seyre daldı. Kule yükselmek için yapı ustasını ve

adamlarını bekliyordu. Aklına transept karesinin aşağısında döşemeyi kıran işçiler geldi ve o an tüm tasası neşeye döndü.

"Sana sabret dedim! Sana söz veriyorum, gidip yapı ustasıyla konuşacağım."

Bir kez daha adamın sırtını sıvazladı. Kalas ve taş yığınlarının arasında yolunu güçlükle buldu, alelacele yürüdü gitti. Gölgeliğin altında çalışan işçiler bir kez olsun dönüp bakmadılar yüzüne. Küçük kapıdan geçip güney transeptine daldı. Bir an dikildi kaldı, gözüne toz kaçmıştı, gözlerini kırpıştırdı. Döşeme taşlarının transept karesinin bir tarafına yığıldığını gördü, dizlerinin üzerinde çalışan adamlara baktı. Adamların arkasında kuzey duvarında bir oyuk vardı ve dış dünyadan büyükçe bir parça görülebiliyordu; böylece dışarıda, mezarların arasında, kütüklerin hazır beklediği, damı saman kaplı barınağı görebildi. Oracıkta bekledi, gülüyordu, başı dimdikti; yardımcısı Peder Adam'ın güney koridorundan telaş içinde ona doğru koşturduğunu gördü, rahibin elinde bir mektup vardı. Fakat Jocelin onu elini sallayıp savmaya çalıştı.

"Sonra gel, evladım. Önce müsaade et de bir dua edeyim."

Rahibin yaklaşmasına izin vermedi. Yüzünde tatlı bir gülümseme, içinde coşkuyla, güney ambülatuvarında, koro yeriyle sakristiya arasından adeta kanat çırparak geçti. Ayin sona ermişti ve etrafta iki korocu rahipten başka kimse kalmamıştı. Rahipler kapının önünde dikilmiş sohbet ediyorlardı. Onun için Meryem Ana Şapeli'nin orta yerinde bir *prie-dieu*[9] hazır edilmişti. Sunağın önünde bir dizini yere koyup haç çıkardı, sonra kalktı, *prie-dieu*'ye yöneldi ve sonra diz çöktü. Dilsizin çok yakınlarda bir yerde olduğunu biliyordu, taşı nazikçe oyarken çıkardığı sesleri duyabiliyordu. Aslında çok da gürültü yoktu ama, Jocelin bir türlü yoğunlaşamıyor, etrafındaki seslerden

9 Dua sırasında diz çökmek için kullanılan ahşap mobilya. – ç.n.

kurtulamıyordu. Onun duası kalbinin derinliklerine işleyen o harikulade coşkuydu.

Bu özel günde, Tanrı'nın bana gösterdiklerinin sonunda taşta şekil bulmaya başladığı bu muhteşem günde şükretmeyeceğim de ne yapacağım?

Öyleyse melekler ve başmeleklerle birlikte...

Coşkusu güneş gibi vuruyordu dudaklarından dökülen sözlere. Sözleri yakıp kavuran bir güneşti içindeki coşku.

*

Dizlerinin ne kadar dayanacağını biliyordu. Bu kadar uzun süre dizleri üstünde kalmasının onu ne hale getireceğinin farkındaydı. Sıkıntı veren ağrıları dinip, dizleri artık hissizleştiğinde, bir saatten uzun süredir orada olduğunu anlamıştı. Yine tek başına kalmıştı işte; yumduğu gözlerinin önünde bir ışık demeti tatlı tatlı dans etmeye başlayınca, bileklerindeki, dizlerindeki ve baldırlarındaki sancının geri döndüğünü hissetti. Duam asla sıradan olmadı; ondan bu kadar uzun sürüyor.

Derken bir anda, orada yalnız olmadığını fark etti. Birini duymuş ya da görmüş değildi. Sadece hissetmişti, tıpkı akşamları sırtında, ocaktaki ateşin sıcaklığını hissettiği gibi; hem kudretli hem de şefkatli, bu kişilik öyle derinden ve doğrudan bir baskı kurmuştu ki, belkemiğine dayanmış bile olabilirdi.

Dehşet içinde kaldırdı başını, güçlükle nefes alıyordu. Ne isterse yapmasına göz yumdu. Ben buradayım der gibiydi o varlık, bir şey yapmana gerek yok, buradayız, beraberce emek veriyoruz iyilik için.

Sonra cesaretini toplayıp, sırtında hissettiği sıcaklığa rağmen, düşünmeye başladı.

Bu benim koruyucu meleğim.

Ben Senin işlerini yapıyorum; ve Sen de beni teselli etmek için Senin habercini gönderiyorsun. Tıpkı vaktiyle çölde yaptığın gibi.

İki eliyle örttü yüzünü, iki eliyle ayaklarını ovdu, kollarını iki yana açıp uçtu.

Coşku, güneş, coşku.

Efendimiz, Şükürler olsun sana; beni alçakgönüllü kıldığın için.

Bir kez daha pencereler bir araya geliyordu. Pencerelerdeki güneş ışığında ermişin canı maviyle, kırmızıyla ve yeşille hâlâ cayır cayır yanıyordu; ama güneşin kırılan ışınları ve kıvılcımlar şimdi değişmişti. İşte geri dönüyordu, parmaklarının arasından o tanıdık pencereye bakıyordu; melek onu terk etmişti.

Pat, pat, pat.

Gıcırtı.

Sen seçtiğin kullarını yüceltirsin, tıpkı pencereden sızan güneş gibi.

Sıranın üzerinde doğrulmaya çalıştı ve kaskatı olan dizlerini hareket ettirmeyi başardı. Ayağa kalkıp yürümeye başlamadan önce bir süre emekledi. Sağ eliyle cüppesinin eteklerini düzeltti ve bunu yaparken, duyduğu o gıcırtıyı hatırladı; gözlerini kuzey duvarına çevirdi, dilsiz adam orada ağzını açmış oturuyordu. Ayaklarının dibine, taş döşemenin üstüne bir parça kumaş serilmişti, adam büyük bir özenle bir taş parçasının üzerinde oyuklar açıyordu. Jocelin'in gölgesi düşünce üzerine, çabucak doğruldu. Güçlü kuvvetli, gencecik bir adamdı, oyduğu taşı iki eliyle karın hizasında hiç zorluk çekmeden tutabiliyordu. Meleğin getirdiği coşku, umut ve huzur bütün dünyaya yayıldığı gibi, genç adamın yüzüne de yansımıştı; böylece Jocelin genç adamın yüzüne bakarken gülümsemeye başladı, öylesine sevinç dolu bir gülümsemeydi ki bu, Jocelin yüzündeki kırışıklıkların kaybolduğunu hissediyordu. Genç bir adamdı; başrahiple aynı boydaydı. Dik durduğunda gözleri Jocelin'in gözleriyle aynı hizaya geliyordu. Jocelin genç adamı tepeden tırnağa süzdü, bu arada hâlâ gülümsüyordu, sevgi dolu bir çift göz; esmer

bir yüz ve kapkara bir boyun, deri yeleğin aralandığı yerde göğsünden fışkıran bir tutam siyah kıl, kıvır kıvır saçlar, kara kaşların altında kara gözler, esmer kollar, ter kokusu yayan koltukaltları, çarpık bacaklar, tozdan bembeyaz olan eski pabuçlar.

"Seni rahatsız edecek kadar gürültü yapmadım bugün, öyle değil mi?"

Genç adam heyecan içinde başını iki yana sallıyordu, mırıltı gibi bir ses çıkıyordu ağzından. Jocelin yüzünden tebessümü eksik etmeden, genç adamın bir köpeğinkine benzeyen heyecan dolu gözlerine baktı. Ne istesem yapar, diye geçirdi içinden. Ah keşke ustam o olsaydı! Belki bir gün...

"Göster bakalım, evladım."

Genç adam ellerinden birini taşın altına yerleştirdi, büstü başrahibe yandan göstermek için göğüs hizasına kaldırdı. Jocelin azıcık eğildi ve taşı dikkatle inceledi. Sonra da kahkahalarla gülmeye başladı.

"Aaa, hayır, hayır. Ben karga burunlu değilim, benim burnum bu kadar kemerli değil, yarısı kadar bile değil!"

Sonra dikkatini toplayıp tekrar baktı ve bir süre sessiz kaldı. Burnu bir kartalın gagası gibi, ağız açık, yanaklar çökmüş ve elmacıkkemiklerinin altında derin çukurlar oluşturmuş, göz çukurları daha da derin. Jocelin ağzının kenarına koydu elini ve yüzündeki kırışıkları yokladı. Kırışıkların nasıl da yok oluverdiğini hissedebilmek için ağzını açabildiği kadar açtı; bu arada dişlerini üç kez birbirine vurdu.

"Yok evladım yok. Ben bu kadar tüylü de değilim!"

Genç adam boştaki kolunu yana açtı, sonra hemen kapattı; bu sırada bileğini kıvırıp avucunun içini göstermiş ve böylece elinin havada bir kırlangıç gibi süzülmesini sağlamıştı.

"Bir kuş mu? Ne kuşu? Bir kartal mı acaba? Yoksa Kutsal Ruh'u mu düşünüyorsun?

Kol yine havada sallanıyor.

"Aaa, şimdi anladım! Hız demeye çalışıyorsun!"

Genç adam kahkahalara boğuldu, elindeki taşı neredeyse düşürüyordu. Son anda toparlanıp onu sıkı sıkı kavradı. Elindeki taşa bir meleğe sarılır gibi sarılmıştı, coşku...

Sonra sessizlik. İkisi birden taşı seyretmeye koyuldu.

Sonsuz hızın ta kendisi olan sessizlik, hareketsizlikte, meleklerle birlikte öne atıyor kendini; saçlar dağılmış ya da Kutsal Ruh'un estirdiği coşku rüzgârıyla geriye yatmış; ağız bir çörteninki gibi yağmur suyunu püskürtmek için değil, Tanrı'ya nice hosannalar, nice haleluyalar okuyabilmek için açılmış.

Derken Jocelin başını kaldırdı, hüzün kokan bir tebessüm belirdi yüzünde.

"Sence benden böyle bir melek yaparak, kibirli göstermiyor musun beni?"

Boğazdan bir hırıltı yükseliyor, genç adam başını iki yana sallamaya başlıyor; köpek kadar sadık, heyecan dolu gözler.

"Demek beni böyle yapacaksın. Ne demişlerdi? Bundan dört tane mi yapılacaktı? Altmış metre yüksekte böyle görüneceğim demek. Ağzımı hiç kapamayacağım, kıyamet gününe kadar, geceden ve gündüzden haberdar edeceğim herkesi, öyle mi? Yüzümü göster bakayım."

Genç adam itiraz etmedi, yavaş yavaş döndü, yüzü Jocelin'e cepheden gösterdi. Sonra uzunca bir süre ikisi de sessiz kaldı, Jocelin çıkık elmacıkkemiklerine bakıyordu. Açık ağzı inceliyor, burun gagaya benzesin diye genişçe oyulan ve böylece adeta bir çift kanat oluşturan burun deliklerine bakıyor, koca koca açılmış kör gözleri seyrediyordu.

Ama bu doğru, Tanrı insanı esinlerken gözler hiçbir şey görmez.

"Nasıl oluyor da bu kadar çok şey biliyorsun sen?"

Fakat genç adam, tıpkı oyduğu taş gibi, boş gözlerle bakıyordu ona. Jocelin bir kez daha kahkahalara boğuldu ve esmer yanağı okşadı, sonra da bir makas aldı.

"Belki de bu ellerinin hikmeti, oğlum. Ellerinde bilgelik görüyorum. Her şeye kadir olan, bu yüzden bağlamış senin dilini."

Boğazdan bir hırıltı yükseliyor.

"Şimdi git. Yarın yine çalışırsın."

Jocelin arkasını döndü ve donakaldı.

"Peder Adam!"

Telaşla Meryem Ana Şapeli'ne doğru yürümeye başladı; yardımcısı Peder Adam orada güney pencerelerinin altında, gölgelerin içinde bir yerde dikiliyordu.

"Bunca zamandır beni mi bekliyorsun?"

Küçük adam sabırla bekliyor, tepsi tutar gibi tuttuğu mektubu Jocelin'e uzatıyordu. Hiç renk vermeyen sesi havada dalgalandı.

"Hizmetkârınızım, Efendimiz."

"Kabahatliyim, biliyorum, Peder."

Ama daha sözünü bitirmeden, aklındaki diğer şeyler pişmanlığı alıp götürmüştü. Döndü ve güney ambülatuvarına doğru ilerlemeye başladı, arkasında yere basan sandalların sesini duyabiliyordu.

"Peder Adam. Ben orada dua ederken, şey, herhangi bir şey çarptı mı gözünüze?"

Bir fare tıkırtısı.

"Hayır, Efendimiz."

"Eğer gördüyseniz, sizden ne isteyeceğimi biliyorsunuz herhalde, kimseye söylemeyiniz."

Ambülatuvara girince durdu. Yolun ilerisinde ışık demetleri vardı. Işık gölgeleri yarıyor, adeta vücut buluyordu; ama koro yeriyle etrafındaki geniş geçit, ikilinin durduğu yeri karanlıkta bırakıyordu. Transept karesinden kırılan taşların sesleri geliyordu, Jocelin burada, ahşap paravanın arkasın-

da, öte tarafta olduğundan daha yavaş olsa da, dans etmeye devam eden toz bulutlarını seyretti. Böylece gözlerini yukarı, tonozlara dikti, daha iyi görebilmek için bir adım geri gitti. Pabuçlu topuğunun altında o yumuşak parmakları hissetti.

"Peder Adam!"

Ama küçük adam bir şey söylemedi, bir şey yapmadı. Elinde mektup öylece duruyordu Jocelin'in arkasında, yüzündeki ifade bile değişmemişti; bunun sebebi, diye geçirdi aklından Jocelin, gerçekte bir yüzü bile olmaması olabilir. Hep aynı bu adam, cüppeyi takacağın kanca gibi her zaman. Jocelin konuşmaya başladı, aşağıya, üç beş saç telinin dalgalandığı kel kafaya gülüyordu konuşurken.

"Özür dilerim, Peder Adam. İnsan nerde ne zaman biteceğinizi önceden kestiremiyor!" Sonra sevgi ve coşku dolu bir kahkahayla, devam etti sözlerine, "size Peder Sahipsiz diye seslensem çok alınmazsınız değil mi?"

Peder Adam yine ses çıkarmadı.

"Şimdi şu saçma mektuba gelince."

Kilisenin öbür tarafında koro yeni ayin için bir kez daha toplanıyordu. Sunağa doğru yürürken söylenen ilk ilahiyi seslendirmeye başladıklarını duydu. Yürüyorlardı, önce net bir biçimde çocukların sesi duyuldu; sonra bunlar kesildi, yerine korocu rahiplerin kısık sesi geldi. Sonra bunlar da kesildi ve Meryem Ana Şapeli'nden tek bir adamın sesi gelmeye başladı, laaaa, laa, laaaa, laa; yukarıda, çatı boyunca birbirini kovalıyor, sanki yakalamaca oynuyordu yankılar.

"Söyleyin, Peder. Herkes bal gibi biliyor, biliyor değil mi onun teyzem olduğunu?"

"Evet, efendimiz."

"İnsan hayırsever olmalı, daima; hatta en az onun kadar cömert olmalı, ya da onun bir zamanlar olduğu kadar..."

Hâlâ çıt yok. İki eliyle örttü yüzünü, tıpkı Meryem Ana Şapeli'nde olduğu gibi, Jocelin yine adeta uçuyordu. Senin meleğin benim güvenliğimdir. Artık her şeye katlanabilirim.

"Ne diyorlar?"

"Ayyaş dedikodusu, efendim."

"Söyle o zaman, ne duruyorsun?"

"Diyorlar ki onun serveti olmasa, siz biraz zor dikermişsiniz yeni kuleyi."

"Bu doğru. Peki başka?"

"Diyorlar ki bir dünya günahınız olsa, yine de Yüksek Sunak'ın yanı başında bir mezar yaptırırlarmış size, 'parasıyla değil mi' diyorlar."

"Gerçekten mi?"

Mektup hâlâ ikisinin arasındaydı, adam elindeki mektubu bir tepsi gibi tutuyordu. Mektup, çevresine hâlâ belli belirsiz hoş bir koku yayıyordu, burun deliklerinden içeri sızan bir koku; kuzey pencerelerinin altında karanlıkta ambülatuvar, adeta yapay bir bahar soluğunun istilasına uğramıştı. Onca güzel şeyden, meleğin ziyaretinden sonra, işte huzursuzluğu adım adım yaklaşıyordu yine.

"Kokuyor bu!"

Meryem Ana Şapeli'ndeki laaa, laa, laa sönmeye başladı.

"Oku şunu!"

" 'Yeğenim ve...' "

"Daha yüksek sesle oku."

(Meryem Ana Şapeli'nden tek bir ses, yavaşça yankıyı alt ediyor. Tek bir Tanrı'ya inanıyorum.)

" 'Yeğenim ve Bakire Meryem Katedral Kilisesi'nin başrahibi çok sevgili Peder Jocelin'e.' "

(Meryem Ana Şapeli'nden genç yaşlı birçok ses hep birden duaya eşlik ediyor. Görünen ve görünmeyen tüm varlıklar.)

" 'Bu mektup, büyük ihtimalle kilise işleri ve inşaat çalışmaları sebebiyle, son üç senedir, Üstat Godfrey tarafından benim adıma yazılmış tüm diğer mektupları görmezlikten gelmiş olduğunuz için benim adıma yine Üstat Godfrey tarafından yazıldı. İşte, sevgili yeğenim, yine karşınızdayım

ve yine aynı soruyu soruyorum. Benim için birkaç satır yazdırmak, sizi işlerinizden alıkoyar mı? Soru parayla ilgili olduğunda çok daha farklı ve çok daha çabuk cevaplar veriyorsunuz. Açık konuşalım. Nasıl bir hayatım olduğunu ikimiz de biliyoruz, tüm dünya biliyor. Fakat her şey onun ölümüyle, öldürülmesiyle, şehit düşmesiyle son buldu. Bundan sonrası Tanrı'nın huzurunda tövbeden ibaret. O Tanrı ki, yaşayan bir ölü olarak tövbe ederek geçireceği uzun seneler boyunca bu değersiz kulunu kollayıp gözetecektir. Bütün umudum bu!' "

(Pontius Pilatus döneminde işkence gördü...)

" 'Dünyevi bir kralla aramda geçenler yüzünden sessiz kaldığınızı biliyorum. Fakat Sezar'ın hakkı Sezar'a denmemiş midir? En azından, gücüm yettiğince bunu yapmaya çalıştım. Winchester'da krallar arasında yatacaktım, bunun sözü verilmişti bana, sonradan bana sırt çevirdiler. Yine de layık olduğum gibi, ölü krallar arasında yatacağım zaman yakındır.' "

(Yaşayanlarla ölüleri yargılamak için...)

" 'Üstat Godfrey bu son cümleyi mektuptan çıkarmak istiyordu, fakat ben olduğu gibi bırakmasını istedim. Kilisenizdeki tüm kemikler o kadar mübarek mi? Cennetle ilgili çok zayıf düşüncelerim olduğunu söyleyebilirsiniz, fakat emin olunuz umudum çok güçlüdür. Koro yerinin güneyinde eski piskoposla rahipler korosunun arasında güneş vuran bir yer var, ya da en azından sizden önce öyle bir yer vardı. Yüksek Sunak'ın beni oraya layık göreceğine, tövbe etmeye bile dilimin el vermediği tüm o günahlara karşı sizden daha merhametli olacağına inanıyorum.' "

(Günahlarımızın affı ve ebedi hayat...)

" 'Derdiniz nedir? Daha mı çok para istiyorsunuz? Bir kule değil de iki kule mi yapacaksınız? Şunu bilmelisiniz ki servetimi bölüştürmek niyetindeyim, bu konuda da her zaman olduğu gibi cömertim, sizinle fakirler arasında bölüş-

türeceğim servetimi. Fakat mezarım, ayini düzenleyecek olan rahip ve annenizin adına katedrale yaptıracağım bir armağan için, bir köşeye bir miktar ayırmam gerekiyor. Bir zamanlar çok yakındık annenizle...' "

Elini uzattı ve Peder Adam'ın elindeki mektubu kaptı, sonra katladı.

"Kadınsız da yapardık, öyle değil mi Peder Sahipsiz?"

"Onlar için tehlikeli ve anlaşılmaz denmiştir, efendimiz."

(Amen.)

"Cevap yazılacak mı, efendimiz?"

Fakat Jocelin gözlerini gökkubbeye dikmişti; yeni başlangıçları hatırlıyordu, meleğin ziyaretini, henüz var olmayan kulenin, transept karesinin üzerinde aydınlık gökte, sadece gerçeği bilenlerin gözüne görünen hatlarını düşünüyordu.

"Cevap mı?" dedi gülerek. "Kararı değiştirmek için bir sebep görebiliyor musun? Cevap yok."

İki

GEÇİCİ ahşap kapıdan geçerek ambülatuvardan çıktı ve transept karesindeki ışık gözünü alınca bir an duraksadı, gözlerini kırpıştırdı. Kuzey transeptinin duvarında açılan oyuk, bir at arabasının geçebileceği büyüklükte bir oyuktu; ustanın ordusu oyuğun içinde duvar kenarlarını düzlemekle meşguldü. Etrafta toz duman her zamankinden daha beterdi; sapsarı bir duman bulutu... Jocelin aksırmaya başladı, gözleri yaşardı. Döşeme taşlarını kırıp çukur kazan iki adam, bellerine kadar çukura girmişlerdi, öyle bir toz bulutu vardı ki adamların yüzüne bakınca bir an onları kiliseyi basan iki ucube sandı, ama sonradan ağızlarına, toz ve terden yapış yapış olmuş bezler bağladıklarını anladı. Bir duvarcı çırağı çukurun başında bekliyordu, ağzına kadar dolu bir duvarcı teknesi verdiler ona, omzuna aldığı gibi kuzey transeptinden yürüdü gitti, yerine hemen bir başkası geldi. Duvarcı çırağı omzunda teknesiyle toz duman içinde ona doğru yaklaşırken, bir nağme tutturdu. Jocelin sözlerini duyabiliyordu, ilk birkaç sözden sonra elleriyle kulaklarını tıkadı ve tozun içinde açtı ağzını yumdu gözünü, ama adam hiç oralı olmadı, şarkı söyleye söyleye devam etti yoluna ve duvardaki oyuktan çıktı gitti. Jocelin telaşla nefe doğru koşturdu, dikkatle etrafına bakındı. Sütunların etrafını da

dolaştı, her yere baktı ama hiç kimseyi göremedi. Sonra güney transeptine yöneldi; arkatlı avlunun büyük kapısına çarptı, perdeyi güç bela araladı. Kitaplıkta yetkililerden kimseyi göremedi; iki elyazmasını karşılaştıran, burnunu kâğıtlara gömmüş bir diyakondan başka kimse yoktu.

"Sakrist[1] nerede?"

Genç adam birden sıçradı, neredeyse önündeki kitapları devirecekti.

"Efendimiz, şey oldu..."

Jocelin diğer perdeyi de açtı ve derslikte de kimsecikler kalmadığını gördü. Sıralar darmadağın duruyordu, hatta biri ters dönmüştü. Avlunun arkadına gitti, iki elini korkuluğa dayayıp aşağıya bakınca şaştı kaldı. Sakrist derslikten alınan bir sıranın üzerinde oturuyordu. Güneşleniyor gibiydi, sırtını arkadın sütunlarından birine dayamıştı, kavuşturduğu elleri kucağındaydı.

"Peder Anselm!"

Bir sinek gelip kondu Peder Anselm'in burnuna ve sonra uçtu gitti. Bir an gözlerini açtı ama ne olduğunun farkında değildi, sonra yine yumdu.

"Tanrım. Sakrist!"

Jocelin telaş içinde diğer perdeye doğru koşturdu, meydana geldi, Peder Anselm'in başına dikildi, çok öfkelenmişti ama sakin bir ses tonuyla, sohbet edercesine konuşmaya başladı.

"Nef bomboş. Başında bekleyen kimse yok."

Uyuyormuş gibi görünse de aslında Peder Anselm tir tir titriyordu. Gözlerini açtı ama Jocelin'e değil uzaklara bakıyordu.

"Tozu görmüş olmalısınız, efendimiz. Benim zavallı ciğerlerim tozda ne hale geliyor biliyorsunuz."

---

1 Ruhbanların giysileri, cüppeler ve kutsal eşyaların korunmasından sorumlu, yüksek rütbeli rahip (*sacristia*: Rahiplerin giysilerinin ve kutsal eşyalarının saklandığı oda). – ç.n.

"Sana kim orada otur diyor, söyler misin? Birini görevlendirebilirdin."

Anselm nazik nazik öksürdü; öhö, öhö.

"Bir işi kendim yapamıyorsam, bir başkasına nasıl yaptırırım? Bir iki gün sonra ne toz kalacak, ne de duman. Ustayla konuştum, bana öyle söyledi."

"Yani bu arada orada akıllara gelen her türlü pis şarkıyı söyleyebilirler, öyle mi?"

Sakin olmaya, öfkesini bastırmaya çalışsa da Jocelin sesini yükseltmişti, yumruğunu sıkıyordu. Kendine gelince, sanki yumruğunu sıkmasının bir anlamı yokmuş gibi, elini açtı ve serbest kalan parmaklarını oynatmaya başladı. Gerçi dev sedire bakıyordu ama sakrist Jocelin'in yumruğunu sıktığını fark etmişti. Hâlâ titriyordu, ama ses tonu sakindi.

"Şu olup biten yüzünden günlük hayatımızda ne büyük aksaklıklara göz yummak zorunda kaldığımızı bir düşünürseniz, Başrahip Hazretleri, bir şarkı ne kadar dünyevi olursa olsun –kusura bakmayın ama– hiç de hazmedilmeyecek bir şey değil. Sonuçta nefin iki yanındaki koridorlarda on iki sunağımız var. Bu yeni inşaat yüzünden hiçbirinde mum yakamıyoruz. Bu adamlar –yine affedin lütfen ama– dünyanın en kuytu köşelerinden çıkıp gelen bu acayip mahlûklar, verilen en ufak tepkiye dahi zorbalıkla karşılık verdiklerinden, iyisi mi bırakın istedikleri şarkıyı söylesinler."

Jocelin tam ağzını açmış, konuşmaya başlıyordu ki, vazgeçti. Toplantı salonundaki o talihsiz tartışmalardan birkaç sahne canlandı gözlerinin önünde; ama sakrist artık sedire bakmıyordu, başını çevirmiş, gözlerini Jocelin'e dikmişti.

"Gerçekten, efendimiz, Başrahip Hazretleri, bana sorarsanız bırakın istedikleri şarkıyı söylesinler, en azından birkaç günlüğüne, toz duman gidinceye kadar ses çıkarmayalım."

Jocelin derin bir nefes aldı.

"Ama toplantıda karar almıştık!"

"Benim bazı işlerden muaf tutulduğumu sanıyordum."

"Kiliseyi kirletiyorlar."

Sakrist arkasındaki taş kadar hareketsiz, olduğu yerde kalakaldı. Artık başını da sallamıyordu.

"En azından yıkmıyorlar."

Jocelin bastı feryadı.

"Ne demek istiyorsun sen?"

Sakristin elleri hareketsizdi, sanki onları ne zaman nasıl açtığını unutmuştu.

"Ben mi, efendimiz? Ben ne dediysem onu dedim."

Sakrist büyük bir özenle, yavaş yavaş, ellerini çekti, kollarını kavuşturdu.

"Sakın beni yanlış anlamayın. O cahil adamların sözleriyle kilisenin havasını kirletmesi, hatta her yeri toza dumana bulamaları bile, bir yere kadar kabullenilebilir. Çünkü en azından kilisenin havasını kökten bozmuyorlar. En azından bütün yapıyı göçertmeye çalışmıyorlar."

"Fakat ben bunları yapıyorum, öyle mi?"

Sakrist savunmaya geçti.

"Sizden bahseden kim, efendimiz?"

"Toplantı salonunda kule aleyhinde oy verdiğinden beri..."

Boğazındaki gıcık yüzünden sözlerini yarıda kesmek zorunda kaldı. Anselm gülümsüyordu.

"Benimkisi acınası bir imansızlık örneğiydi, efendimiz. Bildiğiniz gibi sonradan fikrimi değiştirdim, artık ben de bu yola baş koymamız gerektiğine inanıyorum."

Bu yola baş koymak ifadesinde açığa çıkan alıntı iması, Jocelin'in boğazındaki rahatsızlığı öfkeye çevirdi.

"Gerçekten de acınası bir imansızlık örneği!"

Bu sözlerin ardından sakristin tebessümü temkinli, hatta nazikti.

"Buradaki herkes seçilmiş bir insan olduğuna inanmıyor, efendimiz."

"Sen sözlerin arkasına saklamaya çalışsan da ben hakaretlerini duyuyorum. Anlamadığımı mı sanıyorsun?"

"Ne dediysem dedim."

"Oturduğun yerden."

Bu tuhaf olaylar zinciri, Jocelin'in tepesinin tasını attırmıştı. Zavallı bu kez konuşmaya başladığında, sesi titriyordu.

"Kurucumuzun yasası benim için hâlâ çok önemli."

Şimdi sakristten çıt çıkmıyordu. Narin yüzü bir ihtimal az daha pembeydi şimdi. Ayaklarını çekti, toparlandı ve yavaş yavaş doğruldu.

"Efendimiz."

Sakrist başka bir şey söylemedi. Ellerini kavuşturdu, başını önüne eğdi ve arkatlı avluya açılan kapıya doğru ilerlemeye başladı. Ama Jocelin ona yetişti, elini uzattı ve adamın omzuna dokundu.

"Anselm!"

Sakrist durdu, döndü ve beklemeye koyuldu.

"Anselm, söylemeye çalıştığım... Sen benim dostumsun. Biz eski dostuz. Bize neler oldu böyle?"

Cevap yok.

"Ve biliyorsun ki böyle bitmesini ben istemedim. Lütfen beni affet."

Pembe yüzde en ufak bir tebessüm, gözlerde en ufak bir parıltı yok.

"Tabii ki."

"Orada bırakabileceğin en az bir düzine insan var. Kitaplıktaki o çocuk mesela. Chrysostom bekleyebilir, öyle değil mi? Bir düşün bakalım kaç zamandır bekliyor!"

Sakristten yine hiç ses yoktu, başını iki yana sallıyordu.

"Bugün kimseden böyle bir şey isteyemezdim. Tozu sen de görmüş olmalısın."

Sonra ikisi de sustu.

Ben ne yapacağım şimdi? Ufak bir kırgınlık bu, yakında geçer. Ama öğreniyorum.

"Emriniz hâlâ geçerli mi, efendimiz?"

Jocelin arkasını döndü ve yukarı baktı. Avlunun arkadını gördü, burçlar arasındaki mazgalları, üst tarafta çatı kuleciklerini ve güney duvarının yüksek pencerelerini; gözleri duvarla transept arasındaki eğimi takip etti, transept karesinin üzerindeki alçak dörtgen çatıya varana değin. Güneş taşlara vuruyor, ama onları ısıtmıyordu; insan eliyle yapılan bu dağların yukarısında, yağmurlu bir gecenin mirasçısı dupduru bir gök vardı. Hiç bulut yoktu, ama rüzgâr çıkacağı belliydi. Burçların üzerinde kendiliğinden oluşan geometrik şekilleri seyretti, orada, yukarıda, bir kuş daireler çiziyordu. Bir an gökyüzünde dondu kaldı; işte orada, yerden yüz yirmi beş metre yüksekte.

Öyle olsun. Bedeli neyse öderim, umrumda değil.

Gözlerini yine sakriste çevirdi, adamın yüzündeki ifadeyi görünce şaşakaldı; kinle nezaket karışımı, anlaşılamaz bir ifade adamın yüzünde. Ben senin dostunum, diyordu tebessüm, senin günah çıkartıcın benim, ama her şeyden önce dostunum senin. Bu yüz, karşılık verilemeyecek başka bir şey daha söylüyordu: Şu yukarıdaki, göze görünmeyen şey, Jocelin'in akılsızlığı; hem kendisi yıkılacak hem de yıkılırken, kiliseyi darmadağın edecek, yerin dibine gömecek.

"Evet, efendimiz?"

Jocelin kısık bir ses tonuyla konuştu.

"Peki, git artık, git."

Böylece sakrist ellerini kavuşturdu, boynunu büktü. Mükemmel bir itaat örneğiydi sakristin sergilediği; ama pamuk ipliğine bağlı ilişkileri göz önüne alındığında, bundan fazla bir şeydi. Güney transeptine açılan kapının önünde durdu; Jocelin adamın sürgüyü nazikçe kaldırışını, ardından dikkatle ittiği kapının gıcırtısını da duydu; azarlarcasına bir nezaket, hatta ipleri koparacak biçimde, düpedüz küstahça. Madem öyle, diye geçirdi aklından, bu iş burada biter. Sonra aralarında ne kadar sağlam bir bağ olduğunu hatırladı, kalplerinin vaktiyle birbirine nasıl da sımsıkı bağlı

olduğunu. Düşündükçe Jocelin'in içi acıyordu, kalbi buna dayanamıyordu. Biliyordu, öfkesi bir dinsin, o da pişman olacaktı yaptığına, deniz kenarındaki arkatlı avluyu hatırlayacaktı, kıyıya çarpan dalgaları, güneşi ve kumu.

"Çok önceden belliydi böyle olacağı."

Bu yükseklik bana ne kadara mal olur diye düşünmemiştim daha önce, dile kolay, yüz yirmi beş metre. Para varsa mesele yok, diye düşünmüştüm. Yine de, neye mal olursa olsun, önemli değil.

Sonra katedrale geri girdi; güney transeptine vardığında, Anselm çoktan aklından çıkıp gitmişti; çünkü toz şimdiden dağılmaya başlamıştı, en azından insan nefes alabiliyordu artık. Çukur kazan işçiler ağızlarına bağladıkları bezleri çıkarmışlardı, bir duman bulutunun içinde değillerdi şimdi, yüzleri seçilebiliyordu. Gerçi sadece başları ve ellerindeki küreklerin uçları görünüyordu. Küreklerin uçları bir belirip bir kayboluyordu. Kürekler çukurda kaybolup da yüklerini almak üzere toprağa daldığında, o tanıdık çınlamadan çok, güç bela duyulan zayıf bir ses çıkıyordu; anlaşılan zorluk çekmeden yarıyorlardı toprağı. Duvarcı çırağı omzunda yine ağzına kadar kara toprak dolu bir tekne taşıyordu. Ama Jocelin'in ilgisini çeken ne çukur kazan işçiler ne de duvarcı çıraklarıydı, çukurun diğer tarafında Roger Mason duruyordu, gözlerini çukura dikmişti ve bir an bile ayırmıyordu. Bir ara başını kaldırdı, transept karesinin sütunlarını şöyle bir süzdü, Jocelin'i de gördü ama tanıyamadı; aklı başka yerdeydi anlaşılan, sonra gözlerini yine çukura dikti. Çok da tuhaf bir şey değildi bu, çünkü yapı ustası biraz dalgın bir adamdı, çalışırken gözü hiçbir şey görmüyordu. Gözü bir şeye takıldı mı, dünyada ondan başka görülecek, duyulacak ya da hissedilecek bir şey yokmuş gibi bakardı. Gözüne takılan şeyin kalıbını çıkarırdı adeta, sanki onu bütünüyle kafasının içine sokmaya çalışırdı. Ama çukurun içine öyle bakmıyordu. Boynu büküktü, gözlerini bir an

olsun ayırmıyordu çukurdan, ama esmer yüzünde bir şaşkınlık ve kuşku ifadesi vardı. Mavi kukuleta arkaya yatmış, kat kat olmuştu ve adamın kalın boynunu sarıyordu. Elini başına götürdü ve kısa saçlarının arasında gezdirdi; başının yerinde olup olmadığından emin olmaya çalışırmış gibi bir hali vardı.

Jocelin çukurun başına gitti ve ustayla konuşmaya başladı.

"Söyle bakalım, Roger, memnun musun halinden?"

Yapı ustası ona cevap vermedi, hatta yüzüne bile bakmadı. Ellerini beline koymuştu ve kalın kolları vücudunun iki yanında iki kanat gibi olmuştu, kahverengi tüniğinin içinde iri bedeni biraz öne eğilmişti. Çukurdakilerle konuşuyordu.

"Çubuğu sok!"

Çukurdaki işçilerden biri durdu, eliyle alnının terini silmeye çalıştı. Diğeri gözden kayboldu ve inlemeye benzer birtakım sesler çıkardı. Usta eğildi, ellerini levhalardan birinin ucuna koydu, sonra biraz daha eğildi.

"Bir şey var mı?"

"Hiçbir şey yok, efendim. Yukarı geliyorum."

Sonra adamın başı ve yeniden elleri göründü. Demir çubuğu iki eliyle birden tutuyordu. Ellerinden biri çubuğun kirli tarafında, diğeriyse parlayan tarafındaydı. Yapı ustası demir çubuğu bir uçtan diğer uca dikkatle inceledi. Jocelin'e baktı, ıslık çalacakmış gibi büktü dudaklarını, ama ses çıkarmadı. Jocelin adamın onu görmezden geldiğini anladı, arkasını döndü ve nefe doğru baktı. Anselm'in beyaz, soylu kafası çarptı gözüne, batı kapısından yaklaşık iki yüz metre uzakta oturuyordu; aldığı emirlere uyuyordu, sonunda söz dinlemişti. Yine de o kadar uzaktaydı ki, seslenen olsa duymazdı herhalde, zaten kapıdan bakan birinin onu görmesi de neredeyse imkânsızdı. Jocelin bu adamın söylediğiyle yaptığının birbirini tutmadığını geçirdi aklından üzüntüyle; biraz da şaşırarak, gözlerine inanamayarak. Eğer bir çocuk

gibi davranmak istiyorsa, taşa dönene kadar otursun bakalım orada! Hiçbir şey söylemeyeceğim.

Yine ustaya döndü ve ona yanında kimin durduğunu hatırlattı.

"Eee, Roger, evladım?"

Yapı ustası doğruldu, üstüne başına yapışan tozu silkeledi, sonra da ellerine yapışan tozdan kurtulmak için ellerini çırptı. Çukurdakiler yine kazmaya başlamıştı, küreklerden yine o sesler çıkıyordu.

"Gördüğünüzden bir sonuç çıkarabildiniz mi, Muhterem Peder?"

"Efsanelerin gerçek olduğu sonucunu çıkardım. Ama öyle ya, efsaneler hep gerçek çıkmıyor mu?"

"Siz rahipler hep istediğiniz şeyi görüyorsunuz."

Siz rahipler.

Dikkat edeyim de onu kızdırmayayım bari, diye geçirdi aklından. İstediğimi yapsın da, ne söylerse söylesin, umrumda değil.

"İtiraf et, evladım, sana bu binanın bir mucize olduğunu söylemiştim, ama sen bana inanmadın. Şimdi kendi gözlerinle görüyorsun."

"Neyi görmüşüm?"

"Mucizeyi. Temelleri kendi gözlerinle gördün işte, ya da daha doğrusu, temel memel olmadığını."

Usta çok eğlendi bu sözleri duyunca, Jocelin'in karşısında kıkır kıkır güldü.

"Temeller orada, Muhterem Peder. Benim gördüğüm, ancak bu binanın ağırlığını kaldırabilecek güçte oldukları. Bakın, ne yaptıklarını siz de görebilirsiniz. Aşağıya doğru çukurun çeperine bir bakın. Dibe kadar moloz var, sonra başka bir şey; onun altı sırf balçık. Çalı çırpıdan sal yapmışlar alt tarafa, sonra da üstünü doldurmuşlar. Aslına bakarsanız bu bile kesin değil. Aşağılarda bir yerde çakıl olmalı, çok yakında onu da ortaya çıkarırız; kalıbımı basarım

orada çakıl var ve biz bunu kanıtlayacağız. Belki de tümsek gibi bir şey vardı, nehirden kalan sığ bir kayalık. Aşağıdaki çamur bir avuç pislikten başka bir şey olmayabilir."

Jocelin adama yukarıdan bakıyordu, başı dimdik gülümsüyordu adamın karşısında.

"Yine de adamların doğru dürüst bir şey bulamıyor, evladım. Bir raft inşa edildiğini söylüyorsun. Neden binanın yüzdüğüne inanmıyorsun ki? Bir mucizeye inanmak daha kolay değil mi?"

Yapı ustası Jocelin'i baştan aşağıya bir güzel süzdü, kahkahaları son bulana kadar bekledi.

"Gelin şöyle, sizinle biraz konuşalım. Şimdi. İsterseniz binanın yüzdüğünü söyleyebilirsiniz. Sonuçta böyle de söylenebilir. Belki de gerçekten öyledir..."

"Gerçekten *öyle,* Roger. Biz böyle olduğunu hep biliyorduk zaten. Belki de bir dahaki sefere sen de inanacaksın bana. Bu kazı gerçekten gereksizdi."

"Çukuru işçilerim yüzünden kazıyorum."

"Ordun yüzünden mi? Ben senin komutan olduğunu sanıyordum!"

"Bazen komutan yerine ordu alır kararı."

"Öyle de komutanlık mı olurmuş, Roger?"

"Bakın şimdi. Temeller, ya da isterseniz sal diyelim, ancak bu binayı taşıyabilir. Daha fazlasını kaldıramaz; küçük ya da büyük, başka bir şey inşa edemeyiz onların üzerine. İşçiler bunu bal gibi biliyor."

Ciddi görünmek için elinden geleni yapsa da, Jocelin'in ses tonu biraz alaylıydı.

"Sen bu çukuru benim için kazdırmıştın, öyle değil mi Roger? En azından tek sebep işçilerinin kaygısı değildi, öyle değil mi? İşte bak kendi kazdığın çukura düştün."

Ama Roger Mason gülümsemiyordu. Çattığı kaşlarının altından her an saldırmaya hazır bir boğa gibi bakıyordu Jocelin'e.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Başrahip görsün, kendi gözleriyle görsün buraya bir kule yapmanın imkânsız olduğunu. Bu yaz Chichester'de, Winchester'da, Lacock'ta ya da Christchurch'te hiç iş yok, inşa edilecek kilise ya da manastır da yok; yeni kral da kale yaptırmaya pek hevesli görünmüyor. Burada bütün yaz keyif çatabilirim, kışı da geçiririm, diye düşündün, Başrahip Jocelin'in ne kadar akılsız olduğunu gösterecektin aklın sıra. Böylece yeni bir iş çıkana kadar orduyu bir arada tutacaktın, çünkü ordun olmadan sen bir hiçsin."

Ustanın yüzünde şimdi belli belirsiz bir tebessüm vardı.

"Eğer çakılı bulursam, Muhterem Peder, o zaman bir daha düşünürüz. Ama bulamazsam..."

"Bulamazsan küçücük bir kule inşa edeceksin, dikkatle, özenle, bir gözün daima binada olacak, batmamasına dikkat edeceksin, tamam mı? Sen kendini çok akıllı sanıyorsun! Bir kuleyi istediğin yükseklikte yapabilirsin, istediğin zaman bırakabilirsin yükseltmeyi, öyle değil mi Roger? Ordun kışı burada geçirebilir, daha çok adam öldürürler."

"Ben o kavgada en iyi yontucumu kaybettim."

"Uyduruk bir kule için değmez, öyle mi? Hayır Roger, hayır."

"Ben şimdi çakıl arıyorum, gerçek bir temel, çakılı bulunca konuşuruz."

Jocelin başını iki yana sallıyor, bir yandan da gülüyordu.

"İradem kuvvetlidir benim, sen de göreceksin dünyanın kaç bucak olduğunu. Bu işte benim irademden güçlü bir irade söz konusu zaten, Tanrı'nın iradesi."

Usta artık gülmüyordu. Çok öfkeliydi ve ses tonu da değişmişti.

"Eğer bir kule yapmak isteselerdi temelini önceden hazır ederlerdi!"

"Bir kule yapmak *istiyorlardı*."

Bu kez Roger Mason'ın ilgisini çekmeyi başarmıştı.

"Projeler?"

"Ne projesi?"

"Binanın projeleri... siz gördünüz mü onları? Arşivlenmiş olabilirler mi?"

Jocelin başını iki yana salladı.

"Proje falan yok, evladım. Koyun postuna yazılacak ya da tahtaya karalanacak herhangi bir şeye ihtiyaç duymayan adamlarmış onlar. Ama ben ne düşündüklerini biliyorum."

Usta önce kafasını kaşıdı, sonra da bir el işaretiyle Jocelin'i çağırdı.

"Gelin benimle, Muhterem Peder, gelin de sütunlara bakalım birlikte."

"Ben onları iyi biliyorum zaten. Burası Tanrı'nın adıyla benim evimdir, unutma."

"Ama ben onları kendimce görüyorum."

Transept karesinin köşelerinde dört sütun vardı. Her biri uzadıkça birbirinden ayrılan ve ağaç gibi dallanan, böylelikle çatıyı destekleyen birçok koldan oluşuyordu. Çatının alt tarafı karanlıktı, doğal olarak otuz beş metre aşağıdan, ortadaki menfezi kapatan ahşap kapağın çevresini seçebilmek neredeyse imkânsızdı. Yapı ustası güneybatı köşesindeki sütunun yanına gitti ve avucunu taş gövdelerden birine dayadı. Taş o kadar pürüzsüzdü ki ustanın elini koyduğu yerde, taşın tozlu yüzeyinde eğri büğrü bir el daha belirdi.

"Size kalın ve güçlü mü görünüyorlar, Peder?"

"Hem de fazlasıyla."

"İyi ama bir uzunluklarına bakın, bir de kalınlıklarına!"

"Onların güzelliği bu."

"Bunlar çatıyı destekliyor; kendi ağırlıklarından fazlasını kaldıracak durumda değiller."

Jocelin ustaya yine yukardan bakmaya başladı.

"Bırak şimdi, yeterince sağlam olmak zorundalar."

Ustanın tebessümü, tıpkı sakristin tebessümü gibi, çok anlamlıydı.

"Sizce bu sütunlar nasıl yapılmış? Bir fikriniz var mı, Muhterem Peder?"

Yakından görebilmek için Jocelin de sütunun yanına gitti. Sütunları oluşturan, ağaç gövdesine benzeyen boruların her biri insan gövdesinden daha kalındı. Parmaklarını bunlardan birinin yüzeyinde gezdirdi Jocelin.

"İşte, görüyor musunuz? Şu yatay çizgiler, bağlantı yerleri; siz ne diyorsunuz bunlara? Ek yeri mi? Dilim dilim kesip sonra da üst üste yerleştirmiş olmalılar, tıpkı dama tahtasının başına geçip dama taşlarını üst üste dizen çocuklar gibi!"

Şimdi ustanın neşesi iyice kaçmıştı, yüzünde alaylı bir ifade vardı.

"İyi adamlar olduklarını söylüyorsunuz; gerçekten de dürüst adamlardı belki. Ama bunun başka yolları da var, Muhterem Peder."

Pangall topallaya topallaya transept karesine doğru geliyordu. Arkasında bir duvarcı çırağı vardı, sessizce adamı takip ediyor, o da topallıyordu. Yalpalaması, ayağını sürümesi, bir yana eğik başı ve hatta nefret dolu gözleriyle, tastamam bir Pangall olmuştu. Pangall, yine yalpalaya yalpalaya arkasını döndü ve adam da durdu, kahkahalara boğuldu. Pangall söylene söylene krallığının sınırlarından geçti gitti.

"Bak şimdi Roger, konuşacak başka bir meselemiz daha var. Şu adam..."

"Pangall mı?"

"Tanrı'nın evinin sadık hizmetçilerinden biridir. Adamlarına onu rahat bırakmalarını söyle."

Sessizlik.

"Roger?"

"Tam bir ahmak o. Şakadan da mı anlamıyormuş?"

"Böyle şaka yapılmaz, tadı kaçtı artık."

Usta, yüzünde soğuk bir ifade, donuk gözlerle Pangall'ın krallığına açılan kapıya baktı ve hiçbir şey söylemedi.

"Roger. Adamı hor görmeye mecburlar mı?"

Yapı ustası aniden Jocelin'e döndü. Bir an ikisi de donakaldı, aralarındaki gerginlik son haddine vardı, yolda giderken bir çukura girip kalan bir tekerlek gibi; Jocelin ağzına kadar gelen, ama dik dik bakan o iki kara göz yüzünden bir türlü cesaret edip de söyleyemediği tüm diğer şeylerin sıkıntısını çekiyordu ve sıkıntı gitgide büyüyordu. Uçurumun kenarında durmak gibi bir şeydi bu.

"Roger?"

Fakat Meryem Ana Şapeli'nden gelen küçük bir topluluk göründü, kuzey ambülatuvarına doğru ilerliyorlardı, Rachel başlarını çekiyordu. Yaklaştıkça sessizleştiler.

"*Mecburlar* mı?"

Roger Mason çukura geri döndü.

"Biz uğursuzluğu böyle defediyoruz."

Rachel gruptan ayrıldı ve telaş içinde onlara doğru yürümeye başladı, bu arada hâlâ konuşuyor, hararetle, elini kolunu sallaya sallaya bir şeyler anlatıyordu, "Kıyamete kadar kazsalar ulaşamazlar temellere, hem neden olmasın ki, kazsınlar kıyamete kadar, benim adam gibi onlar da anlaşmalı değil mi nasıl olsa?" Konuşuyor ve başını sallıyordu, telaştan ve heyecandan, konuştukça vücudu titriyordu; eteği, fazla yukarılara çekilmiş değilse bile, biçimsiz ayağı ve bileği görünecek biçimde kalkmıştı, "O taşların altından huş çıkmasını bekliyordun değil mi Roger, öyle değil mi? Her zaman haklı çıkıyor, Efendimiz hep haklı!" Öyle bir "Efendimiz" diyordu ki, sanki bir kadın değildi de, rahipler meclisinde oy verebilecek bir katedral rahibiydi! Konuşurken dudaklarıyla birlikte tüm vücudu da oynuyordu sanki, kara gözleri yerinden fırlayacakmış gibiydi, alçakgönüllü, sessiz İngiliz kadınlarına hiç benzemiyordu (sessiz Goody Pangall'a, vaftiz kızıma hiç mi hiç benzemiyor), aksine bilmiş bilmiş konuşuyor, akıl yürütmeye kalkıyor, hatta bir erkeğin söylediğine

karşı gelebiliyordu! Simsiyah saçları, kara gözleri, bitmek bilmeyen gücü ve sonsuz telaşıyla Rachel, bekârlık yemini etmek için yeterli sebep oluşturabilecek türden bir kadındı, "Beni affet Tanrım, ama bunu söylemek zorundayım, ben bu konularda pek bir şey bilmem, ama Roger'ın ustasının söylediklerini hatırlıyorum. 'Çocuk' diye başlardı söze, bana çocuk derdi, o zamanlar Roger onun yardımcısıydı, 'Çocuk, bir kule ne kadar yükselirse temeli de o kadar derine iner' derdi, yoksa 'ne kadar derine inerse o kadar yükselir' miydi? Ama ne demek istediği belli," sonra başını bir yana eğiyor ve gizemli bir gülümseme beliriyor yüzünde, elini kaldırıyor, sanki Jocelin'in gözüne sokacak parmağını, "demek istediği, bir binanın toprağın üstünde kalan bölümünün ağırlığı neyse, toprağın altındaki bölümünün ağırlığı da o kadar olmalı. Yani yüz yirmi beş metre yükseğe çıkacaksan, yerin yüz yirmi beş metre dibine girmen gerekiyor. Öyle değil mi, Roger? Roger?" Konuştu da konuştu, ayinde tövbe ederken sessiz kalmak zorunda kalmıştı, şimdi kurtulmuştu işte, ama bu kez de diline hâkim olamıyordu, ağzından çıkan her sözle birlikte yüzünün ve vücudunun bir bölümü hareket ediyordu, suyun tazyikiyle titreyen hortum gibi. Roger ve Rachel Mason'la ilgili tuhaf bir şey vardı. Ayrılamaz bir ikili olmaları bir tarafa, karıkoca birbirine benziyordu da; bu benzerlik bir karıkoca arasındaki benzerlikten çok, kız kardeşle ağabey arasındaki benzerliği hatırlatıyordu insana, esmer, iriyarı ve kiraz dudaklıydı ikisi de. Bambaşka kişilikleri vardı, müşterek hayatları başlı başına bir vakaydı. Roger karısını asla dövmezdi, çok sık kavga ederlerdi ama öfkeleri saman alevi gibiydi, birden parlarlar ve çok geçmeden sakinleşirlerdi, sonra da hiçbir şey olmamış gibi devam ederlerdi. Her zaman ve her yerde bulurlardı birbirlerini, kimse buna bir anlam veremezdi. Her ne kadar birçok ortak yönleri olsa da, nasıl geçindiklerini, birbirlerine nasıl katlandıklarını

anlamak çok zordu gerçekten. Gerçi bunun için kendilerince yollar geliştirmişlerdi. Mesela Roger Mason karısını idare edebilmek için olaydan gülünecek bir şeyler çıkarma yoluna giderdi. Bazen de karısını görmezden gelirdi. Onu ciddiye almaz, dinlemezdi; sesini yükseltir, sözlerinin duyulduğundan ve anlaşıldığından emin olmaya çalışırdı. Bu onu hiç rahatsız etmiyormuş gibi görünüyordu, ama kadının boşboğazlığı üçüncü şahısların canını sıkabiliyordu, özellikle de bu üçüncü şahıs kilisenin muhteremlerinden biriyse.

"... düşündüğünden daha karmaşık bir sorun."

Rachel şaşırmıştı, ustanın sözleri yine bir yanlış anlamaya yol açmıştı. Jocelin araya girmek zorunda kaldı, sesini yükseltti; ustanın alaycı tavrını destekliyordu, ama öfkeleniyordu da.

"Biz Pangall'dan bahsediyorduk!"

"Ne kadar tatlı bir hanım, çocuğu olmaması ne kadar kötü, öyle değil mi, ama öyle ya, benim de çocuğum yok, efendimiz, haçı sırtlanmamız gerekiyor:"

"... yapabildiğim kadar yüksek yapacağım."

"... cesaret edebildiğin kadar."

Jocelin duyacağını duymuştu, bunda itiraz edecek bir şey de yoktu. Rachel arkasını dönüp gitti. Dur durak bilmeyen çenesi şimdi de çukurdakilerin başına dert olmuştu, dudaklarından yine sular seller gibi dökülen sözcükler çukurda kaybolup gidiyordu.

"Küçük cesaret örneklerinin ne gibi bir faydası olabilir ki, Roger? Ben çok cesurum."

"Yani?"

"Yüz yirmi beş metrelik bir cesaret bekliyorum!"

"Öyleyse sizi ikna edemedim."

Jocelin güldü, ama anlamlı anlamlı başını salladı.

"Sen yapmaya başla, tek istediğim bu."

Sonra birbirlerini süzdüler, ikisi de kendinden emin görünüyordu, söyleyecek başka şeyleri yoktu, ama ikisi de

hiçbir şeyin çözüme kavuşmadığını biliyordu, sadece bir ateşkes yapmışlardı. Koyacağı her taşı takip edeceğim, diye düşündü Jocelin, yapmam gereken buysa, her bir taş için kavga edeceğim. O göremiyor. O bir kör. Bırakalım kuleyi yükseltmeyi istediği zaman bırakabileceğini düşünsün... Çukurun başından ayrılan Rachel tam o sırada yanlarına geldi, onun sayesinde çukurun içinin şimdi iyice karanlık olduğunu, adamların da yorgun düştüğünü öğrendiler; ne demişler, sabrın da bir sınırı var, artık bırakmaları gerekiyordu. Jocelin de böylece arkasını dönüp gitti, kendine kızıyordu, tabii o aptal kadına da, kadınını zapt edemeyen ve bu yüzden onu ciddiye almamayı tercih eden o adama da. Batı pencerelerinden gelen ışığı gördü ve şaşırdı; hatta manzara ani bir açlık duymasına sebep oldu. Bu da onu kızdırıyordu; Rachel'e bağıran yapı ustasının sesi onu biraz olsun sakinleştirdi.

"Nasıl bu kadar *aptal* olabiliyorsun?"

Fakat Jocelin duyduğu homurtunun bir anlamı olmadığını biliyordu, kadın azar işitmiş değildi, herhalde Roger yine uğursuzluğu defetmeye çalışıyordu; ikisi beş dakika geçmeden yine bulacaktı birbirini, birlikte kahkahalar atacaklar, ya da herkesin gözü önünde kol kola gezmeye başlayacaklardı; dedikodu yapacaklar, üslerine vazife olmayan konularda kim bilir ne türlü yorumlar yapacaklardı. Hem ne olursa olsun, bu kadın da iyi bir kadındı; işçilerin kamp kurduğu New Street'te bazı mide bulandırıcı işler olduğu, tuhaf birtakım ilişkiler yaşandığı yayılıyordu kulaktan kulağa ama, bugüne dek Rachel ya da ustayla ilgili tek bir hikâye duyulmamıştı. Nefe, gün ışığına baktı uzun uzun ve bir kez daha rahatsız hissetti kendini. Gün coşkuyla başlamıştı, diye düşündü; ne büyük işler yaptılar; en azından bu bir başlangıç, tabii bir de meleğin ziyareti var; ama sanki melek sadece beni teselli etmek, gücüme güç katmak için değil de, aynı zamanda beni uyarmak için gelmiş gibi, birden yok

olup gitti tüm sevincim. Uzakta, batı kapısının o tarafta Peder Anselm'i gördü, soylu adam taca benzeyen gümüş rengi saçlarıyla tahtında bir krala benziyordu şu haliyle, sessizliği ve durgunluğu Jocelin'e çok dokundu, rahatsız etti. Toparlandı, işte yine başı dik, tepe penceresinden vaazlar veren Kilise Babalarıyla[2] konuşmaya başladı.

"Somurtacaksa somurtsun."

Arkasında kahkahaların kuzey transeptinden geçerek duvardaki yeni gedikten çıkıp gittiğini duydu. Rachel artık gitmişti; sonra Jocelin arkasını dönüp, çukurun başındaki adamlarla konuşan ustaya bir baktı. Dönüp şu adamı biraz daha sıkıştırsam mı yoksa, diye düşündü bir an. Sonra, ayağına gitmemeliydim, dedi kendi kendine. Onu yanıma çağırmalı ve girişteki kavga yüzünden onu bir güzel azarlamalıydım. Ya şimdi başkan dava açılmasını isterse? Söyleyeceğimin yarısını bile söyleyemedim. Hepsi şu yüzü gözü oynayan kadın yüzünden, şu geveze, şu cüretkâr kadın yüzünden. Bazı kadınların cehaleti dağları bile devirebiliyor. Küstahlığı yüzünden onu cezalandırmam gerekirdi, bir güzel azarlamalıydım onu, haddini bildirmeliydim. Bir dahaki sefer onu yalnız yakaladığımda, sakin sakin konuşacağım, nasıl davranması gerektiğini, neyi ne zaman söylemesi gerektiğini anlatacağım.

"Tanrım, neler neler yapmamız gerekiyor onları dize getirmek için!"

Yere basan sandalların sesini duydu, gelenin bay elbise askısı olduğunu biliyordu. Arkasını döndü ve adama baktı. Peder Adam her zamanki gibi, sakin sakin yürüyordu; ne yavaş ne de hızlı, sanki getir götürden başka yapabileceği bir şey yokmuş gibi, günlerini böyle tamamlamaya

---

2 Hıristiyanlığın ilk döneminde yaşamış olan büyük piskoposlar ve diğer büyük Hıristiyan bilginleri. Birçok kilise ve katedral bu din büyüklerinin resim ve heykelleriyle süslüdür. Camdaki Kilise Babaları figürlerinden söz ediliyor. – ç.n.

ant içmiş gibi; alıyor, veriyor, sonra da emir bekliyordu, ilişkilerine kişisellik katmıyor, bir şey anlatmıyor, böylece şikâyet de etmiyordu. İşte yine efendisinin önünde el pençe divan durmuştu ve yine bir çocuğun elindeki oyuncak bebek gibiydi; yüzü hiçbir şey anlatmıyordu. Işık kollarına ve saçlarına renk vermişti. Jocelin'le arasında bir de tepsi vardı; gecikmiş bir yemek. Yemeğin yanında iş de getirmişti tabii ki.

"Biraz beklesen olmaz mıydı, Peder Adam?"

Peder Sahipsiz.

Peder Sahipsiz ölçülü sesiyle, Jocelin'in sorusunu hiç bekletmeden cevapladı.

"Bunu hemen okumak istersiniz diye düşünmüştüm, efendimiz."

Jocelin bir ah çekti ve yorgun, huzursuz, aynı zamanda tuhaf biçimde neşesi tamamen yok olmuş sesiyle cevap verdi.

"Görelim o zaman neymiş."

Yüzünü doğuya döndü ve mektubu havaya kaldırdı ki kâğıda ışık vursun. Okudukça yüz ifadesi değişti, huzursuzluk yok oldu, yerini bir tatmin ifadesi aldı; sonra da sevinç.

"Ne iyi ettin hemen getirip göstermekle!"

Olduğu yerde diz çöktü, haç çıkardı ve Tanrı'ya şükranlarını sundu. Coşku ve sevinç geri gelmişti işte, hemen doğruldu ve telaş içinde, çukurun başında yardımcısı Jehan'la bir şeyler konuşan yapı ustasına doğru ilerlemeye başladı. Usta Jocelin'in yaklaştığını görünce Jehan'ı unuttu ve onunla konuşmaya başladı.

"Henüz çakıldan iz yok. Sular böyle yükselmeye devam ederse yapacak bir şey yok, derine inebilmek için haftalarca beklemek zorunda kalabiliriz. Belki de aylar sürer."

Jocelin elini mektuba vurdu.

"Aradığın cevap burada, evladım."

"Neymiş o?"

"Piskopos Efendimiz bizi hatırladı. Şu an Roma'da Kutsal Pederimizin önünde secdeye varıyor, ama ne kadar uzakta olursa olsun, evlatları çıkmıyor aklından."

Usta, Jocelin daha sözünü bitirmeden karşılık verdi.

"Ne dediğimi anlamıyorsunuz bir türlü, değil mi? Size diyorum ki, para tek başına buraya bir kule yapmaya yetmez. İsterseniz altından yapalım kuleyi, daha dibe batar."

Jocelin başını iki yana sallıyor, gülüyordu.

"Şimdi sana söyleyeceklerimi dinle, rahat uyursun. Para göndermemiş. Hem şu para para dedikleri nedir? Çok çok daha kıymetli bir şey, çok daha kıymetli..." Jocelin öyle bir coşku seline kapılmıştı ki, bas bas bağırmaya başladı. Elini ustanın omzuna attı ve şöyle bir güzel sarstı adamı. "Bunu kulenin tepesindeki taşa çakacağız, kıyamete kadar orada kalacak. Piskopos Efendimiz bize bir Kutsal Çivi gönderiyor."

Elini, kafası iyice karışan ustanın omzundan aldı ve bir kez daha nefteki gün ışığına çevirdi gözlerini. Peder Anselm'in beyaz başını gördü ve bir an, hayatta insanların yaralarını sarmaktan daha güzel bir şey olmadığını düşündü. Bir koşu neften aşağıya, yaşlı adamın yanına gitti ve mektubu eline tutuşturdu.

"Peder Anselm!"

Bu kez Peder Anselm oturduğu yerden kalktı ve Jocelin'in yüzüne baktı. Onun gibi onurlu bir adama yakışır biçimde, ağır ağır hareket ediyordu; resmi tamamlayan son öğe güç bela duyulan öksürüğüydü, Anselm art arda üç kez öksürdü. Yüzü soğuk ve ifadesizdi.

"Peder Anselm, dostluk güzel şeydir."

Hâlâ soğuk. Sevinciyle cesaret bulan Jocelin, şansını zorlamaya karar verdi.

"Dostluğumuza ne oldu böyle?"

"Bu gerçek bir soru mu? Cevap vermem gerekiyor mu?"

Jocelin sevgiyle sarıldı ona.

"Mektubu okumak ister misin?"

"Bu bir emir mi, efendimiz?"

Jocelin yüksek sesle güldü.

"Anselm, Anselm!"

İhtiyar Anselm, Jocelin'in sevgisine inatla direniyor, gözlerini tahta ve keten bezinden yapılan paravandan bir an olsun ayırmıyor; duyulamayacak kadar olmasa da, sessizce öksürüyordu, öhö, öh, öh.

"Eğer konu topluluğu ilgilendiriyorsa, Muhterem Peder, elbet zamanı gelince duyarız."

"Anselm. Bu sana benden bir hediyedir. Seni bu görevden muaf tutuyorum. Daha önce fark etmem gerekiyordu, tüm o itirazların, sağlığın... Ama senin de bildiğin gibi bu işi benim gibi takip eden yok. Ben kendim üstleniyorum. Tüm bunların sebebini biliyorsun, herkesten çok senin bilmen gerekir zaten, sen benim günah çıkartıcımsın, ruhumu huzura erdiren sensin."

"Önce şunu bir açıklığa kavuşturalım, efendimiz. Ben ne bekçi olacağım ne de kimin bekçilik etmesi gerektiğine karar vereceğim, öyle mi?"

"Evet, aynen öyle söyledim."

Anselm'in yüzünde yine bir değişiklik olmadı. Başında beyaz saçlarından tacı, soylu gözleriyle doğuya bakmaya devam etti. Dimdik ayaktaydı; kendinden emin, onurlu, heybetli. Sözler tane tane döküldü dudaklarından.

"Yazılı olarak da bildirilecek mi?"

Sözler dudaklarından tane tane döküldü dökülmesine ama yine de bir ermişin dudaklarından dökülecek inciler değildi bunlar. İnciden çok çakıla benziyorlardı. Bunlar hakaret amaçlı sözler değildi, en azından onlardan böyle bir şey anlaşılmıyordu; yerinde söylenen, yasaya uygun doğru sözler olmaları, taşıdıkları saygısızlığın üstünü örtüyordu. *Dört önderden ikisi kendi aralarında bir karar alacaksa,*

karar mutlaka yazıya dökülsün. Sanki yasadan başka bir bağ yoktu bu ikisinin arasında. Anselm yasadan bir alıntı yaparak sorunu çözüme kavuşturmuştu.

"*Yazılı olan sonradan değiştirilecekse, o da mutlaka yazıya dökülsün; iki şahidin huzurunda yazılı karara kemik mührü vurulsun.*"

"Biliyorum."

Söz sırası yine Anselm'deydi, ses tonu yine sakin ve soğuktu. Öksürüğü geçmişti artık.

"Hepsi bu kadar mı, efendimiz?"

"Hepsi bu kadar."

Öylece kalakaldı, sol omzunun üzerinden arkasına bakıyor, neften yukarıya yoluna devam eden sakristin ayak seslerini dinliyordu. Onu yok etmek zorundayım, diye düşündü. Nasıl da yanılmışım. O soylu kafanın içinden güzel bir şey çıkmıyor, sözleri baş yaran taşlar gibi.

Bakışlarını yine piskoposun mektubuna çevirdi. Terazinin dengesi gibi, diye düşündü. Terazinin bir kefesinde coşku ve sevinç beni yukarı kaldırıyor, ama diğer kefede Anselm olanca ağırlığıyla beni aşağıya çekiyor. Bir tarafta Çivi ve melek var, diğer tarafta şansölye, yapı ustası ve karısı.

Birden, sevincin ona bağışladığı kanatların nasıl da kapandığını fark etti, öfkesi onu alev alev yakıyordu. Bırakalım düşsünler, yok olsunlar, yeter ki inşaat devam etsin! Batı penceresinin altından geçerken, mektubu tek eliyle göğsüne bastırmıştı ve başı dimdikti; öfkeden kuduruyor, kendi kendine söyleniyordu.

"Şimdi günah çıkaracak bir başkasını bulmam gerekiyor."

O gece yatmadan önce, her gece yaptığı gibi, yatağının kenarına diz çöktü ve dua etmeye başladı. Jocelin dua ederken melek geri döndü; onu biraz olsun teselli edebilmek için arkasında, sıcak bir bulutun içinde bekledi.

Üç

ERTESİ gün şafakla birlikte uyandığında yağmurun sesini duyabiliyordu, aklına gelen ilk şey ustanın sözleri oldu. Bu yüzden havanın güzel olması için de bir dua okudu. Ama yağmur tam üç gün boyunca devam etti, dördüncü gün, öğlene kadar, alçak bulutlar ve fazlasıyla nemli bir havayla geçti. Kadınlar ne kadar kirli çamaşır varsa hemen yıkayıp astılar, ne yazık ki yakılan ateşlerin dumanı kuruttuklarından fazlasını kirletti; sonra yağmur ve şiddetli rüzgâr tam bir hafta boyunca sürdü. Pelerini sırtına geçirip ikametgâhından çıktığında, katedrale kadar koşmaya başlamadan önce, bulutların çatı seviyesine indiğine, çatıdaki mazgalların bile gözden kaybolduğuna tanık oldu. Binanın kendisine, kutsal kitabın bu taştan siluetine gelince, mağrur yapı Tanrı'nın adını yüceltmekten çok, O'nun kullarına nasihatler verir gibiydi. Yosunların ve ince tabakalar halinde dökülen taşların üzerinden aşağılara süzülen suyla, koca katedral yapış yapış, vıcık vıcık görünüyordu. Yağmur çiselerken, zaman da adeta çiseliyordu; usul usul geçip giden ve katlanılması gereken bir çile. Bazen yağmur bardaktan boşalırcasına yağıyor, insanlar türdeşlerinin yakındaki ya da çevre köylerdeki mezarlıklarda nasıl da için için çürüdüğünü düşünürken, çörtenlerin ağızlarından sular fışkırıyordu. Lanetin kanıtıydı sanki fışkırttıkları su; onlardan gelen su camlardan, kurşun kaplamadan ve taş saçaktan, mazgallardan ve çatı kuleciklerinden, yüzeylerden ve kare biçimli

başlıklardan gelen suyla karışıyor, büyük oluğun duvar dibindeki ağzında kulak tırmalayıcı sesler ve kabarcıklar oluşturuyordu. Rüzgâr esmeye başladığında, gökyüzünü temizlemiyordu; bulutları bir o cepheden bir bu cepheden tokatlıyordu ve her tokat kovalar dolusu su gönderiyordu yeryüzüne; rüzgâr yüzünden başrahip bile düz duramıyor, yalpalayıp duruyordu, suratına çarpan rüzgârla bazen pelerini havalanıyor, başrahip adeta kanatlanıyordu. Rüzgâr kesildiğinde bulutlar iyice alçaklara iniyor, katedralin üst yarısı başrahibin görüş sahasının dışına çıkıyordu; çiseleyen yağmur başrahibe yapının büyüklüğünü bile unutturuyordu. Katedrale yaklaşan gözler, en yakındaki şeylerle yetinmek zorundaydı; aydınlık günlerde göze batmayan ama şimdi boyutlarıyla göz dolduran ıslak bir taş, pürüzlü yüzeyi ve orantısızlığıyla çirkin gelebiliyordu insana; yakından görüldüğünde tenin uyandırdığı duyguya benzer bir duygu. Kuzeydeki oyuklardan, ki şimdi ne tarafın kuzey ne tarafın güney olduğunu gösterecek ışıktan iz dahi yoktu, çiş kokusunu hatırlatan birtakım kokular yayılıyordu. Nehirden taşan, setleri aşan su, şehir kapısındaki nöbetçileri hiç dikkate almamış, çamurlu sokakları istila etmişti. Erkekler, kadınlar ve çocuklar tüm zamanlarını ateşin başında geçiriyordu ve nemli odunlardan ya da kömürden çıkan duman her bacanın etrafında bir bulut oluşturuyordu. Durumdan sadece birahaneler kazançlı çıkmıştı.

Transept karesinde artık kazı yapılmıyordu. Bir gün Jocelin, ustayla birlikte çukurun başına gitti, ustanın bir sicimin ucuna bağladığı şamdanı çukurun dibine sarkıtmasını seyretti. Bu sayede, çukurun dibindeki suyu gördü; çukurdan yayılan kokuyu duyduğundaysa irkildi. Ama koku ustanın umrunda değildi. Hiç tepki vermedi, kara gözlerini çukurun dibindeki ışıktan ayırmıyordu. Jocelin iyice tedirgin olmuştu ve sabırsızlanıyordu. Elini Roger Mason'ın omzuna koydu.

"Şimdi ne yapacaksın, evladım?"

Roger Mason homurdanmaya başladı.

"Yapacak çok şey var."

Dikkatli adımlarla sarmal merdivenin başına doğru ilerledi ve gözden kayboldu; ardından Jocelin adamın elli metre yüksekte, tonozun yakınında dikkatli adımlarla yürüdüğünü duydu.

Çukurdan yayılan koku şimdi Jocelin'e biraz farklı gelmişti. Pis kokunun katedralin her yerini saran o buhur ve balmumu kokusuna karışmış olduğunu fark ediyordu. Büyük ihtimalle, koro yerinin her iki yanında ya da nefin arkatlarında muhteremlerin mezarlarını çoktan su basmıştı; suyun gizli hareketi kesin bir kanıya varmayı imkânsız kılıyordu. Jocelin çok yakında bunu fark eden tek kişi olmadığını da anlayacaktı. Yegâne vazifeleri hayatı hor görmek olan rahipler, onlara bunu hatırlatması gereken kokuyu çok keskin bulmuş olmalılar ki, ayinleri, yüzlerinde yaptıkları işe hiç de uygun olmayan bir tiksinti ifadesiyle yönetiyorlardı. Meryem Ana Şapeli'nden dönerken transept karesinde –ki son günlerde buralar gerçekten karanlıktı– içinde tuhaf bir sıkıntıyla kendi kendine şöyle söyledi: "Burada, çukurun kokular yaydığı yerde, göreceğimi uzun seneler önce görmüştüm, yüzüstü yere kapaklanmıştım. Hatırlamak, daima, çok önemlidir."

Bu süre zarfında yapı ustası ve ordusundan birkaç birlik çatıda, transept karesinin üzerinde çalışmaya devam etti. Yukarıda tonozu kırmışlardı ve şimdi başınızı kaldırdığınızda, eğer transept karesinde de ışık varsa, çatı kirişlerini görebiliyordunuz. Binanın duvarlarını delerek yukarı doğru kıvrılan ahşap merdivenin içinde kaybolup sonra da triforyumda,[1] hepsi de uçan kuşlar gibi ufacık, yeniden ortaya çıkan işçiler, çatıda çalışıyordu; diğerleriyse transept kare-

---

1 Kiliselerde orta nefin iki yanındaki sütun ve kemerlerin üstüyle daha yukarıdaki pencere katı arasında uzanan sağır kemer sırası (içi dolu kemer). – ç.n.

sinin güneydoğu sütununun etrafında bir yapı iskelesi inşa ediyordu. Seviyeden seviyeye merdivenler kuruyorlar, örümcek ağına benzeyen bir yapı oluşturuyorlardı, son kalası da yerine yerleştirdiklerinde sütun, dalları budanmış bir köknar ağacına benzedi. Yeni işin ayinlere de büyük faydası dokunmuştu, çünkü çatıda çalışan işçilerin gürültüsü aşağıya kadar gelmiyordu. Yukarıdaki işçiler, pis kokan nefin huzuru söz konusu olduğunda, çatıda esen rüzgârlardan daha ciddi bir tehdit oluşturmuyordu; verdikleri rahatsızlık en alt düzeye inmişti. Transept karesinin üstündeki tonozun kırılmasının ardından çatıdan aşağıya halatlar salınmaya başladı; bir o yana bir bu yana sallanıyorlardı, rutubet yüzünden hem iç yüzü hem de dış yüzü adeta buram buram terleyen binanın içinde devasa yosunlar büyümeye başlamıştı sanki. Halatlar kuzey duvarında açılan delikten gelecek kalasları bekliyordu, ama kalaslar güç bela ilerliyordu; aslına bakılırsa yosuna benzeyen halatlar, bu halleriyle, içerideki kokuyla da uyum gösteriyordu. Karanlık ve rutubet yüzünden Jocelin'in bile hevesi kaçmıştı, o bile çok önemli bir iş yapıldığını unutmuş gibi görünüyordu; işçilerden biri transept karesinin üstünde açılan delikten aşağıya düştüğünde Jocelin, işçinin kırılgan vücuduyla onu bağrına basan taş arasına bir mucizenin girmemesine şaşmadı bile. İşçinin havada süzülürken attığı çığlıklar, tıpkı dualar ve ilahiler gibi, ağır havada asılı kalmıştı. Mecliste Peder Anselm hiçbir şey söylemedi, ama Jocelin sakristin dargın bakışlarından, vakti gelince önüne konacak olan hesaba bu ölümün de eklendiğini anlamıştı. Katedralin üzerine karanlık bir gece çökmüş değildi, ama gün ortasında güneş kaybolmuştu; hiç de hayra alamet olmayan bir umutsuzluk kaplamıştı her yanı. Şansölye alayın kuyruğunda sakristiyadan çıkınca, Meryem Ana Şapeli'ne gitmek için sağa döneceği yerde, yine ne yöne gideceğini şaşırıp sendelemiş, her zaman olduğu gibi sola dönmüştü; olup biteni koro yerinden seyreden çocuk-

lar, her zamanki gibi değil, düpedüz delicesine kahkahalara boğulmuştu. Tüm o kahkahalara ve kıkırdamalara rağmen ayin devam etti, görev hakkıyla yerine getirildi; ama rahiplerin sırtında onları yiyip bitiren bir yük vardı. Meclisin oturumu sıkıntılı geçti, müzik dersleri de aksırık tıksırık yüzünden bunaltıcı, hatta boğucuydu ve çocuklar sebebini bilmeseler de ikide bir kavgaya tutuşuyordu. Küçük çocuklar sebepsiz yere ağlıyordu. Büyük çocukların gözleri, gece rüyalarına giren burunsuz adamlar yüzünden, birer kan çanağı gibiydi, rüyalarında burunsuz adamlar yassı suratlarıyla levhaların arasında geziniyordu. Yani çocukların şansölyeyi görünce kıkırdamaya başlaması şaşılacak bir şey değildi. Günün birinde şansölye sola döndü ama durmadı, yoluna devam etti; korocu rahiplerin ikisi de peşine düştü. Onu karanlıkta, transept karesine geçişi önleyen ahşap paravanı pençelerken buldular; hemen alıp zavallıyı ışığa çıkardılar, sağ eli yaprak gibi titriyordu, yüzü ifadeden yoksundu ve bomboş gözlerle bakıyordu. İhtiyar şansölyeyi kolundan tutup evine götürdüler, o günden sonra zavallı adam tümden bunadı. Dualar ve yakarışlar pis kokunun ve karanlığın ortasında gece gündüz devam etti, mumlar kendilerini bile zar zor aydınlatıyordu; sesler yaşlılık ve ölüm korkusuyla, ağırlık ve hacim korkusuyla, karanlık ve umut yoksunu bir evren korkusuyla yükseliyordu.

"Efendimiz, feryatlarımızı duy!"

Sonra bir salgın söylentisi yayıldı şehirde. Efendimizi yardıma çağıran gözleriyle gergin, sessiz, mutsuz yüzlerin sayısı günden güne arttı, şehrin dört bir yanını sardı. Ama Jocelin asla onlardan biri olmadı, çünkü onun koruyucu meleği ara sıra gelip onu teselli ediyor, yüreğini ısıtıyor, gücüne güç katıyordu. İyi bir komutan olarak, yardıma muhtaç olduklarını görüyordu; çünkü bu araçlar, Jocelin'in kullanmak zorunda olduğu bu insanlar, Jocelin'in kendisine bile, katedralin duvarlarına tırmanmaya çalışan maymunlar

gibi görünmeye başlamıştı. Onları biraz olsun yüreklendirmek için, katedral maketini kulesi ve tüm diğer parçalarıyla birlikte transept karesine getirdi, kuzeybatı sütununun dibine yerleştirdi. Maket taşınabilir bir masanın üzerinde duruyordu ve katedraldeki tek temiz şey oymuş gibi görünüyordu; yine de ona dokunanlar parmaklarında bir ıslaklık hissediyordu.

Noel'i böyle geçirdiler. Gökteki melekler sevinçle coşsun, Yüce Efendimizi bekleyen dünyaya müjdeler olsun; çünkü O geldi.

Onun geldiği söyleniyordu, ama mazgalların üzerinden bulut eksik olmuyordu; yağmur çiselemeye ara verip de, insanlar gözlerini göğe çevirme fırsatı bulunca, ışığı yüzlerinde hissediyor, ama bir şeylerin ters gittiğini düşünüyorlardı. Yağmurun dindiği bir ara Jocelin, cesaretini toplamak için, kuzeybatı sütununun dibine geldi ve maketin yanında durdu; nef hâlâ pis kokuyor, yapış yapış görünüyordu. Kuleyi güçlükle çıkarttı yerinden, çünkü rutubet yüzünden tahtalar şişmişti; kuleyi çıkardı ve sanki kutsal bir emanetmiş gibi havaya kaldırdı. Sonra tahta parçasını kucağına aldı ve okşamaya başladı, onu bebeğini sallayan bir annenin şefkatli gözleriyle seyretti. Uzunluğu kırk beş santimetre, alt yarısı kare biçimindeydi ve ince uzun pencereleri vardı, tam ortasından küçük sivri kulecikler fırlıyordu ve kulenin asıl gövdesi bunların ortasında göğe doğru yükseliyordu; sade, narin, incecik bir yapıydı ve tam tepesinde küçük bir haç vardı. Elindeki kulenin tepesindeki haç, boynuna astığı haçtan daha küçüktü. Kuzeybatı sütununun dibinde durdu, kulesi hâlâ kucağındaydı, kendi kendine suların şimdiden çekilmeye başladığını söylüyordu. Çünkü neredeyse bir haftadır yağmur yağmıyordu, gerçi mart da rüzgârlı geçmiyordu; havada bir durgunluk vardı. Yine de güneşin orada, karanlığın ortasında bir yerlerde, tarlaların çamuruna ulaşmak için çaba sarf ettiğine inanmak imkânsız değildi. Kuleyi

indirdi ve Jehan'ın kuzey transeptinde açılan deliğin oralarda bir yerde kendi kendine konuştuğunu duydu. Gözlerini kapadı ve düşünmeye başladı: Bunca şeye katlandık! Bu bir dönüm noktası olsun! Gözkapaklarının ardında bir an öyle bir şey oldu ki, ışığa doğru ilerlediğini, kuru günlerin yaklaştığını hissetti. Çatıdan gelen tokmak seslerini duydu ve elinde tuttuğu tahta parçası içini heyecanla doldurdu; katedralin üzerinde yükselen kulenin henüz ondan başka kimsenin göremediği hatlarını düşündü, boğazı düğümlendi. Hayatı hissediyordu. Başı dimdikti yine, gözlerini ve ağzını açtı, Tanrı'ya şükranlarını sunmaya hazırdı.

Fakat hiçbir şey söylemedi, öylece durdu.

Goody Pangall, Pangall krallığının sınırları dışına çıkıyordu. Üç hızlı adımla krallığı arkasında bıraktı. Sonra durdu, bir adım geri gitti. Transept karesine doğru yavaş adımlarla ilerlemeye başladı, ama gözü orada değildi. Bir taraftan ilerliyor, bir taraftan da sağını solunu kolaçan ediyordu. Ellerinden biri boynundaydı ve pelerini tutuyordu, diğer elindeyse hafifçe kaldırdığı sepeti vardı. Sanki azgın bir boğanın ya da bir aygırın yanından geçiyormuş gibi, tetikteydi. Adımları onu, hayvanın zincirinin ulaşamayacağı yerlerden yürümeye zorluyordu, duvarın dibinden, duvara sürtüne sürtüne ilerliyordu. Sanki ayakları inat ediyor, yürümek istemiyordu. Solgun yüzünde kara gözleri, bir çift kömür parçası gibi görünüyordu, alt dudağı sarkmış, ağzı açılmıştı, aptal göründüğü bile söylenebilirdi ama, bu kadar tatlı bir şeyin aptal görünmesi mümkün değildi, ikincisi yüzünde öyle bir korku ifadesi vardı ki, böyle bir düşünce, en azından şu an için, yersiz olurdu. Kadının yüzündeki korkuyu fark edince ne yapacağını şaşıran Jocelin, gözlerini kadının baktığı yere çevirdi; ve zaman o an hafifledi, yavaşladı, hatta belki durdu. Öyleyse Jocelin'in kadının nereye baktığını –ustayı görmeden önce bile– bildiğini fark etmesi, o kadar şaşırtıcı değildi.

Roger Mason güneydoğu sütununun etrafına inşa edilen yapı iskelesinin dibinde, ayaklarından birini iskele merdiveninin ilk basamağına koymuş, tırmanmaya hazırlanıyordu. Goody'yi fark edince, gözlerini ondan ayırmadan, yavaş yavaş indi. Şimdi o tarafa dönüyordu. Yürümeye başladı ve Goody Pangall duvar dibine biraz daha sindi. Aynı zamanda titriyordu. Titriyor ve sağını solunu kolaçan ediyordu. Usta onu orada sıkıştırdı, gözleri yerde, yüzünde ciddi bir ifadeyle bir şeyler anlatmaya başladı; ama o hâlâ boş boş bakıyordu, ağzı hâlâ açıktı ve başını sallayıp duruyordu.

Jocelin tuhaf bir biçimde kendiden emindi. Her şeyi biliyordu, her şeyi görmüştü. Sayısız buluşmadan birine kendi gözleriyle şahit olmuştu. Acıyı ve kederi görmüştü. Etraflarındaki havanın bile nasıl da farklı olduğunu görmüştü, tıpkı dua eden birinin etrafını saran havayı gördüğü gibi. Onları tüm diğer insanlardan ayıran bir tür çatının gölgesinde durduklarını görmüştü; çatının bir işe yaramadığını bildikleri için, yüzlerinin nasıl korku dolu olduğunu da. Şimdi yüzlerinde ciddi bir ifadeyle, sessizce konuşuyorlardı. Goody başını iki yana sallayıp duruyordu ama, öyle görünüyordu ki, o görünmez çatının gölgesinden dışarı çıkamıyordu. Elinde sepeti vardı, elbisesinden evden alışveriş yapmak üzere çıktığı anlaşılıyordu, yapı ustası şöyle dursun, herhangi bir adamla konuşmasını gerektirecek bir durum yoktu; normalde bir adam onunla konuşmaya cüret edecek olsa, başını sallar yürür giderdi; ya da mesela deri giysileri, kahverengi tuniği ve mavi başlığıyla şu iriyarı adam yolunu kestiğinde, onu görmezden gelebilirdi, tek yapacağı başını önüne eğmek, geçip gitmek olurdu, adam ona yapışacak değildi. Ama dudakları "hayır" dese de o, hiç kırpmadığı kara gözleriyle adama yan yan bakmaya devam ediyordu. Sonra gerçekten de bir an, onu çevreleyen duvarları kırmaya çalışırcasına, kurtulup gitmek için bir hamle yaptı; ama nafile, onları bir çift yapan görünmez çatının gölgesi nereye

giderse gitsin peşinden geliyor, onu rahat bırakmıyordu. Beyaz yanakları al al olmaya başlamıştı ve telaşlı adımlarla güney koridoruna doğru ilerliyordu, hâlâ o çatının gölgesindeydi, bundan sonra daima onun gölgesinde olacaktı. Roger Mason kadının arkasından bakakaldı, sanki koca dünyada şu kadından daha önemli tek bir şey yokmuş gibi, gözlerini güney koridorundan ayıramıyordu; sanki kadının onun için bu kadar önemli olmasına bir anlam veremiyor, hâkim olamadığı düşünceleri yüzünden acı çekiyordu. Kuzeybatı kapısı Goody'nin arkasından kapanırken, Roger Mason da arkasını döndü; şimdi Jocelin onun sırtını görebiliyordu. Uyurgezer gibi, bilinçsiz adımlarla, yapı iskelesinin başına geri döndü.

Jocelin'in içindeki öfke sonunda taştı. Kutsanmak için her gün önünde diz çöken o kadının yüzü gelmişti gözlerinin önüne, Pangall'ın krallığından yükselen, insanın içini ısıtan şarkılar çalınmıştı kulağına. Hayal kırıklığı ve acıyla yoğrulan ruhunun derinliklerinden tek bir söz çıktı geldi dudaklarına.

"Hayır!"

Bir anda, dünya üzerindeki yaşamın tazelenmesi iğrenç bir şeymiş gibi geldi ona, gitgide yükselen bir çamur seli. Derin derin soluklanmaya başladı, kuzey transeptindeki oyuğu gördü ve dışarıya, cılız gün ışığına çıkmak için hızlı adımlarla ilerledi. Uzaktan, işçilerden çalıştığı yerden yükselen kahkahaları duyuyordu; böyle bir duygu yoğunluğu içinde, akılsızlığının alametine sıkı sıkı sarılan başrahibin duvarda açılan delikten çıkıp gittiğini gören işçilerin birahanede bu sahneyi hatırlayarak nasıl şakalar yapacağını düşündü. Durdu, koşa koşa transept karesine geri döndü. Fakat kuzey koridorundan yine küçük bir topluluk o tarafa geliyordu; Rachel Mason da aralarındaydı, kucağında şirin mi şirin kundaklı bir bebek taşıyordu; konuşmak zorunda kaldı, ağzından çıkan sözleri kendisi de takip edemiyordu

ama kadını tebrik etti ve bebeği kutsadı, ardından memurun karısı bebeği Rachel'in elinden aldı ve vaftiz töreni için hazırlanan Meryem Ana Şapeli'ne gitti. Sonunda Rachel'le baş başa kalmışlardı, kadın nedense bir şeylerden çekiniyormuş gibi görünüyor, geri duruyordu. Roger'la Goody'yi bir arada gören gözleri kör olmuştu, ama kadının söylediklerini duyabiliyordu. Bir kadının, en iğrencinin bile (gözleri pörtlek pörtlekti ve siyah saçları yanaklarına dökülüyordu) nasıl cüret edip de böyle konuşabileceğini aklı almıyordu. Jocelin kulaklarına inanamıyordu. Sinirlerini bozan sırf laf kalabalığı değildi; kadının anlattıkları kendi başına yeterince sinir bozucuydu zaten. Konuşurken yüzü tıpkı pencerelerin şiddetli rüzgârlarla sallanan camları gibi tir tir titreyen Rachel, bunca zamandır dua etmesine rağmen neden bir çocuğu olmadığını açıklamaya çalışıyordu. Roger'la yalnız kaldıklarında, en uygunsuz zamanda kıkır kıkır gülmeye başlıyordu –*mecburdu* gülmeye– dedikoduların aksine kısır falan değildi. Kıkır kıkır gülmeye *mecburdu* ve Roger da gülmeye *mecburdu*...

İnanamıyordu ve kafası iyice karışmıştı, Rachel vaftiz törenine yetişmek için kuzey ambülatuvarının yolunu tutana kadar, orada öylece dikildiler. Jocelin yapı iskelesinin dibinde durdu. İçinde bir yerlerde o da kadın doğasından bir parça taşıyordu, bunu hissetti ve tiksindi; ah şu kadınlar! Art arda dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz güzel söz çıksa bile ağızlarından, bir sonraki sözleri insanı çileden çıkaracak kadar uygunsuz, tüyleri diken diken edecek kadar saçma olabiliyordu; mahremiyetin böylesine uygunsuz bir biçimde gözler önüne serilmesi akıl almaz bir şeydi. Sanki bir an geliyor, sözler ağızdan değil de, vücudunun başka bir tarafından çıkmaya başlıyor; bacak arası dile geliyordu. Dünya üzerindeki tüm kadınlar arasında, akıllara durgunluk veren şu Rachel kadınından daha geveze birini bulmak tek kelimeyle imkânsızdı. Hatta böyle bir mahlûkun varlığına inan-

mak bile imkânsızdı. Bitmek tükenmek bilmeyen heyecanı onu yanlış yerde, yanlış zamanda ve yanlış insana yanlış şeyler anlatmaya *mecbur* bırakıyordu. Hayatı dehşet verici bir güldürüye indirgemeyi başarmış bir insandı; kırmızılar ve yeşiller içinde rengârenk kostümüyle Zany,[2] elinde ucuna domuz mesanesi geçirilmiş bir değnek, zindanda işkence edecek birilerini arıyor.

Yüzünde öfke ve nefret dolu bir ifadeyle, elindeki maketle konuşmaya başladı.

"Vah şu iflah olmaz kadının terbiyesizliğine!"

Sonra Zany domuz mesanesini Jocelin'in kasıklarına vurdu ve Jocelin koyverdi kahkahayı, ardından tüm bedenini bir ürperti sardı.

Bu kez feryadı bastı.

"İğrenç! İğrenç!"

Gözlerini açtı ve ağzından çıkan sözlerin transept karesinde yankılanışını duydu. Kuzey ambülatuvarının geçici kapısının önünde Pangall, her zamanki gibi elinde süpürgesi, şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu. Sözlerini akla uygun hale getirmek ve öfkesinin asıl sebebini gizlemek için bilinçsiz bir çaba sarf eden Jocelin, yine feryat etti.

"Bu yer ağzına kadar pislik doldu! Her şey pislik içinde!"

Transept karesinde iki adam ona doğru geliyordu, oymacı Mel ve Roger Mason'ın yardımcılığına seçilen Jehan. Yanından geçerlerken Jocelin'in yüzüne bile bakmadılar, Jehan gülüyordu.

"Karısı mı dedin! Daha çok bakıcısı!"

Beynine kan sıçrayan Jocelin, Pangall'la sakin bir ses tonuyla konuşmak istiyordu ama ağzını açtığında, sanki katedralin bir ucundan diğer ucuna koşturmuş gibi, nefes nefeseydi.

---

2 *Commedia dell'arte*'ye gönderme yapılıyor. Zany (ya da Zanni) eski oyunlarda elinden her iş gelen hilekâr uşak karakteriydi. Kaba şakalar yapardı ve entrikaya düşkündü. Aynı zamanda kavgacı, korkak ve kıskanç olurdu. – ç.n.

"Şimdi nasılsın bakalım, Pangall, evladım?"

Gerçekte neler olup bittiğini anlamayan Pangall'ın yüzünde yine öfke vardı, biri damarına basmıştı ve o da ne kadar sıkıntılı olduğunu anlatacaktı.

"Nasıl olacak?"

Jocelin sakin sayılabilecek bir ses tonuyla, konuşmaya devam etti.

"Ustaya söylediklerimi duydun, öyle değil mi? Senin bir fikrin var mı bu konuda?"

"Benim mi? Ne olsun ki, çok doğru konuştunuz, Muhterem Peder. Her şeyi pislettiler."

"Seni rahat bıraktılar mı sonunda?"

Pangall dosdoğru cevapladı.

"Beni asla rahat bırakmayacaklar. Beni soytarı ettiler bir kere."

Uğursuzluğu defetmek için. Dudaklarından bu sözcükler döküldü, adımları onu her zamanki yere götürüyordu.

"Elimizdekiyle yetinmek zorundayız. Bu çileyi çekmeye mecburuz."

Ondan uzaklaşan Pangall, yine ortalıkta yalpalaya yalpalaya geziyordu.

"Niye *bizi* görevlendirmediniz, Peder? Ben ve adamlarım..."

"Siz beceremezdiniz."

Pangall bir şeyler daha söyleyecek oldu, ağzını açtı, ama sonra vazgeçip sustu. Olduğu yerde durdu ve öfke dolu gözlerle Jocelin'e baktı; şimdi adamın yüzünde tuhaf bir tebessüm vardı, kendisini kiliseye adamış böylesine inançlı biri olmasaydı, başrahibi küçümser gibi baktığı bile söylenebilirdi; dile gelmemiş olsalar bile, şu sözler başrahiple Pangall arasında, havada asılı kalmıştı: Onlar da yapamayacak, hiç kimse yapamayacak. Çamur ve seller ve raft ve yükseklik ve ince sütunlar yüzünden. İmkânsız bir işti zaten.

"Tanrı sanki sabrımızı sınıyor, evladım. Ben de senin gibi düşünüyorum. Ama Tanrı sabrımızı sınıyorsa, sabretmeliyiz. Bu yerin senin evin olduğunu söylemiştin bir keresinde, öyle değil mi? Bu sözler büyük bir günahın, kibrin işaretiydi, ama aynı zamanda sadakatini ve adanmışlığını da ifade ediyorlardı. Kimsenin seni anlamadığını, kıymetini bilen olmadığını düşünme sakın, evladım. Vakti gelince çekip gidecekler ve Tanrı'nın izniyle oğulların olacak..."

Pangall'ın yüzündeki tuhaf tebessüm birden yok oldu.

"Oğullarının göz kulak olacağı ev, şimdikinden çok daha görkemli bir ev olacak. Bir düşün, evladım. Şu elimde gördüğün kule yükselecek ortasından" ve kuleyi bir kez daha havaya kaldırdı, "oğulların torunlarına şöyle söyleyecek: 'Bu kule dedenizin zamanında inşa edildi.' "

Pangall çöktü kaldı. Bir baston gibi tuttuğu süpürgesinden destek alıyor ve tir tir titriyordu. Gözü dalmıştı, ağzı açık kalmıştı ve dişleri parlıyordu. Bir süre öylece kaldı, böylesi bir şevkle ona doğru uzatılan şu kule maketi, onu şaşkına çevirmişti.

"*Siz* de mi benimle alay etmeye başladınız?"

Arkasını döndü ve yine yalpalaya yalpalaya kuzey transeptine doğru ilerledi, gözden kayboldu. Krallığının kapısını çarparak kapattı ve ses tüm katedralde yankılandı.

Çatıda bir usta çalışıyordu, tak tak, tak tak, tak tak. Çarpan kapının sesi, tokmağın gürültüsü, kokular, hatıralar, dile gelmeyen duygular hep birden üstüne üstüne geldi, Jocelin bir an boğulur gibi oldu ve derin derin nefes almaya başladı. İhtiyaç duyduğu temiz havayı nerede bulacağını biliyordu, adımları onu oraya götürdü, tökezleye tökezleye ilerledi, sonra sunaktaki huzur dolu ışığın önünde diz çöktü. Gözlerini ışığa çevirdi, ağzı açıktı ve inliyordu.

"Bilemedim."

Fakat ışığın saflığı ona kadar ulaşmıyordu, sonsuz uzaklıkta küçük bir kapı gibi görünüyordu. Uzunca bir süre

orada kaldı, akıntıya kapılmıştı bir kere, kendine hâkim olamıyordu; zamanın nasıl geçtiğini anlayamadı, birden kendisini kilise zeminini, armalarla bezeli taşları seyrederken buldu. Fakat misafirleri ona yerdeki taşlardan daha yakındı, dört kişi vardı etrafında, onları fark edince bir kez daha ürperdi; Roger ve Rachel Mason, Pangall ve sevgili Goody... Jocelin'in dört bir yanında transept karesinin dört köşesindeki dört sütun gibi dikiliyorlardı.

Ürperip kendine geldikten sonra başını kaldırdı ve zengin işlemelerle tavana doğru yükselen pencere dizisine baktı; sunağın donuk ışığı harikuladeydi; her gözde bir ışık.

Fısıldadı.

"Demek Meleğini gönderdin bana güç vermek için."

Ama melek yoktu ortada; yalnızca bir duygu seli, girdaplar, yarıklar, alevler; bir de arada, kimsenin akıl erdiremediği korkunç gücüyle, doğumdan yaşlılığa hayatın her döneminde ve her köşede filiz veren şeytani varlığın korkusu.

"Sen! Sen!"

Işıklar sonsuz bir uzaklıktan hep birlikte ona doğru geliyordu ve o, kapının önünde inliyordu. Fakat arkasında, meleğin durması gereken yerde dört insan vardı ve dans ediyor, gürültü yapıyorlardı; ışıklar da birer yıldız gibi kaydı gitti. Sonra sadece ikisi kaldı arkasında, çatının gölgesinde kadın ve adam. Ne var ki ama şimdi Jocelin'in acı ve öfke seli onları da yutuyordu; gözlerini kapattı ve çok sevgili evladı için ağladı.

Ona güç ver ey Efendimiz, ona merhamet et ve onu huzura kavuştur...

Sonra bir düşünce, sanki canlı bir şeymiş gibi, kıvrıla kıvrıla, zorla girdi kafasının içine. Adeta bir mızrağın ucunda sokulmuştu kafasına. Daha bir saniye önce gözlerini yummuş, kedere teslim olan kalbinin eridiğini hissediyordu. Derken bir anda tüm duyguları kaybolup gitti, zihni bomboş kaldı; sadece, sanki yaradılıştan bu yana hep oraday-

mış, yerinden hiç oynamamış gibi bir başına mağrur duran o düşünce vardı aklında. Zihni tüm duygulardan kurtulup şu düşünce dışında tamamen bomboş kalınca, bedensel baskı daha da belirgin bir hale geldi. Göğsünde, kalbinin üzerinde bir ağırlık vardı, iki koluna birden ağrılar girmişti ve sağ yanağı acıyordu. Gözlerini açtı ve kule maketine sıkı sıkı sarılmış buldu kendisini, boynu sağa doğru bükülmüş, maketin sivri ucu sağ yanağına dayanmıştı. Bir kez daha zemindeki taşlara ne kadar yakın olduğunu fark etti, her birinin üzerinde iki armaması canavar vardı; pençelerini ete geçirmeye hazırlanıyorlardı sanki, yılankavi boyunları birbirine dolanmıştı. Ya yerdeki taşların üzerinde, ya meleğin durduğu yerde ya da zihninin uçsuz bucaksız boşluklarında bir yerde, resme benzeyen bir manzara vardı. Roger Mason'dı bu, iskelenin merdivenine sırtını dönüyordu ve görünmeyen halatlar onu duvarın dibine sinen kadına doğru çekiyordu. Kadın da Goody'ydi, o da Roger Mason'a dönüyordu yüzünü ve gözlerini bir an olsun kırpmıyordu; halatların adamı nasıl bir güçle çektiğinin farkındaydı, başını iki yana sallıyordu, Goody korkmuş ve şaşırmıştı, Goody ve Roger, nereye giderlerse gitsinler peşlerinden gelecek olan çatının gölgesindeydiler. Düşünce öylesine belirgindi ki, resmin bir köşesine yazılmış olduğu bile söylenebilirdi. O kadar korkunçtu ki hiçbir duyguya yer bırakmıyordu; kulenin sivri kenarı yanağına batarken, zavallı Jocelin tüm dikkatini ona vermek, onu özümsemek zorundaydı. Öyle korkunçtu ve diğer tüm duyguları öyle bir bastırıyordu ki, Jocelin boyunları yerde birbirine dolanan yaratıkları seyrederken, onu dile getirmek zorunda kaldı.

"Goody onu burada tutacak."

*

Sonra ışığa bakmadan doğruldu, insanın suratına çarpan sessizliğin içinde, transept karesine doğru yavaş yavaş yürümeye başladı. Masanın başına geldi, katedral maketi hâlâ

oradaydı ve sırtüstü yatıyordu. Kuleyi kaldırdı ve kare biçiminde açılan oyuğun içine yerleştirdi. Nefin aşağısına doğru yoluna devam etti ve ikametgâhının karşısına geldi. Ara sıra durup ellerini inceliyor, sonra da yüzünde ciddi bir ifadeyle başını sallıyordu. O gece geç saatlere kadar hiçbir şey hissedemedi; duygu sağanağı yeniden başladığındaysa, yine dizlerinin üzerine çöküp kaldı, gözlerinden yaşlar boşaldı. Sonunda meleği geri geldi, Jocelin'in yüreğini ısıttı ve onu bir nebze de olsa teselli etti, resmi ve düşünceyi katlanılır bir hale getirdi. Melek yanından hiç ayrılmadı, Jocelin uykuya dalmadan önce şöyle söyledi meleğe: Sana ihtiyacım var! Bugüne kadar anlayamamıştım bunun sebebini. Beni affet!

Melek onu ısıttı.

Fakat Tanrı –kim bilir, belki de hayatına alçakgönüllü bir din adamı olarak devam etmesini sağlamak için– uzun gece boyunca Şeytan'ın anlamsız ve umutsuz bir rüya aracılığıyla ona işkence etmesine göz yumdu. Jocelin kendi yatağında yattığını, sırtını kendi yatağına koyduğunu sanmıştı; ama sonradan sırtını bataklığa koyduğunu, tıpkı çarmıhtaki İsa'nınkiler gibi iki yana açtığı kollarının aslında iki transept olduğunu, Pangall'ın krallığının da hemen sol tarafında durduğunu anladı. Onunla alay etmek, ona işkence etmek isteyen insanların akınına uğramıştı; Rachel oradaydı, Roger da öyle, Pangall da eksik değildi ve hepsi de kilisenin bir kulesi olmadığını ve asla da olmayacağını bal gibi biliyordu. Sadece Şeytan, nefin üzerine batıdan doğan ve alev alev yanan saçları dışında vücudunu örtecek hiçbir şeyi olmayan Şeytan dimdik ayaktaydı ve çalışıyor, ona işkence ediyordu; bataklıkta, sıcak suların içinde kıvranan Jocelin, çığlıklar atıyordu. Karanlıkta gözlerini açtı, soluk soluğa kalmıştı. Kırbacı aldı eline ve gururla meleğe dayadığı sırtına, her iblis için bir kez, yani tam yedi kez bütün gücüyle vurdu. Ardından sabaha kadar deliksiz uyudu.

Dört

O GÜNDEN sonra Jocelin hep çok meşgul oldu. Sık sık şehir dışına çıktı, yağmur çamur demedi, gezdi dolaştı, bölgesindeki köyleri ve kasabaları birer birer ziyaret etti, kiliselerindeki rahipleri denetledi, cahil halka vaazlar verdi. Şehrin kiliselerinde de vaazlar verdi, o bir başdiyakondu. Aziz Thomas Kilisesi'nde nefin ortalarında bir yerde yukarıdan, triforyumdaki kürsüden aşağıdaki insanlara bir şeyler anlatırken –aşağıdakiler pür dikkat onu dinliyordu, onu görmek için hep birlikte yukarı bakıyorlardı– birden kendisini büyük bir heyecan içinde kuleden bahsederken buldu; konuşurken yumruğunu taş korkuluğa vurmaya kadar vardırmıştı işi. Fakat insanlar inim inim inliyor, göğüslerini dövüyorlardı; Jocelin'in sözlerini anladıklarından değil, kürsüde konuşan rahibin heyecanından etkilenmişlerdi de ondan; yine yağmur, sel, ölüm ve kıtlık zamanıydı. O sabah katedrale döndüğünde, rüzgâr sonunda tüm sisi ve bulutları dağıtmıştı ve uzunca bir süredir ilk kez binanın bütününü görme fırsatı buluyordu. Fakat bu kez de katedral çok gerçek görünüyordu, görkemli ya da yüce bir yapı olmaktan çok, delicesine yüksek, delicesine geniş acayip bir bina gibi duruyordu. Sonra başını kaldırıp soğuk göğe baktı; ama hava kapalıydı. İkametgâhındaki özel odasına çekilmeye karar verdi, odanın küçük penceresinden dışarıyı seyretti.

Buradan baktığında binanın başlıca öğelerini ve bazı özel ayrıntılarını daha rahat görebildiğini, dolayısıyla daha etraflı bir görüş elde ettiğini düşünürdü. Çerçevelenmiş bir resme bakar gibi olurdu. Ama bu kez oradan bakması da bir şeyi değiştirmedi, bina hâlâ sevimsizdi. Bunun bir göz yanılması olduğunu biliyordu ama katedral aynı zamanda biraz batmış gibi görünüyordu. Duvarın ayağındaki oluktan akan su toprağı kabartmış, yabani otların filiz vermesine sebep olmuştu. Bu yüzden duvar toprağa gömülmüş gibi görünüyordu ve şimdi bina insana Tanrı'nın yüceliğini değil, kullarının üst üste koyduğu taşların ağırlığını düşündürüyordu. Kuleyle ilgili tasarıları çocukluktan kalma birer anı gibiydi kafasında. Çocukluk arkadaşı Anselm'i düşündüğündeyse, ona günah çıkartmaya devam etmeli mi, yoksa kendisine yeni bir rahip mi aramalı, bir türlü karar veremiyordu. Tam bu konuda bir karar almaya çalışıyordu ki, bir ürperti geldi, Jocelin kendi kendine şöyle söyledi:

"Ben göklerdeki Pederimiz için emek veriyorum."

Lady Alison'dan gelen bir mektubu daha görmezden geldi, cevapsız bıraktı.

Fakat esen rüzgâr beraberinde değişimler de getiriyordu. Bulutları alıp götürmüş, uzun zaman sonra nihayet havalandırılan kilisenin içindeki kokuyu yok etmişti. Sular geriye yıkıntılar ve çürük tahtalar bırakarak çekiliyordu; ama yürünecek patikalar ve kağnıların geçeceği yollar da yeniden gün ışığına çıkıyordu. Binanın batı cephesine doğru yürürken, çörtenlerin sonunda sakinleştiğini, hareketsiz ağızlarıyla adeta merak içinde ve sabırla günlerin getireceği şeyleri beklediklerini gördü. Bir an durup devlerin bu binayı inşa ederken nereden esinlendiğini, böylesine şaşmaz hesapları nasıl yapabildiklerini düşündü, çünkü bu çörtenler öyle bir fırlıyordu ki taşların içinden, insan ister istemez onları, bedeni hastalıktan arındıran ve kendi lanetli varlıklarıyla bütünün saflığını güvenceye alan çıbanlara ya da sivilcelere

benzetiyordu. Şimdi yağmur dinmişti ve yer yer siyaha çalan yeşil yosunlar rahatlıkla görülebiliyordu; rüzgârı hafife alan, rüzgâra karşı küfürler savuran ama ancak gurbette gömülenler kadar gürültü yapan çörtenlerin bazıları hastalıklı gibi görünüyordu. Azizler ve şehitler, kutsallar ve muhteremler binanın batı ucunda hep birlikte sessiz sedasız kuruyordu. Bunca süredir etrafta olup bitene kayıtsız kalmışlardı ama ne de olsa koca bir kış geçirmişlerdi, dinlenmek onların da hakkıydı. Şimdi, yine kayıtsızca, koca bir yaz boyunca katlanmak zorunda kalacakları güneşi bekliyorlardı.

Gücünün yavaş yavaş geri geldiğini hissediyordu. Roger Mason'ı ve etrafında gezdiği kadını düşündüğünde kendi kendine "O iyi bir kadın" diyordu ve bu kadarının yeteceğine inanıyordu. Çünkü her şey düzeliyordu. Mecliste şimdi daha az öksürük duyuluyordu ve yalnızca bir kişi ölmüştü, o da ihtiyar şansölye; son bir kez daha sendeleyip gitmişti adamcağız. Vakitli bir ölüm olduğu, herkesin görevini hakkıyla yerine getirdiği ve merasimin huzurlu geçtiği düşülürse, bu ölüm keder değil sevinç kaynağı olmalıydı insana. Hem yeni şansölye genç ve tecrübesiz, çekingen biriydi. Kış göz açıp kapayıncaya kadar geçip gitti, arkatlı avlunun perdelerinin kaldırılma zamanı geldi çattı, müzik okulundaki oğlanlar artık açık havada gönüllerince oynayabilecek, dev sedire tırmanabilecekti. Bir sabah batı kapısından içeri girerken, birden katedralin yine hayat dolduğunu fark etti. İnsanlar transept karesindeki çukura ya da tonozdaki deliğe bakmak için içeri giriyordu. Şimdi artık su nehre geri dönmüştü ve gökkubbe bir uçtan diğer uca masmaviydi, transept karesindeki çukurun dibinde su kalmamıştı, ipin ucuna bağladığı şamdanı aşağıya sarkıtan Roger Mason artık orada yüzünün yansımasını göremiyordu. İşçilerin neşesi yerine gelmişti, güneydoğu sütununun çevresine yapılan iskelenin merdivenlerini tırmanırken, triforyuma giden sarmal merdiveni çıkarken ıslıklar çalıyorlardı. Kollar,

kovalar ya da sepetler boşalınca ıslıklar daha bir neşeli, şarkılar daha bir coşkulu oluyordu; Büyük Perhiz'in olanca ciddiyetine rağmen, heykeller etrafta olup bitene ne kadar kayıtsızsa (ki bu sadece görünüşte böyleydi), işçiler de o kadar umursamaz, o kadar rahat davranıyordu kilisenin içinde. Jocelin'in uyarıları ya da Roger Mason'a verilen nasihatler bir işe yaramıyordu. Yapı ustasının ordusu akıl almaz bir şamatayla çalışıyordu. Kuzey transeptinin dışındaki barakadan gelen çekiç seslerinin ardı arkası kesilmiyor; çatıdan, tonozun üstünden gelen tokmak ve yumruk sesleri hiç bitmiyordu. Büyük Perhiz, savaşın çok yakın olduğunu bilen Jocelin için bir tür hazırlık devresi gibi geçti; zihni öylesine meşguldü ki neşeli ordu karşısında çaresiz kaldı, tıpkı kalabalık bir kaz sürüsünü besleyen bir kız çocuğu gibi. İşçiler kulağının dibinde pis şarkılar söylerken ya da transept karesinde Pangall'ın taklidini yaparken, Roger ve Goody o görünmez çatının gölgesinde yeni buluşmalar ayarlarken Jocelin'in elinden hiçbir şey gelmiyordu.

Yine kendi kendine aynı şeyi söyleyip duruyordu: "Ben göklerdeki Pederimiz için emek veriyorum!"

Günlerden bir gün katedrale girip (Ey kapılar, kaldırın başlarınızı) artık hiçbir kokunun yükselmediği çukurun yanında durunca, tonozlardan gelen sesin değiştiğini duydu. Başını biraz kaldırdı, gözlerini tavana dikti ve bir parça gök, okkalı bir tokat gibi çarptı suratına; nefes kesiciydi, inanılmazdı, harikuladeydi, masmavi. Nasıl ki odasındaki küçük pencere, bakılan şeye bir tür derinlik ve yoğunluk kazandırıyordu, küçük deliğin etrafındaki çatı da insanı şaşkına çeviren gökyüzü parçasını paha biçilmez bir mücevhere dönüştürüyordu. Yukarıda, çatıdaki kurşun kaplamayı geri yatırıyorlar, çatı kirişine katlıyorlardı. Mavi gitgide genişliyor ve uzuyor, yeryüzünü gökyüzüne bağlıyordu; tam orada, çok yakın bir zamanda geometrinin bir sonsuzluk imgesi yaratacağı yerde, mavi giderek büyüyordu.

Jocelin tepe üstü gidecekti neredeyse, dolu dolu olan gözlerini tavandan ayırmıyordu, şaşkınlıktan ağzı açık kalmıştı. Koşuşturup duran, ne yaptıklarından haberleri olmasa bile onlara söyleneni harfiyen yerine getirmeye çalışan adamların gölgeleri geçiyordu gözlerinin önünden; beyaz uçurumun maviyi yuttuğunu gördü, ama hemen sonra beyaz kayboldu; Rachel'in geldiğini, yine bir şeyler gevelemeye başladığını duydu, ama kadının ne söylediğini ya da yanında ne kadar kaldığını anlayamadı, oradan ayrılınca nereye gittiğiniyse hiç bilmiyordu; ağrısından şikâyet etmeye fırsat bulamadığı boynu tutulana, gözlerinin önünde gitgide büyüyen mavi, hayal meyal seçilen bir karartıya dönüşene kadar, çiçekler arasında koşturup oyunlar oynayan bir çocuğun heyecanıyla dikilip kaldı. Nihayet boynunu ovalamaya başladı ve yeni bir renk cümbüşünün ortasında buldu kendisini: Pencerelerden sızan bal rengi. Kafasının içinde çakan şimşekler, gökyüzünden gelen ışığın şimdi yarı kör olan gözlere bıraktığı görüntüyle adeta güreş tutuyordu.

O günden sonra işçiler ne zaman çatıda çalışsa gök, çatıda açılan ve açıldığı günden beri bekleyen delikten dosdoğru kiliseye, Jocelin'in gözlerinin içine baktı. Başlangıçta delik, tavan kirişinin parçalarıyla bölünüyordu, sonra bunları da temizlediler, hepsini birer birer aldılar. İşçiler katranlı muşambayı bir kızak üzerinde çeke çeke getirdiler ve tonozdan sicimler sarktı. Sicimler katranlı muşambayla birlikte şarkılar eşliğinde yukarı çekildi. Adamlar işi bitirdiğinde katranlı muşamba göğü kapatmıştı, yağmur damlaları katranlı muşambayı dövdükçe, katedralin dört bir yanında bir davul gümbürtüsü yankılandı; koroyu değilse de korocuların ayak seslerini ya da mesela gök gürültüsünü hatırlatan sesler. Havalar düzelince işçiler geri geldi ve göğü yeniden açtılar. Usta gelişmeleri takip etmek için her gün çukurun başına gelip eğiliyordu. Bir keresinde aşağıya bizzat kendisi indi, ama çamurlu ayaklar ve hayal kırıklığıyla

çıktı; başını iki yana sallıyordu. Hiçbir şey söylemedi, ama Rachel meraklılar için onun yerine açıklama yapıyordu zaten; meraklı olmayanların da dinlemek zorunda kaldığı açıklamalar.

Büyük Perhiz'i Paskalya Yortusu izledi, çatıdaki sinir bozucu seslerin Meryem Ana Şapeli'ne kadar ulaşmasından şikâyetçi olanlar seslerini yükseltti, böylece Jocelin artık başrahibin çatıya tırmanıp neler olduğunu kendi gözleriyle görme zamanının geldiğine karar verdi. Dikkatle ve yoğun bir çaba sarf ederek sarmal merdiveni tırmandı, nihayet tonozlara vardığında, transept karesinde kazılan çukur onun için kara bir noktadan ibaretti, ne de olsa elli metre aşağıda kalmıştı. Dört bir yanında mazgallar olan genişçe bir meydandaydı, hava temizdi ve bolca ışık vardı. İlk bakışta onu şaşkına çeviren tahta ve taş yığınları arasında bir yol buldu ve aşağısını görmek için eğildi; arkatlı avlu işte oradaydı, tam ortasından dev sedir yükseliyordu. Müzik okulundan bazı oğlanlar çimenlerin üzerinde elim sende oynuyordu, bazıları da arkadın düzlüğünde, dama taşlarının başındaydı. Jocelin şimdi aşağıdaki herkesi ayrım gözetmeksizin sevdiğini düşünüyordu, bundan sonra karşısına çıkacak olanları da kolayca sevebilir, içtenliğini herkesle paylaşabilirdi. Çok heyecanlanmıştı. Başını çevirdiğinde –ki başını çevirmesinin sebebi, birkaç metre yakınından bir kuzgun geçmesiydi– şaşkınlığı ve heyecanı katlandı. Çünkü meydanın çevresini saran yeni duvarın üzerinde durduğunu gördü. Bir duvarcı yumurta akı kadar ince bir harçla duvarı sıvıyordu. Jocelin ellerini çırptı, başını kaldırdı ve olağanüstü bir tatmin hissiyle avazı çıktığı kadar bağırdı: "Müjdeler olsun, ey Kudüs'ün kızları, müjdeler olsun size!" Hazzın doruğundan oğlanlara ve dilsize ve Roger Mason'a ve Goody Pangall'a sesleniyordu.

Paskalya zamanıydı; Meryem Ana Şapeli'nde ön sunaktaki değişiklikler bayramın habercisiydi, her taraf ham

keten örtülerle bezenmişti. Şamdanlarda doğal renginde balmumu yakılıyordu, insanlar yine coşkuluydu ve mezarlık Onun dirildiğini müjdeleyecek bir melek bekliyordu. Fakat transept karesinde, ışığın kül rengi desenlerden başka rakibinin bulunmadığı geniş alanda, Paskalya bambaşka yollarla gösteriyordu kendini; sesler ve gün ışığıyla.

Bundan sonra taş sıraları hızla yükseldi. Bir gün Jocelin özel odasının küçük penceresinden katedrale baktı ve mazgalların üzerinde yükselen bembeyaz taş sıralarını gördü. Artık oradan bile görünebiliyorlardı. Karenin gitgide yükselen duvarlarıyla birlikte bir de iskele yapılıyordu, başta bir merdiveni vardı, sonra iki oldu. Ivo'nun ormanından gelen kalaslar kuzeybatı transeptindeki delikten içeri taşınıyordu; kalasları gören onlara yol açıyordu. Onlar için aşağıya sicimler sarkıtılıyordu, sonra sicimler geldikleri yere dönüyordu. Yükleriyle birlikte yukarı birer ok gibi fırlıyorlardı. Jocelin kalaslarla ne yapıldığını görmek istedi, ama yapı ustası ona engel oldu. Sonunda bir kez daha çatıya çıkmasına izin verdiler; Ivo'nun kalaslarının (daha doğrusu babasının kalaslarının) bir zamanlar çatı olan yerde bir zemin oluşturmak için dört cepheden döşenmeye başlandığını gördü. Ama ortada kare biçiminde bir boşluk vardı, boşluktan sızan güneş aşağıya vuruyordu. Dört duvar düzensiz bir şekilde yükselmeye başlamıştı. Aralarda boşluklar bırakıyorlardı, Jocelin pencere yüksekliğine varıldığını anladı. Duvarlar on beş metre yükselmişti demek ki; kulenin ışık alacağı pencereler yapılıyordu şimdi.

Solgun yüzlerle dolan Meryem Ana Şapeli'nde çiçekler vardı, ama Tanrı'ya övgüler düzen çocukların ağzından bal damlıyordu adeta. Ivo geldi, bir rahip olabilmek için cüppesini kuşandı. Üç yetkin kişinin önünde kutsal kitaptan bölümler okudu, belki de ezbere okumuştu, kim bilebilirdi ki, Göklerdeki Pederimiz duasıyla Meryem Ana duasını okumuştu yalnızca; fakat yeni şansölye Ivo'nun okumayı

söktüğünü açıkladı. Böylece Aziz Aldhelm'in küçük pencerelere resmedilen hayatından gelen yetkin gün ışığı eşliğinde, Ivo'nun göreve atanması için resmi bir tören yapıldı. Jocelin koltuğunda otururken, kulenin yükselmekte olduğunu hissediyordu. Üstüne düşeni hakkıyla yapan Ivo'yu sonunda Meryem Ana Şapeli'nin batı ucunda kabul etti, sımsıcak elini adama verdi. Soru soruldu ve cevap alındı, ardından el ele yüründü, geçici koltuğa oturuldu ve nihayet mumlar ve çiçekler arasında taze dudaklara barış öpücüğü konduruldu.

Sonra Ivo kendi işine döndü.

Bu süre zarfında hava ve toprak kurudu; katedrali yine bir toz aldı yürüdü. Artık toz duman olmasın diye yapılan onca plan program rafa kaldırıldı, çünkü Pangall ve adamları işin altından kalkamadı. Nefte ve koridorlarda yerler çamur olmuştu ama oralar da kurudu. Transept karesinin üstündeki kare biçimli gövdeden de aşağıya toz pislik yağıyordu. Bunlar ya bulutlar gibi havada dolanıyordu, ya da yerde kum tepelerine benzer tepecikler oluşturuyorlardı. Duman bulutları sayesinde gün ışığı daha bir parlıyor, toz yumakları heykellerin üzerinde ikinci bir deri ya da kuş pisliği gibi duruyordu. Nefin sütunları arasındaki levhalarda armalarıyla sonsuz bir sessizlik içinde bekleyen haçlılar artık onurlu ya da görkemli görünmüyordu, bok rengine bürünen pis zırhları içinde öyle bir izlenim veriyorlardı ki, sanki hayatlarını burada, sıkıştıkları taşların arasında kaybetmişlerdi. Tahta ve keten bezinden yapılan paravanın bu tarafında, kilisenin bedeninde kutsallıktan iz yoktu; bir ahıra, ya da vergiye mahsuben alınan ürünün saklanacağı boş bir ambara benziyordu. Sanki kilise, transept karesinin üzerinde açılan oyuktan akacak şeyler için inşa edilmişti. İskele kulenin içinden yükseliyordu, yani transept karesinden bakıldığında, mimariden anlayan kuşların bacanın üzerine fazla özenli bir yuva yapmaya çalıştığı bile düşü-

nülebilirdi. Halatlar salındı, platformlar göğün içeri girdiği kareyi daralttı, yukarıda her şey bir araya geliyor gibiydi, merdivenler basamak basamak yükseldi. İşçi ordusu dur durak bilmeksizin çalışıyordu. Baharın gürültülü neşesi geride kalmıştı, katedralin etrafında sessiz ve düşünceli yüzler geziyordu. Kilisenin bedeninde az gürültü yapmamışlar, imanlıları az rahatsız etmemişlerdi. Ama şimdi, yerden altmış metre yüksekte, gözden uzakta kalmışlardı, şamata şimdi rüzgârın sesine karışıyordu, kırıyorlar, ovuyorlar, çiziyorlardı ama gözden uzakta. Meryem Ana Şapeli'ne dua etmeye ya da düşünmeye giderken Jocelin bazen duruyor, başını yukarı kaldırıyor, baş döndürücü yükseklikte uzun bir tahtanın üzerinde güçlükle yürüyen bir işçiyi seyrediyordu. Bazen Pangall'ın krallığından çıkan bir taşa takılıyordu gözleri, bir teknenin içinde iskeleye tırmanmasını, ya da havada bir ipin ucunda sallanmasını seyrediyordu. Koltuğunun altında te cetveli, belinden sarkan çekül demiriyle iskeleyi dikkatli adımlarla, ağır ağır tırmanan yapı ustasına bakıyordu. Gözleme aletinden de vardı onda bir tane. Üzerinde küçük bir deliği olan bir metal tabaka; hiç aksatmadan her saat başı, bu aletle bir köşeden diğerine ya da duvar boylarına bakıyordu. Te cetvelini ya da gözleme aletini her kullanışından sonra, diğer yöntemle bir kez daha ölçümler yapıyor, sonra da çekülle kontrol ediyordu; işlemler süresince en az iki işçi işinden oluyordu. Aşağıda Jocelin ustanın işini bitirmesini bekliyordu, hatta beklerken sıkıntıdan zavallının boğazı düğümleniyordu; makamıyla ilgili önemli bir iş çıkmadığı sürece durup bakıyordu, bazen Peder Sahipsiz okunacak bir mektup ya da bir haber getiriyor, böylece Jocelin'i dünyaya döndürüyordu. Jocelin fırsatını bulduğu anda kaçıp transept karesine geri dönüyor, gözlerini kısıp çatıdaki işi seyretmeye başlıyordu, yani genç adam Başrahip Jocelin'den çok çekiyordu.

Günün birinde, Jocelin yine gözlerini kısmış yukarıda olup biteni seyrederken, birkaç adamın çatıda hararetli bir tartışmaya girdiğini gördü. Roger Mason'ın adamları ayırmaya, sakinleştirmeye çalıştığına şahit oldu, ama ya çok hoşgörülü davranmıştı ya da öfkesine hâkim olamamıştı, çünkü çalışmaya ancak saatler sonra başlayabildiler. Bu olayın ardından yapı ustası, Jehan'la birlikte aşağıya indi ve taş döşeme üzerinde çalışmaya başladı. Jocelin'in yanından geçerken burnundan soluyordu. Yere su kapları yerleştirmiş, kapların altlarına ince tahta parçaları koymuştu; durup onları seyrediyordu. Transept karesinin dört köşesindeki dört sütuna çizikler atmış, ardından her çiziğe tebeşirle bir işaret koymuştu. O zamandan beri günde en az iki kez inip bu işaretlerle ilgili bir şey yapıyordu. Mesela güney transeptindeki kapının önünde duruyor, gözlerini kısıp sırayla her işarete bakıyor, ardından sudaki yansımalarına göz gezdiriyordu. Sütundaki tebeşir izi silindiğinde, hemen yeni bir işaret koyuyordu.

Fakat transept karesinden neşe ve sevinçle geçen Jocelin, Roger Mason'ı gördüğü zaman dudak büküyor, başını iki yana sallamaya başlıyordu. Bazen adama sesleniyordu.

"Ne! Demek hâlâ inanmıyorsun, evladım?"

Usta genelde ona cevap vermeye tenezzül etmiyordu, sadece bir kez yanına gidip sözlerine karşılık verdi. Meleğin onu teselli etmeye geldiği bir gündü, Tanrı'nın koruyucu meleği ona öyle bir güç vermişti ki, Jocelin, fırsat verilse binayı sırtında taşıyabileceğine inanıyordu. Meryem Ana Şapeli'nden aşağıya, nefe doğru giderken (Goody de telaşlı adımlarla o tarafa geliyordu) zaferini duyurma gereği duydu ve su kabının başındaki Roger'a bağırdı.

"Gördün işte, evladım! Sana söylemiştim, batmıyor işte!"

Roger Mason ağzını açtı ama bir şey söylemedi, çünkü o da kuzey koridoruna dönen Goody'yi görmüştü; kadını

görünce Jocelin'in sözlerini unutması, anlaşılması zor bir olay değildi. Nefe doğru yürüdü, sanki zaferinin yankıları biraz sönük kalmıştı.

Rachel başının püsküllü belasıydı. Kadın Jocelin'le birlikte dikiliyor ve tavanı seyrediyordu, aslında seyretmiyordu, durmadan bir şeyler saçmalıyor, Jocelin'i çileden çıkarıyordu; ama başrahip ona karşı en etkili silahın, onu görmezden gelmek olduğunu öğrenmişti. Yüksekten çok korktuğunu söylemişti, bu onun için çok kötü bir şeydi, çünkü Roger çoğu zaman baş döndürücü yüksekliklerde çalışmak zorunda kalıyordu. Roger yukarıdayken, onu beklemekten başka çaresi yoktu; Roger aşağıya indiğindeyse yine bir araya geliyorlar, dünyadan kopuyorlardı. Jocelin bu kavuşma anlarına tanık olduğu zamanlarda, içinde dehşet verici tiksintiyle, bu ikisinin karıkoca gibi değil, ağabey kardeş gibi olduğunu düşünüyordu, o saçma, aptalca bağlılıkları böyle bir şey düşündürüyordu insana; adam esmer, öfkeli, ağır başlı ama üçkâğıtçı; kadın esmer, öfkeli ve telaşlı. Pangall'sa bir duvarın dibinde pislikleri kazıyor, yersiz bir özenle yerleri süpürüyor ya da yalpalaya yalpalaya, onunla alay eden işçilerden kaçıyordu; Goody Pangall durmadan transept karesinden geçiyordu –oysa onu evine götürecek başka yollar da vardı– ve bir an olsun başını kaldırmıyordu, ama kendini zor tuttuğu belliydi; Roger Mason da bir köşede, yan yan tebeşirle işaretlediği sütunlara bakıyordu. Bazen Jocelin şaşıp kalıyordu, ya da daha doğrusu, zihninin karanlık bir köşesi onu şaşırtıyordu, dudaklarından mantıksız sözler dökülüyordu. Mantıksız sözler, ama anlamsız oldukları söylenemez, bir zaferle ya da belli belirsiz bir huzursuzlukla bağlantılı sözler.

"Daha çok şey göreceğiz."

Fakat sonradan bu sözleri kafasında bir mantığa bürüyor, başını sallaya sallaya ikametgâhına doğru yoluna devam ediyor, sonra meleğini beklemeye koyuluyordu;

onu teselli eden ama ne yazık ki ona ne yapacağını söylemeyen meleğini.

Sonra haziran geldi çattı. Jocelin dayanılmaz bir baş ağrısıyla kiliseye girdi. Bir önceki gece meleğiyle buluşmuştu ve bu kez buluşma uzun sürmüş, çok verimli geçmişti. Aklından geçenler yüzünden önce utandı, sonra kendisiyle gurur duydu, sonra yine utandı, çünkü aklına durgunluk veren bir tedirginlikle, bu verimli buluşmanın sebebinin, onca itiraza rağmen vazgeçmemesi, kuleyi pencere seviyesine kadar yükseltmesi olduğunu düşünmüştü. Fakat çok geçmeden meleğin onu uyarmak için geldiğini anladı; çünkü Şeytan'ın bilinen iğrenç zulmüne göz yummuştu, sabah uyanmadan önce, yatakta geçirdiği son saat, tam bir felaketti, berbat rüyalar görmüştü. Bu yüzden mümkün olduğunca erken gelip dua etmek istedi. Gün çoktan doğmuştu, işçileri çalışır halde göreceğini düşünüyordu. Ama tozlu ambar bomboştu, hiç ses yoktu. Transept karesindeki kuru çukurun başına gelip de, gözlerini kısarak yukarı baktığında, gözleri alev aldı ve başının ağrısı daha da dayanılmaz oldu, bacanın içindeki yuvalarda hiç kuş olmadığını gördü, halatlar havada usul usul sallanıyordu, tavandaki açıklığın önünden geçen ve göğü kapatan pembe, pasparlak bir buluttan başka, hareket eden hiçbir şey yoktu. Başını öne eğdi, söze dökülemeyecek bir kaygı Pangall'ın krallığına koşturmasına sebep oldu; ama kulübe sessizdi, cam işçilerinin gölgeliğinin altı boştu. Kiliseye geri döndü, transept karesini arkasına alarak, yankılanan adımlarının izinden telaşla kuzey transeptine doğru ilerledi, böylece yakınlarda çalışan kimse olup olmadığını görmek için duvardaki oyuktan dışarı bakabilecekti; sonunda ordunun nerede olduğunu buldu. Hepsi birden, bütün bir kış boyunca kalasların depolandığı barakaya doluşmuştu. Girişte kadınlar vardı, sessiz ve hareketsiz, öylece duruyorlardı. İleride, yukarıya taşınmayı bekleyen kalasların üzerinde adamlar vardı. En uçtaysa Roger Mason dikiliyor-

du, barakanın açık ucuna yakın bir yerlerdeydi ama başı ve omuzları gölgede kalmıştı. Konuşuyordu, ama Jocelin'in onu bu mesafeden duymasına imkân yoktu; hem zaten gürültü de vardı, erkeklerden oluşan kalabalık yerinde duramıyordu.

Jocelin gizli gizli onları seyrederken, duvardaki oyuğun kenarından çıkardığı başını iki yana sallamaya, kendi kendine bir şeyler mırıldanmaya başladı, sıkıntılıydı; başı çatlayacak gibiydi.

"Yevmiyeyi artırmamı istiyorlar."

Meryem Ana Şapeli'ne gitti, doğu pencerelerinden içeri hayat giriyordu, işçiler için dua etmeye başladı. Sanki Jocelin'in duasını Tanrı değil de onlar duymuş gibi, işçilerin sesleri gelmeye başladı; o daha duası bitirmeden, tabii inanılmaz bir gürültü eşliğinde, transept karesine varmışlardı. Şeytan'ın işiydi bu, Jocelin'in tüyleri diken diken oldu, Tanrı'dan onları affetmesini diledi. Ama transept karesindeki gürültü ve önceki gecenin hatıraları onu rahat bırakacakmış gibi görünmüyordu. Hâlâ dizleri üzerindeydi, ama elini çenesine dayamıştı ve dua etmek yerine kara kara düşünüyordu. Bir çıkmazdayız, diyordu kendine, bir çıkmazdayız ve bunu aşabilmemiz için benim daha güçlü olmam gerekiyor.

Sonra silkinip kendine geldi. Dilsiz yanı başında bekliyordu, üzerinde deri önlüğü yoktu, oyduğu taş parçası da elinde değildi; eğik ağzından hırıltılar çıkarıyordu. Elini Jocelin'e uzattı, onu kendisine doğru çekti ve bıraktı, transept karesindeki kalabalığın içinde kayboldu.

Kafasının içinde kopan o fırtınada gözden kaybolan dilsizin arkasından bakarken Jocelin, yanlarına gitmesi gerektiğini düşündü.

Sesini yükseltti.

"Çok az yemek yiyorum, Paskalya orucu beni çok yordu. Yapılacak onca iş varken, ben arınmaya çalışıyor, gücümü ziyan ediyorum."

Transept karesinde birilerinin avaz avaz bağırmaya başladığını duydu, bu kez telaşlandı, hemen ayağa kalktı. Aşağıya, ambülatuvara koşturdu ve transept karesine vuran göz kamaştırıcı ışıkta durdu. Gün ışığı Jocelin'in baktığı yerlerde halkalar oluşturuyordu, başı çatlayacak gibiydi ama son bir gayretle gözlerini kıstı ve halkalar geri çekildi. Başta neler olduğunu anlayamadı, çünkü kalabalığın içinde daireler çizen Rachel, Jocelin'i görünce diğerlerinden ayrılmış, gelip yine bir şeyler gevelemeye başlamıştı; ondan kurtulmak için, tükenen gücünü yeniden kazanmaya çalıştı. İşçi ordusu tam takım transept karesine doluşmuştu. Rachel dışında bütün kadınlar kuzey transeptine çekilmişti. Jocelin olay mahalline vardığında, transept karesinde toplanan insanlara katılmak için koşturan birçok insan olduğunu gördü, kalabalığa karışıp bir süre fısıldaşıyorlar, sonra diğerleri gibi susuyorlardı. Sanki müziğe ara verilmiş ve dansçılar durmuş, sessizce davulun sesini beklemeye başlamıştı. Goody Pangall oradaydı, Pangall ve süpürgesi de, Jehan, dilsiz adam, Roger Mason; her biri birer saat figürüne benziyordu, mekanik doğaları gereği donuk ve hareketsiz, saatin vurmasını bekliyorlardı. Düzensiz bir daire oluşturmuşlardı, dairenin merkezindeyse çukur vardı. Ne kadar hasta ve şaşkın olursa olsun Jocelin'in de fark ettiği gibi, bir sehpanın üzerine bir metal levha yerleştirilmişti ve levhadan yansıyan ışık çukurun dibini aydınlatıyordu; Jocelin bunun akıllıca bir iş olduğunu düşünmeden edemedi. Jehan ve ustası karşı tarafta çömelmiş, çukurun içine bakıyordu.

Jocelin bir kuyruk gibi peşinden hiç ayrılmayan Rachel'le birlikte çukurun başına gitti; tam varmıştı ki usta başını kaldırdı.

"Hepiniz geri çekilin, çekilin diyorum size! Transeptlere gidin, çabuk!"

Jocelin bir şeyler söylemek için ağzını açtı ama öfke dolu Roger'ın, Rachel'e söylediklerini duydu.

"Sen, kaybol gözümün önünden! Çabuk çık dışarı!"

Rachel gitti. Roger Mason yine çömeldi ve başını çukura uzattı. Jocelin de onun yanına çömeldi.

"Neler oluyor, evladım? Söyle bana!"

Roger Mason gözlerini çukurun dibinden ayırmıyordu.

"Şuraya bak, dibine. Sessiz ol ve seyret."

Jocelin ellerini yere koydu ve o da Roger gibi başını çukura uzattı, boynundan şakaklarına doğru yükselen bir sancı hissetti, çığlık atmamak için kendini zor tuttu. Gözlerini sıkı sıkı kapattı ve sancının yok olup gitmesini bekledi. Roger Mason yanında fısıldıyordu.

"Gözünü çukurun dibinden ayırma."

Gözlerini açtı, çukura yansıyan gün ışığı iyi geldi başının ağrısına. Aşağısı sakin görünüyordu, sessizdi. Levhadan yansıyan ışık sayesinde, çukurun dibine kadar tüm katmanları görebiliyordu. Önce on beş santimetre kalınlığında taşlar vardı, onların altındaysa levhalar; sonra da, levhalardan sarkıyormuş gibi görünen ve harç tabakalarıyla birbirine tutunan taş parçaları. Onların da altında, yarım metre derinliği olan, ezilmiş ya da yıpranmış çalı çırpı sapından oluşan karmakarışık bir katman vardı. Daha da aşağıda koyu renk toprak ve çakıllar vardı; çukurun dibinde daha kara bir toprak ve daha çok çakıl görünüyordu. Görülecek pek bir şey yok gibiydi ama metal levhadan yansıyan ışık huzur vericiydi; kimseden çıt çıkmıyordu.

Jocelin aşağıya bakıyordu, bir çakılın iki avuç toprakla birlikte koptuğunu gördü; ardından, yaklaşık bir metrekarelik bir kütle çukurun duvarından ayrıldı ve düşüp hafif bir 'pat' sesiyle dibe vurdu. Onunla birlikte düşen çakıllar, yansıyan ışıkta donuk birer parıltı gibi görünüyordu, çok geçmeden yeni yataklarına yerleştiler. Ama onları seyreden, çukurun dibine yerleşmelerini bekleyen Jocelin'in tüyleri diken diken olmuştu, çünkü tam yerleşmiyorlardı düştükleri yere. Önce bir kıpırtı çarptı gözüne,

sanki çakıllardan biri düştüğü yerde rahat edememiş gibi; sonra hepsinin hareket ettiğini gördü, yavaş yavaş yerlerinden oynuyorlardı, adeta eşeleniyorlardı. Aslında onlar değil, altlarındaki toprak hareket ediyor, onları sağa sola sallayıp duruyordu, tencerede fokurdayan yulaf lapası gibi; çakıllar usulca çalınan bir davulun üzerindeki toz zerreleri gibiydi.

Jocelin ellerini yerden çekti ve çukurun başında haç çıkardı. Roger Mason'a baktı, ama o, gözlerini kısmış, dudaklarını bükmüş, çukurun dibindeki hareketleri seyrediyordu; teninde solgun bir sarı vardı, yansıyan ışığın bir oyunu değildi bu sarı.

"Nedir bu, Roger, evladım? Nedir bu?"

Bir hayat belirtisi, görülmemesi ve dokunulmaması gereken bir varlık; yerin altındaki karanlık, kaynayan, fokurdayan, taşan bir hayat.

"Nedir bu? Nedir söylesene!"

Ama yapı ustasının gözleri fal taşı gibi açılmış, kıpırdamadan aşağıya bakıyordu.

Kıyamet günü yaklaşıyor; işte cehennemin çatısı yavaş yavaş yükseliyor. Belki de lanet olası bir kıpırtı sadece, ya da belki burunsuz adamlar yüzlerini göğe döndü ve şimdi soluklanıyorlar; ya da kim bilir, toprak ana da olabilir, belki de tanrıça sonunda dirilmiştir, Dia Mater. Jocelin bir eliyle ağzını kapattı, bir anda tüm vücudu tir tir titremeye başlamıştı. Diğer eliyse bir türlü durmuyor, sürekli haç çıkarıyordu.

Güneybatı sütununun dibinden keskin bir çığlık duyuldu. Goody Pangall sütunun dibinde duruyordu, sepeti yere düşmüştü. Koro yerini bölen ahşap paravana çıkan basamakların aşağısında bir gürültü koptu; ürkek adımlarla yaklaşan Jocelin yerde, buzu çözülen bir göletin üzerindeki çatlaklar gibi dört bir yana saçılmış sayısız taş parçası gördü. Eli büyüklüğünde üç köşeli bir taş parçası çukurun

kenarına kadar geldi ve aşağıya düştü. Bu taş parçasıyla bir şey daha geldi; dayanılmaz bir çatırtı, akıl almaz bir uğultu. Sesin belirli bir yerden geldiği söylenemez, en azından kimse nereden geldiğine karar veremedi, kenarda nasıl duyulduysa, ortada da öyle duyuldu. Bir kütle daha kopup geldi, sıçrayan parçalardan biri metal levhaya çarptı ve bir şangırtı duyuldu.

Bunun üzerine öyle bir kargaşa doğdu ki, onca bağrış çağırış, onca küfür ve çığlık arasında kimse birbirini duyamaz oldu. Kimse yerinde duramıyordu, kalabalığa hâkim olmak mümkün değildi, işçiler zıvanadan çıkmıştı. Transept karesinden çıkmak için birçok yol vardı ve herkes farklı bir yöne gidiyordu, nereye gidilmesi gerektiği konusunda hemfikir olan yoktu. Jocelin doğrulup çukura arkasını döndüğünde eller, yüzler, ayaklar, saçlar, elbiseler ve deri giysiler gördü; o an bunlar vardı karşısında, ama o daha gördüklerinden bir anlam çıkaramadan, manzara değişti. Metal levha büyük bir gürültüyle yere düştü. Bir sütunun dibine sığınmıştı ve kulağının dibinde, kim olduğunu ve oraya nasıl geldiğini bilmediği biri çığlık atıyordu.

"Toprak kayıyor!"

Farkında olmadan elleriyle yüzünü kapattı, yakınlarda bir yerde usta bağırıyordu.

"Susun!"

Katedralin içindeki gürültü o an kesildi, sanki bir mucize olmuştu; sesler kesilince kilisenin içinde insanı deli eden o uğultudan başka bir şey kalmadı. Yavaş yavaş o da dindi ve usta yine bağırdı.

"Sessiz olun, sessiz olun diyorum! Taş getirin, ne bulursanız getirin, doldurun çukuru!"

Sonra sesler yine yükseldi, ama bu kez bir tür ilahi okuyorlardı sanki.

"Çukuru doldurun! Çukuru doldurun! Çukuru doldurun."

Sağa sola koşturan, etrafında bir girdap oluşturan insanlar dağılınca, Jocelin sütunun dibine çöktü kaldı. Şimdi ne yapmam gerektiğini biliyorum, diye düşündü, bunun için buradayım. İnsanlar geri dönerken –biri kucağında Jocelin'in büstünü taşıyordu, çukurun başına gitti ve onu aşağıya attı– Jocelin yerde ambülatuvara doğru sürünüyordu. Meryem Ana Şapeli'ne gitmedi, koro yerinde kaldı, kemerin kilittaşının altında durmaya çalışarak yakında bir yerde, nihayet dizlerini ahşaba koydu. Taşların uğultusu onu çileden çıkarıyordu, yumruğunu ve dişlerini sıkarak buna direnmeye çalıştı. İçi alev alev yanmaya başladı, yüreğindeki tüm gücü dört sütuna verdi, boynundaki, başındaki ve sırtındaki tüm ağrı ve acıyla birlikte itti; şimşekler çakan gözleriyle ışıktan halkalar görüyor, gözlerini bunlara teslim ediyordu. Yumruklarını önündeki ahşap desteğe koymuştu ama onların farkında değildi. Şaşkındı, sanki ruhu isyan ediyordu: Bu da bir tür dua! Çöktüğü gibi kaldı orada, acıya dayanmaya çalışmış, kaskatı kesilmişti; ama taşların dinmek bilmeyen uğultusu kafasının içinde yankılanmaya devam etti. Sonunda aklı başka bir şey almaz olunca, koca binanın tüm ağırlığının sırtına bindiğinin bilincine vardı. Donup kaldı, zamansızlığı ve mekânsızlığı hissetti, kayıp gitti. Gözlerinin önünde iki karartı bir şekilde zihnini meşgul etmeye başlayınca, nihayet döndüğünü, kendine gelmeye başladığını anladı; gözlerindeki kıvılcımların arasından –ki bunlar çok parlaktı ve önceki şimşekler gibi çakmak yerine, adeta yüzüyorlardı– o iki karartının sıktığı yumrukları olduğunu fark etti, hâlâ koyduğu yerde, ahşap desteğin üzerinde duruyorlardı. Derken eksik bir şey olduğunu hissetti, korkudan ağzını kocaman açtı, ardından taşların artık uğuldamadığını fark etti; herhalde kafasının içinde yapacaklarını yapmış, çekip gitmişlerdi. Yumruklarının üzerinden baktı ve Roger Mason'ı gördü; yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle Jocelin'in önünde dikilmiş bekliyordu.

"Muhterem Peder."

Jocelin o an dünyada olduğunu anladı; ama henüz tam anlamıyla dönebilmiş değildi. Çok şey değişmişti, çok şey düzelmişti. Dudaklarını ıslattı ve ellerini açmaya çalıştı; ama içinde bir yerlerde açamadığı bir düğüm vardı.

"Evet Roger, söyle evladım."

Roger Mason sanki daha da neşelenmişti.

"Sizi izliyordum, sizi bekliyorum da."

(Gördün mü peki içimin nasıl yandığını, taş kafalı? Onunla savaştım, beni yenemedi.)

"Bana ihtiyacınız olduğunda ben hep buradayım."

"Siz mi?"

Usta ellerini ensesine götürdü ve başını iki yana sallamaya başladı, sanki kurtulmaya, defetmeye çalıştığı bir düşünce vardı kafasında. İşte bu, dedi Jocelin kendi kendine. Kurtuldu güya. Kurtulduğunu sanıyor. Göremiyor. Bilmiyor ki. Şimdi içinde bir rahatlık, bir huzur var.

Usta ellerini indirdi ama hâlâ düşünceliydi ve başını sallamaya devam ediyordu, sanki bir şeyleri kabullenmeye çalışıyordu.

"Haklısınız, Peder. Bizimle çok ilgilendiğinizi itiraf etmek zorundayım; çok hırslı olduğunuzu da. Nereden bilecektiniz ki? Ama şimdi anlaştık, her şey yolunda, öyle değil mi? Ben de memnunum halimden. Hayır. Memnun ne kelime. Mutluyum, sonunda bir karara varabileceğiz."

"Ne kararı?"

Koro yerinin loş ışığında Roger Mason'ın yüzünde bu kez küstahça bir gülümseme belirdi.

"Boşuna çalışmayacağız artık. İnşaatı durdurmamız gerekiyor."

Bunun üzerine Jocelin de tatlı tatlı tebessüm etti. Roger çok uzaktaydı ve gözüne çok küçük görünüyordu. Şimdi göreceğiz bakalım, diye geçirdi içinden.

"Ne demek istiyorsun?"

Yapı ustası avuçlarını seyrediyordu, sonra ellerini çırpıp tozu silkeledi.

"Benim bildiğimi siz de biliyorsunuz, Muhterem Peder. Bundan daha yüksek yapamayız."

Sırıtarak Jocelin'in yüzüne baktı.

"Hem nasıl olsa pencerelere kadar çıktık, bu kadarıyla yetinmek zorundayız. Köşelere birer sivri kule çıkarız, dört de Başrahip Jocelin büstü dikeriz –onları da yeniden yontturmamız gerekecek– her pencerenin üstünde bir büstünüz olur böylece. Çatıyı kurşun kaplarız ve ortaya bir de rüzgârgülü koyarsınız. Bunun dışında bir şey yaparsak, toprak yine kayacak. Haklıydınız, siz gördünüz işte. Bizim için bile inanılmaz bir şey bu; temelsiz bir bina. Temele benzer bir şey var ama işe yaramıyor. Sırf çamur."

Sırtındaki yüke dikkat ederek ve meleğin ziyaretinin anlam ve önemini aklından çıkarmadan, Jocelin yavaş yavaş doğruldu ve oturdu, kollarını kavuşturdu.

"Nasıl tatmin olacaksın, Roger? Demek istediğim, kulenin güvende olması için, sanatının kuralları çerçevesinde bir şey yapabilir misin?"

"Yapabileceğim bir şey yok. Bu zamandan sonra hiç kimse bir şey yapamaz. Dünyanın en zengin adamı olsaydınız ve sizin vaktinizle benim becerimin bir sınırı olmasaydı, belki o zaman katedralin tüm taşlarını birer birer sökerdik. Katedrali çevreleyecek bir çukur kazardık. Derinliği en az on metre olurdu. Duvarlardan yüz metre uzağa kadar kazardık. Sonra onu çakılla doldururduk. Ama tabii önce su dolardı içi. Kaç adam ve kaç kova lazım o suyu boşaltmak için, siz hesap edin. Düşünün bir, nef onca zaman, bataklığın ortasında çamur ve pislik içinde beklemek zorunda kalırdı. Anladınız mı, Peder?"

Jocelin'in kafası kazan gibi olmuştu, başını kaldırdı ve bir süre sunağa baktı. Zorla kabul ettirmek değildi de neydi bu, madem kabul etmek zorundaydı, niye konuşuyorlardı ki?

"Senin hiç cesaretin yok."

"Yeterince cesur davrandığımı düşünüyorum."

"Yine de cesur değilsin işte. İmanına ne oldu?"

"İman da iman, imansız olsam ne çıkar? Bu iş burada bitti. Yapılacak bir şey kalmadı."

İnsanın iradesi o sonsuz iradeyle bir olduğunda kişi kendini nasıl hissederse, Jocelin öyle hissediyordu kendini.

"Sonunda size bir inşaat çıktı, öyle değil mi, Roger? Malmesbury, öyle değil mi?"

Usta Jocelin'e ifadeden yoksun gözlerle bakıyordu.

"Eh, sayılır."

"Benim bildiğimi sen de biliyorsun, evladım. Kışı orada rahat geçireceksiniz, orduya çokça iş çıkacak, öyle değil mi?"

"Karınlarını doyuracaklar elbet."

Transept karesinden insanı çileden çıkaracak bir gürültü yükseldi. Sesleri duyan Jocelin gözlerini yumdu ve bu kez öfkeyle konuşmaya başladı.

"Neydi bu?"

"Adamlarım. Bizi bekliyorlar."

"Kararımızı mı bekliyorlar?"

"Toprak bizim yerimize çoktan verdi kararı!"

Usta burnundan soluyordu; soluğunun sesi ta Jocelin'e kadar geliyordu.

"Bitsin artık, Muhterem Peder. Fırsat varken bırakalım."

"Hazır yeni bir iş bulmuşken bırakalım diyorsun yani."

Yapı ustası öfkeden kuduruyordu.

"Peki o zaman. Nasıl istersen öyle yaparız. Keyfin bilir!"

Soluk sesinin kesildiğini duydu ve telaşla elini uzattı.

"Bekle bir dakika. Bekle!"

Ellerini kavuşturdu ve önündeki ahşap desteğin üzerine koydu, başını öne eğdi. Şimdi vücudum alev alev yanacak, kalbim yerinden fırlayacak ve gözlerim kör olacak, dedi kendi kendine. Ama ben bu iş için buradayım.

"Roger, dinliyor musun?"

"Söyle."

"Bak sana ne diyeceğim. Bir kardeşe kardeşinden, anneye çocuğundan daha yakın olan nedir? Akla düşünceden, elden ve dilden daha yakın olan nedir? Tanrı sözü, evladım. Senden bunu anlamanı beklemiyorum."

"Ben sizi tabii ki anlıyorum!"

Jocelin aniden başını kaldırdı ve gülümsedi.

"Gerçekten mi, anlıyor musun?"

"Ama Tanrı sözü bazen insana garip oyunlar oynayabiliyor; bu çocuk oyuncağı değil, Muhterem Peder."

"Hah!"

Başını iki yana sallıyordu, yavaş yavaş ve dikkatle; gözlerinde kıvılcımlar uçuşuyordu.

"Anlamıyorsun, hiç anlamıyorsun."

Roger Mason taş döşeme üzerinde yürümeye başladı, sonra durdu ve başını öne eğdi.

"Muhterem Peder. Ben, şey, sizi hep takdir ettim. Ama gözle görülür bir şey var karşımızda, toprak daha fazlasına izin vermiyor."

"Yere bastığın ayağına topraktan daha yakın..."

Roger ellerini beline koydu, kararı kesin görünüyordu. Sesini yükseltti.

"Dinleyin. Ne söylerseniz söyleyin, ben bizim için bir karar aldım."

"Demek anlaşmayı feshediyorsun."

"Bu kulenin sizin için ne kadar önemli olduğunu anlayabiliyorum. Bu yüzden açıklamaya çalışıyorum zaten. Başka sorunlarımız da var, biliyorsunuz. Bana tuzak kurdular."

"Çatının gölgesi."

"Ne çatısı?"

"Boş ver."

"O tuzağa düşebilirdim, ama şimdi benden talep edilenin imkânsız olduğunu görüyorum, yürüyüp gidebilirim,

arkama bakmayacağım; neye mal olursa olsun gideceğim ve unutacağım."

"Bağları koparacaksın."

"Sonuçta kolayca kopacak bir bağ. Kim düşünebilirdi ki böyle bir şey olacağını!"

Gözlerini o hayvanın ağzından ayırmadan, dikkatle başını salladı Jocelin.

"Kolayca kopacak bir bağ."

"Bir şey daha var. Rahip için rahipliğin anlamı nedir? Bunu bilmeye hakkınız var, Muhterem Peder. Buna 'ustalık onuru' diyebilirsiniz isterseniz."

"Malmesbury'deki işle mi koruyacaksın onurunu?"

"Size derdimi anlatmaya çalışıyorum!"

"Malmesbury'ye gidip hem onurunu koruyacaksın hem de takımını, öyle mi? Sandığın kadar kolay değil bu işler. Düşündüğünden çok daha fazlasına mal olur."

"Ne olursa olsun, beni affedin."

Kafasının kazan gibi olması yetmezmiş gibi, Goody Pangall ve Rachel'in yüzleri geçmeye başladı gözlerinin önünden. Meclisteki yüzler de: Tanrı benimle konuştu. Elimden gelse o zavallıyı korurdum; hepsini korurdum. Ama her koyun kendi bacağından asılıyor işte.

"Bu işi senden başkası yapamazmış. Bana öyle söylediler. Yetenekli yapı ustası Roger Mason."

"Bu işi kimse yapamaz."

Sonra transept karesinden öfke dolu sesler yükseldi, ardından o bağırış çağırışın yerini kahkahalar aldı.

"Kim bilir, Roger? Belki daha cesur birini buluruz."

Çıt yok.

"Benden mühürlü kontratı yırtıp atmamı istiyorsun, öyle mi? Bunu yapamam."

Roger mırıldanmaya başladı.

"Keyfin bilir. Ne olursa olsun, ben kararımı verdim."

Bağları koparmak, korkaklıktan ve küçük kaygılardan kurtulmak...

"Biraz düşün, evladım."

Transept karesinin o tarafta yine bir gürültü koptu, Jocelin yine ustanın ayak seslerini duydu. Bir kez daha uzattı elini ve seslendi.

"Bekle."

Adamın durup döndüğünü duydu. Bana yakışmaz böylesi, diye geçirdi içinden. Ben ne yapıyorum böyle? Ama yapacak başka şey kaldı mı?

"Buyrun, Peder."

Jocelin söylemeye korkuyordu sanki, eliyle gözlerini kapattı.

"Bekle bir dakika, bekle!"

Zaman kazanmaya çalışmıyordu; çoktan vermişti kararını. Bu kez gerçekten kaygılanmaya başlamıştı, ama kulesi tehlikede olduğu için değil; aksine kule için hiçbir tehlike söz konusu değildi; hatta şimdi, kulenin bir gün mutlaka biteceğini biliyordu, hiç bu kadar emin olmamıştı, kule artık kaçınılmazdı. Ne yapması gerektiğini biliyordu.

Jocelin'i bir titreme aldı, taşlar da uğuldarken böyle titremiş olmalıydı. Sonra tıpkı uğultu gibi, titreme nöbeti de geçip gitti, nihayet sakinleşti.

"Malmesbury'ye bir mektup yazdım, Roger. Başrahibe. Nasıl bir şey istediğini biliyordum. Seni burada daha ne kadar tutacağımızı bildirdim. Başka birini aramasını söyledim."

Koro yerinde gitgide yaklaşan hızlı adımlar duydu.

"*Sen...*"

Başını kaldırdı ve dikkatle açtı gözlerini. Koro yerinde pek ışık yoktu artık; havada uçuşan kıvılcımlar ve her şeyin etrafını saran o huzmelerden başka bir şey göremiyordu. Yapı ustasının da etrafını sarmışlardı, adam şimdi tam karşısında duruyordu ve ellerini ahşap desteğe koymuştu.

Yumruklarını öyle bir sıkmıştı ki, ahşap desteği parçalayacaktı neredeyse. Jocelin huzmelere baktı ve sakin bir ses tonuyla konuştu; çünkü sözlerin kafasının içinde yankılanmasından hiç hoşlanmıyordu.

"Bak evladım. Tanrı böyle bir iş buyurduğunda, insanın kafası başka bir şey almaz oluyor. Bu korkunç bir şey. Ne kadar korkunç bir şey olduğunu yeni yeni anlıyorum. Günahkârı yakan ateş gibi. İnsan neden yakıldığını bilir, arınmak için yakılıyordur, ama neye mal olacağından haberdar değildir... *Neden* duramıyorlar yerlerinde? *Neden* sessizce oturup beklemiyorlar? Hayır. Sen ve ben bu iş için seçilmiş iki insanız. Büyük bir iş, çok görkemli bir iş. Şimdi sana da bana da zarar vereceğini anlıyorum. Ama biz neyiz ki? Sana söyleyeceğim tek şey var, Roger, bütün içtenliğimle, ruhumun tüm gücüyle söylüyorum bunu. Bu şey inşa edilebilir ve inşa edilecek, Şeytan'la yüz yüze gelme pahasına devam edeceğiz. Onu sen inşa edeceksin çünkü senden başka işin altından kalkabilecek kimse yok. Sanırım bana gülüyorlar; vakti gelince sana da gülecekler. Bırakalım gülsünler. Onlar için çalışıyoruz, onlar ve çocukları için. Kendimize ve birbirimize işkence edeceğiz ve tüm çileyi biz çekeceğiz. Oğlum, kardeşim, dostum, sadece biz bileceğiz ne kadar taş, ne kadar kalas, kurşun ya da harç gittiğini. Şimdi beni anlıyor musun?"

Usta yukarıdan gözlerinin içine bakıyordu. Payandayı kıracakmış gibi görünmüyordu artık; fırtınalı bir denizin ortasında bir tahtaya tutunuyormuş gibi, sıkı sıkı tutuyordu.

"Peder, Peder... Tanrı aşkına, bırakın gideyim!"

Yapmam gerekeni yapıyorum. Bir daha asla eskisi gibi olmayacak, bana öyle davranmayacak. Bir daha asla o aynı adam olmayacak. Ben kazandım, o benim, bu iş bitene kadar o benim esirim. Şimdi her an zinciri boynuna vurabilirim.

Fısıltı.

"Bırak gideyim."

Klik.

Sessizlik, uzun bir sessizlik.

Usta ellerini ahşap destekten çekti, ışık demetlerinin içinde, paravanın arkasından gelen öfke dolu seslerin arasında, yavaş yavaş geri çekildi. Sesi boğuktu.

"Devam edersek neler olacağını bilmiyorsun."

Geri, geri, geri... Gözleri fal taşı gibi açılmıştı; koro yerinin kapısında durdu.

"Anlamıyorsun."

Gitti.

Transept karesinde derin bir sessizlik. Şöyle düşündü Jocelin: Uğuldayan, taşlar değildi. Hepsi benim kafamın içinde olup bitiyor. Ama sonra sessizlik öfke dolu bir haykırışla bozuldu, Roger Mason bas bas bağırıyordu. Gitmeliyim, diye düşündü, gitmeliyim, ama ona gidemem ki. Yatağıma gitmeliyim. Eğer yatağıma varabilirsem.

Oturduğu yerden güçlükle kalktı ve dik durmaya çalıştı. Şöyle düşündü Jocelin: Bu onun işi, benim işim değil. Kendi başının çaresine bakmalı. Bu iş bitene kadar o benim kölem. Dikkatle yürüyordu, koro yerini geçti ve ambülatuvara girdi. Basamaklara varınca bir an durdu, sırtını taşa dayadı, gözlerini yumdu, başını geriye attı ve gücünü toplamaya çalıştı. Aralarından geçip gitmeliyim, diye geçirdi içinden, istedikleri kadar bağırsınlar; ve yalpalaya yalpalaya, basamaklardan aşağıya indi.

Bir kahkaha tufanıyla karşılaştı; ama onun yüzüne bakan yoktu. Sesler tıpkı kafasının içinde uçuşan kıvılcımlar gibi karmakarışıktı. Kahverengi tunikler, deri önlükler, mavi tunikler, kumaş pantolonlar, deri keseler, sakallar, bıyıklar ve dişlerden oluşan bir yığın vardı orta yerde. Bu yığın sürekli hareket ediyor, kendi etrafında dönüp duruyordu; gürültüsü kutsal havayı kirletiyordu. Gözü yerdeki çukura kaydı; bacakların arasından görebildiği kadarıyla henüz ağzına kadar dolduramamışlardı. Bir kâbus gördü-

ğünü biliyordu; çünkü her şey, kafasının içinde çakan şimşeklerle birlikte göz açıp kapayıncaya kadar olup bitiyordu. Pangall'a işkence eden adamları gördü, adamı süpürgeyle tartaklıyorlardı. Kıyamet gününden bir sahne canlanıyordu sanki gözlerinin önünde, utanmaz adamın biri bacaklarının arasına kule maketini sıkıştırmıştı ve Pangall'ın etrafında dans ediyordu –girdap, şamata ve hayvanların bedenleri Jocelin'i taşların üzerine fırlatıp attı, bu yüzden bir şey göremedi, ama Pangall'ın feryatlarını duydu. Güney koridorundan aşağıya koşturan adamın kurt gibi uluduğunu duydu, peşinden koşan avcıların gitgide yükselen haykırışlarını da. Jocelin soluğu kesilirken, dilsiz adamın ona koşup üstüne kapandığını; düşen, yuvarlanan, sırtına binen o kara bedenlerin ağırlığına dayanmaya çalıştığını fark etti. Yerde yatarken, dilsizin kollarının iki yana açılmasını bekliyordu; ağırlığın altında ikisi de ezilecekti. Gözüne çarpan bir sahne daha vardı ki, onu sonsuza dek asla aklından çıkaramayacaktı. Goody Pangall güneybatı sütununun dibindeydi ve o da bu çılgınlıktan nasibini almıştı. Dağılan saçlarına ışık vuruyordu. Bir tarafta saçları kızıl bir bulut içinde göğsüne dökülüyordu; diğer taraftaysa darmadağın olan, toz toprak içinde kalan iki saç örgüsü ve uçlarındaki gevşemiş yeşil kurdeleler görülüyordu. Ellerini arkasına almış, sütuna tutunmuştu, göğsünü ileriye doğru çıkarmıştı, bir el elbisesini göbek hizasından yırtmıştı ve Goody'nin göbeği meydana çıkmıştı. Başını bu tarafa çevirmişti; Jocelin kadının neye baktığını zamanın sonuna kadar asla çıkaramayacaktı aklından. Görünmez çatının kadını gölgelediği andan bu yana, bakacak başka bir yer yoktu kadın için; büzülen bembeyaz ağzını çukurun bu tarafında bekleyen, yüzünde keder dolu bir ifadeyle yalvarıp yakaran, çaresizlik ve umutsuzluk içinde kollarını iki yana açan Roger'dan başkasına çevirecek gücü yoktu.

Dilsizin kolları çok geçmeden yerde iki yana açıldı.

Beş

KENDİNE geldiğinde odasındaydı, uğultunun yeniden başladığını duydu; halbuki nereden geldiğini bile unutmuştu. Haliyle sesler ona büyük bir sıkıntı verdi, öyle bir telaşa kapıldı ki, yatağın içinde bir o yana bir bu yana dönmeye başladı, kafasından bir türlü atamadığı, ama ne olduklarını da hatırlayamadığı bazı şeyler sanki ellerini ve ayaklarını bağlamıştı. Bu şeyler sonsuz bir çeşitlilik içindeydi, kafasının içinde onları bir türlü düzene sokamıyordu. Bir dönüm noktası vardı aklında, bu her nasılsa biriyle bir yerde yaptığı bir konuşmayla bağlantılıydı, belki de koro yerinde, Roger Mason'la yaptığı konuşma. Bir düşme ve çarpma anı hatırlıyordu, yeşil bir kumaş ve darmadağın olmuş kızıl saçlar; arkada bir de sütun. Bu ona sonsuz bir sıkıntı verdi, çünkü ne kadar uğraşırsa uğraşsın, gülümseyerek ve huzur içinde kilisenin batı ucuna doğru gelen, durup haç çıkardıktan sonra başrahibin onu kutsamasını bekleyen iyi kadını, darmadağın olmuş saçların arkasındaki tatlı yüzü bir türlü gözlerinin önüne getiremiyordu. Başına bağladığı örtünün altından hiç beklenmedik biçimde fırlayan kızıl saç tutamı, sanki birlikte geçirilen zamanı yaralamış, ya da tümden silip atmıştı, belki de günlerin getirdiğine bambaşka bir anlam katmış, yepyeni bir geçmiş yaratmıştı. Güzel günlerde gördüğü yüzü kafasında canlandırmaya çalışıyor ama başa-

ramıyor, bunun yerine kızıl saç tutamına dalıp gidiyordu. Diğer taraftan taşların uğultusu hiç dinmedi ve her şey ona bağlıymış gibi görünüyordu.

Peder Anselm duvar gibi bir yüzle günah çıkartmaya geldi; tüm hatırladığı adamın bundan sonra başka bir rahibe günah çıkartmak istediğiydi, Peder Anselm kaybolup gitti. Bu olaydan sonra Jocelin ikide bir haber göndermeye başladı; çünkü işçi ordusunun çalışmayı bıraktığını düşünüyordu. Fakat Peder Sahipsiz ona tuhaf cevaplar getirdi.

"Sessiz sakin çalışıyorlar, sorun çıkarmadılar. Kaygılanacak bir şey yok."

Böylece Jocelin kulenin insan eliyle yapılmadığına, işin içinde hâlâ başka bir el olduğuna inandı.

Sonra Roger'ı sordu.

"Ortalıkta gezinip duruyor. Söylenenlere bakılırsa bir şey arıyormuş, ama ne aradığını bilen yok."

"Peki ya kadın?"

"Her zamanki gibi peşinde pervane."

"Onu sormuyorum, öbürünü soruyorum. Kızıl saçlı olan. Pangall'ın karısı."

"Çok az görünüyor."

Ne büyük utanç, diye düşündü Jocelin. Başka ne olabilirdi ki? Çatının gölgesinden kurtuldu; tüm o adamlar onu yarı çıplak gördü, saçları darmadağın.

Ama Peder Sahipsiz konuşmaya devam ediyordu.

"Kocasını soracak olursanız, Pangall kaçtı."

Ardından Jocelin'in dudakları inşaat malzemelerinin tutarı konusunda Peder Sahipsiz'e bir vaaz verdi. Tuhaf bir biçimde her defasında, tıpkı yörüngesinde ilerleyen bir gezegen gibi, başladığı yere dönen bir vaazdı bu. Vaaz devam ederken Jocelin'in ağrılı başı arkaya yatıp derin, ağrılarını hafifleten bir uykuya daldı. Uyandığında nerede kaldığını ve nasıl devam edeceğini hatırlıyordu. Dahası, sanki ağrıyı hafifletmek için değil de temelde tamirat yapmak için dalıp

gitmiş gibi, uykudan yeni bir şeyle, başka bir tür güçle döndü. Delice bir güvendi bu, dünyaya döndüğü zaman ihtiyar artık hiçbir şeyden kuşku duymuyordu, inatçı bir çocuk kadar güçlüydü. Artık kalkmalıyım, diye düşündü; düşünmesiyle kendisini dışarıda bulması bir oldu, elini kolunu sallayarak geziniyor, gülücükler saçıyordu. Peder Sahipsiz'in telaşla ona doğru geldiğini gördü, ellerini küçük adamın omuzlarına koydu, onu durdurdu.

"Hayır, Peder Sahipsiz! Bırak gideyim! Yapacak bir sürü işim var benim!"

Bu sözler dudaklarından dökülürken, bastırmaya çalıştığı kahkaha yüzünden sesi titriyordu. Titreyen sesini bir kahkaha izledi. Sonra basamakları inip eylül güneşine bıraktı kendini ve sanki başakların arasında geziniyormuş gibi neşeyle, elini kolunu sallayarak dev yapının etrafında dolaştı durdu. Batı kapısının önüne vardığında soluk soluğa kalmıştı, tüm gücüyle kapıya yüklendi ve zihnindeki yeni berraklığın, çocuksu güveninin acı dolu mutluluğuyla birlikte içeri girdi.

İlk gözüne çarpan transept karesinin dört köşesindeki dört sütun oldu, uğultunun nereden geldiğini bildiğini hatırladı; ve o bunu hatırlar hatırlamaz uğultu kesildi, kafasının içi taşların sessizliğine büründü. Bir süre hareket etmeden öylece dikildi, sessizliğin keyfini çatıyordu; sessizlikle birlikte kendisinin de –az çok– bir insan olduğunun bilinci yeniden yerleşmişti zihnine. Bütün küçük şeyleri bir tarafa koyması gerektiğini, onun durumunda iş, dua, günah çıkarma gibi sorumlulukların bir önemi olmadığını anladı, ama yerine getirmesi gereken başka sorumluluklar vardı tabii, bir evlilik bağı söz konusuydu; Jocelin ve kule. Yapı ustasının iskelenin yanında adamlardan biriyle konuştuğunu gördü ve yanlarına gitmeye karar verdi, derin derin soluyordu. Kuzeybatı sütununun kaidesine oturdu ve sırtını sütuna dayandı, şimdi halinden memnun görünüyordu. İşçi kulenin

içindeki parıltıya doğru tırmanarak gözden kayboldu ve Jocelin ustaya seslendi.

"Gördüğün gibi, Roger, geri döndüm!"

Yine sesi titriyor, dudaklarından dökülen her sözle birlikte daha bir titrek olan sesi kahkahanın yaklaştığını haber veriyordu. Kahkahalara boğulurken bilinci yerindeydi ve yaptığının ne kadar uygunsuz olduğunun farkındaydı, ama düzeltmeye çalışmanın bir anlamı yoktu, çünkü artık çok geçti. Olan olmuş, kule tüm gürültüyü yutmuştu. Berbat ettim, diye düşündü. Bunu bir daha yapmamalıyım. Gözlerini yine Roger Mason'a çevirdi ama usta yukarıya, merdivenleri yöntemli bir şekilde ağır ağır tırmanan işçiye bakıyor ve karşılık verecekmiş gibi görünmüyordu. Jocelin arkasına yaslandı ve kare biçimli bacanın geometrik kuşlarıyla birlikte cennete süzüldüğü yere tırmanan adamı seyretti. Taşların saf ışıklar arasından nasıl da saf bir beyazlıkla yükseldiğini gördü, şimdiden harıl harıl çalışan camcıları da. Göğe yeni bir kat çıkılıyordu, gün ışığı tavanı yarıp geçiyordu; Roger Mason bir ayı gibi tırmanmaya başladı yukarı, güneş adamın etrafını sarmıştı. Sonra Jocelin adamı yukarı iten şeylerden birinin, kafasının içinde biriktirdiği güç olduğunu anladı, yukarı, yukarı, yukarı; Jocelin içindeki bu güçle adamı arkasından itmekten vazgeçmeyecekti, ta ki adam sanatının bir inceliğiyle yüz yirmi beş metre yüksekte büyük haçı kulenin tepesine yerleştirene kadar. Fakat bir bulutu başına takke eden bacanın ışığı bir an kafasını karıştırdı, gözlerini kamaştırdı, başını öne eğdi, gözlerinden akan yaşları sildi ve sonra gözlerini kırpıştırmaya başladı; şimdi ayağını bastığı zeminden başka bir şey göremiyordu. Döşeme taşları sanki gizleniyordu. Başta taşların ve yukarı taşınan kalasların parçaları, yongalar, toz, pislik, bir uzun tahta ve çalı süpürgesinin sapına benzeyen bir şey; yerleri kabaca süpürmüşler, tüm pisliği sütun diplerine getirmişlerdi ve böylece ortada, şimdi kapatılmış olan çukurun

yakınlarında temiz bir alan bırakmışlardı. Manzara canını çok sıktı, onu çileden çıkaracak sözcükler belirdi zihninde: *Nerede bu Pangall?* Kadının terk edildiğini hatırladı. Sonra alnını sildi ve adamın tüm dünyasının bu bina olduğunu, buradan uzakta yaşamayı asla beceremeyeceğini söyledi kendi kendine. Mutlaka dönecektir, diye düşündü, belki işçilerin binayı terk etmesini bekliyordur. Goody için bir şey yapmak zorundayım, diye düşündü, sonra etrafına bakındı; pek ihtimal vermiyordu onu göreceğine, çünkü yolunun bu tarafa düşmesi için bir sebep yoktu, yine de gözleri Goody'yi aradı. Toz, gün ışığı, bacadan gelen haykırışlar ve Meryem Ana Şapeli'ndeki korodan gelen boğuk sesler dışında hiçbir şey yoktu kilisede. Bir eksiği kalmamalı, takip etmeliyim, diye düşündü; ama hemen sonra neden böyle düşündüğünü unuttu. Sütunun dibindeki toz toprak yığını içinde, hemen ayağının yanında bir kiraz dalı gördü, meyvesi hâlâ üzerindeydi, çürümüş kirazlar pabucunun derisine yapışmıştı. Tiksindi ve ayağını sallamaya başladı; ve bu aralar çok sık olduğu gibi, dalındaki kirazın hatırası aklından çıkıp gitmek yerine, başka bir sürü hatırayı gün ışığına çıkardı ve tamamıyla rastlantısal bir sürü bağlantı kurdu. Birden yaş ağaçtan yapılacak olan gemiyi düşünmeye daldı, kadının tuttuğu dalın üstünde yeşil bir yaprak gördü. Eğrilen, dallanıp budaklanan, filiz veren bir kule geldi gözlerinin önüne; öyle korkunçtu ki ürperdi, hemen ayağa kalktı. Ağaçlarla ilgili daha çok şey öğrenmeliyim, diye düşündü, her metresinin kuru ağaçtan yapıldığından emin olmalıyım; ama sonra, henüz kulenin sivri ucunun yapımına başlanmadığını, taş gövdenin bile tamamlanmadığını hatırladı; haliyle kalkmasıyla oturması bir oldu, yine göğe çevirdi gözlerini.

Tonozda bacaya açılan delik şimdi daha küçüktü, çünkü kulenin geniş alt katının döşemeleri için yukarı çıkarılan kalasların bir kısmı şimdiden yerine yerleştirilmişti. Ama ortada hâlâ geniş bir boşluk vardı, taşları ve ahşap mal-

zemeyi bu boşluktan yukarı çekiyorlardı. Yine de kalaslar telaşesi hiç bitmeyen yeni dünyayı biraz kapatıyor, gökyüzünde onun için adeta bir sınır belirliyordu; daha küçük bir delikten akmak zorunda kalan onca gün ışığı, bir türlü yerinde duramayan destekler, iskele, halatlar ve neredeyse dimdik duran merdivenlerin arasında daha bir parlaktı. Yukarıda bir köşede bir kırlangıç yuvasına benzeyen küçük bir kulübe bile vardı. Jocelin yukarı bakarken, yapı ustasının elinde gözlem aletiyle küçük kulübeden çıkarak başka bir iş yapmaya gittiğini gördü. Bu kadar pahalıya mal olacağını kestirememiştim, diye düşündü. Ben sadece göğe birkaç çizgi çizmiştim; şimdi tüm irademle, oradaki koca dünyayı yerinde tutmam gerekiyor, ta ki iş bitene, kule yükselene kadar. Dal iskeleden de düşmüş olabilirdi, belki de onun kuru ağaçtan yapılmasına gerek yoktu; hem nasıl olsa iş sona erince yıkılacaktı.

Kulağına tanıdık sesler geldi, takırtılar ve kazıma sesleri; çevresine bakındı ve genç adamın, kucağında yeni bir parça taş, güneybatı sütununun dibinde oturduğunu gördü. Jocelin ayağa kalktı ve hızlı adımlarla genç adamın yanına gitti. Jocelin'i görünce genç adam da hemen doğruldu, gülümseyerek ve ellerini çırparak Jocelin'i karşıladı.

Jocelin onu kutsadı.

"Oğlum, galiba hayatımı sana borçluyum."

Dudaklarından bu sözcükler dökülürken yine sesi titriyordu ama bu kez onları tatlı bir tebessüm izledi. Genç adam kollarını iki yana açtı ve omuzlarını kaldırdı.

"Peki sana bir şey oldu mu?"

Sessizce güldü genç adam, sonra elini burnuna götürdü, gerçekten de burnunun köprüsü daha kalın görünüyordu ve biraz da morarmıştı. Ardından sağ kolunu kaldırdı, pazısını şişirdi ve gülümseyerek, işaretparmağıyla pazısını gösterdi. Jocelin'in içi sevgi doldu, kollarını genç adama doladı ve bir sütuna ya da ağaca sarılırmış gibi, sıkı sıkı sarıldı ona.

"Oğlum benim, oğlum!"

Genç adam kızardı bozardı, biraz hırladı ve Jocelin'in sırtını sıvazlamaya başladı.

"Senin için bir şey yapacağım, oğlum."

Genç adam kollarının arasında sessizdi, hâlâ Jocelin'in sırtını sıvazlıyordu. O benim oğlum, diye düşündü Jocelin, o da benim kızım. Ama kızıl saçlar yine salındı ve Jocelin başka bir şey düşünemez oldu, gözlerini yumdu ve bir ah çekti. Sonra ne kadar yorgun olduğunu fark etti, yatağı onu çağırıyordu. O gece melek yine ziyaretine geldi ve bu ziyaretten sonra Şeytan ona biraz işkence etti.

Bahardaki fırtınaları ve selleri telafi edercesine uzadıkça uzayan, bir türlü son bulmayan yaz mevsimi boyunca Jocelin, her geçen gün biraz daha güçlendi. Sonunda yapraklar dökülmeye başladı ve odunlar kurudu. Katedralin çevresini saran yabani otlar ayağının altında çıtır çıtır eziliyordu; sararmış, iyice kurumuşlardı, süpürge yapılacak çalılar gibi; ve şimdi çörtenler, kuru havada su ararcasına açtıkları ağızlarıyla, sonsuz cezanın bitmesini bekliyordu. Onlar için dinlenmek diye bir şey söz konusu olamazdı. Onlar cehennemdeydi, çektikleri onlara azdı bile, daha iyisini isteseler de elde edemezlerdi. Bu kuru havada canı, bir zamanlar alev alev yanan canı, artık neredeyse köz olmuştu ve yeni binayı aydınlatıyor, destekliyordu ama daha fazlasına gücü yetmiyordu. Böylece genç adam taşı oydu, işçiler yukarı tırmandı, Rachel Roger'ın peşinden hiç ayrılmadı; hayatına kaldığı yerden devam eden Goody Pangall, örtülü başı eğik, kızıl saçları saklı, ara sıra koridorlardan birinin ucunda beliriyor, ama hemen sonra gözden kayboluyordu. Jocelin'in yakınından geçmek zorunda kaldığında, yüzüne bile bakmıyordu, telaşlı adımlarla yoluna gidiyor, sanki uğursuz bir köşe taşının, bir hayaletin ya da kutsal toprağı hak etmeyen bir günahkârın mezarının yanından geçiyormuş gibi, başını bir an olsun kaldırmıyordu. Ama Jocelin

terk edilen bir kadının utancını görüyordu ona baktığında; kadının utancı onun içini burkuyordu. Gücümü daha önemli işlere saklıyorum, yardım etmeye zaman yok, diye düşündü. Gücüm diğer işlere ancak yetiyor, gerisini mecburen bir kenara koyuyorum. Ben meyve veren bir çiçek gibiyim. Meyve büyürken ve taçyapraklar solarken çiçek için önemli olan kendisi değildir; bitkinin tümü için yapar ne yapıyorsa, yapraklar dökülür, her şey ölür ve meyve yavaş yavaş olgunlaşır. Böyle olması gerekiyor. Tüm gücümü dört sütuna ve yüksek duvara veriyorum. Ben kendimi adadım; ve öğreniyorum.

Bazen transept karesinde Rachel'i görüyordu; karşısına çıkanı durduran, hemen bir şeyler anlatmaya, yerli yersiz konuşmaya başlayan kadın, bazen durup başını kaldırıyor, kuleye tırmanan ayısına bakıyordu; geveze Rachel. Başrahibi görünce her şeyi bırakıp adamın dibinde biten Rachel. Bir gün onunla baş etmenin kolay bir yolunu buldu. Onu tamamen görmezden geldi; kadın kulağının dibinde konuşmaya başladığında ona dönmedi, başını çevirdi ama bambaşka bir dünyadaymış gibi davrandı. Adamın karşısına geçebilmek için onunla birlikte kilisenin içinde turlar atan Rachel'in soruları, Jocelin için havada asılı kalan soru işaretleriydi. Öylece duruyor ve kadının yüzüne bakıyordu. Kadının daha yaşlı göründüğünü ve gitgide gerildiğini fark etti, ama bu değişiklik onu pek ilgilendirmiyordu. Yüzüne boyalar sürmeye başladığını gördüğündeyse ondan tiksindi, ama aynı zamanda bunu komik buldu ve gülmemek için kendini zor tuttu. Sonra ona bakmaktan da sıkıldı. Artık ne tek bir söz söylüyor ne de yüzüne bakıyordu, bu yüzden de kırmızı boyanın altındaki şaşkınlığı hiç göremedi.

Günler geçtikçe kayıtsızlığın çok faydalı olabileceğini anlamaya başladı. Bu kayıtsızlık sayesinde, başrahibin ikametgâhını ziyaret eden şansölye büyük bir nezaketle karşılanıyor, ama zavallı adam bir türlü ziyaretinin sebebini anla-

tamıyordu. Jocelin kayıtsızlığının bazı durumlarda –korobaşıyla yaptığı görüşmede olduğu gibi– dehşet dolu bakışlara sebep olduğunu da fark etti. Güz gelip de etrafa sis çöktüğünde, dev bir katranlı muşamba yükselen kulenin deliğini örtüp göğü kapatınca, tüm bu insanları istediği zaman istediği yerde durdurabileceğini anladı. Peder Sahipsiz'in kuleyle ilgili olmayan hiçbir mektubun okunmadığına dikkat çekmesini izleyen günlerde, konuşmak istemediği insanlara sadece şunu söylüyordu: "Binaya dönmem gerekiyor."

Katranlı muşambaya rağmen, sis kiliseye de girdi; ama bu Jocelin'in hevesini kırmaya yetmedi. Genç adamın da hevesi kırılmamıştı, bıkıp usanmadan yontuyor ve oyuyordu. Yüzümü çok uzun yapmış, diye düşünmüştü Jocelin çukura atılan dört büstün ikincisini incelerken, kesinlikle çok uzun ve çok sıska. Ağzı biraz fazla açık değil mi? Bu kadar büyük göz mü olurmuş? Ama bunları asla dile getirmedi; çünkü manevi oğlunu da en az manevi kızını sevdiği kadar seviyordu; genç adam Jocelin'in üzerine kapanarak hem bir hayat kurtarmış hem de sütunları ayakta tutan iradeyi sağlama almıştı. Ama çok garip bakıyordu, sadık bir köpeğin bakışlarına benziyordu dilsizin bakışları, yüzünü nadiren gösteren Goody insanın yüzüne asla böyle bakmazdı.

Kadın onu canından bezdirdi, kızıl saçlar onu canından bezdirdi; onun için hiçbir şey hissetmiyordu, sadece utancını düşünüyor ve ona acıyordu, ama bir de tuhaf bir sıkıntı vardı içinde. Aralığın başında dört büst tamamlanmıştı, genç adamla birlikte göğe doğru gözden kayboldular. Jocelin büstlerin yukarı taşınmasını seyrederken Rachel yine etrafında dolaşıyor, bir şeyler geveliyordu. Genç adam görüş sahasından çıkar çıkmaz, Goody'yle ilgili sıkıntısı son haddine vardı, Pangall'ın yalnız bıraktığı Goody. Neden onu bu kadar ihmal ettim? Bana ihtiyacı var! Sanki bu düşünceleri ve sıkıntısı onun için bir Goody yaratmış gibi, işte kadın tam karşısındaydı, kuzey koridorunda hızla ilerliyordu, gözleri

yukarıdaydı; ve işte şimdi döndü, transept karesini arkasında bıraktı ve adımlarını gitgide hızlandırarak ambülatuvara doğru yürüdü.

"Evladım!"

Şöyle düşündü Jocelin: Onun iyiliği için bunu yapmalıyım, işe ara vermem gerekse de bunu yapmalıyım. Sonra hızla ambülatuvarın güney çıkışına gitti; işte oradaydı. Kadın hâlâ telaşlı görünüyordu, başını yine öne eğmişti.

"Evladım!"

Gülüyordu ama artık sıkılmıştı, öne doğru bir adım attı ve geçip gitmesini engellemek için kollarını açtı. Kadın duvar dibine sinmişti, gözucuyla Jocelin'i süzüyor, tir tir titriyordu. Saçını gerektiği gibi örtmüştü, yüzünü bu tarafa dönmüyordu ve bu yüzden Jocelin kadının yanağının çukurundan başka pek bir şey göremiyordu.

"Evladım, ben diyecektim ki..."

Ne diyecektim? Ona söyleyecek neyim var ki? Ne sorayım şimdi ona?

Fakat kadın onun yerine konuşuyordu, aslında ona yalvarıyordu.

"Bırakın gideyim, Peder. *Lütfen* izin verin gideyim!"

"Dönecektir."

"Lütfen!"

"Ve bu arada –bunca senedir– evladım, benim için ne kadar önemli olduğunu bilmelisin."

Ani bir sarsıntıyla, kadının dudaklarının ne kadar beyaz olduğunu fark etti. Kadın bembeyaz dudaklarını dişlerini gösterecek biçimde aralamıştı. Ona bakan kara gözlerin ne kadar büyük olduğunu gördü; gözkapakları da, tıpkı dudakları gibi geri çekilmişti. Sepetini göğsüne doğru kaldırdı. Jocelin kadının fısıldadığı sözleri zor duydu.

"Sen de mi!"

Sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, koşarak yanından geçip gitti ve ambülatuvarın karanlığına daldı; koşar-

ken pelerini havalanmıştı ve Jocelin eteğin altında kadının ayak bileklerini ve ayaklarını gördü.

Elleriyle yüzünü sakladı, kafası karmakarışık olmuş, hiçbir şey anlayamamıştı; zihnindeki kargaşanın derinliklerinden öfkeyle bağırdı.

"Bu da ne demek oluyor?"

Sonra silkindi, çünkü kadının ona yapıştığını hissetmişti; böylesi iş için çok kötü olabilirdi. Bütün küçük şeyleri bir tarafa koymalıyım, diye düşündü. Eğer feda etmem gerekiyorsa, edeceğim. Hem madem bir yardımım dokunmayacak, ne diye kara kara düşünüp duruyorum? Yapmam gereken çok büyük bir iş var. İş! İş! İş!

Öylesine parlak bir fikir geldi ki aklına, kafasının içine zorla sokulduğunu düşündü. Zihni aydınlanmıştı. Tüm kargaşayı aşağıda bırakmalıyım! Bu parlak fikri korkunç kahkahalardan biri izledi. Alev alev yanan bu canımı kulenin tepesine çıkaracağım. Cüppesine uzun uzun baktı ve tırmanmaya pek elverişli olmadığını düşündü; ama eğildi, cüppesini kuyruğundan tuttu ve yukarı çekti, ucunu kıvırıp kuşağının arasına sıkıştırdı. Aşağıya inen bir işçi onu görünce ilk katta durup kenara çekildi ve alnını kaşımaya başladı. Bir anda Jocelin için her şey toz pembe oldu. İşte sonunda gün ışığı dört bir yanını sarmıştı. Tırmandı da tırmandı ve sonunda triforyumun karanlık, duvarsız düzlüğüne ulaştı ve –sanki okçular savunacakmış gibi binayı– ok mazgallarından giren ışığın aydınlattığı bir taş merdivenle karşılaştı. Merdiveni tırmandığında tonozun üzerindeki yeni kalasları karşısında buldu. Tekrar tırmanmaya başladı, kulenin gövdesinin alçak pencerelerinden gelen göz kamaştırıcı ışıkta geniş merdivenleri çıktı.

"Tabii ya" diye bağırdı. "Tabii ya!"

Kalbinin yerinden fırlayacakmış gibi çarptığını hissetti ve durup biraz soluklanmaya karar verdi. Uçurumun kenarına tüneyen bir kuzgun gibi, iskele döşemesinin ucuna tünedi.

İnip çıkmaya devam eden işçiler ona şaşkın şaşkın baktı ama kimse bir şey söylemedi. Sürünerek tam kenara kadar ilerledi ve bacaklarını aşağıya sarkıttı. Sıkı sıkı tutundu ve biraz öne çıktı, eğildi ve aşağıya baktı.

Kulenin sütun gövdeleri, duvar ve pencereleri aşağıda, bir bütün olarak gözlerinin önüne geldi, ancak kendi ağırlıklarını taşıyabilecek kalınlıkta yapılmış gibi görünüyorlardı. Her şey temiz ve yeniydi. Her duvarda yirmi beş metre boyunda iki pencere vardı, pencerelerden gelen ışıkla, düzlükler ve dikmeler, merdivenler ve yeni yontulmuş kalaslar, her şey apaçık görünüyordu. Bir oğlan çocuğu yasak bir ağaca tırmandığında ne hissederse Jocelin de onu hissediyordu. Başının döndüğünü hissetti ama durmadı, korkusunun üstüne gitti; kıstığı gözleriyle aşağıya bakarken soluğu kesiliyordu –aşağı, aşağı, aşağı, transept karesinin uzak dünyasına kadar delik üstüne delik, derinlik üstüne derinlik... Taş zemin çukurun dibi kadar karanlık görünüyordu buradan, derinlik ve yeryüzünün sönük havası tüm rengini alıp götürmüştü. Sonra korkusu kayboldu ve yerine derin düşünceler ve keyif geldi.

"Tabii ya!"

Kanatlarının sağladığı güvenle, ağaç dallarından bir dünyada özgür bir kuş tıpkı böyle hissediyor olmalı kendini. Yerde sürünen, baş ve omuzlardan ibaret küçük mahlûklar olan bizler, böyle gri, böylesine zavallı görünüyor olmalıyız gözüne, diye düşünüyordu ki, aşağıda bir o tarafa bir bu tarafa gidip gelen, topraktan o an çıkmış bir şeymiş gibi yerde sürünen Rachel çarptı gözüne. Ondan kurtulduğunu hissetti ve gözlerini göğe doğru yükselen merdivenlere çevirdi. Ayağa kalktı ve kıçındaki beyazlığa aldırmadan, tırmanmaya devam etti. Beyaz bir kıçla gezmek altmış metre yüksekte hiç de uygunsuz gelmiyordu ona. Adım adım tırmandı, gözlerini yukarıdan, adamların göğün ortasında çalıştığı zirveden hiç ayırmadı. İnşaatın sesleri eskisi kadar

gürültülü gelmeye başladı kulağına. Kırlangıç yuvasına vardığı zaman soluklanmak için durdu ve onun en az kendi özel odası kadar geniş bir oda olduğunu gördü, içeri girdi, kulenin sütun direğine bakan ve içeri ışık alan camsız bir oyuğun yanında duvara dayandı. Yapı ustası gözlem aletiyle o oyuktan dışarıya, buradaki bir taştan, kule gövdesinin karşı tarafındaki diğer taşa bakıyordu. Jocelin onun yanında dört kalasın üzerinde neşe içindeydi, bu yüksekliğe varmanın verdiği heyecanla ve neşeyle bağırmaya başladı.

"Gördün mü, evladım! Sütunlar batmıyor!"

Usta acı bir tebessümle karşılık verdi, gözünü aletten ayırmıyordu.

"Neyin ne olduğunu kim biliyor ki? Belki de her sütun kendi temeli üzerinde duruyordur."

"Sana söylemiştim, Roger. Yüzüyorlar!"

Usta öfkeyle omuzlarını silkti.

"Sizi duyabiliyorum."

"Roger!"

Sonra elini adamın omzuna koydu, ama Roger Mason bedeni bu tür temaslara çok duyarlıymış gibi ani bir hareketle itti Jocelin'in elini. Beyaz duvara en yakın kalasın üzerinde döndü ve gözlem aletini kucağına aldı, ona sıkı sıkı sarıldı.

"Size seneler önce söylemiştim, Peder. Ve şimdi..."

"Nasıl böyle konuşursun, Roger, hem de, hem de bir mucizenin üzerinde? Hissedemiyor musun? Sana da güç vermiyor mu? Ondan öğrenecek çok şeyin olduğunu, her şeyi nasıl değiştirdiğini görmüyor musun?"

Kazınan taşlardan gelen seslerin ortasında, çıt çıkarmadan birbirlerine bakıyorlardı. Roger Mason onu tepeden tırnağa bir güzel süzdü; pabucunun uçları, çıplak incikleri, beyaz kıçı, oradan da yüzüne atladı. Şimdi ikisi yüz yüzeydi, yapı ustasının yüzünde acı bir tebessüm vardı.

"Her şeyi değiştirdiği doğru."

Arkasını döndü, kırlangıç yuvasının kapısını açtı; sonra aniden döndü ve öfkeyle bağırdı.

"Ne yaptığının farkında değil misin?"

Sonra çekti, kapıyı öyle bir çarptı ki kırlangıç yuvası sallandı.

Jocelin duvarlara baktı.

"Biliyorum! Biliyorum! Gerçekten biliyorum!"

Bir sevinç kasırgası onu bir kahkaha eşliğinde merdivenin başına savurdu; Jocelin merdiveni tırmanıp yukarı çıktığında, Roger Mason ve aşağıdaki zemin çoktan çıkıp gitmişti aklından.

Çünkü burası kulenin yükselen yeriydi; zirve. Burada duvarların arasında kalacak biçimde yerleştirilen üç kalas vardı ve işçiler bunlarda çalışıyordu. Burada söz azdı; işçiler dışarıya doğru uzanmış, diz boyunda, seviyesi önlerindeki taşın yüksekliğine göre değişen duvarı yapıyorlardı. Burası kalaslardan sadece bir taş yüksekteydi ama şimdiden ince bir harçla sıvanıyordu. Bu arada işçiler bir sonraki taşı yerine oturtuyordu; kalasın üzerinde hiç yeni taş görünmüyordu, sadece bir kemerin kilittaşı şeklinde ahşap malzeme vardı ve durum dört duvarın hepsinde aynıydı. Kemerin taşları her kavis boyunca parça parça bir araya getirilmiş, ama kilittaşının konulacağı yerde boşluk bırakılmıştı; Jocelin aşağıda her kemerden içeri gün ışığı aktığını, dört cepheden akan ışığın içeride sarılıp kucaklaştığını, böylece kemerlerin billur dünyasının bir bütün olup tek bir amaca hizmet etmeye başladığını, tek bir büyük işe dönüştüğünü biliyordu. Her ahşap şeklin yanında taş bir kafa duruyordu, sessiz bir çığlık atıyor, cennetin yüksekliğine ve aydınlığa seviniyorlardı. Genç adam büstlerden birinin yanına çökmüştü ve elindeki oymacı kalemiyle yüze bir şey yapıyordu; başını kaldırdı ve makara aralığından baktı, tıpkı yüz gibi o da sessizce güldü. Jocelin yeni şeyler ve mucize yüzünden, genç adamınkine karşılık olarak kendi yüzünde de bir

gülümseme belirdiğini fark etti. Gülümseme bir kahkahaya dönüşürken aklına başka bir şey daha geldi ve uygun olup olmadığını düşünmeden, aklına geleni genç adama bağırdı.

"Burada kargaşadan uzaktayız."

Genç adam bir süre daha Jocelin'le birlikte güldü, sadık bir köpek; sonra işinin başına döndü.

Şimdi bir de yeni ses vardı. Taş ya da tahta sesi değildi bu, konuşma da değildi. Sürekliydi, kedi mırıltısı gibi derin ya da kalın değildi, taşların uğultusu kadar keskin olmadığı da ortadaydı. Dikkatle dinledi ve sesin, bu yükseklikteki taşı yalayan rüzgârın sesi olduğunu anladı. Önce diz çöktü, sonra oturdu, kolunu duvarın taşına yasladı ve rüzgârın sesini dinlemeye başladı. Bir süre için huzur bulmuştu; düşünceler kafasının içinde kendi yollarını kendileri buluyor, bir girip bir çıkıyor, dolanıp duruyorlardı; Jocelin buna izin verdiğine memnun görünüyordu.

Bu dünya onun için çok yeniydi. Aşağıda maket çok narin, çok ince görünmüştü gözüne, kuleyi kolayca eline alabiliyordu, ışık her yanına ne de güzel vuruyordu; ama burada, yukarıda, kâğıt kalınlığındaki duvarlar bir uçurum oluşturmuştu, maketin içindeki iğne büyüklüğündeki ayrıntılar burada iki adamın üstünde yürüyebileceği kalaslara dönüşmüştü. Binaya nasıl bir yük bindiğinin, hâlâ ayakta olmasının nasıl bir mucize olduğunun yeni farkına varıyordu, dünya tersine dönüyormuş gibi göründü gözüne. Bu hoşuna gidiyordu sanki. Roger'a daha nazik davranmalıyım, diye düşündü. Benim için hiçbir anlamı olmayan bu ağırlık, onca zamandır zavallının kafasının içindeydi. İmansız olduğunu da düşünürsek.

Tersine dönen dünyayı düzeltmek için, aşağıda, nefin loş ışığında bekleyen kateral maketini düşünmeye başladı. Fakat düşüncelere dalar dalmaz, kuleyle birlikte istenmeyen birtakım şeyler de belirdi zihninde, toprağın kaydığı, taşların uğuldamaya başladığı zamandan kalma, çoktan

bir tarafa konmuş, geçmişte bırakılmış bazı şeyler. Bir kez daha nefesini tutmuş, sesleri dinlerken buldu kendini. Biri mavi biri kahverengi iki tüniğin arasından bir an Pangall'ı gördü, süpürgesinin sapına sarılan Pangall'ı ve bacaklarının arasından sarkan kuleyle Pangall'ın etrafında dans eden işçiyi. Dökülen kızıl saçları gördü. Kendine geldiğinde bir taşa sarılmıştı, gözlerini sımsıkı kapatmıştı ve ağzı açıktı; güçlükle nefes alıyordu, ciğerleri kaskatı kesilmişti. Kafasının içinde yine bir kargaşa vardı. Başı dönüyordu, şöyle söyledi kendi kendine: Nelere mal oluyor! Başka ne bekliyordun ki? Onlar için dua edemem, çünkü bütün hayatım eriyip tek bir duaya dönüştü; bütün iradem tek bir dilek oldu!

Merhamet et. Ya da öğret bana.

Ama cevap alamadı. Taşları okşayan rüzgârın sesinden başka karşılık yoktu sözlerine.

Gözlerini açtı ve kulenin gövdesinin üzerinden uzaklara, dünyaya baktı; dünya şimdi çok değişmişti. Jocelin sanki bir kâsenin içine bakıyordu, dünya çukurlaşmış, bir kâseye benzemişti; burada ayrıntıları seçilebiliyordu, ama çukur gitgide genişliyor, ötedeki mavi kenarlara doğru bulanıklaşıyordu. Şaşkınlık ve sevinç içinde taştan destek alarak eğildi, diz çöktü. Kuş olmak böyle bir şey olsa gerek, diye düşündü; ve bir kuzgun yalayıp geçti yüzünü, gerçek bir kuzgun değildi de bir resimdi sanki, rüzgârla birlikte kayıp giderken, krallığına çıkma cüretini gösteren insanları azarlarcasına kanatlarıyla ıslık çalan bir kuzgun. Kuzgunun arkasında –ki Jocelin şimdi ellerini taştan çekmiş ve eğile büzüle bir şeyler yapan işçileri görebilmek için ayağa kalmıştı– katedral yakınlarında birleşen üç nehrin arasındaki vadiler uzaklara doğru uzayıp gidiyordu. Nehirler parlıyor, adeta kuleye göz kırpıyordu; insan yerdeyken ister istemez tüm bu alanların birbirinden bağımsız, apayrı yerler olduğunu düşünüyordu, oysa buradan bakıldığında bir bütünün parçaları oldukları görülüyordu. Kuzeydoğuda üç ayrı su değirmeni, farklı boy-

larda üç ayrı şelale çarptı gözüne, hepsi de yılan gibi kıvrıla kıvrıla katedrale gelen sularla birleşiyordu. Nehir gerçekten de yokuş aşağı akıyordu, oysa aşağıdayken insan bunu anlayamıyordu. Stilbury'deki yeni köprünün bembeyaz taşlarını gördü, rahibeler de kaçmadı gözünden. Küçük avluda gezinen iki rahibe gördü, ama orası onların özel mekânıydı ve böyle uzaktan bakmakla, anahtar deliğinden gözetlemek arasında bir fark yoktu. Böylece aklı başına geldi ve dikkatini yeni köprüde yoğunlaştırmaya çalıştı, gözlerini çevirdi ve sırtında çuvallar taşıyan katırlar, eşekler, yük arabalarını çeken atlar, seyyar satıcılar ve gezinen dilenciler gördü, köylüler ağzına kadar dolu sepetleriyle köprünün kuzeyindeki tezgâhlara doğru sürükleniyordu. Demek bugün Stilbury'nin pazarıydı, demek orada pazarı şehirle aynı gün kurmuyorlardı; bunu aslında önceden de biliyordu, ama şimdi öncesini bir kenara koymuş, gözleriyle gördüğü şeyleri düşünüyordu. Öyle bir sevinç dolmuştu ki içine, az daha kanatlanıp uçacaktı. Şu kuleyi üç yüz metre yapsak ne çıkardı, diye düşündü, o zaman istediğim zaman tırmanır, her yeri görebilirdim; sonra kızdı kendine, kulenin asıl kimin için yapıldığını hatırladı. Sanki yukarıdan bir cevap gelmiş gibi, koruyucu meleğinin sıcak bir rüzgârla sırtını okşadığını hissetti. İşte şimdi gerçek oldu, artık şüphe yok; onca gürültü patırtı, onca şangırtı içinde burada, bulutlara her an bir adım daha yaklaşan ben, şarkılar söyleyen bir çocuk kadar neşeliyim. Yine böylesine mutlu olabileceğim aklımın ucundan geçmezdi! Rüzgârda kalasların üzerinde dikildi kaldı ve sevincinin kafasındaki kargaşayı dindirmesini bekledi. Tarlaları ve çıplak alanları seyretti, ağaçlık bir girintiye doğru uzanan çimenli alçak tepelerin kıvrımlarını. Narin, sıcak ve pürüzsüz görünüyorlardı; tıpkı körpe bir beden gibi.

Bu kez biraz zorlanarak, yine diz çöktü, haç çıkardı ve dua etmeye başladı. İçime işleyen kötülüğü buraya, senin

kutsal göğüne kadar getirmişim. Dünya buraya hiç benzemiyor, varlığın hemen hissediliyor. Yer dediğimiz toplaşıp sana bakan burunsuz adamların meclisiymiş, aşağıda nereye baksan darağacı, ne alınlardan ter eksik oluyor ne de kesilen göbeklerin hesabı tutuluyor, orospular sokaklarda fink atıyor, ayyaşlar yan gelip yatıyor. Aşağıdaki kargaşada görkemli evimizden, sığınağımızdan, tüm bu insanları taşıyacak olan gemimizden başka iyi tek bir şey yok. Yelken direğini de hazır ettik gemimizin. Affet beni.

Gözlerini açtı ve ayağa kalktı, kaybolup giden sevincini arıyormuş gibi bir hali vardı, başını kaldırdı ve kulenin gövdesiyle sivri ucunun yükseleceği göğe baktı; inanılmaz, anlaşılmaz bir yükseklik, diye düşündü. İki yana açtığı dev kanatlarıyla havada süzülen bir kuş gördü orada ve Yuhanna'yı hatırlayarak, dedi ki, "Bu bir kartal."

Ama ağızlardan biri üzerine çalışan genç adam da yukarı baktı, tatlı tatlı gülümsedi ve başını iki yana salladı. Jocelin kalasların arasından onun yanına gitti, eğildi ve genç adamın kıvır kıvır saçlarını okşadı.

"Yani, bana soracak olursan o bir kartal."

Ama genç adam işine geri dönmüştü.

Yakındaki tepelerden birinin üzerinde birtakım şişkinlikler, yumrular belirmeye başladı; sanki çalılar sihirli bir şekilde büyüyordu. Jocelin büyüyüp birer insana dönüşmelerini seyretti. Arkadaki çıkıntılarsa yavaş yavaş atlara, arkalarında sıpaları, sırtlarında küfeleriyle eşeklere, sonuçta sayısız çuvalla tastamam bir kervana dönüştü. Masmavi sularıyla göz boyayan nehrin önündeki bayırdan geliyorlardı. Bayır aşağı Jocelin'in üstüne üstüne geliyorlardı, kuleye doğru, katedrale doğru, şehre doğru geliyorlardı. Batıya yönelmemişler; Soğuk Suyun etrafından dolaşıp derin vadiye daha düz bir yoldan, toynakların aşındırdığı o patikadan inmektense, hayvanları bayır aşağı sürmeye karar vermişlerdi. Güçten değilse bile zamandan kazanı-

yorlardı. Yayından fırlayan ok gibi dosdoğru şehre gitmek için, bu kervanın peşinden gelecek ve böylece zaman içinde burada yeni bir yol açacak adımlar geldi gözlerinin önüne; kulenin tüm yöreye hâkim olduğunu, sırf burada yükseldiği için ona bağışlanan güçle, onu gören her yerde her şeyi değiştirdiğini ve kendince yeniden düzenlediğini anladı. Sonra Jocelin ufka baktı ve ne kadar haklı olduğunu gördü, Tanrı ona geleceği gösteriyordu. Çalıların ve fundaların arasından azimle ilerleyen insanlar yeni patikalar açıyordu. Yöre kılık değiştiriyor, değişime boyun eğiyordu. Şehir göğü işaret eden bu dev parmağın yanında, feleğin geri döndürülemez çarkının ortasındaki göbek gibi olacaktı. Yeni Sokak, Yeni Han, Yeni İskele; ve şimdi de insanları buraya getirecek yeni yollar.

Kolay olacağını düşünmüştüm. Kulenin taştan kitabı tamamlayacak taştan esinleme olacağını düşünmüştüm. O kadar aptalmışım ki her düzeyin yeni bir ders olacağını, yeni bir güç getireceğini düşünemedim. Beni uyaracak kimse de yoktu. Uyarıları dikkate almadan imanıma sarılmam gerekiyordu. Başka yolu yoktu. Ama böyle yaptığında insanlar ya bıçak gibi köreliyor ya da baltanın ucu gibi uçup gidiyor. Tanrı sözüne öyle bir kaptırmışım ki kendimi, böyle olacağını düşünemedim; Tanrı sözü bana yetiyordu.

Pangall'ın krallığının sınırlarını oluşturan dikdörtgene baktı, eskisinden çok daha az malzeme vardı; Jocelin arkatlı avlunun küçük meydanını gördü. Arkadın düzlüğünde dama oynayan oğlanların bıraktığı beyaz dama taşlarını bile görebiliyordu aşağıda. Katedral sınırlarının etrafına dizilen evlere baktı. Kırmızı çatıların arkasında inekler ve domuzlarla dolu ahırları görebiliyordu. Bir ihtiyarın ağır adımlarla helaya doğru ilerlediğini gördü, evinin duvarlarının gölgesinde kendini güvende hisseden ihtiyar, içeri girdi ve kapıyı açık bıraktı. Üç ev ötede, ev ev dolaşmaya hazırlanan bir kadın vardı; kahverengi bir lekenin yanında küçük beyaz

lekeler. İki ahşap kovası ve bir de duvara dayalı boyunduruğu vardı. Jocelin gözlerini kıstı ve kovaların içinde süt olduğunu anladı; kadının kovalara su katmasını seyrederken Jocelin'in yüzünde tatsız bir tebessüm vardı. Kovaları omzuna almasını, duvarın arkasında kaybolduktan sonra sokakta yeniden ortaya çıkmasını seyretti; hemen yolun karşısına geçti, çünkü suyolunda yatan ayyaşa bulaşmak istemiyordu. Ayyaş anlamsızca elini kolunu sallarken bir köpek usul usul ona sokulmuş, arka bacağını kaldırmıştı.

"Pislik."

Çok şaşırmıştı, arkasını döndü. Ama Roger Mason suyolundaki ayyaşa bakmıyordu. Uzaklara bakıyordu, güneydoğuya ve görünmeyen denize.

"Serseri."

Yılan gibi kıvrılan nehrin kenarında, parıldayan yedi kıvrımın ötesinde, bir ev topluluğu vardı.

"Ne görüyorsun orada, Roger?"

"Şuraya baksana, hırsıza bak! Yakında Three Tuns'ta olacak. İyi taşlarımızla dolu mavnasını oraya bırakacak, sonra bütün gece ve yarın akşama kadar yıkanacak, keyif çatacak. Ne olacak ki biz bekleyelim, canımız sıkılırsa ıslık çalar eğleniriz!"

"Evladım..."

Usta bas bas bağırmaya başladı.

"Beni ilgilendirmez tabii! Seni de ilgilendirmiyordur herhalde. Nasıl olsa sen kazandın, öyle değil mi?"

Sonra uzun bir sessizlik. Jocelin saldırının şokunu üzerinden atamamıştı. Bütün başlar o tarafa çevrildi. Tüm takırtı ve şangırtı kesildi.

"Sakin ol, Roger. Sakin."

"Sakin olacakmışım! Ben..."

Roger Mason elleriyle yüzünü örttü. Öfkeyle bağırdı ellerinin arkasından.

"Siz. İşinize geri dönün."

Sonra sesler geri geldi. Roger Mason ellerini yüzünden çekti ama Jocelin'e bakmıyordu. Söyleyecek başka sözü yokmuş gibi, yürüdü gitti ve merdiveni yine bir ayı gibi inmeye başladı; bir pençe aşağı bir pençe yukarı, bir pençe aşağı bir pençe yukarı.

Jocelin aşağıya inen adamı seyretti, derken aklına yepyeni bir fikir geldi. Aşağıya inmeye korkuyorum, diye geçirdi içinden. Burası benim yerim. Ama inmek şart, mümkün mü gökteki kartallarla birlikte yaşamak? Kendini zorladı, merdivenlere gitti, kırlangıç yuvasını geçti, kat kat aşağıya, sarmal merdivenin sonundaki o karanlık dünyaya indi; çukurun dibindeki gerçek, renksiz taş zemine ayaklarını bastı. Jocelin'in yapı ustasına söyleyecekleri vardı, ama Rachel aralarına girdi ve Jocelin bu kez geveze kadının çenesiyle başa çıkamadı; neymiş efendim cesaretini toplayıp Roger'ın peşinden gidebilseymiş, Ey Tanrım, şu koca şeye tırmanabilseymiş ne kadar sevinecekmiş, ama yükseklik ona iyi gelmiyormuş, dayanamıyormuş, ne yapsın –yine yüzü gözü boyanmış, yine vücudunu sergiliyor– mecburen aşağıda bu pisliğin içinde beklemek zorunda kalıyormuş, ne kötü olmuş Pangall'ın çekip gitmesi, kadını bırakıp gitmiş, ne ayıpmış yaptığı, gerçi bir erkekten başka ne beklenirmiş ki, hepsi aynıymış bunlar, yok yok istisnalar da varmış, mesela Rachel'in adlarını sayabileceği bazıları öyle değilmiş, kimseye haber vermeden kaybolup gitmekle, Goody'yi arkasında bir çocukla bırakmakla ne büyük bir günah işlemiş şu Pangall, zavallı kadın, güzel kadın, böylesine *tatlı* bir kadın nasıl terk edilirmiş ki...

Jocelin öfkeden deliye dönmüştü, suyolunda yatan ayyaş ve Three Tuns'taki serseri onu sonunda kudurtmuştu. Yüzüne bile bakmayan Roger'a bağırdı.

"Oğlum! Benim yetkimi kullan. İyi bir atla bir adamını Three Tuns'a gönder. Söyle yanına bir de kırbaç alsın. Gerekiyorsa çekinmeden kullansın!"

Sonra onca pislik ve şamata arasından süzülüp nefin aşağısına doğru yürüdü. Yürürken gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Tanrım bana nasıl dersler veriyorsun, diye düşündü, yükseklik ve güç nelere mal oluyor?

Batı kapısına vardığında kendine gelmişti. Döndü ve Yüksek Sunak'a doğru avaz avaz bağırdı.

"Ey Tanrım, demek duydun dualarımı. Bunlar benim sevinç gözyaşlarım, çünkü sonunda Sen bu çok sevgili kulunu, bu tatlı kadını hatırladın!"

Altı

JOCELIN kuleye döndüğünde, Tanrı'ya övgüler düzmek için ağızlarını açan başların pencerelerin üzerine yerleştirilmiş olduğunu gördü. Yükselen duvarın tepesinde aşağıya eğildi ve onları yukarıdan seyretti, taş başların saçları geriye yatmıştı ve burunları birer gaga gibi görünüyordu. Aşağıdaki tepeler üzerinde yeni yollar açacak insanlara sesleniyorlardı adeta; tepelerine tüneyen ve pisleyerek lekeler bırakan kuşlara hiç aldırmıyorlardı. Kulenin içinden aşağıya baktığında, tonozun onarılan veya yeni baştan yapılan kısımlarını görebiliyordu, aşağıdaki renksiz zemini gösteren delik kapatılmış, geriye küçük bir daire bırakılmıştı. Zemin neredeyse gözle görülemeyecek kadar mattı. Ama küçük delikten kalaslar gelmeye devam ediyordu, delikten çıktıkları gibi işçilerin omuzlarına yükleniyorlardı. Kulenin ikinci katının yapımında kullanılacak olan kalaslar onca bağırış çağırış, onca gürültü patırtı içinde yerlerine yerleştirilirken, Jocelin de işçiler arasındaydı -- aslında itildiği köşeden olup biteni seyrediyordu desek daha doğru. Daha çok ışık, Tanrı'ya övgüler düzen daha çok baş, daha çok platform ve daha çok merdivenle birlikte kuleyi yirmi beş metre daha yükseltecek olan ikinci katı düşündükçe Jocelin'in tüyleri diken diken oluyordu; gökteki kuşların arasında nefesini tutmuş dimdik duran, aynı zamanda bir tavan olan tabanında yuvarlak bir

delik, gitgide küçülen karelerin üzerinde yükselen taş vücudu hayal ederken, ne yapacağını şaşırıyordu.

İradesinin onu yiyip bitiren gücü sayesinde, inşaatın kutsanmış olduğunu biliyordu. Aralık ayının bazı günlerinde öyle bir sis oldu ki, sersemlediler; kilise güneşi unuttu, nef bir mağaraya döndü. O karanlık günlerde kilisede, tüm heyecana ve hevese rağmen oturup sabırla beklemekten başka yapılabilecek hiçbir şey yoktu, beklemek ve sonunda her şeyin düzeleceğinden bir an olsun şüphe etmemek gerekiyordu, fakat kulenin gövdesinin şimdi yavaş yavaş yükselen ikinci katla birlikte binaya yüklediği ağırlığın doğurduğu gerginliği kafasının içinde hissediyordu. O günlerde Jocelin şefkat arayan ve annesinin kucağına tırmanan bir çocuğun hevesiyle tırmanıyordu kuleye. Fakat kafasında bir anne canlandırmaktan kaçınıyordu. Çünkü anne sözcüğünü hatırlar hatırlamaz, örttüğü kızıl saçlarıyla Goody geliyordu aklına ve gözyaşlarına boğuluyordu.

O günlerden birinde ikametgâhından çıkıp avluyu geçerek batı kapısının önüne gitti, sisin içinde ayaklarını bile güçlükle seçebiliyordu; her nasılsa nefte sis yoktu, bir balon gibi, kendi havasıyla dışarıdaki havanın karışmasına izin vermemişti, ama içerisi neredeyse zifiri karanlıktı. Tırmandı ve sarmal merdivenin sonundaki kalas yığınlarının yanına çıktı, gözleri kamaşmıştı ve hiçbir şey göremiyordu. Çünkü burada güneş hâlâ parlıyordu; ve odayı delip geçen gün ışığı bile yukarıya yürüyen diğer ışığın yanında sönük kalıyordu, ahşap çatının altından, kurşundan ve camdan ve taştan ışık yürüyordu yukarı ve bu sayede keser izleri bile seçilebiliyordu. Bu göz kamaştırıcı ışık içinde merdivenleri ve düzeyleri aşağıda bırakıp nihayet adamların mavi ellerle çalıştığı yere, yükselen moloz taş duvara ulaştı; işte o zaman gerçekten canı yandı ve gözleri kör oldu, gözlerini avuçlarına gömdü. Çünkü gün ışığı ona aşağıya bakma cesareti vermişti ve baktığındaysa tek gördüğü, vadinin ve şehrin üzerinde dola-

şan ve ona bakan tüm gözleri cayır cayır yakacakmış gibi parlayan bir sis tabakasıydı. Sadece sisi delip geçen kule –en azından kule gövdesi– görünüyordu. Sonra Jocelin bir an duruldu, bir süre için, az çok huzurluydu.

Ama kulenin bile sise gömüldüğü günler oldu. Böyle zamanlarda inşaat ya çok yavaşlıyor, ya da tümden duruyordu ve Jocelin aşağıda, kule uğruna çektiği büyük acılarla baş başa kalıyordu. İşçi ordusu barakalarda ve çardaklarda, denizin dibinde çalışıyormuş gibi oluyordu. Ahşaba şekil veriyorlardı. Kuzey transeptindeki yarığın yakınındaki bir barınakta sekizgenler oluşturan kalaslar vardı, küçülerek yükseliyorlardı. Gitgide çoğaldılar ve yığın, bir adam boyunu aştı. Marangozlar onları özenle işaretledi, sonra yeniden parçalara ayrıldılar. Bu arada yapı ustası tahtadan küçük bir iskelet maketi üzerine kafa yoruyordu, tembel öğrenciye giydirilen külaha benzeyen bir maket. İnsanlar ona yaklaşmaya çekiniyordu, çünkü adamları ondan soğumuştu. Bir kere çok somurtuyordu, ağır konuşuyordu ve bazen öfkeden deliye dönüyor, gözü hiçbir şey görmüyordu; insanları azarladıktan sonra çekip gidiyor, etrafında dört dönen Rachel'le, yüzüne gözüne boya süren o süslü Rachel'le birlikte gözden kayboluyordu. Jocelin inşaat süresince emrine amade olan bu zavallı köleye çok acıdığından, merdivenleri yavaşça, gönülsüzce tırmanmasına; herkesten uzakta bir köşede, elinde gözlem aleti, her zamanki dikkatiyle bir yukarıya bir aşağıya bakmasına; ya da transept karesinde durup etrafı dinlemesine dayanamıyordu.

Aslına bakılırsa insan her zaman dinleyecek bir şey buluyordu. Aralığın sonlarına doğru taşlar yine uğuldamaya başladı. Her zaman uğuldamıyorlardı, Meryem Ana Şapeli'nde ilahilerin dolu dolu bir hafta boyunca hiç kesilmeden devam ettiği bile oldu. Ama uğultu olmadığı zamanlarda nedense insanlar daha bir huzursuz oluyor ve durumu açıklamak için havanın çok kuru ya da çok soğuk olduğu bahanelerine

sarılıyorlardı; sonra bir ses duyar gibi oluyorlar, nefeslerini tutup beklemeye başlıyorlardı, ama kimse neyi beklediğini bilmiyordu. Uğultu başlayınca bir oh çekiyor, rahatlıyorlardı, ama hemen sonra rahatlığın yerini çılgınca bir öfke ve korku alıyordu. Şehirden insanlar ve sırf olup bitene tanık olmak için uzaklardan gelen ziyaretçiler batı kapısının önünde durup sesleri dinliyor, uğuldayan sütun mucizesine tanık olmak için bekliyor, ama başta yaptıkları gibi transept karesine kadar gelmeye cesaret edemiyorlardı. Uğultu başladığında işçiler bir an durup birbirlerine bakıyor, sonra işlerine geri dönüyorlardı. Artık eskisi gibi gülüp eğlenmiyorlardı. Sadece iradesinin gücüyle kendinden geçen Jocelin bu kulak tırmalayıcı sese neşe dolu tepkiler verebiliyordu.

"Geçecektir, geçecektir."

Gel gelelim kış bahara teslim olurken ve ayçiçekleri toprağın yüzeyine, kule gökkubbeye doğru hızla yükselirken taşlar daha sık uğuldamaya başladı.

Jocelin işte tam bu dönemde ustayla ilgili yeni bir şey keşfetti. Onun için kaygılanıyor ve onu yakından takip ediyor, merdivenleri tırmanırken adımlarını sayıyor, bazen ona bir alet uzatıyordu. Aslına bakılırsa Jocelin, adamı kamçılayacağı ya da dizginleyeceği zamanı kolluyordu, ama onca gözlemin sonucunda tüm öğrenebildiği, Roger Mason'ın görünüşüyle ilgili birtakım ayrıntılar ya da hareketleriyle ilgili birkaç ipucundan fazlası değildi. Sonra bir gün kulede, döşemenin ortasındaki delikten aşağıya bakarken, adamın yukarı tırmandığını gördü ve onu seyretmeye başladı; ve bu sefer onu gerçekten çok şaşırtan bir şeyle karşılaştı, Roger Mason en az Rachel Mason kadar korkuyordu yüksekten. Korkuyordu ama işkenceye katlanmayı öğrenmişti. Yükseklerle yaşamayı öğrenmişti, çünkü bu işinin bir parçasıydı; ama asla Jocelin gibi zevk almamıştı yüksekte olmaktan, taşların uğultusunun hiç mi hiç duyulmadığı o zirvede, uçurumun eşiğinde sallanan bir kalasın

üzerinde olmanın verdiği nefes kesici sevinci bilmiyordu. Bunu da öğrenince Jocelin yapı ustasına daha merhametli gözlerle bakmaya başladı, adam yukarı varıncaya kadar orada, deliğin başında bekledi; aceleci bazı işçilerin aksine yavaş yavaş, yöntemli bir şekilde merdiveni tırmanışını seyretti, gözünün her zaman tutunacak en yakın şeyde olduğunu fark etti, deliğin ötesinde belirsiz zemine doğru uzanan sütun gövdesini gördü ve ustanın neden merdivenin ortasından değil de, duvara en yakın yerlerden tırmandığını anladı. Yağmur çiseliyordu ve Jocelin'in saçları ıslanıyordu, onu iten rüzgâra hiç aldırmadan yukarıda Roger Mason'ı bekledi, şimdi Jocelin'in gözünde sadece baştan ve omuzlardan ibaretti ve ağa takılmak üzereydi.

"Neden korkuyorsun, evladım?"

Nefes nefese kalan yapı ustası Jocelin'in karşısına dikildi. Ellerinden biri korkuluktaydı.

"Yine uğulduyorlar."

"Ne olmuş? Daha önce de uğuldadılar ve sustular."

Başını kaldırıp göğe baktı, yağmur çiseliyordu.

"Ne düşünüyordum biliyor musun, Roger. Şu haç, yani oraya konulacak olan haç..."

"N'olmuş?"

"Boyu bir adamdan daha uzun olacak, öyle değil mi? Yine de makette bir çocuğun boynuna asacağı büyüklükteydi."

Usta gözlerini yumdu ve dişlerini gıcırdattı. Sonra derin derin iç çekti.

"Ne oldu, Roger? Bana söylemek istediğin bir şey mi var?"

Yapı ustası gözlerini gökten ayırmayan Jocelin'e baktı, sesi boğuktu.

"Merhamet et."

"Yine başlama!"

"Muhterem Peder..."

"Ne var?"

"Bu kadar yeter."

Jocelin'in yüzünden tebessüm eksik olmuyordu; ama ciddiyetini de bozmuyordu. Usta boştaki elini havaya kaldırdı.

"Hepsinin feleği şaştı, öyle ihtişamlı bir iş yaptık... yaptınız ki..."

Arkasını döndü ve iki bileğini birden korkuluğa dayadı, sonra da eğildi ve elleriyle yüzünü kapattı, haliyle sesi iyice boğuldu.

"Merhamet et diyorum."

"Senden başka işin altından kalkabilecek kimse yok."

Ardından yapı ustası bir süre sessiz kaldı, elleri hâlâ yüzündeydi. Tekrar konuşmaya başladığında, sesi yine boğuktu.

"Sana kafamı meşgul eden şu belirsizlikten bahsedeyim. Taşlar uğulduyor. Neden uğuldadıklarını bilmiyorum, ancak bir tahmin yürütebiliyorum. Görüyor musun, işte sorun bu. Tek yapabildiğim tahmin yürütmek. Ama işin aslını merak ediyorsan, hiçbir şey bilmiyorum. Senin gibi değil..."

Yan yan baktı Jocelin'e.

"Senin gibi, kilisede vaaz verirken bildiğin gibi bilemiyorum şeyleri. Anlıyor musun?"

"Anlıyorum tabii."

"Bak iyi dinle, sadece tahmin yürütüyoruz. Şunun ya da bunun yeterince güçlü olduğunu varsayıyoruz; ama bütün yük üstüne binene kadar yeterince güçlü olup olmadığını bilemeyeceğiz. Bir de şu rüzgâr var, şimdi sadece kafandaki saçları dalgalandırıyor..."

Başını çevirip öfkeyle baktı Jocelin'e.

"Rüzgârın yükünü ölçecek bir aletiniz var mı, Peder? Bana böyle bir alet verin, ben de size neyin ayakta duracağını, neyin duramayacağını söyleyeyim."

"Yine de sütunlar batmıyor. Sana söylemiştim."

"Batmaya başladılar."

"Daha önce batan bir bina görmüş müydün?"

"Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç görmedim. Burada her gün yeni bir şeyle karşılaşıyoruz. Sonra tahmin yürütüp, inşaata devam ediyoruz."

Kalın boynunu büküp başını kaldırdı ve göğe baktı.

"Şimdi bir de kulenin sivri ucu var, elli metre daha çıkacağız. Peder, bu kadarı yeter!"

Jocelin'in Tanrı'nınkiyle bir olan iradesinin gücü kafasının içinden konuşmaya başladı. Onu duyabiliyordu.

"Seni anlıyorum, evladım. Yine cesaretsizsin. Sana nerden nereye geldiğimizi hatırlatayım mı? Bir günden fazla yaşamayan susineğini bir düşün. Şurada gördüğün kuzgun dünle bugün arasındaki farkı az çok biliyor. Kuzgun şafağın nasıl bir şey olduğunu biliyor. Hatta belki yeni bir şafak daha olacağını da biliyordur. Ama susineğinin tüm bunlardan haberi bile yok. Susineği birisi olmanın nasıl bir şey olduğunu asla bilemeyecek! İşte şimdi buraya varıyoruz! Hayır, Roger, hayır, sana bu hayatın ne kadar kısa olduğuyla ilgili acıklı bir vaaz vermeyeceğim. Sen de en az benim kadar iyi biliyorsun, hayat katlanılmaz uzunlukta, gelgelelim katlanmak zorundayız. Fakat biz bambaşka bir yere vardık, çünkü biz seçilmiştik, evet, sen ve ben seçildik. Biz susineğiyiz. Bir metreden diğerine neler olacağını bilemiyoruz; sabahtan akşama her an yeni bir şeyle karşılaşarak yaşamak zorundayız."

Roger onu dikkatle dinliyor, bir taraftan da dışarıdaki diliyle dudaklarını ıslatıyordu.

"Hayır. Ne dediğini anlamıyorum. Benim bildiğim kulenin ne kadar ağır olacağı, ama ne kadar sağlam olacağını kestiremiyorum bile. Aşağıya bakın, Peder, şu korkuluktan aşağıya bakın, ta aşağıya kadar bir bakın, ışıkları ve payandaları geçin, arkatlı avlunun ortasındaki sedirin tepesine bakın."

"Görüyorum."

"Gözleriniz bir böceği takip eder gibi olsun ama. Metre metre inin aşağıya kadar. Bu duvarların güçlü olduğunu düşünüyorsunuz çünkü onlar taştan; ama ben sizden daha iyi biliyorum binaları. Bunlar ne biliyor musunuz? Dört köşedeki dört taş desteğin arasına gerilmiş olan bir deri, camdan ve taştan bir deri. Anlıyor musunuz? Taş, dikmeler arasındaki camdan daha güçlü değil çünkü aşağıya doğru her metredeki ağırlığı hesaba katmam gerekiyor, desteğin yerine ağırlığı, ağırlığın yerine desteği koymam gerekiyor, ağırlığı ve desteği hesaplamam, neyin ne kadar uzak, neyin ne kadar büyük, neyin ne kadar yakın olduğunu kestirmem gerekiyor, düşüne düşüne sonunda kalbim duracakmış gibi oluyor. Aşağıya bakın, Peder. Bana bakmayın, aşağıya bakın! Köşelerdeki sütunların nasıl bağlandığına bir bakın. Taşları birbirine kenetledim ama sonuçta taş bunlar, taştan daha güçlü yapamam ki onları. Taşlar ufalanıyor, parçalanıyor, dökülüyor. Bakın yine sütunlar uğulduyor, yine de belki bu kadarını kaldırabilirler. İsterseniz sizin için şimdi bir çatı yaparım, bir de millerce öteden görülecek bir rüzgârgülü."

Jocelin sessizleşti, iyice gerildi.

"Devam et, evladım."

"Kuleyi tamamlamak imkânsız, imkânsız! Anlamak için tüm bu ağırlığı sırtlanmanız gerekiyor, Peder, görmüyor musunuz? Taştan yapılmış, taş bir deri olacak. İçerde o sekizgenlerden olacak bir sürü, yukarı doğru küçülen sekizgenler. Ama ya rüzgâr, Peder? O sekizgenleri kıpırdamayacak biçimde birleştirmem gerekecek, sonra harpuşta taşından asmam gerekecek ki ağırlıklarıyla deriyi tutabilsinler. Ağırlık, ağırlık, ağırlık, ağırlık! Bir de bu yük eklenecek, sütunların üstüne binecek, duvar çeperine, uğuldayan sütunların üstüne..."

Şimdi Jocelin'in cüppesinin kolunu tutuyordu.

"Bu kadarla son bulsa, yine iyi. Ne kadar uğraşırsam uğraşayım, kule ağırlığı tamamen aşağıya vermeyecek. Şu dört sütunun üstüne binecek ve *dışa* verecek ağırlığını! Hepsinin üstüne birer çatı kuleciği yapabilirdim –zaten yapmam gerekiyor– ama onların yüksekliğinin de bir sınırı var, çünkü ağırlığı hesaba katmam gerekiyor. Ne zaman nerede durmam gerekiyor? Aaa evet; ilk sekizgeni yerleştirebiliriz, ikinciyi ve hatta üçüncüyü de –" ve Jocelin'in koluna yapıştı, "– ama er geç binadan yeni bir ses yükselecek. Bir kez daha bakın aşağıya, Peder. Er geç bir çatırtı, bir gümbürtü olacak ve sarsılacağız. Şu dört sütun çiçek gibi açılıverecek ve buradaki her şey; taş, tahta, demir, cam, adamlarım, her şey ama her şey kilisenin orta yerine yığılacak."

Sonra bir süre daha sessiz kaldı. Tekrar konuşmaya başladığında, artık fısıldıyordu.

"Söylediğim gibi, kafamda bu kadar belirsizlik olduğu sürece her şeyden şüphe duyabilirim, ama burası kesin. Biliyorum. Yıkılan bir bina görmüştüm daha önce."

Jocelin gözlerini yummuştu. Meşeden yapılan ve her biri yaklaşık çeyrek metre kalınlığında olan sekizgenler kafasının içinde yükseliyor da yükseliyordu. Bir an duraksadı, ayağını bastığı taş kütlenin yerinden oynadığını hisseder gibi oldu ve dişlerini gıcırdatmaya başladı. Taş kütle yanlara ve öne doğru eğiliyor, sonra düzeliyordu. Elli metre uzunluğundaki tembel öğrenci külahı parçalara ayrılmaya, ufalanıp dağılmaya başladı; alevler içinde, kıvılcımlar saçarak ve patlayarak, gittikçe daha da büyük bir hızla parçalanıyordu, dehşet verici bir hızla aşağıya, nefin üstüne düşerek, çok geçmeden harabenin altında gözden kaybolacak olan döşeme taşlarının havada bir o yana bir bu yana uçuşmasına sebep oldu. Öylesine gerçekti ki bu hissi, arkatlı avluya doğru eğilen ve bir bacak gibi dizini kırıp orta yerinden bükülen güneybatı sütunuyla birlikte o da aşağıya düştü ve bir kırbaç gibi çarptığı kütüphanenin altını üstüne getirdi. Gözlerini

açtığında, bu kadar yüksekten düşmenin verdiği sersemlikle, bir süre şaşkın şaşkın etrafına baktı. Korkuluğa tutunmuştu ve aşağıda arkatlı avlu sanki sağa sola oynuyordu.

"Ne yapacağız?"

"Artık durmamız gerekiyor."

Usta lafı gediğine koymuştu; Jocelin sersemliğini henüz üstünden atamamıştı ve arkatlı avlu hâlâ bir o yana bir bu yana gidip geliyordu, yine de ustanın onu adım adım böyle bir sonuca yaklaştırdığını fark etti.

"Hayır, hayır, hayır."

Yapı ustasının oyununa geldiğini anladı ve bir taraftan söyleniyor, bir taraftan da başını sağa sola sallıyordu. Duymazdan geldiği yakarışları, ustanın elindeki bu son silahı; aşağıda sağlam zeminde konuşulmayan, aksine dayanak noktası baş dönmesi olan bir manivela olarak kullanılmak için, ta kulenin tepesine kadar çıkarılan korkuları nihayet anladı; tüm bunlar güçlü iradesinin sarsılmasına, bir an kendini yenik hissetmesine sebep olmuştu.

"Hayır."

Nihayet açık ve net bir cevap verebilmişti. Önce yapı ustası çekmişti kılıcını, işte şimdi Jocelin de kılıfından çıkardığı kılıcını ustanın kılıcıyla vuruyordu.

"Roger, sana o şeyin yapılabileceğini söylüyorum ben."

Yapı ustası öfkeyle yerinden fırladı, güneybatı köşesinde Jocelin'e arkasını dönük bir biçimde dikildi. Yağmur yüzünü yıkarken hiçliğe bakıyordu.

"Dinle, Roger."

Ona ne söyleyebilirim ki? Susineğini anlattım, sözümü bitireli daha on dakika bile olmadı, ama şimdi hiçbir şey hatırlamıyorum. Bırakayım irademin gücü konuşsun onunla.

"Beni bir öcü hikâyesiyle korkutmaya çalıştın, çocuğu korkutur gibi korkutacaktın beni. Önceden ince ince düşünmüştün, öyle değil mi? Yine de çekip gidemeyeceğini biliyorsun. Çekip gidemezsin. Kaçamazsın. Bunca zamandır

o çok kıymetli ve meraklı kafan hep imkânsıza ulaşmanın bir yolunu aramadı mı? Onu buldun da, çünkü sen onun peşindesin, onun için buradasın. Bu doğru cevap mı değil mi sen de bilmiyorsun, ama elinde bundan iyisi yok. Ama korkuyorsun. İçinden bir ses sana bunu yapman gerektiğini söylüyor, ama sen sürekli sızlanan, sümüklü bir velet gibi ağlayıp duran öbür seni seçiyorsun."

Yüzünü ona dönmeyen yapı ustasının yanına gitti, yağmurla ve hiçlikle konuşmaya başladı.

"Şimdi sana başka hiç kimsenin bilmediği bir şey anlatacağım. Benim deli olduğumu düşünüyor olabilirler; bunun ne önemi var ki? Vakti gelince onlar da öğrenecek, o zaman ben... ama sen şimdi öğreneceksin, kimsenin bizi duyamayacağı bu güzel yerde, yaptığın kulenin gövdesinde, erkek erkeğe konuşacağız. Oğlum. Bina taştan bir dua; ve senin kulen, tamamlandıktan sonra duaların en yükseği, en görkemlisi olacak. Tanrı şu gözlere önceden gösterdi bu gerçeği, mucizesini benim gibi değersiz bir kulu aracılığıyla duyuruyor. O beni seçti. Seni de seçti, duayı cam, demir ve taş kullanarak göğe kazıman gerekiyor, çünkü bu insanlara bakacak bir şey gerek. Kaçabileceğini mi sanıyorsun? Sen benim ağıma takılmış değilsin –aah evet, Roger, neler çektiğini ben de görüyorum, boğuluyorsun, kıvranıyorsun, büyük bir çile çekiyorsun– ama benim ağıma takılmış değilsin. Ağı atan Tanrı'nın kendisidir. Bu inşaata ne sen ne de ben engel olabiliriz. Bir şey daha var. Şimdi onu anlamamızın da imkânsız olduğunu fark ediyorum, çünkü oraya konan her taşın bambaşka bir etkisi oluyor ve bambaşka bir amaç ortaya çıkıyor. Bunun anlamsız olduğunu düşünüyorsun. Seni korkutuyor, hem akıl kârı da değil. İyi de bir düşünsene, Tanrı seçilmiş kullarından hiç akıl kârı bir iş istemiş midir? Buna Jocelin'in akılsızlığı diyorlar, öyle değil mi?"

"Öyle dendiğini duydum."

"Benim ağıma takılmadın, Roger, akılsızlık da benim akılsızlığım değil. Bu Tanrı'nın Akılsızlığı. Eski zamanlarda bile, insandan akıl kârı bir şey talep etmemiştir. İnsanlar bunu kendileri için yapar zaten. Alıp satarlar, örgütlenirler ve yaraları sararlar. Ama sonra derinlerden bir yerden saçma sapan bir emir gelir, mesela kurak bir karada insana gemi yapması emredilir, ya da gübre yığınları içinde oturması, bir fahişeyle evlenmesi, oğlunu kurban etmesi..."

Çiseleyen yağmurun altında Roger Mason'ın sırtını seyrederek, bir süre sessiz kaldı. Sözleri söyleyen benim sesimdi, diye düşündü. Hayır. Hayır benim sesim değildi. İrademin yerinde duramayan sesi konuşuyordu.

"Roger?"

"Efendim."

"Sonuna kadar gideceksin. Kuleyi senin ellerin inşa ediyor sanacaksın, ama onlar senin ellerin değil. Lafta sen kendin kafa yoruyorsun, sorunları deşip duran aklın, güya şimdi bir sonuca ulaştı ve gizli bir gururla bir köşeye çekildi. Ama öyle değil. Sözlerime aracılık eden sesim, benim aklımdan geçenleri mi ifade ediyor? Hayır, Roger, hayır."

Sonra ikisi bir süre daha sessiz kaldı; Jocelin çok geçmeden, onlara bir üçüncünün katıldığını fark etti, yağmurun altında soğukta bir de melek bekliyordu yanlarında, ihtiyarın sırtını ısıtıyordu.

Sonunda usta konuştu, yüzü ifadeden yoksun, sesi bezgindi.

"Çelik. Belki çelik işe yarayabilir. Kulenin etrafını çelik bir kuşakla sararız ve taşları böyle bağlarız. Bilemiyorum. Bugüne kadar kimse hiçbir yapıda bu kadar çelik kullanmadı. Yine de bilemiyorum. Ama pahalıya mal olacak, çok daha pahalıya."

"Parayı bulurum."

Jocelin çekine çekine elini uzattı ve yapı ustasının omzuna dokundu.

"Roger... yok yere zalimce davrandığı söylenemez, biliyorsun. Hem, zayıf olan, ona muhtaç olan kullarını teselli etmek için, Efendimiz, arkalarında dursun diye birini gönderir! Yağmurda ve soğukta onları ısıtır. Hem sen onun için çok önemlisin. Keskiyi bir düşünsene, kim bilir ahşabı oyduğu, kazıdığı onca zaman nasıl hissediyor kendini! Ama sonra yağlanır, beze sarılır ve bir kenara kaldırılır. İyi bir usta aletini iş görmeyeceği yerde kullanmaya kalkmaz; onu ihmal etmez; ona iyi bakar."

Bir an durdu ve düşünmeye başladı. Ondan bahsettiğimi sanıyor, ama ondan bahsettiğim kadar kendimden bahsediyorum. Bir zamanlar coşku vardı; tuhaf ama artık ondan iz yok. Artık tek hissettiğim huzur özlemi.

"Hem, Roger... onu yapıp bitirdiğinde, insanların gözüne sokarcasına şuraya diktiğinde... belki o zaman ağdan da kurtulursun."

Usta homurdanmaya başladı.

"Dediğinden bir şey anlamıyorum."

"Sen çabuk bitir, çabuk bitir! Şeytana uyup da ağdan kurtulma şansını kaybetmeden önce bitirmen gerekiyor, çabuk, çabuk!"

Usta sonunda yüzünü döndü, yüzünden düşen bin parça, boynunu büktü.

"Vaazlarını kendine sakla!"

"... çünkü siz hepiniz artık bana yoldaş oldunuz... sen ve diğerleri... siz olmadan olmaz artık."

"Ne demek istiyorsun?"

Ne demek istiyorum, diye düşündü. Goody ve Rachel'le ilgili bir şey söyledim... onunla da bununla konuştuğum gibi konuşmalıyım, ya da irademin gücü bununla nasıl konuştuysa, ben de onunla öyle konuşmalıyım.

Yapı ustasının karşısında ciddi bir ifade takınıp, başını salladı durdu.

"Şimdi aşağıya inmem gerekiyor, Roger. Yapmam gereken bir şey var."

Böylece yanında meleği merdivenlerden aşağıya inmeye başladı, daha yolu yeni yarılamıştı ki Roger Mason'ın yumuşak bir ses tonuyla söylendiğini duydu.

"Bana kalırsa sen şeytansın. Şeytanın ta kendisisin."

Onu duymazdan geldi ve yoluna devam etti, ama taşlar yine uğulduyordu; nihayet transept karesinde taş zemine ayak bastığında, uğultu ona asıl amacını çoktan unuttur-muştu.

Sonra kule yaklaşık bir ay boyunca yükselmeye ara verdi, bunun yerine çatı kulecikleri büyüyordu dört bir yanından, tam on iki çatı kuleciği, her köşede üçer tane, her grubun ortasında bir baba kulecik bulunuyordu. Roger Mason orada daha az zaman harcamaya başladı, işçilerini Jehan'a emanet etmişti. Genç adam yukarıda onları neşeye boğuyor, konulan her taştan bir şaka çıkarmayı başarıyordu. Jocelin kendi işleriyle uğraşmak zorunda kaldı, çok şeyden geri kalmıştı, açıklarını kapatmaya çalıştı, ama kat etmesi gereken upuzun bir mesafe vardı. Yapı ustası zamanının çoğunu aşağıda demircilerle konuşarak geçiriyordu; Rachel de onunla konuşuyordu. Böylece ikisi de Jocelin'den uzaklaştı; ve şimdi kulenin tepesi çok kalabalık olduğundan, Jocelin başını kaldırdığında çok az şey görebiliyordu. Jehan altmış metre yüksekte, yapılacak çelik kuşak kulenin duvarlarını çepeçevre sarabilsin, yerinde sağlam durabilsin diye, büyük güçlüklerle ve hiç ses çıkarmadan taş işçilerine duvarların çevresinde oyuklar açtırırken, Jocelin aşağıdan olup biteni seyrediyordu. Kule gövdesinin üstünde biten çatı kuleciği ormanından aşağıya bakma fırsatı bulduğu nadir anlardan birinde, Jocelin nehir kıyısındaki o uzun barakanın nasıl hayat bulduğunu gördü. Baraka tütüyordu. Çekiçler tüm gün ve geceleri geç vakte kadar çalışmaya devam ediyor, uyumsuz bir çan topluluğunun çıkardığı seslere benzer

sesler çıkarıyordu; karanlık bastırdığında Jocelin ateşlerin nehirdeki yansımasını görebiliyordu. Kulenin şaftının içinde iki kat da artık kapanmış, sadece ortadaki delik kalmıştı. Çatı kulecikleri tamamlandıkça, işçiler yapı iskelesinin artık gereksiz olan büyük bir kısmını söktü. Parçaları duvardan güçlükle çıkardılar ve ortaya çıkan oyukların çoğunu taşlarla doldurdular. Doldurulmayan boşluklarsa kuzgunların ve güvercinlerin yoğun ilgisiyle karşılandı. Kısa süre içinde, ortadaki delikten aşağıya sarkan ipler ve zikzaklar çizerek ta çatıya kadar çıkan ahşap merdiven dışında pek bir şey kalmadı. Kule gövdesindeki tek geçici yapı o kırlangıç yuvasıydı, işçiler bütün alet edevatı ve usta tüm kıymetli gereçlerini orada saklıyordu; ve çok yakında kulenin sivri ucunun zemininde genişçe bir odaya sahip olacaklarından, şimdiden işçilere kırlangıç yuvasını kaldırmaları emredilmişti. İskele şimdi kule gövdesinin üstünde kümelenmişti, rüzgârda dağılan saçlara, ya da yirmi beş metrelik büyüleyici bir yükseklikte ışıkların arasında bir leylek yuvasına benziyordu orada.

Bir gün Jocelin rahipler meclisinin sert tartışmalarla geçen bir toplantısından dönüyordu, toplantı bayağı bir şamatalı olmuştu, çünkü yeni masrafları haber alan rahipler önce kulaklarına inanamamış, sonra da öfkeye kapılmıştı. Sonunda Jocelin o belgelere kendi özel mührünü vurmak zorunda olduğunu anladı ve tartışmalara bir son verdi, ikametgâhına, özel odasına çekilip ses etmeden orada gördü işini. Fakat meclisin gergin ortamı Jocelin'in bir türlü hâkim olamadığı kahkahaların geri gelmesine neden oldu; meleği bir taraftan onu teselli ediyor, bir taraftan da yokluğuyla ona büyük sıkıntılar veriyordu; iradesinin gücü de artık gevşemeye başladığından, kafasında gezinen düşünceler ve hayallerle baş edemez oldu, kule, kızıl saçlar ve kurtların uğultusuna benzeyen sesler bir türlü peşini bırakmıyordu ve Jocelin sürekli, kuleye tırmandığında içini saran tuhaf huzu-

run özlemini duyuyordu. Avluya çıktı ve ortalığın sütliman olduğunu gördü; sanki bütün dünya nefesini tutmuş bekliyordu. Nefe girdi ve olağan seslerden güçlükle ayırt edilen, fazlasıyla tiz bir ses duydu –ıııııııııııııııııııııııı– sanki gerilim son haddine varmış, dayanılmaz bir hal almıştı. Sarmal merdiveni, ses çıkarmamak için büyük bir özen göstererek, yavaş yavaş tırmandı, çatı kuleciklerinin yükseldiği o güzel mekânın huzur ve mutluluğuna sığındı. Yukarı tırmanırken bir hayalet kadar sessizdi; sessiz olmak için bu kadar özen göstermese, kule gövdesindeki ahşap merdivenin yarısına vardığında o inlemeyi duymayacaktı. Merdivenin tepesinde donakaldı, arkaya, meleğin üstüne doğru eğildi; ayakları farklı basamaklardaydı ve elleri adeta tahtaya yapışmıştı. Tuzağa düşen bir hayvanın inlemesiydi bu, belki bir karaca; artık direnmeyi, debelenmeyi bırakmış, kaderine teslim olmuştu. Gözlerini kırlangıç yuvasına çevirdi. Işık alması için tavanında bir delik bırakılmıştı; deliğin içinden bir direk çıkıyordu ve henüz yontulmadığı belliydi, üzerinde ağaç kabuğu vardı. Ağaç kabuğundan başka bir şey daha vardı. Bir el sık sıkı tutuyordu direği ve Jocelin –taşı ya da ahşabı yoklayan, bazen bir aleti ayarlamaya çalışan, bazen öfke yüzünden bir yumruk haline gelen ya da umutsuzluk içinde havaya kaldırılan– bu elin kızarıklarını ve çürüklerini kendi elinin soluk derisini bildiği gibi biliyordu. Fakat o elle birlikte bir de beyaz bir leke fark etmişti, Jocelin onun kimin eli olduğunu düşünmeye fırsat bulamadan, diğer bir el, daha küçük, daha beyaz, daha yumuşak diğer bir el kaydı üzerine ve onu sıkı sıkı tuttu.

Ağzı açık kalmıştı, hareket etmiyor, gözünü bile kırpamıyordu, bir süre merdivende öylece kaldı; sonra kadının sesini duydu, yalvarırcasına inleyen sesi, o saf ve tatlı sesi.

"Ama gülmedim, öyle değil mi?"

Kalın parmaklar direği bıraktı, iki el birbirine kenetli, gözden kayboldu; sonra daha tanıdık bir ses yükselmeye

başladı, sanki derinlerden, zemindeki gri döşeme taşlarından geliyordu.

"Aman ya rabbi!"

Kendini merdivenden aşağıya attı, ağzı hâlâ açıktı. Tonozun üstündeki kalaslarda durdu, başını öne eğdi, kulaklarını tıkadı ve bekledi. Sonra bir duvardan diğerine gidip gelmeye başladı, taş duvarların arasındaki boşluklardan etrafa bakındı. Böyle bir şaşkınlık içinde, sarmal merdivenin başına kadar zor gitti, ardından basamakları telaş içinde inmeye başladı; bir an olsun kırpmadığı gözlerinin önündeki karanlıkta bir hatıralar kasırgası kopuyordu –soluk benizli bir kız çocuğu kilisenin avlusunda koşuşturuyor, ama Başrahip Efendimizi, Muhterem Pederi görünce durup uslu uslu bekliyor; o utangaç tebessüm ve oyun oynarken söylediği o tekerleme... buyur ediliyor ve evet, yokluğunda aranıyor, bekleniyor, ayrıca besleniyor... kalbinde bir sıcaklık, dünyevi olamayacak bir yakınlık ve harikulade bir zevk, topal adamla göstermelik evlilik, örtülen saçlar, çatının gölgesi...

"Hayır, ey yüce Tanrım, olamaz!"

İnşaat malzemesinin bedeli.

Sonunda kendisini kilisede, uğuldayan sütunların altında buldu, Rachel yine etrafında dört dönmeye, sonunda koşuşturmaya başladı, o da buna gülerek karşılık verdi. Roger ne dökümhanede ne de kalas yığınlarının arasındaydı, acaba yukarıda kulede miydi, Jocelin merdivende onu görmüş olabilir miydi acaba, acıkmış olmalıydı, kim bilir ne kadar yorulmuştu... Nef boyunca Jocelin'in peşinden ayrılmadı, çenesine bir türlü hâkim olamıyordu, avlunun alacakaranlığına vardıklarında hâlâ konuşuyordu. Batı kapısına vardıklarında Jocelin arkasını döndü ve kadının acısını gördü, kadının acısını kendi acısıyla bir tuttu ve onu kutsadı. Muhteremlerin, şehitlerin ve azizlerin olanca ağırlığının altında ezildiğini görmüştü, kilise havasına hiç uymayan

kırmızı elbisesi tıknaz bedenine oturmuyordu. Elleriyle ağzını kapatmıştı ve artık konuşmuyordu, yaralı gözleri patlak patlak olmuştu, yaşı ilerliyordu, ve yine boyamıştı yüzünü. Kadının yanından ayrıldı, nihayet odasına vardığında ağzı hâlâ açıktı ve boş boş bakıyor, hiçliği seyrediyordu.

Sonraki günün akşamı, kırlangıç yuvası yok oldu.

Yedi

SONRA dua etmeye gitti; ama dua da değişmişti. Grilerin hâkim olduğu daracık bir yerde başını öne eğmiş, gergin ve şaşkın, bir zamanlar ona huzur veren yere doğru bakıyor, ama yukarıda kızıl saç örgüsünün parıltısından başka bir şey göremiyor ve haliyle siniyordu. Şöyle söylüyordu kendi kendine: Bu bedeli ödemem gerekiyor! Ardından, söze dökülmese de, hatta tüm gönülsüzlüğüne rağmen, zihninin onu şöyle bir soruya götürdüğünü hissediyordu: Nereye kadar? Saç örgüsünden kurtulmak için her şeyi unutmaya çalışıyor, kısmen de olsa başarılı oluyor ve birkaç saniye boyunca özgürlüğün tadını çıkarıyordu; ama sonra sanki biri ya da bir şey onu alıp getirmiş, Jocelin'in karşısında sallamaya başlamış gibi, kızıl saç örgüsü geri geliyor, yine zihnini meşgul etmeye başlıyordu, canlıydı sanki, parlak; gözlerinin önünde kadın da beliriyordu, yeşil kurdeleleri, yırtık elbisesi ve ters ters bakan kara gözleriyle kadın da zihnini sürekli meşgul ediyordu. Böyle zamanlarda arkasına bile bakmıyor, çekip gidiyordu. Bazen telaşla ve büyük bir heyecanla "Çalış! Çalış! Çalış!" diye bağırıveriyordu işçilere; sonra onların hiçbir şeyden haberdar olmadığını hatırlıyordu. Bir keresinde, boş katedralin batı ucunda dikilip buhranıyla boğuşurken, kadının nefi –karnındaki çocuk yüzünden ağır ağır, tökezleye tökezleye– bir uçtan diğer uca

yürüdüğüne tanık oldu; o zaman içinde bir kıpırtı hissetti, şefkat ve şehvet karışımı bir his, nerede, nasıl, ne zaman ve ne olduğunu merak ediyor, ağzı sulanıyordu. Çünkü kırlangıç yuvasında sarf edilen sözler huzurunu kaçırmakla kalmamış, onu dördünün yasak bir birliktelik için bir araya geldiği bir kaosa çekmeye başlamıştı. Bir an için kendine geldi ve o kasırganın ortasında bir feryat koyverdiğini fark etti, çünkü nefin taş duvarları hâlâ yankılanıyordu, ama ne dediğini hiçbir zaman hatırlayamadı.

Ona gitmem şart, diye düşündü, kurtarmam gerekiyor, kurtarılacak ne varsa kurtarmalıyım; ama aklından bunlar geçerken içinin yine kıpırdadığını, şehvetin ona da bulaştığını hissetti, cüzam gibi; öte yandan biliyordu ki onu yalnız yakalasa bile tek yapabileceği soru sormak olacaktı, kadının yaralarını deşecek, üstüne vazife olmayan işlere burnunu sokarak zavallının ruhunu altüst edecekti, hem de gerçekte ne istediğini bilmeksizin. Sonra kim olduğunun bilincine vardı, cüppesiyle katedralin batı ucunda dikilen, ellerini göbek hizasında kavuşturmuş, gözleri ahşap paravanda dolaşan uzun boylu, iriyarı bir adam. Kimseciklerin kalmadığı kuleye tırmandı ve bir zamanlar kırlangıç yuvasının durduğu yeri geçti, onu yerinde göremeyince bir an afalladı, nefesi kesildi. Kuleden etrafı seyretti, insanların kim bilir kaç zamandır anlaşılmaz işlerle meşgul olduğu dış dünyaya uzun uzun baktı; sonra birden bu insanların birçoğunun o anlaşılmaz işlerine ara verdiklerini fark etti. Çatı kulecikleri tamamlanmak üzereydi ve bu haliyle kule yöredeki tüm insanlara sahip çıkmıştı. Avluya çıkan yolların sonu asla boş kalmıyordu. Bu kadar uzaktan yüzleri hemen hiç seçilemeyen erkekler ve kadınlar aşağıda öylece bekliyor, hep birlikte yukarı bakıyordu. Gidenin yerini almaya hazır bir başkası her zaman vardı. Bitmek tükenmek bilmeyen bir merak, harcanacak sınırsız vakit; onlara baktıkça acıdı ve rüzgârla konuşmaya başladı.

"Siz insanlar ne biliyorsunuz ki onun hakkında?"

Kulenin tepesi sessizdi ve onunla ilgili bir gerçek barındırıyordu. Kulenin sivri ucunun yükseleceği yerin etrafında adeta taştan bir orman vardı. Bu benim maketime hiç benzemiyor, diye düşündü, Tanrı'nın bana gösterdiği şeye de hiç benzemiyor; fakat elimizdekiyle yetinmek zorundayız. Belki de hakkında hiçbir şey bilmedikleri akılsızlığın taşta vücut bulması bu.

Ardından bas bas bağırdı.

"İş! İş! İş! Neden burada değiller?"

Böylece aceleyle kuleden aşağıya, yapı ustasını bulup derdini anlatmaya indi; taş döşemeye ayak bastığında rahatsızlığı sınır tanımaz bir öfkeye dönüşmüştü. Ama usta çalışıyordu. İşçi ordusunu kuzey transeptinin yanındaki barakada toplamıştı, yüzünde sert bir ifade, bir susineğinin heyecanıyla onlara bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Jocelin onu duyduğunda sakinleşti, ama konuşmanın sona ermesini beklerken, öfkesinin yerini dayanılmaz bir sabırsızlığın aldığını hissetti; çünkü Roger Mason işçilerine emirler veriyordu. Bir bildiği vardı elbet. Jocelin düşüne taşına sonunda emirlerin çelik kuşakla ilgili olduğunu anladı; ve yapacağı bir şey olmadığından bu iyi haberle birlikte ikametgâhına dua etmeye gitti, orada önce koruyucu meleği ve sonra Şeytan onu ziyaret etti, yasak birliktelik bir kasırga daha çıkardı, böylece şafağı bekledi. Dışarıdaki çan kulesinin büyük çanın çok geç çaldığına kuşku yoktu, katedrale kadar yol boyunca ayak sesleri ve sabah sohbetleri birbirine girip rahatsızlık verici bir gürültü doğurdu. Gidip bakmak istedi, ama Roger kuleye çıkmasına izin vermedi, sahip olmadığı yetkiyi büyük bir ciddiyet ve kararlılıkla kullanması hem Jocelin'i hem de kendisini şaşırttı. Böylece o da Rachel gibi avluda bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı; sonra yapması gereken bir şeyi hatırlayarak özel odasına geri döndü. Stilbury'deki başrahibeye uzun bir mektup yazdı, birkaç

gerçeğin altını çizdi –ama tabii tüm gerçekleri kâğıda dökmedi– zavallı bir günahkârın, o talihsiz kadının manastıra alınıp alınamayacağını sordu. Bu işi de hallettikten sonra nefe döndü, sütunlara baktı ve onların da kendisi gibi hissettiğini düşündü bir süre; ama en azından sadece insana özgü olan şu karmaşık şeyden, kalbin derinliklerinde hissedilen şu ağırlıktan muaf olmalıydılar. Yukarıda neler yapıldığı hakkında bir fikir elde edemiyordu, hiçbir şey göremiyordu, bu yüzden uzun barakaya gitti, içeride marangoz ustasından başka kimsecikler, sekizgenlerden başka hiçbir şey yoktu. Sekizgenler şiddetli rüzgârlara dayanacak kadar ağır görünüyordu; en azından marangoz ustası, altıncıyı ayırmak için tokmağını havaya kaldırırken böyle söylemişti, sesinde Jocelin'i meraklandıran bir hava vardı; ama marangoz ustasının sorulan sorulara cevap vermeye niyeti yoktu.

Şimdi güneş tepedeydi ve avludaki gölgeler iyice çekilmiş, yüksek duvarlara iyice sokulmuştu. Bir de misafirleri vardı, görünüşe bakılırsa aralarına yeni bir gölge almışlardı, kulenin gölgesi; yeni gölge şansölyenin evinin duvarında yere doğru süzülüp kısaldıkça, Jocelin gölgenin ucunda titrek bir kararsızlık, sürekli bir kıpırtı olduğunu fark etti. Aceleyle avluyu geçti ve şehirden gelen insanların toplanıp yukarıya baktığı yere kadar geldi. Arkasını dönüp başını kaldırdığında, kulenin tepesinden dumanlar yükseldiğini gördü. Bütün gün bir aşağı bir yukarı gezindi durdu, bazen başını kaldırıp yukarı bakıyor ve her bakışında, göğe doğru yükselen dumanları görüyordu; duman hep aynıydı, hiç yoğunlaşmıyordu ama bir türlü de kaybolmuyor, gök adeta sarsılıyordu. Katedralin gölgeleri öbür cepheye düştüğünde kuleden hâlâ duman yükseliyordu; karanlık bastırınca Jocelin kulenin başını çevreleyen kızıl ışığı gördü, ara sıra da çatının kurşuni bedeni üzerinde yan gelip yatan, bağırıp çağıran, yemek yiyen, uyuyan ya da galon galon su içen işçilerin seslerini duyuyordu. Sonra uyudu, ama kuleden gelen

tuhaf bir ses onu uyandırdı, yatağından fırladı; bir keresinde nehir kenarındaki barakadan da aynı sesin yükseldiğini duymuştu. Cüppesini giydi ve sohbetler eden, kahkahalar atan şehir sakinlerinin arasından kendine güçlükle yol açarak yeniden avluya girdi. Kulenin başından bir kıvılcım seli akıyordu aşağıya. Tepedeki aydınlıktan çıkıyorlardı ve çatının üzerinde gözden kaybolmadan önce sönmüyorlardı. Bir ara yukarıdan bir çığlık geldi, sonra bağrışların ardı arkası kesilmedi, müthiş bir kargaşa koptu, bu arada kıvılcımlar da durdu. Seyirciler neler olup bittiği hakkında bir görüş birliği sağlamaya çalışırken, kıvılcımlar yeniden başladı, yine çağlayana benzer seyirlik bir manzara çıktı. Sonra kuzey transeptinin kapısında sendeleyerek yürüyen bir adam belirdi, bir kolu yağlı beze sarılmıştı. Jocelin'in sorularına hiç aldırış etmedi, bir taraftan inleyip bir taraftan da küfrederek Yeni Sokağa doğru yürüdü gitti. Ama kalabalıktan kopup yaralı işçinin peşinden giden bazı insanlar da oldu. Jocelin'e sanki bütün şehir uyanıkmış gibi geliyordu, sokaklarda ve avluda ya da açık pencerelerin arkasında herkes uyanıktı ve sanki yukarı, kuleye bakıyordu. O sakin gecede kule, gitgide azalan bir şiddetle, yıldızların arasında parlamaya, kıvılcımlar saçmaya ve tütmeye devam etti. Sonra, şafak sökümünden yaklaşık bir saat önce, uyumsuz çanların tınısı nihayet son buldu. Kıvılcımların yerini havada uçuşan buhar aldı, güneşten görmeyen taşlar kadar renksiz, adeta onların bir parçasıymış gibi donuk, gökte asılı kaldı. Şafak sökerken artık buhar da kalmamıştı. Gökteki ocaklar, her tarafa kömür ve su saçarak cam denizinden aşağıya indi, işçiler çatıda onları yüklendiler ve içeri aldılar. Gün doğmadan önce, hava yavaş yavaş aydınlanırken, Jocelin açlık ve uykusuzluğa direnerek harekete geçti, kuleden aşağıya inen işçileri kutlamak için nefe gitti. Ama onu kimse dikkate almadı. Sallana sallana aşağıya iniyorlar, tökezleyerek yürüyorlardı ve Jocelin'e bakıyor gibi görünseler de, birer fal

taşı olan gözleriyle aslında Jocelin'in omzunun üzerinden, şimdi onlara çok uzak görünen yataklarına bakıyorlardı; kendileri değildi yürüyen, gidecekleri yere onları ayakları götürüyordu. O da dikilip, uykusuzluğun verdiği rahatsızlığa rağmen, Roger Mason'ı bekledi. Ama Roger Mason aşağıya inmedi. Sonunda hiç ses etmeden transept karesine gitti ve yukarı tırmandı; sarmal merdivenin tepesine vardığında aklında kulenin maddi varlığı dışında hiçbir şey kalmamış, her şey uçup gitmişti. Çünkü gün doğarken başlayan bir rüzgârla birlikte kule konuşmaya, iniltiler ve gıcırtılarla derdini anlatmaya başlamıştı; arada bir de ani ve şiddetli bir gürültü koparıyordu. Güm! Kalbi durduracak cinsten bir ses. Ama Jocelin bunun kimin binası olduğunu düşünmeye çalıştı, dişlerinin takırtısını bastırdı ve daha da yukarı tırmandı, bir zamanlar bir kırlangıç yuvası olan köşeyi geçti, dik merdivenleri de çıktı ve taş ormanının ortasındaki ahşap çatıya vardı. Kömür ve su ortalığı berbat etmişti. Korkuluğa tutunup aşağıya baktığında, beyaz yüzlerden oluşan belirsiz simasıyla tüm dünyanın yukarı baktığını gördü. Bir de çelik kuşak vardı tabii, aşağı yukarı çeyrek metre genişliğinde ve altı santimetre kalınlığında, perçinlerle tutturulmuş bir kuşak. Zedelenen ve yer yer kırılan taşların dibine sokulmuştu. Fakat bu kuşak canlıydı ve konuşuyordu. Haykırıyordu, cııyk, caaayk, trank! Söyleniyor da söyleniyordu, nefes almak için sustuğu zamanlarda bile, derinden gelen inlemesi devam ediyordu.

Eğildi ve diz çöktü, iki mazgalın arasından bakıyordu. İşte buradayım, diye düşündü. Her şey bunun için değil miydi? Burası benim evim. Tahtayla çelikle ya da taşla işim olmaz benim; ama ben bunun için buradayım.

Dua etmek için diz çöktü; ama daha dua etmeye başlayamadan, çatı kuleciklerinden birinin kaidesine dayandı ve uyuyakaldı, sonra meleği geldi, altı kanatlı, göze görünmeyen meleği, arkasından ona sokuldu ve sırtını ısıttı.

Saçlarını okşayan rüzgârla uyandı, rüyaları yarım kaldı, başını kaldırır kaldırmaz kaybolan hayalleri onu rüzgârla baş başa bıraktı. Gözlerini açtı, akıl almaz bir baş dönmesiyle arkatlı avluya bakmakta olduğunu fark etti; dimdik aşağıya bakıyordu, seksen metre aşağıya. Tekrar gözlerini yumdu, ama bu kez sıkı sıkı. Gözlerini yumdu ve rüyalar içinde zihninde sakin bir köşe aradı. Çoktan uçup gitmişlerdi, yeni günün kaçınılmaz biçimde içine işlediğini anladı. Yeni gün kaçınılmazdı ve sütunlar nasıl dayanıyorsa, Jocelin de öyle dayanmalıydı. Sözüme sadık kaldım, diye düşündü. Buraya kadar geldik; bu düşünce o kadar huzur vericiydi ki, uzun süre başka bir şey düşünmemeye çalıştı, sonra gözlerini açtı ama artık hiçbir şey düşünmüyordu, rüzgâr, takkesinin dışında kalan saçlarını okşuyor, bir taraftan da, uykusuzluk yüzünden yaşaran gözlerinden akan son damlayı alıp götürüyordu.

Yine de bazı şeyler farklıydı, farklı olanın ne olduğunu bulmak için, mecburen yine derin düşüncelere daldı. Ya zaten içinde bir yerlerdeydi, ya da bedeni aracılığıyla ona iletilmişti; belki kalça kemiği, belki de çatı kuleciğine dayalı çene kemiği yoluyla girmişti içine –ve derken güm! diye çarpan çelik kuşak Jocelin'in aklından geçenleri doğruluyordu– demek taş vücudun doğasında şimdi yeni bir öz barınıyordu. Bu durum öylesine ince bir fark yaratmıştı ki, eğer tek başına olmasaydı, etiyle yeni kesilmiş taş yakın temas halinde olmasaydı onu kesinlikle fark edemezdi. Taştaki yenilikti bu; sağ yanında yere kadar uzanan taş gövdedeki yenilik. Bu taş –ve elini uzattı, dokundu, hissetti–, bu taş... Şimdi dokunduğunda eskisinden daha sert olduğunu anlıyordu, daha çok –daha çok? daha az?– hissediyordu taşın varlığını. Bir an tatlı rüyalara daldı, taş ona kuştüyü yastık kadar yumuşak geldi ve şöyle düşündü kendi kendine: Demek hâlâ uyuyorum! Fakat mazgalların önünden bir kuzgun geçip gitti, havada süzülürken koyverdiği çığlık onunla bir-

likte yavaş yavaş kaybolup gitti; kendindeydi, gün aydındı, gördükleri ve duydukları gerçekti. Orada öylece durdu; sandaletli bir çift ayak yere vura vura ve bir cüppe, etekleri savrula savrula avluyu bir uçtan diğer uca kat edip, arkadın şimdi yukarıdan bakıldığında çok alçakmış gibi görünen kemerlerinin arasında gözden kaybolurken, Jocelin boş gözlerle arkatlı avluyu seyretmeye devam etti.

Müzik okulundaki oğlanlar dama taşlarını yine arkadın düzlüğünde unutmuştu. Taşa çizilen kareleri göremiyordu, ama beyaz dama taşları taş zeminin üzerinde oldukça belirgindi. Aslında birkaç kare çarpmıştı gözüne, çok değil, sadece birkaç tane; mazgallar arasındaki taş dama tahtasını kapatıyor, daha fazlasını görmesine izin vermiyordu. Bunları seyretmek çocuksu bir huzur, masumane bir güven veriyordu insana, beyaz dama taşları, bir, iki, üç, dört, beş...

Yanağını dayadığı çatı kuleciği sanki sertleşmişti, Jocelin uzun süredir yerinden kımıldamadığının farkındaydı. Ama aşağıdaki düzlüğün üzerinde, yeni bir karenin üzerinde altıncı dama taşı da beliriyordu. Yerinden kımıldamamıştı, kendisi de bal gibi biliyordu, hareket eden kulenin kendisiydi; burada gökteki kuşların ortasında sessizce, yavaşça yana yatmıştı, burada ses yoktu belki ama aşağıda sütunlar feryadı –ıııııııııııııııı– basmış olmalıydı. Altıncı taşın o kare üzerinde defalarca belirip kaybolmasını seyretti; altındaki taş gövdenin dev bir ağaç gibi sağa sola yattığını biliyordu.

Gözleri yavaş yavaş kaydı, kömür parçalarına ve kurumaya başlayan su birikintilerine baktı. Çığlık atmalıyım, ya da kaçmalıyım, diye düşündü. Ama bu Tanrı sözüne leke düşürür. Vücudunun tüm ağırlığının ayaklarına bindiğini hissederek, yavaşça ve dikkatle doğruldu. Her adımına özen göstererek, konuşan kuleden, dik merdivenlerden, sarmal merdivenden aşağıya, kiliseye indi; burada kimsecikler kalmamıştı. Sütunlar yine uğulduyordu, ama bu kez

Jocelin sütunların uğultusundan bir ritim çıkarmayı başardı. Transept karesinde durdu ve sütunları, günah çıkartan birinin itiraflarını dinler gibi dinlemeye başladı. Bazen duruyor, bir dakika kadar hiç ses çıkarmıyorlardı; ama hemen ardından avazları çıktığı kadar bağırmaya –ııııııııııııı– başlıyorlardı. Sesleri uyumluydu ve tonu sonuna kadar koruyorlardı, hep birlikte yavaş yavaş sessizleşip, sonunda yine hep birlikte susuyorlardı.

Taş döşemenin yenilenen kısmına baktı. Tanrı kuleyi bana burada göstermişti, diye düşündü, kule gözlerimin önüne ayaklarım bu taşlara basarken gelmişti. Ben her şeyimi feda ettim, uzun seneler önce kendimi bu işe adadım. Sözüme sadık kaldım. Artık Senin ellerinde.

Sonra usul usul, bir an olsun arkasına bakmadan, yürüdü gitti.

*

Fakat gün henüz sona ermemişti.

İkametgâhına vardığında ona bir mektup getiren atlıyı gördü. Adam Stilbury'den buraya tam beş mil yol yapmıştı at sırtında; Jocelin mektupların ne kadar çabuk gidip geldiğini düşününce, aklına ilk gelen Stilbury'nin sandığı kadar uzakta olmadığıydı. Ama sonra biraz daha karmaşık bir akıl yürütme, ona Stilbury'nin çok ama çok uzakta olduğunu düşündürdü. Eline alıp mührünü kırdığı mektubu okumaya başladı. Evet, Stilbury zavallı kadını kabul edecekti, ama birtakım şartlar öne sürüyorlardı; yüklü bir çeyizi olması gerekiyordu. Sandığının başına gitti ve para çıkardı. Ne söyleyeceklerini tahmin edebiliyorum, diye düşündü. Jocelin'in akılsızlığı yetmezmiş gibi, şimdi bir de Jocelin'in orospusu çıktı başımıza. Ne söylerlerse söylesinler, umrumda değil. Benimle o kadar uzun zamandır alay ediyorlar ki, artık fark edemiyorum bile. Bu da var.

Bir kez daha avluyu geçti ve uğuldayan sütunların altından nefe gitti, güney transeptinden geçerek Pangall'ın

krallığının sınırına vardı. Kilise kapısının önünde durdu ve bakımsız kulübeyi şöyle bir süzdü, kalbinin sıkıştığını hissetti. Donakalmıştı, yüreğinin yine yükselen bir deniz gibi kabardığını hissediyordu. Şöyle düşündü Jocelin: Bundan kötüsü yok! Şu işi de bir bitirdim mi, o zaman huzura ereceğim işte. Hem benim, hem o adamın hem de zavallı kızımın iyiliği için bunu yapmalıyım.

Tüm cesaretini topladı ve harekete geçme vaktinin geldiğine karar verdi, ama daha bir adım atamadan, gözüne çarpan bir şey onu şaşkına çevirdi, olduğu yere mıhlanıp kaldı. Sağ yanında kırmızı bir leke belirmişti, hızlı adımlarla avluyu geçen Rachel Mason kulübenin önüne vardı, kapıyı var gücüyle itip açtı ve içeri daldı. Önce büyük bir gürültü koptu, çığlıklar ve feryatlar yükseldi, Rachel'in öfke dolu sözleri duyuldu. Kapı bir kez daha açıldı ve bu kez yapı ustası göründü, elleriyle kanayan kafasını saklıyor ve sendeliyordu. Hemen ardından Rachel çıktı. Kocasına küfürler ediyor, lanetler okuyor ve süpürgenin sapıyla adamın başına ve omuzlarına vuruyordu, süpürge inip kalkarken kadının parmaklarının arasından bir tutam kızıl saç kaydı ve yere düştü; sürekli çığlıklar atıyor, bağırıp çağırıyor, adama lanetler okuyordu, hedefine kilitlenmişti ve gözü başka bir şey görmüyordu. Karıkoca bir o yana bir bu yana savrula savrula Jocelin'in yanına kadar geldi; başrahibe hiç aldırmadan, yanından geçip gittiler; adalet arayan çığlıkların katedralin içinde yankılandığını duyabiliyordu, etrafa toplanan işçileri de duyuyordu. Bir süre sağa sola bakındı durdu. Sonra elindeki parayla birlikte avluyu aceleyle geçti, kapıyı açtı.

Goody Pangall sönmek üzere olan ateşin karşısındaydı, sol bacağını kıvırmış, dizini yere koymuştu, sağ bacağınıysa ocağa doğru uzatmıştı; ateşin üzerinde kancasına asılı duran siyah kap hâlâ yavaş yavaş sallanıyor, daireler çiziyordu. Ağırlığını sağ kalçasına ve ellerine vermişti, bacak-

ları havada asılı kalmış gibiydi. Kapıdan giren ışık çıplak omuzlarına vuruyordu. Başını öne eğmişti ve darmadağın olmuş kızıl saçları omuzlarına adeta bir çağlayan gibi dökülüyordu. Hıçkırıklara boğulmuştu ve tüm vücudu adeta dalgalanıyordu. Uzun gölgesi kadının önüne düştü. Kadın baktı, gördü ve feryadı bastı. Onu sakinleştirmek için elini uzattı, ama kadın kendi kendine sakinleşti, toparlanır gibi oldu, çömelir gibi durdu ve başını tekrar öne eğdi. Ani bir hareketle bacaklarını topladı, onları eteğinin altına sakladı. İki elini karnına koydu ve bir kez daha feryat etti; ama bu seferki bir öncekine benzemiyordu. Kısa ve keskindi, sanki karnına bıçak saplanmıştı. Sonra böyle bir feryat daha geldi, sonra bir tane daha, bir tane daha.

Elindeki para yere düştü. Arkasını döndü ve avluya çıktı, bağıra bağıra güney transeptine doğru koştu.

"Kadınları getirin buraya, çabuk! Tanrı aşkına! Ey yüce Tanrım! Bir ebe getirin!"

Transept karesindeki işçiler telaş içinde sağa sola koşturmaya, bağıra çağıra kendi aralarında tartışmaya başladı. Jocelin, çığlıkların dinmediği, bıçakların birbiri ardına saplanmaya devam ettiği avluya geri döndü. Dizlerinin üstüne çöktü, dua etmeye çalıştı ama saçmalıyordu, merhamet et, merhamet et, böyle olacağını aklımın ucundan bile geçirmemiştim, çok şey değil yalvarıyorum, sancıları dinsin, nasıl dayanılır buna... ama yanından insanlar geçiyordu, bağırışlar yükseliyor ve tartışmalar büyüyordu. Ayağa kalktı ve kulübenin kapısına koştu, yardım etmek, bir şeyler yapmak istiyordu, herhangi bir şey, merhamet göstermek istiyordu. İşçiler beyaz bacakları havaya kaldırmıştı, sıska bacaklar ortadaydı, altlarında beyaz kocaman bir karın vardı ve bir kadın çığlıklar atıyordu, yere saçılan paraların üstünde kan vardı ve dünya fırıl fırıl dönüyordu. Kendine geldiğinde uğursuz bir vaftiz merasiminin ortasındaydı, derken bir yerlerden kadınlar çıktı geldi, elinde yağ

ve kutsal ekmekle Peder Anselm de oradaydı; kutsal emaneti harap olmuş o kireç yüze uzattı. Sonra Jocelin avluda bir payandadan diğerine savruldu, rüzgâra direnmeye çalışan bir saz gibiydi, taş duvara dayanmaya, ondan destek almaya çalışıyordu. Her nasılsa koro yerinin yolunu buldu ve oraya varınca hemen diz çöktü, kadın için dua etmeye başladı, ama saç ve kan, gönül gözünü kör etmişti. Beni görünce oldu her şey, diye düşünüyordu. Onun gözünde ben kiliseydim, ben onu suçlamaya gelmiştim ve o da benden kaçtı. Ey Tanrım merhamet et ve onu koru; canımdan geriye kalanı, bende bana bıraktığın ne varsa hepsini onun huzuruna harcayayım... gürültüyü ve kanı durdurmak için, kafamın içinde uğuldayan taşları susturmak için... ben ikisini bir arada göreli bir yıldan fazla oldu, aynı çatı altındaydılar ve çatının gölgesi nereye giderlerse gitsinler peşlerinden gelecekti, senin gözünün önünde her şeye razı oldum. Bir yıldan fazla oldu ben...

Uzun süre dizlerinin üstünde kaldı, gözleri kadının felaketinden başka bir şey görmüyordu. Arada bir silkindi ve inledi. Arada bir dudaklarından birkaç söz döküldü.

"Ben kendini bilen bir adamdım. O cadıya hiç fırsat vermedim."

Sonra, mantıksız ve düzensiz olsalar bile, ona birbiriyle bağlantılıymış gibi gelen bazı anlık görüntülerden oluşan bir kargaşa Jocelin'in zihnini meşgul etmeye başladı ve ona dizlerini, açlığını, her şeyi unutturdu. Göstermelik bir evlilik vardı ve kulenin tepesinde bir kırlangıç yuvası, saç ve kan vardı, elinde bir süpürgeyle topallaya topallaya transept karesine doğru gelen bir adam vardı. Bu şeylere anlam vermeye çalışmadı, iniltilerle, titreme nöbetleriyle onlara katlanmayı tercih etti. Yine de ömrünün tüm günleri, tüm günahları, tüm insafsızlıkları ve her şeyden öte, Tanrı'ya teslim ettiği iradesinin korkunç parıltısı o sözlerle öyle bir uyum gösteriyordu ki, sanki Jocelin yeniden doğuyordu.

Korodaki çocukların Paskalya zamanı söylediği bir ilahinin sözleriydi bunlar, tuhaf ama sevimli sözler; ama şimdi onlardan başka hiçbir sözcüğün anlamı yoktu.

Bunu gerçek aşkım için yaptım.

O akşam geç vakit, Jocelin sindiği köşede hâlâ tir tir titrerken, Peder Adam karanlıkta güç bela seçilen sıraların arasından Jocelin'in yanına geldi ve Goody Pangall'ın öldüğünü söyledi.

Sekiz

BÖYLECE kadının bedenini soğuk ve nemli toprağa gömdüler, Jocelin de pek bir şey görmeden etrafta gezindi durdu. Kendisinden, kim bilir belki de adı sanı olmayan görünmez bir dostundan başka kimseyle pek bir şey konuşmuyordu. Bazen kendini, bir yumruğunu sıkıp göğüs seviyesine kaldırmış halde, güney koridorundan aşağıya yürürken buluyordu; ve birden bir şeyler söylediği, durmadan tekrarladığı bazı sözler olduğu fark ediyordu. Sözleri hatırlasa bile –ki bazen bunu başarıyordu, hatta bazen tam söz ağzından çıkarken kendine geldiğinden, ağzından çıkanı duyuyordu; kendi söylediği sözler onun için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Dikilip kalıyor, yumruklarını sıkıp başını dik tutmaya çalışarak öyle bakıyordu. Kendine hâkim olmak ve sorununun ne olduğunu anlamak için çok çaba sarf ediyordu. Ama böyle durumlarda yüreğinin kabardığını, karanlık suların tüm göğsünü kapladığını hissediyordu. Meleği çoğu zaman arkasındaydı, ama bu onu çok yoruyordu, çünkü meleğin getirdiği onur onun için çok ağır bir yüktü, artık beli bükülmüştü. Hem, meleğin ziyaretini –sanki Tanrı başrahibin alçakgönüllülüğünü korumaya çalışıyormuş gibi– Şeytan'ın göz yumulan işkenceleri izliyordu. Şeytan onu belinden yakalıyordu ve Jocelin belinden aşağısına hâkim olamıyordu.

Aklı başına geldiğinde yine aynı sözü tekrarlarken buluyordu kendini, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, bazen de, iyi, iyi, iyi, iyi, iyi; sözü her tekrar edişinde elinin tersiyle yavaşça *prie-dieu*'nun tahtasına vuruyordu. İçindeki karanlık sular azıcık yükselse –ki şimdi belinden göğsüne kadar her yere doluyor, göğsünü sıkıştırıyorlardı– böyle oluyordu. Sayısız kez duvarın karşısında buldu kendini, avuç içleri duvar yüzeyiyle bütünleşmiş, dizleri hareketsizlikten uyuşmuş halde hiç derken buluyordu kendisini, hiç, hiç, hiç, hiç, hiç. Kule de kafasının içindeydi, basit geometrik çizgileriyle beliriyordu, ama başka şeylerle karışmıştı. Bazen gönül gözünü kuleye çeviriyordu; ardından ateşler içinde, bakmak ve gerektiğinde destek olmak için, telaş içinde transept karesine koşmaya başlıyordu.

Gözleri bazı insanları daha farklı görmesini sağlayan yeni bir yeteneğe sahipti artık. (Acı yüzünden, Acı yüzünden, Acı yüzünden.) Ustanın Rachel'e dönüşünü, daha doğrusu insanların onu yine Rachel'in malıymış gibi görmeye başladığını gördü; her şeyi öylesine açık seçik görüyordu ki, bu anlaşılırlık onu dehşete düşüyordu. (O iyi bir kadın. O iyi bir kadın. O iyi bir kadın. Pat, pat, pat.) Karıkoca artık hemen hiç kavga etmiyordu. Yine her zaman bir arada görünüyorlardı, ama artık kimse kimsenin etrafında dört dönmüyordu. Roger Mason çoğu zaman bir yerlerde dikilip eserini seyrediyor, omuzları hafifçe düşmüş, suratı her zamanki gibi asık, sıradaki işe yoğunlaşmaya çalışıyordu. Kadın da çok geçmeden arkasında, daha doğrusu çaprazında beliriyordu, ama kocasının eserini değil, kocasını seyrediyordu. Adamla kadını uzaktan, yeni gözleriyle seyreden Jocelin ise, Roger Mason'ın boynundaki demir tasmayı görebiliyor, tasmaya geçirilen zinciri takip ediyor ve zincirin ucunun kadının sağ elinde olduğunu anlıyordu. Roger kuleye tırmandığında Rachel elinde zincir, hiç kıpırdamadan aşağıda dikiliyor, zinciri tasmaya geri takacağı anı bekliyordu.

Bunu görünce Jocelin'in hastalıklı zihninde yeni bir düşünce belirdi.

"Şimdi ona bin kat daha yüksek bir kule yap desem, bir an bile tereddüt etmeyecek. İstediğimi aldım."

(Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır... bir mezar başında yumruğunu sıkıyor ve bırakıyor, sıkıyor ve bırakıyor.)

Bir keresinde ayakları onu iradesi dışında Pangall'ın krallığına götürdü, harap haldeki evin kapısı aralıktı. (Tanrım, Tanrım, Tanrım... evin çevresinde biten yabani otları söküp sağa sola saçmaya başladı.) Sonra hızlı adımlarla kiliseye döndü ve bir tur atıp nihayet Meryem Ana Şapeli'nde durdu. Ağzından yine alışıldık sözler çıkıyordu, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, ama gözlerinin önünde beyaz beden ve kan vardı, geri dönüşü olmayacak biçimde akan kan. Bir ara Anselm'i düşündü, ama tüm bu şeyleri o soylu, boş kafaya sokamayacağını kendisi de biliyordu. (Günah çıkartıcımı değiştirmem gerekiyor, günah çıkartıcımı değiştirmem gerekiyor, günah çıkartıcımı değiştirmem gerekiyor.) Fakat daha bu konu üzerine düşünemeden, ne söylediğini kendisi de unuttu, çünkü acılarıyla boğuşan kadın ve dehşet verici vaftiz töreni gözünün önüne gelmişti.

Sonra derin bir nefes aldı, önündeki tahta parçasına yaklaştı ve yüksek sesle, ama alçakgönüllü bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

"Ben çok zeki değilim."

Meleği kulağına bir şeyler fısıldamış gibi oldu, sanki biri ona yardıma gelmişti.

"Onu eski günlerdeki haliyle hatırla!"

Elinde sepeti pazardan dönen, nezaket gösterisi yapmaya çalışan ama pek başarılı olamayan sakar kızı düşünmek onu çok mutlu etmişti; böyle bir heyecanla birden doğruldu ve gülücükler saçarak koşmaya başladı, şansölyeyi görmemişti ve az daha, tek söz söylemeden adamın yanından geçip gidecekti. Onu fark edince durmak zorunda kaldı, adam

konuştukça başını salladı ve gülümsedi. Ama aklı beş yıl öncesine, göstermelik evliliğe gitmişti ve daha o günlerden bir şeyler hatırlayamadan, şansölyenin gözden kaybolduğunu fark etti. (Böylesine uygun bir birliktelik, önüne geçilemez bir zorunluluk, iki baba da kilisenin haddini bilen, sadık hizmetkârlarından.)

Ama gülmedim, öyle değil mi?

(Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır... elini bastırıyor da bastırıyor, bastırıyor da bastırıyor.)

Yine telaş içinde, asli görevinin başına geçmek üzere, transept karesine koşturuyor, asıl bedenine, sebebine, omuz vereceği yüke gidiyordu; şimdi daha yaşlı görünen ve pek öyle eskisi kadar gevezelik etmeyen Rachel'le göz göze geliyordu, kadın Jocelin'i hakkında kötü şeyler düşünmeye zorluyordu; ama mümkün müydü birinin onun hakkında kötü şeyler düşünmesi? Evli kadınlar arasında o tam bir kahramandı, evet gerçekten, buna inanmam gerekiyor, çalıştı çabaladı ve nihayet erkeğini geri aldı. Ama sütunlar yine uğulduyordu ve uğultuyu dinlerken Jocelin kadını unuttu, uğultuyla birlikte gelen korkuyu gördü, insanların neden Meryem Ana Şapeli'nden kaçtığını ve cemaatin ne kadar küçüldüğünü fark etti.

(Onlar daha çok küçük, çok küçük, küçük...)

Yine yüksek sesle konuşmaya başladı.

"Büyük adamlar da var; şu işçilere bakın!"

Bu sözleri bir karşılık bulmuş gibi, yukarıdan sallana sallana bir adam indi. Alet edevatı çantasında taşıyordu, yaklaşırken mavi kukuletasını başına çekti. Yüzüne bile bakmadan Jocelin'in yanından geçip gitti ve kuzey transeptine doğru hızla ilerledi.

"Beri gel!"

Kuzey transeptinin duvarındaki delik şimdi bir kapı olmuştu, Jocelin'in suratına çarpılan bir kapı. Beri gelen korobaşı olmuştu, biraz sohbet etmek istediğini söylüyordu

ama bir ölü kadar sakin görünüyordu, demek gerçekten öfkeliydi. Fakat ölü kadının hatıraları, dua etmesine olanak tanımayan gürültü ve işçinin terbiyesizliği Jocelin'i allak bullak etmişti, kulaklarını tıkadı ve başını sağa sola sallamaya başladı.

"Bunun önemi büyük. Her şeyi bir tarafa koyup bu adamların başında durmam gerçekten çok önemli. Hiç imanları yok ve bana ihtiyaçları var. Tüm sorumluluklarımı sizlere devretmek zorundayım, aranızda bir işbölümü yaparız. Ben burada olacağım, sonuna kadar inşaatın başında duracağım."

Başını kaldırdı ve yukarı, kulenin başladığı yere baktı, korobaşının ne zaman gittiğini bile fark edemedi. Telaş içinde yapı ustasının yanına koştu.

"Bundan sonra her zaman yanınızda olacağım."

Roger Mason, boynunda demir tasma, boş gözlerle Jocelin'e baktı.

"Çok güzel, Başrahip Hazretleri. Gerçekten *çok* iyi olur."

Jocelin korobaşını hatırladı ve adamın arkasından bağırdı.

"Duydunuz mu, beyefendiciğim?"

Sütunlar uğuldamaya devam etti. Tüm cesaretini topladı ve tırmandı, tırmandı, tırmandı, sonunda kuleye vardı. Adamlarla karşılaşınca onlarla neşe içinde, gülücükler saçarak konuştu, o güldükçe adamlar da gülüyordu, ama sanki biraz da şaşıyorlardı. Ona cinlerle perilerin tırmandığı uzun halatı anlattılar; olup biteni kendi gözleriyle görmek istedi. Gerçekten de cinlerle periler tırmanıyordu halata, kendi gözleriyle tanık oldu. Transept karesinin üzerindeki geniş bacadan geçerek kuleden aşağıya sarkan halatın sonu taş döşemenin üstünde yılan gibi kıvrılıyordu. Yukarıda birleştirilecek olan ahşap sekizgenlerin bu iple yukarı çekilmesini seyretti. Aşağıdaki adamlar yukarıdakilerin feryatlarına kısık bir sesle karşılık veriyor ve sonra tek söz edilmiyor,

yük yavaş yavaş yukarı çekilmeye başlanıyordu. Adamlar ne kadar özen gösterirse göstersin, halat ortalarda bir yerde birden sallanmaya, daireler çizmeye, yılan gibi kıvrılmaya başlıyor, bazen bacanın kenarlarına çarpıyordu ve bu yüzden yükü oradan geçirip yukarı çekmek çok büyük dikkat gerektiriyordu, taşı paramparça edebilirdi.

Roger Mason'ın kuleye tırmandığını gördü; Rachel'in aşağıdan avazı çıktığı kadar bağırdığını, tüm o kudretiyle adama emirler yağdırdığını duydu. Bu ona kırlangıç yuvasını hatırlattı. Bir zamanlar bir kırlangıç yuvası olan yere tırmandı, nefes nefese kalmıştı. Yine yüksek sesle, meleğiyle konuşmaya başladı.

"Kadın asla buralara tırmanmadı."

Ama işçiler onu duydu. Yanlış anladılar ve gülmeye başladılar.

"Hayır! Roger buraya çıkınca ondan kurtuluyor!"

Sonra Jehan aşağıya, kuleye tırmanan ustaya baktı ve bir şaka daha yaptı, işçileri hep bir ağızdan, müzik okulundaki oğlanlar gibi kıkır kıkır gülmeye başladı.

"Gün gelecek adamın peşinden helaya bile girecek."

Aynı gün Jocelin yeni bir şey daha keşfetti; Roger Mason kendini içkiye vurmuştu. Bunu fark edince adamı daha yakından takip etmeye başladı, ama sonunda o kadar da çok içmediğini anladı. Ama kötü kokuyordu, sanki içmiyordu da, yıkanıyordu şarapla. Kibrit çaksan yanacakmış gibiydi. Sağda solda gezinirken, ya da mesela merdivenin üzerinde tünemişken ya da kulenin sivri ucunun, göğe yükselen o külahın dibinde çömelmiş otururken arada bir, bir yudum indiriveriyordu. Jocelin başta bir süre sarhoş bir kaptanla denize açılan bir yolcu gibi hissetti kendini, ama zamanla korkusu geçti. O zamandan sonra yerde çalışan ya da yaşayan hiç kimseyi önemsemez oldu.

Sütunlar uğuldadı da uğuldadı; bir süre sonra Jocelin'e, koca binada onlardan başka ses yapan hiçbir şey olmadığı,

koronun da sonunda kaçtığı haberi iletildi. Ayinler artık başka bir yerde, piskoposluk sarayının çatısı altında, huzur ve güven içinde yapılıyordu. Her zamanki gibi telaş içinde evinden binaya doğru giderken, bazen muhteremlerden birinin önünden geçiyordu; ama hiç sorun çıkmadı. Hiçbir şey yapmıyor, sadece taş gözleriyle uzaktan Jocelin'i seyrediyordu. Peder Adam ona Çivi'nin ve Ziyaretçi'nin yolda olduğunu söylediğinde bile, yüzünde tuhaf bir ifadeyle, "Ziyaretçi kim?" diye sormakla yetinmiş, ardından yine kuleye tırmanmıştı.

Jocelin'in kulede bu kadar çok zaman geçirmesi yapı ustasına pek yaramamıştı. Artık hiç kimse içmesine engel olamıyordu, adam sanki doğal ihtiyaçlarından birini görür gibi içiyordu. Bazen çok somurtkan oluyor, çalıştırdığı işçilere küfürler yağdırıyordu. Jocelin'in yanında bazen öyle küfürler savuruyordu ki, Jocelin aklından çıkarmamaya ant içtiği körpe beyaz vücudu bile düşünemez oluyordu. Böyle durumlarda hemen kaçıp kuytu bir köşeye sığınıyor, kulaklarını tıkayıp duyduklarını unutmaya çalışıyordu ve çok geçmeden kız geri dönüyordu, ya da Jocelin kızın ayaklarının avluda, kilisede ve pazarda bıraktığı altın tozunu hatırlıyor ve yüzünü ellerine gömüp inlemeye başlıyordu.

"O öldü. Öldü!"

Fakat bazen yapı ustası fazla dost canlısı oluyor, aptalca ve vicdansızca yanındakileri de onunla birlikte içmeye zorluyordu. Yine de zamanının çoğunu acılarıyla boğuşarak geçirdiği bir gerçekti, genelde çok yavaş hareket ediyor, merdivenleri ağır ağır tırmanıyordu; günün sonunda aşağıya iniyor ve Rachel'in demir tasmayı boynuna geçirmesini bekliyor, sonra kadın onu alıp gözden kayboluyordu. Böyle bir günün sonunda Jocelin, adamın arkasından başını bilmiş bilmiş sallayarak, bilgece bir yorumda bulundu:

"Yaşıyormuş, ölüymüş, umrunda değil."

Bir sonraki gün Jocelin, kafasını karıştıran o kadından kurtulmak için, düşüncelerini Roger'a yoğunlaştırmaya karar verdi ve şunu fark etti ki, yaptığı yorum yanlıştı. Roger için hayatta olmanın bir anlamı olmalıydı, yoksa korku ruhunu böylesine belirgin biçimde ele geçiremezdi. Ustanın içinde neden böyle bir korku olduğunu açıklamak imkânsız gibiydi. Jocelin korkuyu, çatının gölgesini ve demir tasmayı gördüğü gibi görüyordu, hem bu korkunun akıl kârı bir şey olmadığının da farkındaydı; akıl sahibi bir varlık böyle korkamazdı, sağlıklı bir hayvanın korkusuydu bu. Roger'ın o eski yükseklik korkusu gibi, bu da pis bir korkuydu. Usta hâlâ korkuluklara sıkı sıkı tutunuyor, aşağılara bakmaktansa yakın çevresine bakmaya özen gösteriyor ve yüksekliğe katlanmaya çalışıyordu, çünkü işinin bir parçasıydı bu. Belki de gerçekten de yaşıyormuş ölüymüş, umrunda değil, diye düşündü Jocelin, hatta ölmek istiyor bile olabilir; ama düşmekten korkuyor. Böyle yaşamaktansa sonsuz bir uykuyu tercih ederdi herhalde; ama acıdan korkuyor, bilinçsizce uyuyakalmak istiyor. Elindeki şişeden bir yudum almadan, bir düzeyden diğerine geçememesinin sebeplerinden biri de buydu işte; sıcak nefesi pis kokuyordu.

Yani kulenin zemininde çalışan çok az insan kalmıştı, bunlardan biri bir ayyaştı; öbürü (o güzel kadının ayaklarının bıraktığı altın tozunu görmekten korktuğu için) hiç aşağıya bakmayan ve sürekli gözlerini kaçıran bir ihtiyar; diğerlerine gelince, onların aklı başındaydı, ya da en azından, az çok kendilerini bilen adamlardı. Kulenin tepesinde deli işi, ahşap bir kat vardı; ve bu anlaşılabilir bir delilik olduğu için, kuzey transeptinin yanındaki barakada asla böyle bir şey görmemiş olan Jocelin'i kendine çekiyordu. Zihni zorlayan, yakından incelenmesi gereken bir şeydi. Yerdeki sekizgenin üzerine eşit aralıklı yarıklar vardı ve her yarığa bir takoz sokulmuştu. Adamlar onun üzerinde ikinci

bir sekizgeni daha birleştirmişlerdi ve bu ikinci sekizgen takozların üzerinde duruyordu; bir de bir gemiyi yerinde tutabilecek kadar sağlam bir halat vardı, alttaki sekizgenin etrafını sarıyor ve takozları bir arada tutuyordu. Roger'a bunun ne işe yaradığını sorduğunda, adam bir sürü küfür sıraladı ama hiçbir şey söylemedi, o da bir köşeye çekildi ve kendi dertlerine kafa yordu. Bir akşam Roger Mason homurdana homurdana aşağıya inerken Jocelin Jehan'ı bir kenara çekti ve takozları işaret etti.

"Şu işi bir anlat bana."

Fakat Jehan kıs kıs gülüyordu.

"Bu delilik."

Jocelin ellerini adamın omzuna koyup onu iyice bir sarstı, tıpkı eski günlerdeki gibi.

"Bilmem gerek. Bu sizin işiniz olduğu kadar benim de işim."

Jehan silkindi ve Jocelin genç adamın omuzlarına koyduğu ellerini çekmek zorunda kaldı.

"Bütün şu şey takozların üzerinde duruyor. Ahşap yapıyı harpuşta taşına bağlayacak. Bundan önce bir fırtına filan çıkarsa; paldır küldür gider! Her şey yolunda giderse, halatı yavaş yavaş serbest bırakacak ve sekizgenlerin, ya da aralarındaki parçaların sıkışmasını sağlayacak. Şu şeyin tamamı havada asılı kalacak ve kuleyi rüzgâra karşı tutacak. İşte böyle."

Takozlardan birini tekmeledi.

"Ta buraya kadar sıkışacağını düşünüyor. Kim bilir? Belki de haklıdır."

"Bunun daha önce bir yerde yapıldığını gördün mü?"

Jehan güldü.

"Kimse bu kadar yüksek bir şey inşa etti mi ki bugüne kadar?"

Jocelin etraflarını saran taş çeperde dolaştırdı gözlerini.

"Belki yabancı ülkelerde. Birçok hikâye anlatılıyor."

"Eğer taş kabuk parçalara ayrılmazsa ya da harpuşta taşı yarılmazsa; ahşap gerektiği kadar esnerse ve sütunlar dayanırsa..."

Takozlardan birini daha tekmeledi, başını iki yana salladı, acı dolu bir sesle dedi ki:

"Ondan başkası düşünemezdi."

"Roger mı düşündü?"

"Ayyaşın biri oldu şimdi, delinin teki. Ama bu kadar yüksek bir kule yapmak zaten deli işi."

Arkasını döndü ve ağızdan aşağıya inmeye başladı. Hemen ardından yukarıda, merdivenin üst tarafında son sözleri yankılandı.

"Burada *hepimiz* deliyiz."

Böylece Jocelin yapı ustasının ruhunun derinliklerine indi. Bütün gücümü ona vermeliyim, diye düşündü. Sonraki sabah mümkün olduğunca Roger'ın yakınlarında olmaya çalıştı ve onu sorguya çekti.

"Bu şeye ne deniyor, evladım? Ya şuna?"

Fakat Roger Mason onu hiç umursamıyordu. Sonunda dayanamayıp bağırdı.

"Neye ne denir? Her taş tahta parçasına ayrı bir isim mi verilirmiş? Bu şey buna uyuyor, o da muhtemelen şuna uyacak. Git başımdan be!"

Sonra bir ayı gibi, ağır ağır tırmanmaya başladı, yarı yolda durup içkisinden bir yudum aldı. Ama Jocelin de arkasından gitti, ustayla laflamak için değil, tek istediği gidip yukarıdaki işçilerin arasına oturmaktı, orada hoş karşılanacağını biliyordu. Başta insanların onu neden hoş karşıladığını anlayamamıştı, ama sonra varlığının, zavallı adamların korkusunu dindirdiğini fark etti; bunu açık seçik görebilmişti çünkü artık meleği gece gündüz peşinden ayrılmıyor, onun için çalışıp çabalıyordu. Bu iyiydi iyi olmasına ama, getirdiği yük Jocelin'in belini bükmüştü. Bugünlerde şafakla birlikte kiliseye geliyor ve, deyiş yerindeyse, yetişkin

hayatının tam ortasında, bir süre kayıtsızca dikiliyordu. Eğer inşaat henüz başlamamış olsaydı ve altın tozunu görmezden gelebilseydi, orada kalıp onu yutan fırtınaları, o tuhaf duygu selini düşünmeye çalışabilirdi.

Buna ne deniyor? Peki ya buna?

Bazen kilisenin loş ışığında dikilirken, aklından geçenler üzerine düşünmeye başlıyordu, ama kafasından bir türlü atamadığı kule, herhangi bir sonuca varmasını engelliyordu.

"Bittiği zaman özgür olacağım."

Ya da: "Bu da ödenmesi gereken bir bedel, anla işte."

Ya da: "Anselm'i şahsen tanıyorum; onu da; onu da. Ama kızımı hiç tanımadım. Eğer şey olabilseydi ben..."

Buna ne deniyor? Peki ya buna?

Bir keresinde, gri ışıkta, dolu dolu tam bir saat boyunca huzurluydu ve boş bir duvara benzeyen bir düşünce vardı zihninde; ardından, bir çocuk için yaşgünü ne ifade ediyorsa, bu düşünce de Jocelin'e onu ifade etmeye başladı. Onunla Meryem Ana Şapeli arasındaki ahşap paravana bakıyordu. Başına gelen bazı şeyleri hatırlıyordu, sanki her şey başka bir hayatta yaşanmıştı.

Tanrı vardı!

Sonra gri sütunları ve tepe penceresinden vaazlar veren kilise babalarının arasından sızan gri ışığı seyrederek, öylece durdu. Sonra ahşap paravanla konuşmaya başladı.

"Bu da mı bir bedel?"

Fakat bir karşılık alamadı; o da bir telaş merdivenlere doğru koştu, oraya işçilerle aynı anda vardı ve onları oracıkta kutsadı. Çok geçmeden kule, kafasındaki her şeyi silip attı.

Şimdi kulenin gitgide daralan sivri ucunda çalışmak dünyadan bir kat daha uzaklaşmak anlamına geliyordu. Bu daha başlangıçtı, son değil. Kule şimdi aşağıya doğru genişliyor, kalınlaşıyordu, bu yüzden artık çok hacimli bir yapı gibi değil, göğe fırlatılan bir ok gibi görünüyordu; hedefini

ıskalayan bir ok. Kulenin iyice belirginleşen hareketliliği eskisi gibi havada yaşayan adamların tüylerini diken diken etmiyordu; ama ritmik ağırlık ve hafiflik hisleri insanı an be an tüketiyor, kaslardan çok ruhunu da zayıf düşürüyordu. Jocelin basıncın kulaklara etkisini öğrendi, bir süre sonra nefesinizi tutmuş, gözünüzün önündeki bir şeye sıkıca tutunmuş, hareket etmeden bekler halde buluyordunuz kendinizi. Sonra nefesinizi bir seferde verip güç de olsa tekrar nefes alıyordunuz, bir süre kendinizi rahat hissediyor, basınç kendini tekrar hissettirene kadar rahat ediyordunuz. Ama bu kadar yukarılarda, yerden doksan metre yüksekte çalışmanın bazı faydaları da vardı. Mesela rüzgâr estiği zaman, en azından sütunların uğultusunu duymuyordunuz; her ne kadar, gökteki bu taş ve tahta dünyasını ayakta tutan, toprağa saplı dört iğneyi akıldan çıkarmak mümkün olmasa da.

Bunun tek bir çaresi vardı, yapılan işten başka bir şey düşünmemeye çalışmak, çalışırken de çok özenli olmak. Külah yapılırken, belirlenen ölçülerden şaşmamak gerekiyordu, çünkü ancak bu yolla gereken güce erişebilirdi. Yine de hiç rüzgâr olmadığı zamanlar dışında, kulenin tepesindeki döşeme üzerine ne zaman bir tesviye aleti yerleştirilse, başı dönen bir adamın ruhu gibi bir türlü yerinde durmuyor, insanı deli edercesine, yavaş yavaş oynuyordu. Böyle bir durumda usta hiç kimseyle konuşmuyor, derin düşüncelere dalıyor, bazen de işçileri haşlıyordu.

Sonra hiç kimsenin adını koyamadığı başka bir şey oldu. Yavaş yavaş oldu, havanın soğuması gibi. Belki de bu, o güne kadar hiçbir insanın ulaşamadığı bir yüksekliğe ulaşmış olduklarının bilincine varmaları gibi bir şeydi. Yeni bir durum, yeni bir tehdit yoktu görünürde; ama adamlar soğuk terler döküyor, arada bir yok yere ürperiyordu. Külahta artık ölçülü konuşmalara rast gelmek çok zordu; ya tümden sessiz duruyorlar, ya sayıklıyorlar, ya da birbirlerine

şuursuzca çıkışıyorlardı. Bazen kahkahalara boğuluyorlardı. Ara sıra gözyaşlarına hâkim olamıyorlardı.

Kayıplar da oldu. Ranulf denen adam kaybedildi mesela. Kısa boylu, kara kuru bir adamdı, yüzü kırış kırıştı. Sessizlerden biriydi; bozuk İngilizcesi yüzünden, anlattıklarının yarısının bile anlaşılmaması onu sessiz kalmaya itiyordu. Çalışırken yılan gibi yavaş hareket ediyordu, ama hiç durmuyordu. Birçoklarının aksine, durup dururken deli gibi gülmeye başlamıyor, kendini kaybedip sağa sola saldırmıyordu. Çoğu zaman varlığıyla yokluğu ayırt edilemiyordu; ama başınızı çevirip baktığınızda onun işaretlediği bir taşın daha yerine yerleştirildiğini görüyordunuz. Haziran ortalarında bir gün, öğleye doğru kule yine sallanmaya başlayınca, çeperden uzaklaştı ve aletlerini toplayıp çantasına yerleştirdi. Kimse bir şey söylemedi; ama onun ardından diğerleri de birer birer durdu. Sonunda herkes eşyalarını toplayan Ranulf'u seyretmeye başladı. Ranulf bu arada hiç istifini bozmadı, her zamanki ağırbaşlılığıyla eşyalarını toplamaya devam etti. Aletlerini önce temizliyor, sonra beze sarıyor, düzenli bir şekilde kaldırıyordu. Sefertasını yokladı, sonra da tozlu ellerini çırptı. Sonra iki çantayı birden alıp yavaş hareketlerle külahtan aşağıya indi ve gözden kayboldu. Diğer işçiler adamın kafasının kaybolmasını seyrettiler ve sonra birer birer çalışmaya döndüler; fakat böyle bir adamın böylesine yöntemli bir şekilde geri çekilmesi kulenin tepesinde dişleri takırdatan soğuk bir rüzgâr estirdi.

Onları bekleyen daha büyük sorunlar vardı.

Kule maketinin ucunda, oyuncak haçın yerleştirildiği küçük bir düğme vardı. Jocelin bu küçük düğmeyi ahşap beşiğinde kuzey transeptinin dışında gördüğünde başta gözlerine inanamadı, sonra dehşete düştü. Düğme değirmen taşından daha büyüktü, öküzüyle birlikte bir kağıdan daha ağır görüyordu; yine de metre metre ta yukarı kadar çekilmesi gerekiyordu. Taşı transept karesine kadar ne güç-

lüklerle getirdiklerine tanık oldu, sonra tonozdan aşağıya halatlardan oluşan bir perde indi ve taş, arada bir mola verilerek, yavaş yavaş yukarı çekildi. Her molada, takozlar ve levyelerle türlü manevralar yapılıyor, yeni yolculuk öncesinde hareket noktası bulunmaya çalışılıyordu; ta ki harpuşta taşı, ilk sekizgenin merkezini insafsızca işgal edene kadar. Ne yazık ki dahası vardı; taş yükseldikçe, öyle bir an geldi ki taşın bir sonraki sekizgenin içinden geçmesi imkânsızdı, yeteri kadar boşluk yoktu. Yüz on metre yüksekte taşı külahın dışına taşıyıp onun için özel olarak yapılmış olan iskelenin üzerine yerleştirdiler. Ardından iskele külahın bir sonraki örgü sırasına yükseldi, taşı da beraberinde götürdü. Bu arada iskele alttan sökülüyordu, çünkü alttaki parçaların üstte kullanılması gerekiyordu, tıpkı "kimin eli kimin üstünde" oynayan çocukların elleri gibi.

Jocelin harpuşta taşına bakmayı sevmiyor, onu çirkin buluyordu. Koca taş iskelenin üzerinde takozlarla sabitlenip iplerle bağlandıktan sonra, şehrin koca bir mahallesini kapatmıştı. Dahası, sanki Muhammed'in mezar taşıymış gibi inat ediyor, bir türlü düz durmuyordu. Sıcak yaz rüzgârında işçiler iman gücüyle iplere asıldığında, bedenler gerilip birer kas yığını haline geliyor ve sinirler laçka oluyordu; herkes bu koca şeyin, aşağıdaki sütunları, ayakların kuru otları ezdiği gibi ezip paramparça edeceğini düşünüyordu. Böyle bir durumda yapılabilecek tek şey, göğün ortasında on beş metre yukarıda bir noktaya doğru yükselen külahtan başka bir şey düşünmemek oluyordu; ta ki zihin pes edene, gözler bir kez daha koca bir mahallenin kaybolduğunu görene kadar. Şimdi insan aşağıya baktığında korkuyla karışık o hazzı bile duyamıyordu, çünkü taş kabuk daraldıkça külahın içi gitgide daha karanlık oluyordu. İnsan bir an olsun taş kabuğun dışına, kuşların işgali altındaki kule tepesinden fırlayan çatı kuleciklerine baksa, yanlış bir adım atma riskiyle yüz yüze geliyor, göğün ortasında ya iki büklüm

kalıyor ya da dik durmak için yeni bir hareket keşfetmek zorunda kalıyordu. Artık ellerini de kullanamıyordu. Tek yaptığı çömeldiği yerde öylece durmaktı, iradesinin –ya da her kimin iradesiyse artık o– gücüne sımsıkı sarılıp kuleyi, ve haliyle üzerindeki adamları da, bu nemli ve soğuk yerde ayakta tutmaya çalışıyordu.

Belki de tırmanmayı çok güç bulmasının asıl sebebi buydu. Merdivenler onu nefes nefese bırakıyordu, arada bir kalasların üzerine boylu boyunca uzanıyor, nefesinin düzelmesini, normale dönmesini bekliyordu. Tırmana tırmana eli ayağa tutmaz olmuştu, peşini hiç bırakmayan melek de ona yük oluyordu; sonunda kamburu çıktı. Elinden geldiğince ayak altında durmamaya çalışıyordu, ama külah artık iyice daraldığından bu gerçekten çok zor oluyordu. Yine de kulenin tepesinde hiç kimse onun varlığından şikâyetçi değildi, aslında o da bunun sebebini merak ediyordu ve bir gün dayanamadı, Jehan'a sordu, basit bir cevap aldı.

"Sen bize şans getiriyorsun."

Bir sonraki sıkıntının ve kaybın sorumlusu Jehan oldu. Bir gün öğlen arasında kulenin tepesinde asık bir suratla belirdi, yapı ustasından çekülü ve ipi aldı. İşçiler taş kabuğun kuytusunda yemeklerini yerken ve usta bir köşede içkisini yudumlarken, tek bir söz etmeden arkasını dönüp hızla aşağıya indi.

Bu olaydan sonra uzunca bir süre kimse çıt çıkarmadı.

Bir süre sonra Jehan geri döndü, çekülü ve ip yumağını yapı ustasına verdi ve dönüp Jocelin'e baktı. Yüzünde öyle bir ifade vardı ki, Jocelin korktu, ama korkusuyla yüzleşip gerçeği öğrenmesi gerekiyordu. Bastırmaya çalıştığı kahkahası yüzünden yine sesinin titrediğini hissederek, soruyu sordu.

"Eee? Batıyorlar mı?"

Sonra kahkaha geldi ve birden dindi, sonra başrahip daha kısık bir sesle güldü ve nihayet sustu.

Jehan dudaklarını ıslattı. Toz yüzünden dudaklarının çevresinde kirli yeşil bir tabaka oluşmuştu. Ardından konuşmaya başladı, ama adeta vıraklıyordu.

"Yamuluyorlar."

Bunun ardından bir sessizlik oldu, külahı okşayan rüzgârın ıslığı dışında hiç ses yoktu.

Bir sonraki ses çok tuhaf bir sesti doğrusu, sanki külahın içinde yeni bir insan, yeni bir yaratık vardı. Bir inlemeye benzer bir şeydi ve Roger Mason'dan gelmişti. Taş kabuğun kuytusunda karşı tarafta bir yere çömelmiş vaziyetteki adam gözlerini dikmiş hiçliğe bakıyordu.

"Roger!"

Sessiz bir kıkırdama, sonra sessizlik.

"Oğlum!" sessizlik.

Yapı ustası tahtaların üzerinde bir yengeç edasıyla yan yan yürüyerek uzaklaştı ve sallana sallana gözden kayboldu. Aşağıya indiğini duydular, merdivenleri birer birer inişini; derinlere doğru inerken, iniltisi daha bir gürültülü oldu, sonra bağırmaya başladı, en sonunda çıkardığı ses bir uğultuya dönüştü, tıpkı sütunların uğultusuna benzeyen bir uğultu. Bunun ardından yine uzun mu uzun bir sessizlik.

Derken aniden hepsi birden kahkahalar atmaya, haykırmaya, ulumaya ve elleri kana bulanana kadar taşları ya da tahtaları yumruklamaya başladı; kararan külahın içinde, her birinin kalbinde alev alev yanan ve onları birbirine bağlayan bir aşk ateşi vardı. Tanrısal irade Jocelin'in ağzından konuşmaya başladı ve onlara aşk ateşinin alevleri arasında daha büyük paralar vaat etti; onlar da iradenin aracısı olan bu sıska bedeni kucakladı.

Son olayın ardından Jocelin için yeryüzünde olup biteni dikkate almamak iyice kolaylaşmıştı; hem böyle yapmaya mecburdu, çünkü eğilen sütunlar yüzünden yeryüzünün sakinleri onu sürekli rahatsız etmeye başlamıştı. Jocelin'in onunla ileri geri konuşan insanlara tepkisi, arkada yükselen kuleye bakmak ve sözlerini bitirmelerini beklemekten öteye

geçmedi. İradenin etkisiyle kendinden geçen Jocelin, şehir sakinlerinin katedraldeki ayinleri durdurduğu için ona nasıl da lanetler yağdırdığına tanık oluyordu. Tanrısızlar bile ona lanet ediyordu. Batı kapısının önünde dikilip sürekli nefi ve sonundaki sütunları seyrediyorlardı. Melekle şeytan arasında büyük bir mücadele verdikten sonra gücünü toplayıp katedralin yolunu tutan başrahibin yüzüne karşı kimse ne lanet okuyor ne de küfür ediyordu, açık açık yapmıyorlardı bunu, ama arkasından homurdanıyorlardı. Ne söylediklerini o da biliyordu, çünkü sütunların eğildiğini kendi gözleriyle görebiliyordu. Jehan kesinlikle haklıydı. Taş dediğin böyle şey yapmazdı; ama bu taş yapıyordu işte. Doğu pencerelerinden nefe sarktığınızda bu yandaki iki sütunun birbirlerine doğru eğildiğini açık seçik görebiliyordunuz, ama tabii sabredip dikkatlice ve uzun uzun bakmanız gerekiyordu. Sütunların yamulmasının tek bir faydası vardı. Yamuldukları sürece daha az batıyorlardı. Yaz ortalarına doğru yamulmayı bırakıp hep birden batmaya başladılar; ama Jehan güzün sert rüzgârlarını beklediklerini söyledi ve şunu da eklemeden geçmedi, şahsen kendisi, rüzgârlar başladıktan sonra burada olmayı tercih etmezdi. İşçiler ve onlara şans getiren adam dışında herkes, çekip gitmek için rüzgârların yaklaşmasını beklememişti.

İşçiler şakaklarında sert rüzgârların habercisi esintiler hissediyormuş gibi, yukarıda, kulenin tepesinde, inşaat günden güne hızlanıyordu. Jocelin dilsizinden Jehan'ına, bu adamların hepsini çok iyi tanıyordu, önceki hayatında bu kadar yakından tanıdığı tek bir insan bile olmamıştı. O da tayfalar arasındaydı, o da tayfalardan biriydi. Taş kabuğun kuytusunda korkuluğa sıkı sıkı tutunurken, meleği arkasından hiç ayrılmadı, zamanla taş ve tahta taşımaya da başladı, bazen bir ipin ucunu tutuyor, bazen de ağırlığını bir demir kolun ucuna veriyordu. Adamlar ona "Peder" diyordu ama onunla tıpkı bir çocukla eğlenir gibi eğleniyorlardı. Taş kabuk iyice daralınca, artık bir çadıra benzeyen kule

külahının içinde kahkahaların ve türlü çılgınlıkların önüne geçilemez oldu ve Jocelin'e içeriye ışık yansıtan demir levhaya göz kulak olma görevi verildi. Sebebini hiç bilemedi ama bu olay onu çok gururlandırdı, hatta gözleri yaşardı. Oracıkta bağdaş kurup levhayı tutuyordu; yukarıda bir kalasın üzerine boylu boyunca uzanan, elindeki çekiçle bir köşeyi düzleyen marangoz ustası ona emirler yağdırıyordu.

"Biraz sola, Peder."

"Böyle iyi mi, evladım?"

"Az daha. Az daha. Tamam dur!"

Böylece bağdaş kurduğu köşede büyük bir zevkle levhayı sağa sola oynatıyordu. Hepsi iyi adamlar, diye düşünüyordu. Küfürler ediyorlar, lanetler okuyorlar ama elleri çalışıyor, yani her şeye rağmen iyi adamlar. Burada yerden yüz yirmi beş metre yüksekte gün ışığında ne kadar iyi olduklarını kendi gözlerimle görüyorum. Belki de bunun sebebi, tıpkı benim gibi, onların da Tanrı tarafından seçilmiş olması.

Bu yüzden onlara meleğini anlattı ve hiçbiri bu işe şaşmadı, ama Jocelin konuşurken başrahibin omuzlarının üzerinden arka tarafa bakıp durdular ve düşünceli bir ifadeyle başlarını salladılar. Sonra onlara amacıyla ilgili bir şeyler anlattı, Tanrı'nın kuleyi ona çok önceden gösterdiğini söyledi, çünkü onların bunu hak ettiğini düşünüyordu. Ama hiçbir şey anlamadılar. Sonunda o da anlatmaktan vazgeçti, yaşadığı hayal kırıklığıyla, söylene söylene, başını iki yana sallaya sallaya çekip gitti, adamları rahat bıraktı.

"Hepsini yazdım, saklıyorum."

Derken bir gün, inşaat tamamlandıktan sonra vermeyi tasarladığı vaazı; sütunlara asılacağını düşündüğü, hayallerini süsleyen vaazı vermek için tırmanacağı kürsüyü hatırladı. Ama bunu duyan işçilerin yüzü asıldı. Jehan şu zamandan sonra o sütunların altında çalışan adamın aklını yitirmiş olması gerektiğini, her şeyin bir sınırı olduğunu, bu kadarıyla yetinmeleri gerektiğini söyledi. Ama dilsiz,

homurdanarak, başını sağa sola sallayarak ve göğsüne vurarak Jocelin'e yanaştı. Küçük sorun böylece çözülmüş oldu.

Bir gün işçiler erken paydos etti. Jocelin çok yalvarıp yakarmış ama onları çalışmaya ikna edememişti. Onu bir anda aralarından atıverdiler, yüzüne bile bakmadan çekip gittiler. Çok geçmeden o da aşağıya indi, ama katedralde biriken insanlar yüzünden, dimdik dikelen kuleyi düşünemez oldu. Yamulan sütunları seyretti, gezindi durdu, ta ki sessizlik ve altın ayakizleri onu yukarı çıkan merdivenin başına çekene kadar. Bir kez daha tırmandı onları. Sekizgenlerin çevresine sıkı sıkı bağlanan merdivenleri de çıktı. Çünkü beklemekten başka yapacak bir işi olmadığını biliyordu, bunu düşünmek bile onu çileden çıkarıyordu. Ama sonunda zirveye vardı ve kuzgunların arasında bağdaş kurup oturdu. O harikulade sessizlik içinde güneş usul usul batarken orada bekledi, kulenin tamamı aklındaydı artık.

Gel gelelim güneş daha batmadan, orada meleğiyle baş başa olmadığını fark etti. Ona bakan biri daha vardı. Bu yaratık göğü arkasına alan bir metal levhada şekil bulmuştu. Bir an şeytan kovmak geçti aklından, ama elini kaldırdığında, karşısındaki de elini kaldırdı. Tahtanın üstünde emekleyerek yürümeye başladı ve öbürü de onunla birlikte aynısını yaptı. Diz çöktü ve dağınık saçlara, kirli bir cüppe ve kuşağın arasından fırlayan, bir deri bir kemik kalmış kollarla bacaklara baktı. Yakından bakmak için biraz sokuldu, biraz daha, biraz daha, az daha; ta ki levhadaki yansıması buğulanana, cüppesinin koluyla onu silmek zorunda kalana kadar. Sonra oturdu ve uzun uzun seyretti. Gözlerini inceledi, gözçukurlarının etrafında ve elmacıkkemiklerinin üzerinde yüzünün derisi geriliyor da geriliyor, sonra derin çukurların karanlığında adeta kayboluyordu. Gaga burnunu seyretti, ucu bir kuş gagası kadar sivri olan burnunu, yüzündeki çizgileri, dişlerinin parıltısını.

Yaratığın diz çökmesi ona biraz olsun huzur verdi. Vay be Jocelin, diye sessizce konuşmaya başladı onunla. Vay be Jocelin, nereden nereye. Yıkıldığımız gün başladı galiba. Hemen hemen toprağın yerinden oynamasıyla başlamış olmalı. O zamandan beri neler olduğunu hatırlıyoruz. Ama ondan öncesi, rüya gibi şimdi. Tabii Tanrı'nın bize bağışladığı rüya, Tanrı sözü başka.

Sonra doğrulup, içinde tuhaf bir huzursuzlukla, bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı. Kâsenin çevresinde akşamın rengi yeşile vuruyordu. Derken yeşiller siyaha döndü ve kâsenin içini sessiz gölgeler doldurdu, o daha farkına varmadan gece olmuştu ve sönük yıldızlar gökte yerlerini almıştı. Kâsenin kenarında bir ateş gördü ve yabani otları yakıyorlar diye düşündü; ama kulenin kenarlarında gezindikçe, dünyanın kenarlarında birçok ateş yakıldığını fark etti. Sonra aklına başka bir şey geldi, dehşete düştü; bunların Yaz Ortası[1] ateşleri olduğunu biliyordu, Şeytan'a tapanlar tepelerde ateş yakmıştı. Aşağıda, vadilerden birinin ortasında devasa bir ateş parlıyordu. Görmesiyle feryadı basması bir oldu, korkudan değil, üzüntüden. Çünkü kule için çalışan iyi adamları hatırlamıştı, neden erken paydos ettiklerini ve nereye gittiklerini biliyordu. Bu yüzden müthiş bir öfkeyle bağırdı (kim bilir kime!).

"Onlar iyi adamlar! Sözüm söz!"

Ama bu sadece bir histi. Sözlerinin ötesinde, o da bileceğini bal gibi biliyordu.

"Bu yeni bir ders. Yükseklikle ilgili yeni bir ders. Kim derdi ki Tanrı böyle bir şey tasarlayacak? Kim derdi ki benim taşa işlenen bir dua gibi düşündüğüm bu kule, göğe kocaman bir haç dikip iblisin ateşleriyle göğüs göğüse savaşacak?"

---

1 23 Haziran'ı 24 Haziran'a bağlayan gece, yani Vaftizci Yahya Yortusu'nun arifesi, bir inanca göre cadıların ve diğer kötü güçlerin bir araya gelip ateşler yaktığı geceydi, İngilizce *Midsummer Night* ya da *Saint John's Eve*. – ç.n.

Sonra yine işçiler geldi aklına, ayağını bastığı yere altın tozu bırakan kadını düşündü ve sebebini bilmeksizin, derin mi derin bir acıyla, gözyaşlarına boğuldu; sonra tüm dünyanın günahları için ağladığını anladı. Sonunda gözpınarları kuruyunca, yine acı dolu gözlerle, uçan ateşlerin birer birer sönmeye başladığı tepelere uzun uzun baktı.

Yavaş yavaş aklı başına geldi, toparlandı. Davut eli kana bulandığı için tapınağı inşa edemediyse, öyleyse bizlere ne demeli, peki ya bana? Birden o korkunç vaftiz sahnesi geldi gözlerinin önüne ve bir kez daha koyverdi feryadı; tam onu bir tarafa koymuş, unutmuşken, kafasının içinde bir sürü hatıra uçuşmaya başladı. Bir araya gelmelerine engel olmaya mecali kalmamıştı, mecburen oturup onları seyretti. Bir öyküyü oluşturan cümleler gibiydi bunlar, arada büyük boşluklar bırakıyor, yine de yeterince anlatıyorlardı. Kadının, Roger'ın, Pangall'ın ve işçilerin hikâyesiydi bu. Aşağılara bakıyordu... merdivenlerin aşağısına, ahşap zeminlerin, tonozun aşağısına, transept karesinde açılan ve sanki şimdiden bir muhtereme hazır edilen çukura bakıyordu. Artık pek umursamadığı ateşler ufuk çizgisinde tir tir titriyordu, Jocelin'in her yanı buz kesmişti. Uzun zaman önce aşağıda, yere bakarken, ayağının dibinde, toz toprak içinde gördüğü kiraz dalını ve rengi kahveye çalan çürük kirazı hatırladı.

Yüksekte, karanlıkta bir söz fısıldadı.

"Ökseotu!"

Ve nihayet bir kez daha dua etmeye çalıştı; ama bastığı her yere altın tozu bırakan o kadın geri geldi, yürüdükçe elbisesi kabarıyordu ve başı öne eğikti; ateşler ikisinin etrafında titremeye başladı. Dehşet içinde, inler gibi konuştu.

"Bana büyü yaptılar, yoldan çıktım."

Sendeleye sendeleye merdivenlerin başına kadar gitti ama önünü görmüyordu; ve hikâye kopuk cümleleriyle kafasının içinde aydınlanmaya başladı; transept karesinde, ayaklarının altındaki yeni döşeme taşları cehennem ateşiyle ısınmış kadar sıcak geldi ona.

Dokuz

BU OLAYIN ardından bir daha asla işçilerle gülüp eğlenmedi, ama onları teşvik etmek için elinden geleni yapmayı da ihmal etmedi. Bir an olsun Jocelin'in peşini bırakmayan meleği ne görebiliyor ne de hissediyorlardı –ama meleğin onlara huzur verdiğini anladı; haziran ayı böylece gelip geçti, kule artık bitmek üzereydi. O günlerde gerçekten meleğin desteğine ihtiyaçları oldu, çünkü rüzgârlar başlamıştı. Bir ağustos kasırgası kulenin bir gemi direği gibi yan yatmasına sebep oldu; sütunlar eğildikçe eğiliyordu ama batmadılar. Peder Adam o kasırga sırasında Jocelin'e Lady Alison'ın artık mektup yazmayacağını, buraya gelip yüz yüze görüşmeyi deneyeceğini söyledi.

Rüzgâr hiçbir zaman tam anlamıyla dinmedi. Kötü havayı da beraberinde getirmişti, önce yağmur, sonra güneşli bir gün, sonra yine yağmur; eylül ayı güneşli koca bir hafta getirdi ve böylece işin tamamlanmasına yardım etti, bir hafta boyunca hava tek kelimeyle muhteşemdi, o kadar rahatlamışlardı ki bunun, hemen ardından gelen fırtınanın büyüklüğüne işaret ettiğini fark edemediler. Bu süre zarfında işçilerin, yüzlerinde patlayan rüzgârla boğuşup harpuşta taşına küfürler savurmaktan başka yapacak hiçbir şeyi yoktu; Jocelin ise Kutsal Çivi'yi görebilmek için, gözlerini nehrin denize doğru uzanan renksiz kollarından hiç ayırmıyordu; ve gözlerinin önünde, piskoposun henüz terk

etmediği muhteşem şehrin, Roma'nın ihtişamından çıkıp, tüm görkemiyle ışıklar saçarak buraya doğru gelen kutsal emaneti canlandırıyordu. Havanın da bütün bu olup bitenden haberdar olduğunu düşündü, çünkü o da acele etmeye, yeryüzüne bardaktan boşalırcasına akmaya başlamıştı, yağmur damlaları sapanla atılan taşar gibi düşüyordu, adamlar ıslanmasına ıslanıyordu ama, başlarını döven damlaların verdiği acı onları ısıtıyor, ya da en azından üşümelerine fırsat vermiyordu. İşte bu koşullar altında, rüzgâr tuniklerini kafalarına geçirirken, harpuşta taşını yerine yerleştirdiler. Kulenin tir tir titrediği iki gün boyunca iskeleyi söktüler, haçı ve haçın dibinde bir kutuya konulacak olan Çivi'yi yerine yerleştirmelerine imkân sağlayacak kadar bir şey bıraktılar geride. O günlerin ilkinde Jocelin Çivi'nin on beş mil ötede olduğunu gördü; köyden köye büyüyen uzun bir alay. Ama gün daha sona ermeden bulutlar önlerini kapadı ve alayla Ziyaretçi gözden kayboldu. Bu arada Jocelin, çıplak bacakları sırılsıklam, rüzgâra direnmeye gayret ediyor, işçilerin başında duruyordu. İşi bitirince içeriye, sıcağa geri döndüler ve sallanan merdivenlerden inerek kulenin zeminindeki kapalı odaya gittiler. Jehan işçilerin eline birer tokmak veriyor, onları itip kakıyordu. Sonra uzunca bir süre beklediler, Jehan mekanizmayı seyrederken, ellerinde tokmaklar takozların önünde durdular.

Sonunda Jocelin'e döndü.

"Daha çok adama ihtiyacımız var."

"Bul o zaman."

"Nereden?"

Sonra yine bir sessizlik oldu. Dilsiz yine homurdanmaya başladı. Jehan çıkrığa baktı.

"Eğer bunu şimdi yapmazsak, başka fırsat bulamayacağız."

Çıkrığın başına gitti, sargıyı açtı ve tekerlek azıcık döndü ve sonra durdu, kulağı kulenin sivri ucunun içindeki ahşap

külahtaydı, on beş metrelik dev bir külah. Halat sekizgenin çevresinde hâlâ sımsıkıydı ve ağacın olanca ağırlığına rağmen takozları yerinde tutuyordu.

"Takozlara vurun. Yavaş olun!"

Takozlara vuran tokmakların sesinden başka yeni bir ses yoktu. Tekerlek bir yarım tur daha attı.

"Bir daha vurun."

Ellerini çırparak işçilerin etrafında dolaştı.

"Bilmiyorum işte. Hiç bilmiyorum ki. Şişko domuz burada olmalıydı, hay piç!"

Tekerlek gıcırdamaya başladı ve halat açıldı. Ahşap külah yarılır gibi gıcırdadı, sonra gıcırtı bir çığlığa dönüştü; ardından sekizgen aşağıya indi ve takozlar, çocukların sağa sola fırlattığı bilyeler gibi birer birer fırladı yerlerinden. Sekizgen yatağına vurduğunda çıkan gürültü, tıpkı bir şimşek gibi, yürekleri ağızlara getirdi, kulaklar delinecekmiş gibi oldu; ve kule olduğu yerde adeta hopladı. Herkes merdivenlere doğru koşarken Jocelin, kayan taşların uğultusunun, kendine yeni bir düzen kurmaya çalışan dev yapının çıkardığı tüm o gürültünün ortasında dizlerinin üstüne yığılıp kaldı. Yongalar, toz toprak ve taş parçacıkları kalasların üzerinde dans etmeye başladı. Başının üzerinde külah, büyük bir acıyla boğuşurmuş gibi çığlıklar ve feryatlar arasında gerildikçe gerildi, parçalandı ve yarıldı. Oracığa yığılıp kaldı, külah yerine oturunca, gürültü yerini tiz bir ses ve ahşabın olağan gıcırtısına bırakana kadar yerinden kımıldamadı. Sonra rüzgârın sesi odaya hâkim oldu; ama şimdi bambaşka çalgıları vardı ve sanki bu yeni çalgılarını deniyordu. Kulenin sivri ucunun her hareketi bu çalgılardan birinin ses vermesiyle sonuçlanıyordu ve konser verir gibi bir halleri yoktu.

Sonunda doğruldu. Artık çok az kaldı, diye düşündü, sonunda huzura eriyorum işte. Çivi'yi almam gerekiyor.

Sonra merdivenin başına gitti ve aşağıya indi.

Hiçbir yerde huzur yoktu, sarmal merdivenin dibinde bile huzur bulamadı. Sanki yukarıdaki halatın gevşemesi, diğer bir halatın gerilmesine sebep olmuştu. Bu diğer halat göğsünü sarıyordu. Şöyle düşündü Jocelin: Bunun ne anlama geldiğini biliyorum. Şeytan'la benim aramda bir yarışa dönüştü her şey. İkimiz de iyice hızlandık, bitiş çizgisine yaklaşıyoruz. Fakat ben kazanacağım.

Ayakları transept karesinin taş zeminine basınca durdu. Bir süre etrafı dinledi, bu arada halat gerildikçe geriliyordu ve canavar pençeleriyle tepe pencerelerinin camlarına vuruyor, içeri girmeye çalışıyordu. Sonra birden fazla canavar olduğunu anladı. Bir lejyondu dışarıdaki. Her tarafı sarmışlardı; sanki bir araya gelmişler, son bir saldırı tasarlayıp ardından kapılara ve pencerelere hücum etmişlerdi. Böylece Jocelin acele etmek zorunda olduğunu anladı ve arkatlı avluya doğru hızlı adımlarla ilerledi. Ama orada onu bekleyenler vardı, rahipler meclisinin tüm üyeleri bir araya gelmişti. Her kafadan bir ses çıkıyordu ve büyük bir kalabalık vardı.

"Nerede O?"

Fakat O'nu Jocelin'e vermektense, bir anda etrafını sardılar ve ona bir şeyler söyleyerek, hatta zaman zaman seslerini yükselterek, abanıverdiler üstüne. Biri cüppesinin eteğini çekip indirdi ve böylece cüppesi eski günlerdeki gibi arkaya doğru salındı. Birinin saçını düzeltmeye çalıştığını fark etti ve nihayet ne istediklerini anladı. Bas bas bağırmaya başladı onlara.

"Siz bana O'nu verene kadar tek bir söz daha etmeyeceğim."

Sonunda gürültü dindi, çocuklar korosunun arkatlı avlunun öbür tarafından gelen sesi dışında pek bir şey duyulmuyordu, böylece muhteremleri birer birer süzme fırsatı buldu, korocu rahiplere ve vekillere baktı. Bunlar da işçiler kadar kötü adamlar, diye geçirdi içinden; tek fark, aralarında işçilerin gösterdiği cesareti gösterecek tek kişi yok.

Sedirin yüksekteki dallarında iblisler fısıldaşıyordu.

Peder Sahipsiz O'nu gümüş bir kap içinde Jocelin'e uzattı, Jocelin de onu taklit eden diğer bazı rahiplerle birlikte diz çöküp emaneti devraldı. Onu göğsünü saran halata bastırdı ve telaş içinde koro yerine doğru ilerledi, kutuyu Yüksek Sunak'a bıraktı; kutunun içinde, ışıkla birlikte parladı ve adeta kora dönüştü, sanki etrafında bir şarkı dolanıyordu, ama Jocelin sözleri duyamadı. Çivi'ye dedi ki, "Hadi lütfen, çabuk ol!" Çünkü O yerini bulduğunda, Jocelin de huzura erecekti. Sonra onu bekleyenlerin arasına döndü. Göğsünü saran halatın verdiği acıya direnip onları birer birer süzdü, birçok yeni yüz gördü; ya da daha doğrusu, eski yüzleri yeni bir nur içinde gördü. Geçen seneyi yeryüzündeki işleriyle uğraşarak geçirmişlerdi. Yeni ikililer ve üçlüler kurmuşlardı. Kafalarında Jocelin'in kafasındaki kargaşadan eser yoktu (ve iblisler yine inlemeye başladı), küçük şeylerle meşgul oluyorlardı ve sırf bu yüzden hayatı kolay sanıyorlardı. Ayrıca kendileri de küçüktü, Jocelin onlara bakarken gitgide küçüldüklerini gördü.

Anselm'in sessiz sedasız söylendiğini duydu.

"Neden onu olduğu gibi göremesin ki?"

Ardından yine bir sessizlik oldu, koca kalabalık hep birden küçüldü de küçüldü, korodaki en küçük çocuktan bile daha ufak hale geldi. Sonra çocuklar kendi aralarında yeni gruplar oluşturdular. Ayaklarını yerde sürüyerek birer adım ileri ya da geri gidiyorlardı, ama sanki başrahibin kafasının içindekileri görmeye çalışıyorlarmış gibi, gözlerini Jocelin'in üzerinden hiç ayırmadılar. Önünde iki sıra oluşturdular ve sıralar arasında bir boşluk bıraktılar, böylece başrahibe yol açtılar. Yolun sonundaysa rahipler meclisi binasının büyük kapıları vardı. Kapılara baktı. Şöyle düşündü Jocelin: Ziyaretçi, benim neden bir işçi, bir taş ustası, bir marangoz olduğumu anlayacaktır; çünkü böyle olması gerekiyordu.

Onun için kapının bir kanadını açtılar ve o da içeri girdi. İçeriye girince bir süre durup yukarıya, iblislerin pençelerini vurduğu pencerelere baktı. Ama içeri girseler bile artık bir sorun çıkaramayacaklarını biliyordu. Bu yüzden pencereleri seyretmeyi kesti, aşağıya baktı; işte heyet burada, üstü kâğıtlarla dolu ince uzun bir masanın arkasına dizilmiş bekliyordu; anlı şanlı yedi büyük adam. Sonra öne çıktı, şahitler için oraya konan iskemlenin yanına diz çöktü ve kendini tanıttı.

"Jocelin. Meryem Ana Katedral Kilisesi Başrahibi."

Yedi adamın yedisi birden onu seyrediyordu. İki kâtip işlerine ara verip başlarını kaldırmış, tüy kalemleri havada asılı dururken, Jocelin'i seyretmeye başlamıştı. Ziyaretçi bile doğrulmuş, ellerini masaya koyup öne doğru eğilmiş ona bakıyordu. Esmer tenli bir adamdı, yüzü iyice kırışmıştı ve kaşları çok kalındı, gözçukurları çok derin. Siyahlar ve beyazlarla bezeli cüppesi haddinden fazla dökümlü gibi görünüyordu. Bir süre Jocelin'i seyretti, sonra kibarca, yeniden koltuğuna yerleşti. Jocelin doğruldu ve heyetin önünde eğildi; heyet de, kıyıya vurmak üzere yükselen bir dalga gibi hep birden kalkıp onu selamladı. Onlar yerlerine otururken Jocelin de iskemleye oturdu; hiçbir şey söylemedi, başlarını sallayan ve birbirlerine bir şeyler fısıldayan adamları seyretmekten başka hiçbir şey yapmadı.

Sonunda Ziyaretçi ona döndü.

"Bu uygun bir yöntem olmayabilir, Muhterem Başrahip. Ama düşünüyorum da..."

"Ne isterseniz sorabilirsiniz, her şeyi cevaplamaya hazırım."

"Tabii."

Ziyaretçi'nin yüzünde bir tebessüm belirdi. Beni anlıyor, diye düşündü halatla bağlı duran Jocelin. O benim yanımda, tüm kudretiyle benim yanımda.

Fakat Ziyaretçi yine konuşmaya başlamıştı.

"Belki de bir giriş yapıp işleri kolaylaştırmak istersiniz."

İşleri kolaylaştırmak mı, diye düşündü Jocelin. Eğer istediği buysa, ona yardım edebilirim.

"Benim deli olduğumu düşünüyorlar."

Sonra yine sessizlik oldu, bu arada Jocelin kafasından geçenleri toparlamaya çalışıyordu, ama vazgeçti. Ziyaretçi'nin karşısında ciddiyetle başını salladı.

"Kim bilir, belki gerçekten deliyimdir."

Başlar yine birbirine yaklaştı. Bak şimdi, diye geçirdi aklından, işleri kolaylaştıracağımıza tümden karıştırdık. Bir iç çekti ve ellerinden birini başına götürdü, saçlarının arasında bir şey hissetti. Eline bir talaş parçası gelmişti, onu avucunun içine aldı ve yumruğunu sıkıp parçaladı, sonra parçaları yere attı. Kâtiplerden biri başını sallaya sallaya fısıltıların arasından çıktı, doğruldu ve başrahibin önünde eğilip hızla yürüdü gitti.

Ziyaretçi yine nazikçe konuşmaya başladı.

"Biz aldığımız ifadeler ve şikâyetlerle ilgili soruları bir düzene koyalım dedik."

"İfade mi? Şikâyet mi?"

"Fakat bilmeniz gerekiyor. Bu belgelerin bazıları iki sene önce hazırlanmış!"

Son iki senesini düşündü.

"Öncelik verdiğim başka konular vardı."

Ziyaretçi yüzündeki tebessüm, yerini alaycı bir gülümsemeye bıraktı.

"Elimdeki soruların bazılarının konu dışı olduğunu düşünüyorum. Mesela şu mum hikâyesi."

"Ne mumu?"

Ziyaretçi ona iletilen bir belgeyi inceliyordu. Sesinde cevabı çok merak ettiği izlenimini veren bir hava vardı.

"Bu yetkin kişi katedralin nef kısmında iki yıldan beri hemen hiç mum yakılmadığı için, Kutsal Kilise'nin çok acı günler geçirdiğini düşünüyormuş."

"Anselm!"

"O sizin sakristiniz, öyle değil mi? Öyle görünüyor ki gelirinin büyük bir kısmını mum satışlarından elde ediyormuş; tabii asıl itirazını çok daha yüce bir zemine oturtuyor, olayın ruhani yönünü ele alıyor. Evet. Peder Anselm, yetkinlerden biri, Meryem Ana Katedral Kilisesi'nin muhterem sakristi. Kendi özel mührü var."

"Anselm!"

(Geri geri gidiyor, gitgide küçülüyor, uzun bir tünelin içinde gözden kayboluyordu.)

"Çok sevgili Başrahip Hazretleri. Birtakım genel... suçlamalarla ilgili bir uzlaşmaya varabilirsek, bize biraz kolaylık sağlarsanız, eminim önümüzü çok daha iyi görebileceğiz."

"Ne isterseniz sorabileceğinizi söyledim."

"Soracağım, Başrahip Hazretleri, soracağım."

Ziyaretçi önündeki kâğıtları karıştırdı. Ellerini göğüs hizasında kavuşturan Jocelin, masanın altındaki sandaletleri inceliyor, bekliyordu. Sonra Ziyaretçi başını kaldırdı.

"Burada dendiği gibi, 'Dur durak bilmeksizin Tanrı'ya övgüler düzen, O'na inciler sunan' kilisenizin yok yere terk edildiğine mi inanıyorsunuz?"

Jocelin telaşla, onaylar biçimde başını sallamaya başladı.

"Bu doğru. Hem de nasıl! Çok doğru!"

"Öyleyse açıklayın."

"İnşaat başladıktan sonra kilisenin doğu cephesini kapattık, elimizden geldiğince kimseyi oraya yaklaştırmadık ve ayinler Meryem Ana Şapeli'nde devam etti."

"Genelde böyle yapılır."

"Yani ayinler devam etti. Ama sonra, bilirsiniz işte, insanlar bir tehlike olduğunu hissetti. Sütunlar önce batmaya başlayıp sonra da eğilince, ne rahipler meclisinden ne de cemaatten kimse kaldı kilisede, hiçbiri burada ibadet etmek istemedi."

"Kilisede ibadet tam anlamıyla sona erdi, öyle mi?"

Jocelin'in gözleri bir ara yukarı kaydı, kollarını açtı.

"Hayır. Öyle değil, biraz karışık, bilirsiniz, tüm bu karmaşa. Ben her zaman oradaydım. Benimki de bir tür ibadetti. Ben oradaydım ve onlar da oradaydı, Tanrı'nın evini daha da yüceltmek için oradaydık."

"Onlar kim?"

"İşçiler. Tabii her geçen gün sayıları azalıyordu; ama bazıları sonuna kadar kaldı."

Ziyaretçi hiçbir şey söylemedi; ama Jocelin anlaşıldığını hissediyordu, telaş içinde konuşmaya devam etti.

"Oradaki belgelerin üzerinde kimlerin isimlerinin yazdığını, kimlerin mühürlerinin olduğunu –biri dışında– bilmiyorum, dertleri nedir onu da bilmiyorum. Genel şikâyetlerini biliyorum sadece. Aslında tüm bildiğim, imanlıların yanımda olması gerektiğini düşünüyordum ama ne yazık ki yanımda kimse yoktu."

Ziyaretçi'nin cevabı beğendiğini, ondan böyle bir şey beklemediğini anladı. Karşısında dost canlısı bir yüz görünce, birden bir heyecan aldı onu, her şeyi olduğu gibi, dosdoğru, anlatmak istedi.

"Bilirsiniz, üç çeşit insan vardır. Kaçanlar, direnenler ve bir de yerinden kımıldamayacak olanlar. Pangall..."

"Aaa, evet, Pangall."

"Her yerde onun izleri var. O sevgili kadın öldü ve benim kafamın içinde yeniden doğdu. Şimdi orada. Peşimi bırakmıyor. Daha önce canlı değildi, yani böyle değildi. Adamı daha iyi takip etmeliydim, bilirsiniz, çatının gölgesinde ikisi... Fakat tüm bunlar gerekliydi tabii ki. Yani tıpkı para gibi."

"Şimdi şu para meselesine gelelim o zaman. Bu sizin mührünüz mü? Bir de, hmmm, şu?"

"Sanırım. Evet."

"Zengin misiniz?"

"Hayır."

"Öyleyse bunlar nasıl ödenecek, sorabilir miyim acaba?"

"Sütunları destekleyen ve bize Çivi'yi getiren Tanrı, parayı ödememize de yardımcı olacaktır."

İşte yine gelmişti, hatırlanamayan şarkı, kayıp bir hatıra, bugüne kadar önemsenmemiş bir iz... Kâtibin geri dönüp koltuğuna oturduğunu gördü ama pek umursamadı, Peder Sahipsiz'in şahitler için hazırlanan iskemlenin çaprazında, hemen arkada olduğunu hissetti. Pençeleriyle pencerelere vuran iblislerin çıkardığı sesleri, o tıngırtıyı duydu. Aklı başına geldi ve kuleyi hatırlatmak istedi.

"Efendimiz, biz burada konuşurken kule yıkılabilir. İzin verin de O'nu alayım ve yerine koyayım!"

Ziyaretçi çattığı kalın kaşlarının altından ilgi ve merakla bakıyordu ona.

"Şimdi siz kulenin, bir çivi sayesinde..."

Jocelin birden elini havaya kaldırdı ve onu susturdu. Kaşlarını çatıp şarkıyı yakalamaya çalıştı, sanki tam uçurumdan aşağı düşecekken, bir hatıranın ucuna tutunmuştu; sonra kayboldu, tıpkı Anselm gibi o da kayboldu. Başını kaldırdı ve Ziyaretçi'nin arkasına yaslanıp tuhaf tuhaf gülmeye başladığını gördü.

"Başrahip Hazretleri, emin olunuz imanınıza saygı ve hayranlık duyuyorum."

"İmanıma mı?"

"Bir kadından bahsediyordunuz, kimdi o? Meryem mi yoksa?"

"Aaa hayır! Yok yok, hayır! Öyle bir şey değil. Kadın onun karısıydı, şu bizim Pangall'ın. Ben ökseotunu bulduktan sonra..."

"Bu ne zaman olmuştu?"

Soru bir taş gibi çarpmıştı suratına, ne diyecekti ki? Yedi adamın yedisinin birden hiç kımıldamadan beklediğini, yüzlerinde, sanki başrahibi sorguya çekiyorlarmış gibi, ciddi bir ifadeyle ve büyük bir dikkatle ona baktıklarını fark etti.

Öyle ya, diye geçirdi içinden. Niye daha önce düşünmedim ki? Beni sorguya çekiyorlar.

"Bilmiyorum. Hatırlamıyorum. Uzun zaman önceydi."

" 'Yerinden kımıldayamayacak insanlar' derken ne kastediyordunuz?"

Başını ellerinin arasına aldı, gözlerini yumdu ve sağa sola sallanmaya başladı.

"Bilmiyorum, bilemiyorum. Sözler yetmiyor. Ah şu karmaşa..."

Sonra uzun bir sessizlik oldu. Nihayet gözlerini açtığında, Ziyaretçi'nin sakinleştiğini gördü, yine tatlı bir tebessüm vardı yüzünde, dost canlısı o tebessüm.

"Devam etmemiz gerekiyor, Başrahip Hazretleri, sanırım artık başlayabiliriz. Sonuna kadar yanınızdan ayrılmayan şu işçiler, iyi adamlar mıydı?"

"Kesinlikle."

"*İyi* adamlar?"

"Çok iyiydiler, gerçekten çok iyiydiler!"

Uzun masanın üstünde kâğıtlar bir kez daha hışırdadı. Ziyaretçi kâğıtlardan birini eline aldı ve duygudan yoksun bir sesle, okumaya başladı.

" 'Katiller, serseriler, ayyaşlar, küfürbazlar, tecavüzcüler, zinakârlar, Şeytan'a tapanlar, tanrısızlar, daha beterleri de var.' "

"Ben... hayır."

Ziyaretçi kâğıdın üzerinden ona bakıyordu.

"İyi adamlar bunlar mı?"

Jocelin yumruğunu sol elinin avucuna vurdu.

"Cesur adamlardı!"

Ziyaretçi biraz bekledikten sonra derin derin iç çekti. Kâğıdı destenin üzerine fırlattı.

"Başrahip Hazretleri. Bunun altında ne yatıyor?"

Jocelin bu basit soruya pek sevindi.

"Başta her şey çok basitti. İnsani açıdan yaklaştığınızda, utancın ve akılsızlığın öyküsü bu; Jocelin'in akılsızlığı koydular adını. Tanrı bana bir mesaj gönderdi, kuleyi çok önceden açık seçik gördüm ben. O kadar *basitti* ki! Benim yapacağım bir işti sadece. Bu iş için ben seçilmiştim. Ama sonra işler sarpa sardı. Başta yemyeşil bir filiz, sonra arsız dallar ve en sonunda insanda huzur bırakmayan bir karmaşa... benden ne istendiğini tam olarak bilmiyordum, kendimi adadığımda bile başıma neler geleceğini bilemedim. Sonra o adamla kadın..."

"Şu mesaj."

"Sandığımın dibinde sol köşede bir defter var, orada her şey yazılı. Eğer bir yardımı dokunacaksa, onu getirip okuyabilirim size. Yakında bir vaaz vereceğim... transept karesinde yeni bir kürsümüz olacak; ve sonra herkes..."

"Söylediğiniz tam olarak, Tanrı'nın mesajıyla birlikte kule inşaatının vazgeçilemez bir zorunluluğa dönüştüğü mü acaba?"

"Tam böyle."

"Ve bu mesaj, ya da vahiy diyelim... Siz hangisini kullanmayı tercih ederdiniz?"

"Ben cahil bir adamım. Beni affedin."

"Ne olduysa bu mesajdan sonra oldu, öyle mi?"

"Evet, aynen öyle, aynen öyle."

"Onu kime anlattınız?"

"Tabii ki günah çıkartıcıma."

Pencerelerin dışında iblisler neredeyse gözle görülür hale gelmişti. Sabırsız bir ifadeyle Ziyaretçi'ye baktı.

"Efendimiz, biz burada otururken..."

Fakat Ziyaretçi elini havaya kaldırdı. Masanın sol ucundaki kâtip konuşmaya başladı.

"Anselm, efendimiz. Sakrist."

"Mumları yüzünden kaygılanan adam mı? Günah çıkartıcınız o mu yoksa?"

"Öyleydi, efendimiz. Kadınınki de oydu zaten. Bilip de bilmemenin acısını bir hissetseydiniz!"

"Yani günah çıkarttığınız rahibi değiştirdiniz, öyle mi? Ne zaman oldu bu?"

"Ben... hayır, efendimiz."

"Öyleyse hâlâ ona günah çıkartıyorsunuz, tabii çıkartıyorsanız."

"Evet, sanırım öyle. Evet."

"Başrahip Hazretleri. En son ne zaman günah çıkarttığınızı sorabilir miyim?"

"Hatırlayamıyorum."

"Bir ay? Bir sene? İki sene?"

"Hatırlamıyorum işte, söyledim ya!"

Sorular yüzünden iskemleye yapışıp kalmıştı, sanki üstüne üstüne bastırıyorlardı, hiç adil değildi bu sorular, cevaplanmalarına da imkân yoktu.

"Bu süre zarfında kilisede göz kulak olmanız gereken insanları elinizin tersiyle itip tüm vaktinizi, eğer söylediklerniz doğruysa, günahkârlarla birlikte geçirdiniz, öyle mi?"

Soru aklında büyüdü de büyüdü, büyüdü de büyüdü ve sonunda bir dağ oldu çıktı. Böyle bir sorunun cevaplanması için zihnin, ne kadar yükseğe tırmanabileceğine tanık oldu; merdiven üstüne merdiven. Böylece cevaplamaya kalktı. Ayağa kalktı, sağ elini uzatıp cüppesinin eteğini kaldırdı ve cüppeyi dizlerine çekti, eteğin ucunu katlayıp kuşağına sıkıştırdı.

Yedi adam da onunla birlikte ayağa kalkmıştı. Pencerelerde hoplayıp zıplayan ve tıkırtılar çıkaran azizlerden daha sessizlerdi.

Ziyaretçi yavaş yavaş koltuğuna çöktü. Yüzünde yine samimi bir tebessüm vardı.

"Bunca emek verdikten sonra, görüyorum ki bayağı yorulmuşsunuz, Başrahip Hazretleri. Bu tartışmaya yarın devam etsek diyorum."

"Fakat biz burada zaman kaybederken, onlar orada, pencerelerin dışında bizi bekliyor..."

"Bu mührün bana verdiği yetkiyle size evinize dönmenizi emrediyorum."

Elinden geldiğince nazik olmuş, tatlı tatlı konuşmuştu; ama mühre şöyle yakından bir bakınca, verecek cevabı olmadığını anladı. Gitmek için arkasını döndü, yedi adam önünde eğildiler; ama şöyle söyledi kendi kendine: Bu fasılları çoktan geçtik biz! İşlemeli döşeme taşlarına basa basa yürüdü gitti, az sonra Peder Sahipsiz omzuna dokundu. Kapı arkasından büyük bir gürültüyle kapandı; arkatlı avlunun çevresinde rahipler vardı. Şimdi sanki biraz daha çoğalmışlardı, ama çok da bir fark yoktu. Parıldayan gözlerin arasından geçip gitti, sonra hepsini birden sildi kafasından.

Batı kapısına vardığında iblislerin havaya neler yaptığını görmek için başını kaldırdı ve kulak verdi. Ne de olsa başıboş kalmışlardı, ya da en azından başıboş kalmak üzereydiler; zaten şimdiden yapmışlardı yapacaklarını. Rüzgâr güneydoğudan değil doğudan esiyordu, yani katedralin batı ucunda bir kuytu vardı. Burada su rüzgâra kapılıp gitmediğinden, bir düzine çağlayan vardı yukarıdan akan, su taş ağızlardan fışkırıyor ve basamaklara varana kadar tüm çakıl döşemeyi yıkıyordu. Bunca yağmura fırtınaya rağmen gök görünüyordu ve ışık da vardı, bulutlar birbirine bağlanan yollar gibi görünüyordu. Yağmur damlaları görünen bir buluttan düşmüyordu yeryüzüne. Sanki bulutlardan değil de havanın içinden kopup geliyorlardı; ya da sanki hava bir süngermiş de, biri onu istediği yerde sıkıp, suyu rastgele istediği yere bırakıyormuş gibi.

Ama Peder Sahipsiz yanındaydı.

"Gelin, efendim."

Jocelin'in omzuna bir pelerin verilmişti.

"Başlığı geçirelim, efendim, işte böyle."

Tatlı tatlı, sakin sakin yürüyorlardı; Jocelin'in bileğinde belli belirsiz bir baskı.

"Bu taraftan, efendim, şuradan. Hadi."

Kuytudan çıktıklarında rüzgâr onları itti ve hızla Jocelin'in ikametgâhına doğru ilerlediler. Üst kata, Jocelin'in yatağının başucuna vardıklarında, pelerini omzundan atıp rahibin ellerine bıraktı, sonra dikildi kaldı; gözleri yerdeydi. Halat hâlâ göğsünü sıkıyordu.

"Bitene kadar uyumayacağım."

Pencereye döndü ve yağmur camı döverken dışarıyı seyretmeye başladı. Arkasında meleğiyle şeytanının kavgaya tutuşmuş olduğunu biliyordu.

"Geri dön, hemen yanlarına git. Onlara çiviyi hemen yerine götürmemiz gerektiğini söyle, yoksa çok geç olacağını anlat. Bu bir yarış."

Gözlerini yumdu ve dua etmesinin imkânsız olduğunu anladı. Sonra gözlerini açtı, Peder Sahipsiz'in karşısında şaşkın şaşkın dikildiğini gördü.

Öfkeyle bağırdı ona.

"Hâlâ benim himayemdesin. Kaybol gözümün önünden!"

Bir dahaki bakışında küçük adam kaybolmuştu.

Bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı odanın içinde. Yerine götürünce, diye geçirdi içinden, kule ve sapkın iradem sonunda peşimi bırakacak. Belki günü gelince ne kadar sapkın olduğunu anlayacağım; beni nasıl yoldan çıkardığını, ama şimdi önemli olan kule; ve Çivi tabii.

Bir süre sonra pencerenin önünde durdu; ama cama vurup kalan, orada keyfince gezinen ve sonra da hiç var olmamış gibi kaybolup giden yağmur damlaları yüzünden doğru dürüst bir şey göremiyordu. Bir haber bekledi ama boşuna. Deli olduğumu söyledim, diye geçirdi içinden; ne dediğimi bilmesem de haklıydım. Şimdi orada olmalıydım... ben ne yapıyorum burada? Ama hava kararana

kadar, rüzgârın ve cama vuran damlaların gürültüsünde, göğüs hizasında kavuşturduğu kolları, bir büzülüp bir düzelen dudakları, oracıkta bekledi. Ancak pencere koyu bir gölgeye dönüştükten sonra, bunca süre ayakta kalmanın onu ne kadar yorduğunu fark edebildi; bu yüzden yatağına gitti ve üstündekileri çıkarmadan yattı, ama uyumuyor, bekliyordu. Bir ara evinin çatısından bir gürültü geldiğini duydu ve yataktan fırladı. Bunun ardından bir daha yatmadı, ellerinden birini çenesine dayayıp karanlıkta beklemeye devam etti. Yüz kez gördü kulenin sivri ucunun düştüğünü; şiddetli rüzgâr kafasını yiyip bitirene kadar en az yüz kez duydu kulenin yıkıldığını. Biraz kestirmek istedi ama uykuyla uyanıklığı ayırt edemiyordu, çünkü ikisinde de aynı kâbusu görüyordu. Başka şeyler düşünmeye çalıştı, ama tek düşündüğü, zihnine kule için çok derin bir temel kazılmış olduğu ve kule böyle dikilirken, kuleden başka bir şey düşünemeyeceği oldu. Rüzgâr ara sıra kesiliyor, Jocelin kalbinin sesini duyuyordu; ama hemen ardından rüzgâr pencerenin camını sarsıp geri geliyordu, bir saatten sonra aralıksız uğuldamaya başladı.

Uyanıktı, ama kim bilir, belki de uyuyordu. Gecenin bir yarısı pencerede aniden pasparlak bir ışık belirdi ve hemen kayboldu, o da yatağın içinde doğruldu. Rüzgârın sesi şimşeğin sesine baskın çıkmıştı. Bundan sonra çatıdan daha büyük bir gürültü gelmeye başladı, kiremitler birer birer kırılıyordu. Sonra düşündü ki eğer pencereye sokulup dışarıyı seyrederse, şimşek çaktığı zaman binayı görebilirdi. Böylece yatağından kalktı, güç bela ilerledi ve dikildi kaldı. Bir sonraki şimşek ona hiçbir şey göstermedi, ama en azından pencerenin yanlış yerde olduğunu anlamıştı; bunun üzerine azıcık yana kaydı ve nihayet dikdörtgen biçimli karartıyı seçebildi. Ona yaklaştı, yüzünü cama dayadı ve akan suların sesini dinledi, çok geçmeden bir şimşek daha çaktı. Anlık desek, anlık bile değildi gözlerinin önündeki şey. Gözlerinin

yandığını hissetmişti, elleriyle gözlerini kapattıktan sonra bile yakıcı ışık kaybolmamış, yeşile çalmıştı. Işığın ortasındaki dev gölgenin kule olduğunu biliyordu, ama kafasının içinde şeklini canlandıramıyordu bir türlü, dik miydi eğik miydi bilemiyordu, tepesinde külahı var mıydı yok muydu kestiremiyordu. Yüzükoyun yattı ve her şeyi bir yana koyup eski ve güzel günleri düşünmeye çalıştı; çömezlerin, ya da daha doğrusu, çömezin sorumlusu Peder Anselm'le deniz kıyısında gün ışığında geçirdiği günleri; sonra yine ayağa kalktı ve pencerenin yanına gitti. Fakat bir sonraki şimşek katedralden çok uzaklara düşmüştü, şekli şemaili belli olmayan dev gölge üstüne üstüne gelirmiş gibi oldu. Sonra yine yattı, artık kestiriyor muydu, yoksa derin bir uykuya dalıp kendinden mi geçmişti o da farkında değildi.

Derin bir kuyunun içinden çıktı. Yukarıda tıpkı üstüne örttüğü örtü gibi dümdüz bir ses vardı; ama onu yerinden hoplatan bu ses değildi. Başka sesler de vardı, keskin çığlıklar, kuş sesleri, en azından kuş seslerine benzeyen sesler. Birden kendine geldi, donuk, loş ışıkların arasında, nerede olduğunun farkındaydı. Merdivenlerde kopan yaygarayı duydu.

Yataktan kalktı ve hızlı adımlarla kapıya gitti.

"Buradayım. Cesur olun, evlatlarım!"

Ama evlatlarının acı feryatlarını duydu, aşağıda hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı.

"... şimdi ve vakit geldiğinde..."

"... Peder!"

Merdivenlerden aşağıya bağırdı.

"Size bir zarar gelmeyecek!"

Ayaklarına tutunan eller gördü; cüppesinin eteklerine tutunanlar da vardı.

"Şehir yerle bir oluyor!"

"... koca bir çatı mezarlığa düşüp paramparça olmuş..."

Aşağıya bağırdı.

"Kuleye ne oldu?"

Eller vücuduna tırmanmaya başladı, yüzüne değen bir bıyık hissetti.

"Yıkılıyor, Muhterem Peder. Karanlık bastırmadan önce bile taşlar düşüyordu korkuluktan..."

Geriye çekildi ve pencerenin yanına gitti; sanki camda boya varmış, silerse arkasını görebilecekmiş gibi, ellerini uzatıp camı silmeye başladı. Ardından merdivenin başına geri döndü.

"Şeytan başıboş kaldı. Ama size bir zarar gelmeyecek. Size söz veriyorum."

"Bize yardım edin, Muhterem Peder. Bizim için dua edin!"

Ardından, loş ışıkta, dört bir yanını saran eller arasında, rüzgârın gürültüsünde, ne yapması gerektiğini anladı. Evlatlarının arasına daldı, onları itip kakarak kendine bir yol açtı, cüppesinin eteğini kaldırıp kuşağına sıkıştırdı ve kolunu kaldırdı. Ne yaptığını biliyordu, karanlıkta attığı her adımla bir sonraki basamağa çıkıyordu. Büyük salonu ve sürgülü kapıyı buldu karşısında. El yordamıyla sürgüyü kaldırdı ve o daha itmeye fırsat bulamadan, kapı kendi kendine, büyük bir gürültüyle açıldı ve rüzgâr onu salona geri fırlattı. Rüzgâra direnmeye çalıştı, toparlandı, yüzüne çarpan havayı yararak ilerledi. Bir kez daha dengesini kaybedip duvara yapıştı, yapacağı başka bir şey olmadığından, bu kez olduğu yerde kaldı; soluk soluğaydı. Sonra rüzgâr ona geçit verdi ve nihayet ayağını çakıllara bastı. Hızlı adımlarla biraz ilerledikten sonra rüzgâr onu bir kez daha yakaladı, Jocelin yere düştü ve emekleyerek yoluna devam etti; sanki nehre düşmüş gibi sırılsıklam ıslanmıştı. Kafası sanki biraz karışıktı, çünkü sonunda kendisinin de kas gücüyle çalışmaya başladığını düşünüyordu, yani tıpkı diğerleri gibi; bunları düşünürken, mezara giden dar yola saptı. Suratına bir şeyler çarptı, ardından kulakları çınlamaya başladı. Başında bir

tahta haç duran bir tümseğin kuytusuna sığındı, cüppesinin eteği vücuduna kırbaç gibi vuruyordu, onu toplayıp kuşağına sıkıştırdı. Havada uçan bir tahta parçası kalçasına çarptı, canını fena yaktı.

Başını biraz kaldırdı ve mezarın kuytusunda gözlerini kısıp gri ışığa doğru baktı; işte o an dev bir kedi kılığına girmiş olan Şeytan ufuk çizgisinde belirdi ve kuzeydoğudan Jocelin'in ve Jocelin'in akılsızlığının eserinin üstüne üstüne gelmeye başladı, sonra da bir sıçrayışta ikisini de altına aldı. Omzuna aldığı pelerin ipinden kurtulup kocaman bir kara karga gibi havada süzülerek bilinmeyen bir yere doğru gözden kayboldu, Jocelin şimdi tahta haça tutunuyordu. Akıllılık edip hiç kıpırdamadı, kara kedi yorulana kadar orada beklemeyi tercih etti. Sonra bir mezardan diğerine gezmeye başladı, tümseklerin kuytusuna sığınıyor, tahta haçlara tutunuyordu, böylece birkaç mezar geçtikten sonra batı kapısının dibindeki en geniş kuytuya vardı, sırtını kapıya dayadı ve biraz soluklanmaya çalıştı. Soluklanmaya çalışırken bir ara, katedralin içinde büyük bir topluluk olduğunu düşündü. Ama sonra gözlerinin önünde yıldızlar uçuştuğunu, duyduğu seslerin cehennemin dibinden çıkıp gelen iblislerin gürültüsü olduğunu anladı. Tavandaki karanlıkta gruplar halinde ilerliyor, naralar atıyor, zapt edilmez bir öfkeyle kendilerini camlara vuruyorlardı, batıdaki büyük pencerenin camını, vura vura tıpkı bir yelken gibi şişirmişlerdi. Jocelin'in üstüne çullandıklarında, Jocelin onları sanki kuş kovalar gibi kovaladı, çünkü ona ulaşamayacaklarının farkındaydı, çünkü hem uyanıktı hem de hâlâ uyuyordu, çünkü bir uyurgezer gibiydi ve adımlarını kendisi yönetmiyordu. Aaaaa! diye bağırıyorlardı, Uuuuu! diye uluyorlardı, alevler saçan kanatlarıyla ona vuruyorlar, sonra dönüp yerin dibine batan sütunları, pencereleri ve yukarıda tir tir titreyen tonozu yumrukluyorlardı var güçleriyle; nefteki karanlığın içinde iki büklüm koştururken biri-

nin –muhtemelen kendisinin– bas bas bağırdığını, iblislerin çıkardığı sesi taklit etmeye çalıştığını duydu. Taş omuzlarına inanılmaz bir yük binen arkadın inlemelerini duydu. Başını çevirip boş sunağa baktığında, öfkeden kuduran iblislerin merkez kemerden başlarını uzattıklarını ya da sunağa atladıklarını gördü. Sürüne sürüne sunağa kadar gitti, sonra gümüş kutuyu tuttu ve çekip aldı, o kadar rahattı ki, sanki kutunun içinde sıradan bir çivi vardı. Güney transeptinde müthiş bir gürültü koptu, yere düşen koca taş bir anda paramparça olmuştu; ardından kuzey transeptinden bir gümbürtü geldi, camlar patlayıp bin bir parçaya ayrılıyordu. Göğe kıvrılan merdivenin başına geldiğinde iblisler onu durdurmak için üstüne çullandı ama elindeki çivinin yardımıyla onları bertaraf etti. Merdiveni tırmanırken başı dönmeye başladı ve yüreği ağzına geldi, kulenin ilk odasına vardığında etrafını göremiyordu, çünkü etrafında dans eden pasparlak ışık demetleri vardı. Kulakları da artık gürültüye katlanamaz olmuştu; çünkü tüm evreni saran bir karartı biçimiyle serbest kalan Şeytan'ın kükremelerine kulenin çıkardığı akıl almaz ses eklenince –ki bir zamanlar nazik bir ses tonuyla onu uyarmaya çalışan kule, şimdi çığlıklar atıyor, kıyameti koparıyordu– kulakları patlayacaktı neredeyse. Taşlar ve tahta havada hafif hafif salınmıyordu artık. Kule adeta yalpalıyor, onu sağa sola savuruyordu; azgın bir denizle boğuşan bir adam gibi, bulduğu tahta parçalarına tutunmaya çalışıyordu. Gürültünün dışında, kulenin çevresinde sürekli bir şeyler kopup aşağıya düşüyordu. Kulenin tepesindeki ahşap kafesin içinde adım atacak yer bulamadı, çünkü taş ve tahta parçaları tüm zemini kaplamıştı, kulenin sivri ucuna tırmanan merdivenlerin ilkine nasıl ulaştığını o da bilmiyordu. Sola baktığında Şeytan'ın bir açılıp bir kapanan ağzını görüyordu ve ağız açıldığında gri gün ışığı giriyordu kuleye. Sonra merdiven üstüne merdiven, merdiven üstüne merdiven... karanlığın içinde zikzaklar çizerek yük-

seliyordu; aşağıda bıraktığı merdivenlerden biri yıkıldı, bir diğeri büzülüp bir tel gibi vızıldamaya başladı. Karanlığın içinde sürekli bir hareket vardı, düşen tahta parçaları yüzünü çiziyor, bıçak gibi deşiyordu vücudunu, koruyucu meleği sırtına ateş dayamıştı ve onu yukarı itiyordu, gümüş kutuyu cüppesinin kuşağına tutturduğu eteğinin arasına yerleştirmişti; yukarı, yukarı, yukarı, hareket alanı o kadar sınırlıydı ki, sanki attığı her adımda daralıp adeta bir bacaya dönüşen taş kabuğun içine sıkışmıştı, taş ve tahta parçalarının hareketi de farklıydı burada, sonunda bir adım daha atıp son boşluğa bıraktı kendisini; el yordamıyla gümüş kutuyu bulup açtı, çiviyi saran ipeği kaldırdı, çiviyi çıkardı ve işçilerin tuttuğu gibi tuttu bir eliyle, elini tahtaya dayadı ve ince gümüş kutunun yardımıyla Çivi'yi çaktı, bir ara kutu ıska geçti ve eli ayağına dolaştı, sonra çaktı, çaktı, çaktı.

Kulenin çıkardığı sesler –ve aslında kulenin kendisi de– aklından çıkıp gitmişti. Kutuyu boşluğa bıraktı ve aşağıya düşerken çıkardığı sesleri duymazlıktan geldi. Sonra o da basamak basamak aşağıya inmeye başladı. Korkuluğa tutunduğu elinin tir tir titrediğini hissetti ve elini çekti, vücudunu korkuluğa dayadı. Sarmal merdivenin başına geldiğinde artık yerde sürünüyordu.

Kuleyi onlardan kurtarmıştı ama nef hâlâ iblislerin işgali altındaydı. Kuleyi kurtarmıştı ama kendini kurtaramamıştı iblislerin elinden. Koruyucu meleği onu terk etmişti ve Jocelin'in arkasında tatlı şeytandan başka hiçbir şey kalmamıştı, sıcak elini Jocelin'in omzuna koyan tatlı şeytan. Uykusuzluğun onu esir aldığını fark etti, o kadar güçsüzdü ki ona direnmeye çalışmadı bile. Sürüne sürüne sarmal merdivenden indi ve ambülatuvarın gri ışığına daldı, sonra taş parçalarının arasına yüzükoyun yattı. Sanki taş zemin güzel çiçekler açıyordu etrafında. İblisler artık gürültü çıkarmıyordu, şarkı söylüyorlardı. Tatlı tatlı şarkılar söylüyorlardı insafsızca. Önce gözden kaybolmuş, sonra da ete kemiğe

bürünüp kafasının içinde yeniden ortaya çıkmışlardı. Artık onlar birer insandı.

Paramparça olan taşlarla konuşmaya başladı.

"Çiviyi yerine çaktım. Ona muhtaç olduğunuzdan düşmüş olmalısınız siz!"

Fakat iblisler dilini bağladı ve onu bir rüyaya çektiler usul usul. Bir anda kendini gün ışığında avludan dışarıyı, karaağaçların gölgesinde büyüyen birbirinden güzel papatyaları seyrederken buluverdi. İblisler orada dans ediyordu, üç iblis vardı; küçük, tatlı şeyler. Gölgelerin altında aşağıya doğru yürüyerek onlara yaklaştı. Dans ediyor ve el çırpıyor, hep birlikte şarkılar söylüyorlardı.

Çivisi yoktu nal kayboldu,
Nalı yoktu at telef oldu,
Atı yoktu binici kayboldu,
Binici yok olunca koca krallık mahvoldu...

Sonra kendi sesini duydu, daha gençti ve gülümsüyordu, şarkının sözlerini tamamladı:

"*Hepsi nalın eksik çivisi yüzünden!* Gel bakayım buraya evladım."

Ardından iblis çimenlerin üstünde birkaç adım atarak yaklaştı, diğerleri ayrı yönlere gittiler, ama gözleri onun üzerindeydi; masumiyetini, güzelliğini seyrediyorlardı. Nazik sorularıyla kızı sıkıştırdığını anladı, onu rahatsız ediyordu; kız ellerini arkasında kavuşturmuş sallanıyordu, kızıl saçları yanaklarına dökülüyordu, bir ayağını öbür ayağına vuruyordu; hiçbir şey anlamamasına rağmen bir cevap vermeye çalıştığını duydu...

"Ama biz sadece oyun oynuyorduk, Peder."

Bu yokülkede gök masmavi ve ışıl ışıldı, huzur vardı ve günah yoktu. Kızıl saçları salınırken çırılçıplak, ona doğru geliyordu. Gülümsüyor ve bir şeyler mırıldıyordu, ağzı hep açıktı. O sesin her şeyi açıklığa kavuşturduğunu biliyordu,

ses tüm yaraları sarıyor ve tüm yasakları kaldırıyordu, çünkü yokülkenin doğası buydu. İblisin yüzünü göremedi, bu da yokülkenin doğasına özgü bir şeydi; ama orada olduğunu, kendisi kıza yaklaşırken iblisin de ona yanaştığını bir şekilde biliyordu. Sonra olmayan denizde tasviri mümkün olmayan tatlı bir dalga tüm iyiliğiyle onu havaya kaldırdı, sonra bir dalga daha geldi, bir dalga daha, bir dalga daha, kayıplarının telafisi.

Sonra, hiçbir şey.

On

YAVAŞ yavaş kendine gelmeye başlamıştı. Yanağı hâlâ kırık taş parçasındaydı ve gün ışığı karşı konulamaz biçimde etrafını sarmıştı. Uzunca bir süre, hatta gözlerini açtıktan sonra bile, gözleri dışında bedeninin hiçbir parçasını hareket ettiremedi. Uzun koridorun ötesine baktı ve orada ona tanıdık gelen bir eser gördü. Düşüncelerini ona yoğunlaştırdı, yukarı doğru her metresini inceledi; sanki zamanını doldurmaya çalışıyordu, o doldurmazsa bir başkası çok daha kötü şeylerle dolduracakmış gibi. Fakat bu çabasının bir faydası olmadı, aslında ona yardım edebilecek başka bir şey de yoktu. Sonunda terk edilmişti, yeni bilginin getirdiği zavallılıkla baş başa bırakılmıştı.

İlk o zaman konuştu.

"Tabii ya. Daha önce tahmin etmeliydim. Çok önce fark etmeliydim."

Kilisenin içinde bazı sesler vardı, uzakta bir kapı kapandı, insan sesi duyuldu. Ayağa kalktı ve topallaya topallaya transept karesine doğru ilerledi. Transept karesine adım attığında bağırış çağırışı duydu. İki erkek hizmetçi ona doğru koşturuyordu ve arkalarında Peder Adam vardı. Boynu bükük, yüzü sarkık rahibi beklemeye başladı.

"Ne yapmalıyım?"

"Benimle gelin. Hanım bekliyor."

"Ne hanımı?"

Bunu söyler söylemez, onun öldüğünü hatırladı; bu hanım o hanım değildi, bir başkası, kendine rahat bir mezar arayan Alison gelmişti.

"Onu göreceğim. Bir bildiği vardır belki. Ne de olsa bu onun tüm hayatıydı."

Böylece birlikte neften aşağıya doğru ilerlediler, iki adam arkalarındaydı. Onun köşesinde bir karartı vardı, bir an yüreği hopladı; ama dilsizden başkası değildi oradaki, artık homurdanıyordu da. Utancın bu dilsiz genç adamı da esir aldığını biliyordu, başını çevirdi, adamların onu götürdüğü kapıdan öteye baktı.

Başrahip ikametgâhının ön avlusuna varınca durdu.

"Hâlâ içeri girebiliyor muyum?"

"Evet, en azından şimdilik."

Başını salladı ve tanıdık taşlara basarak yoluna devam etti. Ama büyük salon değişmişti, aslında değişen çok şey vardı. Yanan kütükler gördü, her tarafta mumlar yanıyordu, sanki bir sunak için yakılmışlardı, ateşin karşısında bir kilim ve iki koltuk vardı. Mumlar öyle bir parlıyordu ki koltuklar güç bela seçiliyordu, mumların yaydığı ışığın, bazen gözlerinin önünden geçen o parıltılara çok benzediğini düşündü. Çok değişiklik vardı ama tüm değişiklikleri inceleme fırsatı bulamadı, çünkü kadın ateşin karşısında oturmuş bekliyordu ve arkasında başka kadınlar da vardı. Onun kilimin ucuna vardığını görünce ayağa kalktı, diz çöktü, elini tuttu ve öptü, bu arada bir şeyler mırıldanıyordu.

"Muhterem Peder. Jocelin!"

Fakat sonra doğruldu ve hiçbir değişiklik olmadan konuşmaya başladı, yüzünü diğerlerine dönmüş sayılırdı.

"Sıcak su olmalıydı, havlu ve tarak da..."

Elini kaldırıp kadının sözünü kesti.

"Bir önemi yok."

Uzun bir sessizliğin ardından, başını kaldırıp diğer kadınları şöyle bir süzdü.

"Bizi yalnız bıraksınlar."

Kadınların gölgeleri kayboldu; kadınlar çekildikten sonra Jocelin'in elini tuttu ve nazikçe sıktı, onu koltuğa oturttu; sol tarafında, ateşten yükselen tatlı ısıyı hissedebiliyordu. Kadının ne kadar küçük olduğunu gördü, bir kız çocuğu gibiydi, ufak tefek; yüzü şimdi Jocelin'in gözlerinden azıcık yüksekteydi.

"Peki kendi hizmetçini de savacak mısın, sevgili kuzenim?"

"O kalıyor. Bana o bakıyor. Hem öyle olmasaydı bile, seninle yalnız kalmak istemezdim."

Bunu duyunca kahkahayı bastı.

"İltifat ediyorsun. Teşekkür ederim. Ne kadar naziksin."

Fakat Jocelin onu hiç anlamadı ve anlamaya da çalışmadı. Kadın sanki Jocelin'in sözlerinin asıl anlamını kavramış gibi, ciddi bir ifade takınıp başını salladı.

"Senin bir taşralı kadar görgüsüz olduğunu unutmuşum."

"Ben mi?"

Görgüsüz. Taşralı. Merkezden uzakta, çok şey görmeyen ve bu yüzden çok şey yapamayan biri.

"Olabilir."

Ama kadının yüzü burnunun dibinde, tüm ayrıntılarıyla gözlerinin önündeydi; yüzündeki uysallık onu şapkasının kenarlarındaki bembeyaz incilerden bile daha saf gösteriyordu. Şapkasının altında saçları siyah olmalıydı, en azından bir zamanlar öyleydi. İnce kaşlarına baktı uzun uzun, kömür karası gözlerine. Kadın kıkır kıkır gülmeye başladı, ama Jocelin onu kabaca susturdu.

"Sus be kadın!"

İtaatkâr bir ifadeyle gülümseyerek, sustu ve dikilip beklemeye başladı.

Tepeden tırnağa kapkara bir elbisesi. Boynunda inciler. Jocelin'in ne istediğini anlıyormuş gibi havaya kaldırdığı eli etine dolgun, beyaz. Elin ardındaki –ki yine, sanki aklından geçeni okumuş gibi, çekmişti şimdi elini– yüzü gülüyor. Elleri gibi etine dolgun bir yüz, belki biraz daha dolgun. Küçük bir ağız ve gaga burun. Siyaha çalan ve parlayan, herhalde boyalı gözkapakları, uzun ve kalın kirpikler; ve şimdi alttakilerde yaş birikmiş.

"Annemin kardeşi."

Kadının gülen yüzü ekşidi, gözyaşları süzülmeye başladı. Yine de ses tonu nazikti ve eğleniyormuş gibi çıkıyordu.

"Ahlaksız kardeşi."

Birden hızla hareket etmeye başladı, elinde beyaz bir şey vardı.

"Öyle değil mi?"

Öne doğru eğildi ve Jocelin bir an bahardan bir nefes çekti içine, ona direnemeyeceğini bildiğinden gözlerini kapattı. Zihnine akın eden hatıralar aracılığıyla, beyaz şeyin yanaklarına değdiğini ve lekeler bıraktığını düşündü, saçlarının arasında gezinen eli hissetti. Kadının yine mırıldanmaya başladığını duyar gibi oldu.

"Sonuçta, o bile..."

Hoş kokunun içinde gözlerini açtı, kadın hâlâ onunla meşguldü. Sadece birkaç santim vardı aralarında, yani yüzü çok yakından inceleme fırsatı bulmuştu; ne kadar iyi korunduğunu, ne kadar bakımlı olduğunu gördü. Pürüzsüz cildini bir örümcek ağı gibi saran çizgiler daha uzaktan seçilemezdi. Etli yüzü çizgilerle uzlaşmış, onları yok etmişti sanki; yine de, göz kenarlarında ve ince alnında açıkça görülen ve kırışıklığa yol açmamaları için çok çaba harcandığı belli olan derin çizgilerden anlaşılacağı gibi, kadın yaşlanmıştı. Dura dura sarkmamak için sürekli hareket eden, sürekli farklı ifadelere bürünerek kendini koruyan bir yüzdü bu. Gözler, küçük ağız ve burun

yüzün korunmaya ihtiyaç duymayan, güçlü parçalarıydı. Gördüğü yüze acıdı, ama bunu nasıl ifade edeceğini bilemiyordu ve şu durumda homurdanmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu.

"Teşekkür ederim, teşekkür ederim."

Nihayet Jocelin'in yüzünden uzaklaştırdı yüzünü ve baharı da beraberinde kilimin karşı tarafına götürdü, yüzünü döndü ve koltuğa oturdu.

"Eee, sevgili yeğenim?"

Böylece kadının bir soruya cevap vermeye gelmediğini, aksine ondan bir cevap almayı umduğunu hatırladı. Yanağını ovmaya başladı.

"Bana gönderdiğin o mektupları ve şu mezar meselesini soracak olursan..."

Ellerini kaldırdı ve bağırdı.

"Hayır, hayır! Onları unut şimdi."

Ama o konuşmaya devam ediyordu.

"Karar artık bana ait olmayabilir, emin değilim. Peder Adam..."

Sesini yükseltmişti.

"Peder Adam?"

"Muhterem Peder? Sizi duyamıyorum. Acaba biraz yakına gelebilir miyim?"

Ben ona ne soracaktım? Yok yok, buna soracaktım.

"Tabii."

Ateş gözünü alıyordu.

"Hayır, Jocelin, hayır! Ben senin için geldim. Nasıl olduğunu görmek için. İnan bana!"

"Benim için kaygılandın mı? Benim için, benim gibi görgüsüz biri için, öyle mi?"

"Hikâyen tüm ülkede biliniyor. Aslında ülkemizin sınırlarını da aştı."

"Aslına bakarsan senin bedenin –kusuruma bakma ama– kirletiyor onu."

Sonra kadının ne kadar çabuk öfkelenebileceğini gördü.

"Sen kendin kirletmedin sanki. Şu adamlara ne demeli? Kilisede in cin top oynuyor, ona ne diyeceksin? Bir de şu devasa yapı var tabii, kiliseyi yerle bir ederse ne yapacaksın?"

Ateşe baktı ve sabırla cevapladı kadının sorusunu.

"Bir kadının bunu anlaması çok zor. Ben seçilmiştim, biliyorsun işte. Seçildikten sonra tüm hayatımı yapmam gereken işe adadım, önce uzunca bir süre görevimin ne olduğunu anlamaya çalıştım, sonra da onu yerine getirdim. Ben kendimi kurban ettim. Tabii insan çok, çok daha dikkatli düşünmeli."

"Seçilmiş mi dedin?"

"Mezarı inşa etmene izin vereceklerdir, buna hiç şüphem yok. Ama aynı şeyi ben yapar mıydım, doğrusu bilemiyorum."

"Seçilmiş mi?"

"Tanrı tarafından. Sonuçta bizi seçen O'dur. Ben de Roger Mason'ı seçtim. Ondan başka işin altından kalkabilecek kimse yoktu. Sonra da olan oldu."

Başını kaldırdı, duyduğu kahkaha onu şaşırtmıştı.

"Dinle, sevgili yeğenim. Seni *ben* seçtim. Hayır. Dinle, sana bir şey anlatacağım. Windsor'da değildim o zaman, çünkü av için oradan ayrılmıştık, küçük evde kalıyorduk. Tüm günü yatakta geçiriyorduk ve..."

"Bunların benimle ilgisi nedir?"

"Onu memnun etmiştim ve bana bir hediye vermek istedi, aslında dünya üzerinde istediğim ne varsa elde etmiştim ben o zaman..."

"Seni dinlemiyorum."

"Ama sonra aklıma bir şey geldi, çünkü mutluydum ve cömertliğim tuttu işte; ben de ona cevap verdim: 'Benim bir kız kardeşim var, onun da bir oğlu vardı.' "

Şimdi yine gülümsüyordu, ama acıyla.

"Dur ama, tam anlamıyla cömertlik olduğu da söylenemez. Annen o kadar *dindardı* ki, o kadar asık suratlıydı ki... Neyse, yarı cömertlikten diyelim bari. Çünkü o da senin gibiydi. Sana benziyordu, inatçı, küstah..."

"Kadın! Söyle ne dedi!"

"Aaa gel otur şuraya, Jocelin! Koca bir kuş gibi tüneyip durma orada, sinirlerimi bozuyorsun, seni biraz kızdırmak istemiştim sadece."

"O ne dedi? Söyle."

"Dedi ki, 'Ağzına bir erik atarız.' Tamı tamına böyle dedi işte. Bu kadar rahat. Ben de dedim ki, 'O bir çömezdi galiba, manastırlardan birinde, hangisi bilmem ki.' Sonra ben kıkırdamaya başladım, o da kükrer gibi kahkahalar atmaya. Sonra birbirimize sarıldık ve yatağın içinde yuvarlanmaya başladık; anlarsın ya, işin bir de eğlence yanı vardı tabii ki. Sonuçta o zamanlar ikimiz de gençtik. Çok eğleniyorduk. Jocelin!"

Jocelin'in önünde diz çökmüştü.

"Jocelin? Ne önemi var bunun? Hayata biraz eğlence katmak değil mi amaç?"

Boğuk bir sesle karşılık verdi.

"Yaptığım onca şey."

Biraz sessiz kaldı ve sonra devam etti.

"Ben her zaman, hayatımı bu işe adamam gerektiğini düşündüm, her an hazırdım hayatımı feda etmeye, sanırım bu, onu yapmakla aynı şeydi; sözlerle ifade edilecek bir şey değil. Hem Çivi de geldi sonunda..."

"Ne çivisi, sevgili yeğenim? Kafan biraz karışık sanırım."

"Roma'daki piskoposumuz, Peder Walter..."

"Roma'yı biliyorum. Piskopos Walter'ı da biliyorum."

"Tamam işte, anlıyorsun o zaman. Önemli olan tek şey o, çünkü, çünkü..."

"Çünkü ne?"

"Aklının almayacağı bir boyutu var bu olayın. Onu göğe çaktı. Ben ondan para istemiştim, körmüşüm meğer, aptalmışım. O çok daha iyisini yaptı benim için."

İşte tamam, diye düşündü. Bu iş burada biter. Ama bitmemişti, çünkü soluk soluğa kalan kadının yine konuşmaya başladığını duydu.

"Sen ondan para istedin... ve sana bir çivi gönderdi!"

"Evet, öyle."

"Walter!"

Kadın kahkahalara boğuldu, kendine hâkim olamıyordu, kahkahaların ardı arkası kesilmiyordu, ama sonunda nefesi tıkandı ve sustu, Jocelin sütunların uğultusunu duyabiliyordu. Aslında olup biteni anlayabilmiş değildi, zihninde mantıklı bir yol izleyerek anlamlı birtakım sonuçlara ulaştığı da yoktu; ama huzursuzluğun onu esir aldığını hissediyor, yaprak gibi titrediğini görüyordu. Sonra huzursuzluk onu boğdu.

Derken kadının ellerine yapıştığını hissetti.

"Jocelin, Jocelin! Hiçbir şey onun kadar önemli olamaz!"

Gözlerini açtı.

"İnanmalısın, Jocelin!"

"İnanmak mı?"

"Eee, evet, evet. Tanrı'nın sana verdiği göreve, ve çiviye inanmalısın..."

Jocelin'i omuzlarından tutmuştu ve onu sarsıyordu.

"Beni dinle şimdi. Dinle diyorum sana! Bilsem söyler miydim, bilsem..."

"Bir önemi yok."

"Bana bir soru soracaktın. Onu düşün şimdi, başka bir şey düşünmemeye çalış. Ne sorusuydu o?"

Kadının gözlerinin içine baktı ve işte o zaman, zavallının ne kadar korkmuş olduğunu gördü.

"Şu şeye ne..."

Ama sanki nesi var oynuyorlardı, sanki iki çocuk bir araya gelmiş eğleniyorlardı, bunu düşününce dayanamayıp kahkahayı bastı.

"Tamam, şimdi hatırladım. İnsanın kafası bir şeye takılıp kalırsa, bu şey de yasayla çelişiyorsa, yani uygunsuzsa; o zaman ne olur? Şey, kara kara düşünmekten başka elden bir şey gelmiyorsa, insan işkence çekiyor, ama aynı zamanda haz alıyorsa..."

"Neymiş bu şey?"

"Ve öldükleri zaman; çünkü ölüyorlar, ölüyorlar; kadını daha önce hiç görmediği bir halde görürse..."

"Kadın mı?"

"Onu yokülkenin güzel günlerinde seyrediyor, vücudunun tüm ayrıntılarını gözlerinin önüne getirebiliyorsa –hatta gözü başka bir şey görmüyorsa– tüm bunlarla önceki olaylar arasında mantıklı bir bağ olduğunu biliyorsa..."

İyice sokulmuştu adama ve fısıldıyordu.

"Bu sana oldu mu?"

"Cin çarpmış gibi oluyor insan. Gerisi hep böyle."

Yüzünde ciddi bir ifadeyle baktı kadının gözlerine, konuşurken gözlerini bir an olsun ayırmadı kadının gözlerinden.

"Sen bilirsin, değil mi? Söyle bana, n'olur. Başka bir şey istemem. Bu düpedüz karabüyü, öyle değil mi? Bu karabüyü *olmalı*."

Kadın ondan uzaklaşıyor, kilimin üzerinde geri geri yürüyordu, rengi atmıştı. Bir taraftan da fısıldıyordu, güç bela duyulan bir fısıltı.

"Evet. Karabüyü. Karabüyü."

Sonra kadın kayboldu ve Jocelin yalnız kaldı, ateşin karşısında tüm ciddiyetiyle başını sallıyordu.

"Aralarında bir bağ olmalı. Yok etmemiz gereken başka bir şey daha var. Bir şey daha olmalı."

Gölgelerin içinde bekleyen Peder Adam geldi aklına.

"Sen ne düşünüyorsun?"

"Peşinden giden kendini cehennemde bulur."

Kadını kafasından attı. Kadın nehre düşen yağmur damlası gibi yok oldu, çıkıp gitti hayatından.

"Her yerde kargaşa."

Peder Adam konuyu değiştirmeye karar verdi.

"Uyumalısınız."

"Bir daha asla uyuyamayacağım."

"Gelin, Peder."

"Burada oturup beklemek istiyorum. Her şey birbirine bağlı olmalı, ama daha tamamlanmadı."

Böylece oturdu kaldı, ateşin etrafında gezinen kıvılcım ordularını seyretti. Bazen konuşmaya başlıyordu, ama Peder Adam'la konuşmuyordu.

"Ama öylece duruyor."

Ağlamaya, ağır ağır sallanmaya başladı. Uzun süre böyle kaldı, sonra birden doğruldu ve bağırdı.

"Küfürbazlık değil de ne bu!"

Saatler saatleri izledi, ateş köz olduktan sonra, ağzını tekrar açtı.

"Ölen ateşin karşısına kurulup hayata değer biçen adamlar arasında sıkı bir bağ var."

Pencerelerden gün ışığı sızıyor, mumların aktığı yerleri aydınlatıyordu. Ateşten sıçrayan son kıvılcım da büyük salonda gözden kaybolduktan sonra, haberci geldi. İmanı güçlü olan adamdı gelen, birtakım homurtular çıkarıyor, eliyle bazı işaretler yapıyordu. Jocelin yavaş yavaş, dikkatle kalktı koltuğundan.

"Onunla gitmeme izin verir misiniz, Peder?"

Bakıcısı kaşlarını kaldırdı.

"Birlikte gidelim o zaman."

Jocelin boynunu büktü, gözlerini bir an olsun yerden ayırmadı, hava düzeliyor gibiydi, rüzgâr eskisi kadar şiddetli değildi; hep birlikte batı kapısına doğru ilerlediler. Nefte

görünüşte hiç değişiklik yoktu, Jocelin yanındaki dilsize bir şeyler söyledi, ama yüzüne bakmamaya özen gösteriyordu.

"Göster bakalım, evladım."

Böylece dilsiz parmak uçlarında yürüyerek, onları güneydoğu sütununun dibine götürdü ve keskiyle taşta açtığı oyuğu gösterdi, sonra dönüp, yine parmak uçlarında, çekti gitti. Jocelin ne yapması gerektiğini anlamıştı. Keskinin körelen ağzını taşın içinden çıkardı ve oyuğa bir demir çubuk soktu. Çubuk taş yüzeyden içeri daldı ve gitti de gitti, bir zamanlar yeryüzünde yaşayan devlerin sütunun kalbine doldurduğu çimentoyu yararak, gıcırdaya gıcırdaya, hiç zorluk çekmeden ilerledi.

Sonra her şey bir araya geldi. Ruhunu derin sulara bıraktı ve battıkça battı, battıkça battı, her şeyim feda olsun, al beni, yık, mahvet, beni taşların arasında bir taş yap; batıyordu ve batarken bedensel varlığını da götürüyordu yanında, düştü ve dizleri, yüzü, göğsü, taşa vurdu.

Sonra meleği kanatlarını açtı ve çatal ayaklar meydana çıktı, ardından akkor haline gelmiş maşasını adamın kıçıyla başı arasına koydu. Belinden üst tarafının yandığını hissetti ve haykırdı, çünkü acıya dayanamıyordu, ama dayanmak zorunda olduğunu biliyordu. Bir ara onu kaldırmaya çalışan beceriksiz eller gördü; ama etrafındakilere sırtına dayanan ateşi söyleyemedi çünkü transept karesinin ortasında, tıpkı kafası ezilen ve yol kenarına savrulan bir yılan gibi kıvrılıp kalmıştı. Ağzından çığlıklar yükseldi, eller onunla savaştı; kargaşanın ortasındaki Jocelin, nihayet hayır dualardan birinin karşılık bulduğunu biliyordu.

Acısı hafifleyince, dikkatli ellerin onu transept karesinden öteye, kurban edildiği yerden uzaklara taşıdığını fark etti. Yatarken sırtını hissetmiyordu. Eli maşalı melek ancak bu kadarını yapabilmişti işte, ne gibi düşünceler doğurursa doğursun, ona bedeninin kabul edebileceğinin ötesinde zarar veremezdi. Tüm bunlar olup bittikten sonra, Jocelin bir sırtı olduğunu bile unutmuştu, hiçbir şey hissetmiyordu.

Onu yukarı çıkarıp yatağına yatırdılar, yattığı yerde tonozlu tavanın taş kaburgalarını görebiliyordu. Meleğin onu yalnız bıraktığı zamanlar da oldu, böylece düşünmeye fırsat buldu.

Sırtımı ona vermiştim.

Ona.

Hayır, kadına.

Sana.

Bazen gözleri yerinden fırlayacakmış gibi oluyordu ve fısıldıyordu.

"Yıkıldı mı?"

Elbise astığı kancaya benzettiği adam sabırla cevap veriyordu.

"Henüz değil."

Bilincinin kısmen de olsa yerinde olduğu bir gün, aklına bir şey geldi.

"Çok zarar gördü mü?"

"Eğer sizi kaldırmama izin verirseniz, Peder, pencereden kendi gözlerinizle görebilirsiniz."

Bunun üzerine, yastığa gömdüğü başını sağa sola sallamaya başladı.

"Ona bir daha asla bakmayacağım."

Sonra, azalan ışık yüzünden, Peder Adam'ın pencere kenarına gittiğini anlıyordu.

"İlk bakışta hiç zarar görmemiş gibi görünüyor, hâlâ sapasağlammış gibi. Ama sivri ucu biraz yana eğilmiş, arkatlı avluyu tehdit ediyor. Kule gövdesinin tepesindeki parapete binmiş. Bir de kırık taşlar var."

Bir süre sessiz kaldı. Sonra mırıldandı.

"Sonraki rüzgârda. Sonraki rüzgârda."

Kanca adam yakına geldi, yatağın kenarında eğildi ve tatlı tatlı konuşmaya başladı. Bu kadar yakından bakınca adamın bir yüzü olduğunu fark etti.

"Bu kadar telaşa gerek yok, Peder. Büyük bir kayıp, doğru, ama siz, hatalı da olsa, iman inşa etmeye çalışıyordunuz. Tüm günahlar arasında küçük bir günah bu. Hayatın kendisi çürük bir yapı."

Sonra Jocelin yastığa gömülü başını yine sağa sola sallamaya başladı.

"Sen ne bileceksin ki, Peder Sahipsiz? Sen şeylerin dış yüzünü görüyorsun. Gerçeklerden haberin yok."

Sanki Peder Adam'ın yanında duruyormuş gibi melek, günahın cezasını vermek için, bir kez daha vurdu. Jocelin kendine geldiğinde, Peder Adam hâlâ oradaydı ve sanki sözünü kimse kesmemiş gibi, konuşmaya devam ediyordu.

"İmanını hatırla, evladım."

İmanım, diye geçirdi içinden Jocelin, ne imanı? Ama aklından geçeni, bir gün belki bambaşka bir konuma yükselecek olan o adama söylemedi. Bir süre sessiz kaldı ve sonra da gülmeye başladı.

"İmanımı görmek ister misin? İşte orada duruyor, eski sandığın içinde. Sol köşede küçük bir defter var."

Biraz durup soluklandı, hemen sonra yine kahkahalara boğuldu.

"Al ve oku."

Adam biraz takırdadı, sonra hışırtılar duyuldu, defterin kapağı açıldı. Sonra Peder Adam pencerenin ışığında bir şeyler söyledi.

"Yüksek sesle mi okuyayım?"

"Yüksek sesle."

Mürekkep kahverengi olmalı, diye düşündü. O zamanlar Anselm daha gençti, Roger Mason ise bacak kadar bir velet. Kadına gelince... ve ben de gençtim, en azından daha gençtim.

Peder Adam akşamın sakin havasında sesini yükseltti.

" 'Bu göreve atandıktan yaklaşık üç yıl sonra, bir akşam küçük odada diz çökmüş, konumum dolayısıyla duyduğum

kibirden kurtulmama yardımcı olması, bana güç vermesi için Tanrı'ya yakarıyordum. Daha gençtim ve bu muhteşem ev beni bambaşka bir insan yapmıştı. Şeytani kibir beni esir almıştı...' "

"Gerçekten esir almıştı."

" 'Ama sanki sonsuz iyilik benimle birlikteydi. Gücüm yettiğince üstüne gittim, umutlandım. Binayı bir nesne olarak görmeye çalıştım, yoluma çıkan, aşılması gereken bir engelmiş gibi; kolay oldu, çünkü pencereden bakınca duvarlarını görebiliyordum.' "

Fakat Jocelin yastıktaki başını sağa sola sallamaya başlamıştı yine. Şöyle düşündü Jocelin: Bu neyi açıklar ki? Hiçbir şeyi! Hiçbir şeyi!

Hiçbir şey mi?

" 'Çatının, duvarların ince çizgilerini seyrettim, kenarlara taşan transeptlere baktım, parapetlerin aralıklarında yükselen çatı kuleciklerini gördüm...' "

"Bir hiç miydi, Peder?"

" 'Şimdi gözlerimi neden öyle diktiğimi daha iyi anlıyorum. Ama o zaman hiçbir şey bilmiyordum, diz çökmüş duruyordum, baka baka sonunda neye baktığımı bile unutmuştum. Sonra yüreğim ağzıma geldi; ya da yüreğimden bir şey koptu diyeyim. Gitgide güçlendi, gücü son haddine vardı, yükseldi de yükseldi ve sonunda canlı bir ateşe dönüştü...' "

"Doğru, yemin ederim doğru!"

" '... sonra kaybolup gitti, ama beni şaşkına çevirmişti. Çünkü orada, gökte, odanın penceresine bakan çatı kuleciğini görmüştüm; duamın taşa dönüşmüş hali karşımdaydı. Birden kan beynime sıçradı, düşüncelerimi süsleyecek basit cevaplar belirdi zihnimde, sonra kalbim yerinden fırlayacakmış gibi oldu, taşıyordu, daralıyordu, parçalanıyordu... ve en tepede, taşa oyulmuş haliyle, benim canlı bir ateş gibi hissettiğim şey duruyordu.' "

"Ya, işte öyleydi. Eğer kafanı çevirirsen sen de görebilirsin o kuleciği."

" 'Cahildim ve olup biten bana çok tuhaf görünmüştü, evlatlarım, buna bile bir anlam verememiştim o zaman, Tanrı'nın yardımı olmasaydı, bunu izleyen harikayı asla anlatamazdım sizlere. Baktıkça daha derine inip anlamaya başladım. Sanki o çatı kuleciği, koca bir kitabın kilidini açacak bir anahtardı. Sanki başka türlü bir duyuş için yeni bir kulak edinmiştim, bakmak için yeni bir göz. Çünkü tüm bina –ki genç ve akılsız olduğumdan ağzımı açıp bakakalmıştım ona– tüm bina kendini bana açmıştı. Koca bina dile gelmişti sanki. Vazife biziz, diyordu duvarlar. Sivri kemerli pencereler el çırpıp, Biz duayız, diye bağırıyorlardı. Ve üçgen çatının gösterdiği teslis... nasıl anlatsam ki? Ben evimden kurtulmaya, onu unutmaya çalışırken, o bin kat daha güçlü, bin kat daha görkemli bir şekilde çıkmıştı karşıma.' "

"Ya, ya."

" 'Telaş içinde batı kapısına koştum ve içeri daldım. Şimdi açık konuşmalıyım. Tüm binayı canlı, dua eden bir adam olarak görmüştüm. Ama içeride bina, o adamı eğitmek için zengin bir yazıyla yazılan dev bir kitaptı. Bir kış akşamıydı ve hatırladığım kadarıyla güneş batıyordu ve nef karanlıktı. Yukarıdaki kilise babaları ve aşağıdaki azizler ışıl ışıldı, günün son ışıkları onların emrindeydi; koridorlardaki tüm sunaklarda sizin yaktığınız mumlar vardı. Tütsü kokusu vardı havada ve küçük sunaklardan rahiplerin mırıltıları yükseliyordu... ama siz gördünüz! İlerledim, yok yok, attığım her adımda büyüyen ve ruhumun derinliklerinde hissettiğim hazzın peşinden sürükleniyordum, ondan korkmuyordum, ona teslim olmuştum. Buraya, transept karesine vardığımda, tek yapabildiğim durup gölgemi şu taşların üstüne düşürmekti...' "

"Şu aynı transept karesi. O zamandan beri hep yaparım aynı şeyi."

" 'Çünkü bir şekilde bilgelerle, azizlerle bir kılmıştı Tanrı beni –hayır, azizler kadar kutsal ve bilge ustalarla...' "

"Sütunlar eğiliyor."

" 'Gizli dillerini anlamaya başladım, görmek isteyen herkes için fazlasıyla sade, fazlasıyla kolay bir dil... Önümde cennetin ve cehennemin kitabı açıldı ve içinde kendi hiçliğimi görme lütfuna erdim. İçimi yine hararet bastı, sanki kalbim her şeyi bir yana koyup kiliseyi göğsümde inşa etmeye başlamıştı, duvarlar, çatı kulecikleri ve çatı, tam bir doğallık içinde ve engellenemez biçimde yükseliyordu; yeni tevazu ve bu yeni bilgiyle birlikte bir pınar fışkırdı içimden, yukarı, dışarı, ileri, alevler ve ışıkla birlikte yukarı, hiçliğe doğru gidiyor, akıl almaz bir hızla her yanı kaplıyordu ve onu inkâr etmek mümkün değildi (zaten kim onu inkâra cüret ederdi ki, kim?), anlaşılmaz, zapt edilemez, harikulade bir can pınarı, Sen'in için yanan bir ben, evet, ta kendisi...' "

"Ey Tanrım!"

" '... ve en tepede, tabii tepe uygun sözcükse, sahip olmanın insanı kibre sevk etmeyeceği bir hediye vardı. Bedenim yumuşak taşların üzerindeydi, bir anda, büyük bir dönüşüm yaşadım, her şey göz açıp kapayıncaya kadar olup bitti, günlük yaşamdan koparak dirildim. Sonunda Tanrı beni bırakmıştı; ama bana gösterdiği şeylerin hatırası, ki o olmadan yaşayamazmışım gibi dört elle sarılmıştım ona, gözlerimin önünde bir şekil buldu, bir kuleye dönüştü, yerine oturan bir taş, kitabın ortasından fırlayan taç, son dua!' "

"İnsanı mahveden, ulaşılamaz bir şey. Hiçbir şeye benzemiyor. Hiçbir şey onun yerini tutamaz."

" 'Ve nihayet ayağa kalktım. Mumlar hâlâ yanıyordu, sanki hiç erimemişlerdi, rahipler hâlâ mırıldanıyordu; çünkü her şey, dünyevi ölçülerle konuşacak olursak, bir anda olup bitmişti. Tapınağın resmini gözlerimin önünden hiç ayırmadan, doğruca nefe gittim. Biliyor musunuz, evlatlarım? Ruh maddeden tam üç kat daha gerçek! Eve

gidiyordum, Tanrı'nın gözlerimin önüne getirdiği şeyin doğasını ancak yolu yarıladığımda kavrayabildim. Bir kez daha bakmak ve kutsamak için arkamı döndüğümde, bir şeyin eksik olduğunu gördüm. Kilise oradaydı; ama duanın sonu, binanın kalbinden fışkıran kule –maddi varlığından söz edeceksek– yerinde yoktu. O an Tanrı'nın beni neden buraya getirdiğini anladım, neden bu değersiz kulunu böyle bir göreve atadığını...' "

Boğuk ses sonunda sustu. Peder Adam temiz sayfaları çevirirken çıkan hışırtıları duydu. Sonra bir sessizlik oldu. Gözlerini yumdu ve elini alnına koydu, bitkin düşmüştü.

"Bir kez daha böyle konuşmuştum. Benliğimi yok sayıp kendimi tamamen işe adadığım zaman. Kendimi feda ederek her şeyi feda edeceğimi düşünüyordum. Ne aptallık ama!"

Söz sırası Peder Adam'daydı. Ses tonu daha bir farklıydı şimdi, şaşkınlık ve kaygı dolu bir sesle konuşuyordu.

"Peki hepsi bu mu?"

"Ben seçildiğimi sanıyordum; herkesten çok seven, duygusal bir adam; özel bir göreve atanıyor."

"Her şey bunu izledi, öyle mi? Borçlar, kilisenin terk edilmesi, tüm uyuşmazlıklar?"

"O kadar olsa yine iyi. Aklının almayacağı kadar büyük bir bedel ödendi. Benim aklım da almıyor doğrusu. Kavga gürültü, kayırmalar... Görev her şeyin üstünde tutuldu. Bu arada altın nakşedildi her yanına... yok yok, tuhaf çiçekleri ve meyveleriyle dallı budaklı, karmakarışık, boğucu, yıkıcı bir bitki büyüdü onunla birlikte."

O an bitki gözlerinin önüne geldi; yapraklar, çiçekler ve fazlasıyla olgunlaşmış, çatlamaya yüz tutmuş meyvelerden oluşan bir curcuna. Neresi kökü neresi ucu belli olmuyordu ve bu bitki, yapraklar, çiçekler ve meyvelerden oluşan kargaşanın içinden fırlayan acı dolu yüzleri ve çığlıkları ne saklıyor ne de gösteriyordu; o da kendisi bastı çığlığı,

sonra da sustu. Sırtına özen göstererek yatıyor, ensesindeki ağrının üstesinden gelmek için, gözlerini tonozlu tavanın taş kaburgasından ayırmıyordu. Tek bir şey vardı aklında ve o da çok tuhaf bir şeydi.

Ben buradayım; ve burası belli bir yer değil.

Peder Adam yine konuşmaya başladı, ama bu kez sesi boğuk değildi. Ağzından çıkan sözler, bu kez taş gibi yuvarlanıyordu.

"Demek hepsi bu."

Peder Adam pencerenin önünden çekilince, içeriye daha çok ışık girdi. Şimdi daha yakındaydı ama sorusu daha anlamlı gelmiyordu kulağa.

"Bu şeyleri duyduğunuzda, onları görüyor musunuz?"

Hiçliğinde yatıyor, başını sağa sola sallayarak ağrıdan kurtulmaya çalışıyordu, sanki baş ağrısı fırlatılıp atılacak bir şeymiş gibi. Ayak sesleri pencereyi geçip gitti, neşeli bir ıslık duydu. Büyük bir sıkıntıyla bekledi, ıslık bir köşede kaybolana kadar, ıslığı dinledi.

"Ne önemi var ki?"

"Size hiçbir şey anlatmadılar mı?"

Ben ne öğrendim? Deniz kenarında kartalı gördüm uçup giderken. Bu kadarı yeterliydi. Ve bunun ardından...

"Kadını duydun. Nasıl olduğunu biliyorsun."

Peder Adam çok ateşliydi.

"Boyunlarına birer değirmen taşı bağlasalar daha iyi ederlerdi!"

Aaa, hayır, diye geçirdi içinden. Bu çok basit bir açıklama, diğer tüm açıklamalar gibi. Olayın köküne inmiyor.

Fakat Peder Adam'ın ne kadar şaşırdığı konuşmasından belliydi.

"Size dua etmenizi söylemiş olmalılar!"

Kutsal Ruh'un estirdiği coşku rüzgârı saçlarını geriye yapıştırmış, ağızlar açık, yağmur damlalarını yakalamak için değil, hosannalar söylemek için. Yan yan güldü rahibe.

"Artık çok geç."

Ama Peder Adam gülmüyordu. Onu yandan görüyordu, küçük adam ellerini göğüs hizasında kavuşturmuştu. Yatağındaki Jocelin'e bir tutam saçın arkasından, yan yan bakıyordu. Yüzünde dehşetin izleri seçilebiliyordu. Sanki bitkiyi görmüş, yanağında yapış yapış bir sülük dal hissetmişti.

"Günah çıkarttığınız rahip..."

"Anselm?"

Anselm de Anselm, diye geçirdi içinden. Hem orada hem değil; mührü gözden kaçmıyor ama. Tonozlu tavanın kaburgasıyla konuşmaya başladı.

"Sana bir şey söyleyeyim mi, Peder Adam? Çok şüpheciyim ve hepsini çok seviyorum; belki de kadının hayaleti bu yüzden bırakmıyor peşimi. Seni onlarla karşılaştıramam bile, sen çok daha iyisin –aslında onlar kadar karanlık, onlar kadar lanetli kimse olamaz– yine de benimle değilsin, yakınsın ama dallara takılmışsın. Karabüyü. Karabüyü olmalı bu; yoksa girebilir miydi kadınla adam benimle cennet arasına?"

Ama sonra adamın soluğunu çok yakınında hissetti. Gözlerini kaburgadan ayırdı, geçmişini bir yana bıraktı ve Peder Adam'ın yatağın kenarına diz çökmüş olduğunu gördü. Elleriyle yüzünü örtmüştü ve tüm vücudu yaprak gibi titriyordu. Ellerinin arasından bir çırpıda çıkıveren sözleri de, tıpkı vücudu gibi titriyordu.

"Tanrım bize merhamet et!"

Ellerini çabucak indirdi ve hemen haç çıkardı. Sonra ellerini yatağın üstünde kavuşturdu, başını öne eğdi ve bir kez daha mırıldandı. Ses azaldı, azaldı, azaldı ve sonunda kesildi.

Peder Adam başını kaldırdı. Gülümsüyordu. Jocelin bir anda, bu adamın yüzü olmadığını söyleyenlerin ne büyük bir hata yaptığını anladı. Tek sorun şuydu, orada her ne

yazıyorsa çok ince, çok narin bir yazıyla yazılmıştı ve insan tüm dikkatini ona yoğunlaştırmadığı sürece, oradaki yazıyı kolayca gözden kaçırabiliyordu; Jocelin yatalak olduğu için, bu yüzden başkasını göremiyordu zaten.

Ne yaptığının farkında değildi ama haykırıverdi.

"Bana yardım et!"

Sanki bu sözler bir anahtardı. Dudaklarından bunlar dökülürken, tıpkı Peder Adam gibi titrediğini hissetmişti. Titremek ona iyi gelmedi, sırtına ve ensesine sancılar girdi; ama o da yüreğinden kabaran ve gözlerinden taşan sonsuz keder denizinin sebep olduğu bir şeydi. Gözyaşlarını salıverdi, hatta onları dikkate bile almadı, çünkü koca bir denizle boğuşmak zorundaydı. Sonra bir el hissetti, göğsünün üstünden uzanan el omzuna dokunuyordu; diğer bir el ise, yumuşak hareketlerle gözyaşlarını siliyordu.

Bir süre sonra titremesi geçti ve gözyaşları dindi. En az gördüğü o yüz kadar yumuşak bir ses, tatlı tatlı mırıldanmaya başladı.

"Şimdi en baştan başlamamız gerekiyor. Bir zamanlar duayı her aşamasıyla biliyordunuz; ama sonra unuttunuz. Bu iyi. Duanın sıradan insanlara, günahkârlara göre olmayan birçok aşaması var. İçinizdeki iyilikti dua. En alt düzeyde sesli dua var. Buradan başlamak zorundayız çünkü ikimiz de daha çocuk sayılırız, çocuklar buradan başlamalı..."

"Peki ya *benim* duam, Peder? Tanrı'nın gözlerimin önüne serdiği yücelik?"

Sonra bir süre sustular. Kara meleğim geri dönecek, diye düşündü. Biliyorum, işaretleri görebiliyorum içimde! Vakit varken harekete geçmek gerek!

"*Benim* duam? Benim kuleme ne olacak? Peki ya okudukların?"

Bu kez farklı bir ıslaklık vardı, teninde ortaya çıkan bir ıslaklık. Alnına dökülen saçları geriye yatıran bir el hissetti; ama meleğin dönüşü onu dehşete düşürmüştü.

"Çabuk!"

"Sesli duanın üstünde başka bir düzey vardır, yine de çok sığdır, yani bize çok yakındır. Cesaret bulduğumuz, duygulandığımız, heyecanlandığımız düzeydir bu düzey. Çocuğa uslu durduğu için, ya da belki de sırf bunu yapmak hoşunuza gittiğinden, bir kaşık bal verirsiniz. Hiç kuşkusuz sizin duanız da iyi bir duaydı. Ama yeterince iyi değil."

Yatağın içinde dönüp duruyor, kaçmaya çalışıyordu. Çok derinlerden, belki de bitkinin köklerinden gelen bir şey, bas bas bağırttı onu; tonozlu tavanın taş kaburgasına, güzel ve kaygılı yüze bağırdı.

"Kulem paramparça oldu, zemininden tepesine paramparça oldu."

Sonra kara meleği ona vurdu.

On bir

BAZEN acısı diniyordu ve böylece düşünmeye fırsat buluyordu. Ne zaman gözlerini açsa Peder Adam'a aynı soruyu soruyordu.

"Yıkıldı mı?"

Ve hep aynı cevabı alıyordu.

"Hayır, evladım."

Kafasının içinde yeniden inşa ediyordu onu, ne istediğine karar vermeden önce, nasıl bir temel kazılması gerektiğini düşünüyordu.

"Katedrali yapboz gibi parça parça sökmediğimiz sürece bilemeyeceğim."

Peder Adam ihtiyarın sayıkladığını düşünmüş olmalı, çünkü hiçbir karşılık vermedi. Böylece kendi dünyasının derinliklerinde kaybolan Jocelin'in aklına ikinci bir fikir geldi.

"O zaman bile bilemeyeceğim."

Bir gün Anselm'i çağırttı ve tavanın gölgesinde uzunca bir süre onu bekledi, sonunda aklı başına geldi, yeni konumunun gereklerini hatırladı. Bir haber daha yolladı Anselm'e, ama bu kez Tanrı rızası için gelmesini istedi. Bunun üzerine Anselm çıktı geldi. Vakit öğleyi geçmişti, odaya şimdiden bir karanlık çökmüştü, çünkü doğuya ve bir pencereyle katedrale bakıyordu. Peder Adam'ın merdivenden indiğini,

onları yalnız bırakmak için dışarı çıktığını duydu, sonra da Anselm'in oturduğu koltuktan bir gıcırtı geldi. Bunun üzerine dönüp adama baktı, soylu kafayı ve geniş alna düşen gümüş saçları gördü. Ama Anselm ona bakmıyordu. Gözlerini pencereden ayırmıyor, tek söz etmiyordu.

"Anselm. Bak sonunda terk edildim, ıssız bir yere geldim."

Anselm başını çevirmeden yatağa doğru baktı, sonra sanki uygunsuz bir manzarayla karşılaşmış gibi gözlerini hemen kaçırdı. Sözleri onun yaşadıklarını yaşayan birinden beklenebilecek türden sözlerdi; yine de sert konuştu, resmiyetten ödün vermiyor, kasım kasım kasılıyordu.

"Vakti gelince her adam yaşar bunları..."

Hayır, diye geçirdi içinden Jocelin. Gerçek adamlarla böyle konuşulmaz. Beni görmüyor. Ben gerçek değilim; ama öğreniyorum.

"Deniz kenarında geçirdiğimiz o günlere geri gittim, beni yetiştirdiğin manastıra."

Anselm gözlerini pencereden ayırmadı. Taş gibiydi, insanı huzursuz ediyordu; sözleri, koruduğu resmiyeti vurguluyordu.

"Hayat neler gösteriyor insana..."

"Hayat!"

Gözlerini yumdu ve hayatı düşündü.

"Biliyorum, tabii ki biliyorum. Hayatım hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Ama en azından denedim; ben sana geldim, çömezleri sen eğitirdin o zamanlar, değil mi? Sana geldim çünkü Kutsal Ruh'un bizi seçtiğine inanıyordum."

Yine çatıya baktı. Bir kumsal ve uçsuz bucaksız bir deniz gördü orada.

"Ben sana koştum."

Anselm hareketlenir gibi oldu. Yüzünde belli belirsiz bir gülücük belirdi; ama aşağılarcasına gülüyordu.

"Köpek gibiydin, dizimin dibinden hiç ayrılmazdın."

"Başka neler hatırlıyorsun, Anselm?"

Anselm hâlâ dışarıyı seyrediyordu. Yanaklarına renk gelmişti. Sesi kısıktı.

"Neden hep yakın bir dost arıyorsun kendine, cahil bir kız gibi ne diye aranıp duruyorsun?"

"Ben mi?"

"Neden senin ergenlik sorunlarınla boğuşmak zorundaydım ki?"

Jocelin'in kafası karman çorman olmuştu.

"Ben ha? Böyle ha?"

Anselm çok kısık bir sesle, çok acı konuşuyordu.

"Bilmiyorsun ki. Ne kadar zor bir adam olduğunu hiç bilemedin ki. Seninle olmak imkânsız!"

Jocelin kuruyan dudaklarını ıslattı.

"Ben, ben kolayca sevebilen, çok sevebilen bir adamım, ya da adamdım. Sakardım."

Acısının dinmesini bekledi, biraz olsun azaldığını hissedince, tavana konuşmaya başladı.

"Senin için, Anselm. Senin yanında sakardım."

Anselm ayağa kalktı ve odanın içinde yürümeye başladı. Nihayet durduğunda, yüzü Jocelin'in gözleriyle tavan arasındaydı. Dimdik olan boynunu çevirdi, Jocelin'in gözlerinin içine baktı, sonra yine yürüdü.

"Çok uzun zaman önceydi. Belki de söylediğin kadar önemli de değildi. Hem sonra, tüm bu olanlar! Hayır. Daha fazla konuşamayacağım. Eğleniyordun, kafayı üşütmüştün. Kızgındın da. O kadar... hevesliydin ki!"

"Hevesliydim. Hepsi bu işte. Başka hiçbir şey görmedin. Hiçbir şeyi anlamadın."

Anselm bağırdı.

"Peki *sen* anlasan olmaz mıydı? Sırtımızdan inmedin, sırtımdan inmedin neredeyse bir hayat boyu!"

"Yapılacak işlerimiz vardı. En azından ben öyle düşünüyordum... şimdi ne düşündüğümü bile bilmiyorum..."

"Burası tam bana göre bir yerdi; ama efendimiz nedense başka türlü düşündü. Sonra sen çıkıp geldin, koca bir kuş gibi tepeden indin..."

"... ama beni eğitesin diye sana, çömezlerin hocasına gelmiştim ben."

"Neysem oyum. Ama seni basamakları atlarken görmek, yükseldiğini görmek, önce yardımcım, sonra diyakon, papaz; senin gibi Göklerdeki Pederimiz duasını okumaktan aciz bir adamın bu katedrale başrahip olduğunu görmek; sonra yoldan çıkmak, evet yoldan çıkmak... ne demişler körle yatan şaşı kalkar... hem bu büyük dünyanın ne kadar kudretli olduğunu itiraf etmek zorundayız, sonuçta hiçbirimiz ermiş filan değiliz ki... yoldan çıkıp mahvettik her şeyi. Bak itiraf ediyorum. Olduğum yerde kalıp çok daha iyi işler yapabilirdim. Sen beni yoldan çıkardın, ben de aciz kaldım."

"Ya sonra?"

"Sonra mı? Neden soruyorsun ki, sen de biliyorsun. İhtiyar kral öldü. Sen de daha fazla yükselemedin."

"Anlıyorum."

"Sonra bana günah çıkartmaya başladın, senin itiraflarını dinledim, kendini övmek için anlattığın her şeyi dinlemek zorunda kaldım."

Jocelin zayıf düşmüştü, kendinde değildi ama bu sözleri duyunca gözleri fal taşı gibi açıldı, irkildi.

"Sen ne biçim bir adamsın, nasıl bir rahipsin böyle!"

"Bilmen gerekirdi. Ben senin gibi bir rahibim. En az senin kadar kötüyüm. Biliyorum. Ivo'dan ne haber, Jocelin? Oğlanı katedral rahibi yaptın. Sırf babası inşaat için kereste verdi diye, öyle değil mi? Şimdi gördün mü gününü? Seninle aynı konumda. Benimle de aynı konumda. En azından senden benden az zararı dokunur. Zamanını avlanarak geçiriyor. Sen bizim için bir hastalık gibisin. Seni bir başrahip olarak caka satarken gördüğümde şu zavallı kalbimin sıkıştığı hissediyordum bazen, nefesim kesiliyordu. Bak

sana bir şey daha söyleyeyim. Şu çatıya diktiğin zımbırtı gece gündüz aklımızdan çıkmıyor ama, meclis binasında şimdi huzur ve dostluk var, çünkü sen uzaktasın, yüreğimiz ferahladı sayende."

"Anselm!"

"Toplantıda kule aleyhinde konuştuğum zaman bana ne yaptığını hatırlıyor musun? Ben hatırlıyorum, hatırlıyorum. Asla unutmayacağım. Orada, onca insanın önünde bana ne yaptın hatırlıyor musun? 'Sus artık, Anselm!' Hatırladın mı bunu? *'Sus artık, Anselm!'* "

"Burada bırakalım. Söylenecek bir şey kalmadı, gördüğüm kadarıyla yapılacak bir şey de yok."

"Bir de şu mum hikâyesi var tabii."

"Biliyorum."

"Ve son olarak, eğer her şeyi açık açık konuşacaksak, Jocelin, şu bina meselesi var."

"Artık gitsen olmaz mı?"

"Bardağı taşıran son damla oydu, bunca yılını kiliseye adamış benim gibi bir adamı inşaat işçileriyle muhatap ettin."

"Peki. Affet beni."

"Tabii ki seni affettim. Seni affettim."

"Sana yalvarıyorum. Şu ya da bu kusurumu, mum meselesini ya da hakaretlerimi affet demiyorum sana. Beni ben olduğum için affet."

"Affettim dedim ya."

"Samimi misin, Anselm? Samimi olduğunu söyleyebilir misin?"

Merdivenden ayak sesleri geldi; sonra uzun mu uzun bir sessizlik oldu.

Uzunca bir süre bir değişiklik olmadı; ama sonra dans eden insanlar geldi gözlerinin önüne, tuhaf bir danstı bu, sürekli eğilip büzülüyorlardı. Aralarında yalnızca birini tanıyabildi, Peder Adam; ve feryadı bastı.

"Yardım edin, Peder!"

Sonra Peder Adam geldi ve bir şeyleri çözmeye başladı. Çekti, çözdü, uğraştı durdu ama bir yere varamadı, çünkü her şey karmakarışıktı ve şeytani bitki her şeyin üstünü sarmış, her yere ulaşmıştı. Sonunda Jocelin sırtındaki sancıdan başka bir şey hissedemez oldu (onu ters çevirip arkasına yün doldurduklarında ise kalçasından boynuna kadar tüm sırtının alev alev yandığını hissetti) ve bu kadarı yetmezmiş gibi boğazı düğümlendi, hatıraların verdiği acıyla boğulacak gibi oldu. Peder Adam hiçbir şey göremiyordu; çok zayıf düştüğünü ve hayal gördüğünü, iradesini kaybetmemesi gerektiğini söyledi ona. Peder Adam Hıristiyan olmayan ruhların affına sığınmanın ne kadar önemli olduğunun da farkında değildi; onları anlamanın önemini kavrayamıyor, onları anlamanın imkânsız olduğunuysa kabullenemiyordu.

Tam bu noktada Jocelin, kurnazlık etmeye karar verdi, çünkü Peder Adam'dan kaçmak zorunda kalacağı günlerin yakın olduğunu biliyordu. Doğru günü bekledi; çünkü kendini iyi hissettiği günler oluyordu; güneşin parıl parıl parladığı, eski başrahibin kim olduğunu, nerede olduğunu bildiği günler. İşte böyle bir günde, Peder Adam'ın gürültüsüne rağmen derin bir uykuya dalmış gibi yaptı. Gizlice gözlerinden birini açtı ve merdivenlerden aşağı inen küçük adamın sırtını seyretti. Tüm gücünü toplayıp doğrulmaya çalıştı ve sonunda doğruldu, bacaklarını yataktan aşağıya sarkıttı ve baş dönmesinin durmasını bekledi. Duvardan destek alarak ilerledi, takkesini başına geçirdi ve pelerinini omzuna aldı. Merdivenlerden aşağıya indi, çırpı bacakları zayıflıktan tir tir titriyordu ve büyük salonda kimsecikler yoktu. Ateş yanmıyordu ve mum ışığı da görülmüyordu; pencerelerden ışık giriyordu, gelip geçen gölgelerin ardı arkası kesilmiyordu. Havada bir tazelik vardı, kabaran yüreğini sakinleştiren bir tazelik. Ocağın yanındaki yığından bir sopa aldı ve değnek etti onu kendine, ondan destek alarak dik durmaya çalıştı.

Bir süre bekledi, düşünüyordu. Arka kapıdan çıkacağım, böylece beni göremeyecek; hem taştan tokmağı da görmemiş olurum.

Kapının dışında uzun ve sık otlar arasında odun denkleri vardı. Bir koku geldi burnuna ve sırtı incinecekmiş, canı yanacakmış hiç umursamadan, odunların üstüne eğildi, yüreğinden taşan acı gözpınarlarından akmaya başladı. Bir an başının üstünde bir hareketlenme oldu ve dehşet verici bir umut doldu içine. Başını azıcık çevirdi ve gözucuyla göğe baktı. Güneşle birlikte parlayan bir melekler bulutu gördü, pespembe, altın sarısı, kar beyaz melekler; o tatlı kokuyu ışığın ve havanın coşkusu için yayıyorlardı. Yanlarında getirdikleri billur yaprakları yeryüzüne saçıyorlardı; o curcunanın içinden göğe fırlayan siyah uzun bir şey gördü. Başı dönüyordu, sanki meleklerle birlikte gökte süzülüyordu ve bir anda, gördüğü dalın bir elma ağacının dallarından biri olduğunu anladı. Duvarın dibinden fırlayıp, bulutlarla ve havaya saçılan yapraklarla bir olmuş, yere ve göğe hâkim olmuştu. Bir kaynak, bir mucize, bir elma ağacı; yine çocuk gibi ağlamaya başladı, memnun muydu yoksa üzgün mü, kendisi de bilmiyordu. Avlunun nehirle birleştiği, ağaçların suya uzandığı yerde dikilirken, gök mavisinin kanatlı bir gök yakutta billurlaştığına ve tek bir şimşek gibi çaktığına tanık oldu.

Seslendi.

"Geri dön!"

Ama kuş uçmuştu bir kere, yayından fırlayan ok gibi. Bir daha asla geri dönmeyecek, diye düşündü, bütün gün burada otursam bile. Kuşun geri döneceği düşüncesiyle kendi kendine masum oyunlar oynadı, gökten tüm ihtişamıyla süzülüp ötedeki dala tüneyeceğini hayal etti, ama kalbi gerçeği biliyordu.

"Yalıçapkını benim için dönmez ki."

Yine de, dedi kendi kendine, onu görmem bile büyük şanstı. Başka kimse görmedi. Nihayet doğruldu ve keçiyolundan avluya doğru ilerledi. Değneğinin tozlu ucunu ve yavaş yavaş hareket eden ayaklarını seyretti. Sırtında kamburu usul usul yürürken, koca bir karga gibi görünüyor olmalıyım, diye geçirdi içinden. Neden orada olmayan bir şeyi bulmaya gidiyorum? Bu bile ne kadar basit! Gitmem için birçok sebep var ve tüm sebepler birbirine girmiş. Peder Adam haklıydı. Elma ağaçları ve yalıçapkınları hakkında kuru gürültü yapmaktan başka bir işim yok benim.

Kral Kapısı'na vardığında uygun gördüğü bir kütüğün üstüne oturup soluklandı ve yere, toza toprağa baktı. Kim bilir kimler arşınlamıştı bu yolları, ne ayaklar basmıştı bu toprağa, ama yine aynı topraktı, toz pislik, bunu düşününce her şey daha da dokunaklı bir hal aldı. Gücünü toplamaya çalıştı. Değneğiyle toprağı eşeledi durdu, ta ki aşağıda suyolunda akan suyu ve içinde oynayan çıplak çocuğu görene kadar.

Onunla konuştu.

"Roger Mason nerede, evladım?"

Bak şu işe, diye geçirdi içinden, kim derdi ki bir gün benim gibi birinden ihtiyar bir adam sesi çıkacak. Ama o bunu düşünürken, çocuk suyolundan çıktı ve kaçtı gitti. Karşıya geçmek istedi ve başka yolu olmadığından, suyun içine girdi. Bir adamın bacaklarıyla karnını gördü ve onunla konuşmaya başladı.

"Roger Mason nerede, evladım?"

Yukarıdan biri tükürdü, tükürük pelerinin eteklerine geldi ve oradan da yere aktı. Hırçın bir ses cevap verdi sorduğu soruya.

"Yeni Mahalle'de."

Bacaklar kayboldu.

Bastonundan destek alarak birkaç adım attı, sağa döndü ve biraz ilerledi. Yeni Mahalle çok uzak değil mi buraya,

diye geçirdi içinden; ama mesafeyi hesap etmeye çalışırken, yürümeye mecali kalmadığını anladı. Etrafına bakındı, oturabileceği bir kütük ya da kaya aradı gözleri. Ama yoktu. Çamur sıvalı bir duvarın dibine çöktü, pelerini çıkarıp bir battaniyeye sarınır gibi sarındı ona; kalın kumaşla yüzünü de örtmüştü ve böylece çadır kurmuş gibi oldu.

Çadırın altındayken bile hissetti varlıklarını. Onlardan kurtulamayacağı belliydi. O da başını kaldırıp dışarı baktı, çocukların çıplak ayaklarını gördü.

"Roger Mason nerede, evlatlarım?"

Suyolundaki ayaklar sağa sola su sıçrata sıçrata kayboldu gitti. Ayağının dibine bir taş geldi. İyisi mi gideyim, diye düşündü, başka bir yere gideyim. Duvardan destek alarak doğruldu; derken bir anda Roger Mason'ın Letoyle'da olabileceğini hatırladı. Sağ eliyle duvardan, sol eliyle değneğinden destek alarak, sürünürcesine ilerledi; gide gide sonunda yıldızlı tabelayı ve hanı gördü, avlusunda üstüne oturabileceği bir kaya gördü. Kayanın üstüne oturdu. Nefes nefese kalmıştı, kendi kendine söylenmeye başladı: Daha fazla gidemeyeceğim, olsun en azından oturacak bir yer buldum.

"Roger Mason."

Ayaklar geldi, ayaklar gitti; sonra daha çok ayak gördü ve onlarla konuştu, tıpkı daha önce yaptığı gibi.

"Roger Mason. Roger Mason."

Sonunda öbür ayakların arasında bir kadın ayağı gördü, bir de kırmızı bir elbisenin etekleri çarpmıştı gözüne. Kadın önce çığlık attı, sonra da car car konuşmaya başladı; ama her zamanki gibi, sözlerini duymazdan geliyorlardı. Onun için üzülüyorum, diye geçirdi içinden, ama çok da değil; biraz üzülüyorum. Onca insan için ne acılar çektim, ama onunla ilgilenmiyorum. Bu da benim zayıflığım herhalde.

Eller koltukaltlarından tutup onu oturduğu yerden kaldırdı, zavallıyı ayaklarını ve değneğini yerde sürüyü sürüye çekip götürdüler. Yaklaşan bir kapı gördü, bir de ayaklarını

bastığı basamaklar; bu arada değneği de hareket halindeydi, kaldır, koy, kaldır, koy. Ardından bir kapı daha çıktı karşısına, şimdi nispeten karanlık bir yere gelmişti. Kapı ardına kadar açıktı. O başka âlemlerde gezinirken, eller onu bir köşeye bıraktı; sonra da bir duman bulutu içinde yürüyüp gittiler ve kapıyı arkalarından kapadılar. Gözlerini yumdu ve kendine gelene kadar, etrafındaki şeyler bir anlam ifade etmeye başlayana kadar açmadı.

Anlam verebildiği ilk şey bir sesti. Hırıltı gibi bir şeydi, balgam ve soluğun bir araya gelerek çıkardığı ritmik, boğuk bir ses. Kendisi açmamıştı gözlerini, bu ses onun için kaldırıvermişti sanki gözkapaklarını; ve işte orada, ocakta sönmeye yüz tutan ateşin diğer tarafında, pencerenin karşısında, buruşuk örtüleri ve uzun yuvarlak yastığıyla kocaman bir yatak duruyordu. Roger Mason yatağa uzanmıştı, dirseğini örtülere gömmüştü ve eli başına dayalıydı. Çizmeleri ayağında değildi ama giyinikti. Şiş yüzünden o gülücük eksik olmuyordu; sonra ağzını kocaman açtı ve kahkaha atmaya başladı, avazı çıktığı kadar bağırıyordu; başını daha fazla dik tutamadı ve bıraktı kendini, sırtüstü yattı. Jocelin adamın yükselip alçalan göğsünü seyretti bir süre.

Roger Mason yatağın içinde ona doğru döndü, o dönerken yatağın örtüsü biraz daha buruştu. Sonra yavaş hareketlerle, yine dirseğini örtülere gömdü ve elini başına dayadı. Pis pis sırıtıyordu, sahibini karşılayan bir köpeğe benziyordu. Yüzü terliydi. Jocelin kanlı gözlerin içine bakınca, terli yüzün birden tıpkı örtü gibi buruştuğunu gördü. Roger Mason başını kaldırdı ve ocaktaki ateşe tükürdü, ıskaladı.

"Leş gibi kokuyorsun, leş gibi."

Jocelin duyduğu sözcükleri iyiden iyiye düşündü, sonra yatağının başında gördüğü yüzlerle ilgili bir anı canlandı kafasında. Doğru olabilir, diye düşündü, doğru olabilir, belki de gerçekten öyledir. Sonra ihtiyar bir adamın sesini duydu; ama bu onun kendi aptal sesiydi.

"Doğru olabilir, Roger, doğru olabilir. Belki de gerçekten öyledir."

Roger iki dirseğinden birden destek alarak öne doğru eğildi. Tatmin olduğu sesinden anlaşılıyordu.

"Seni de ele geçirdiler demek."

Geğirdi ve kırmızı bir sıvı dudaklarından çenesine doğru aktı.

"Daha yıkılmadı, Roger. Peder Adam yıkılmadığını söylüyor. Diyor ki onu elmastan yapıp dünyanın köklerine zincirleseymişiz bile bir gün mutlaka yıkılırmış."

Yapı ustası yatağın içinde doğruldu. Sonra ayaklarını örtünün üstünden çekip yere bastı ve yalpalaya yalpalaya yürümeye başladı. Jocelin onun küfürler savurarak pencerenin camını yumrukladığını duydu. Derken bir gürültü koptu, sonra camların şangırtısı... Ustanın sözleri yankısız duvarlara çarptı.

"Yıkılacak tabii, seni ihtiyar domuz!"

"Bugün rüzgâr pek kuvvetli değil, Roger. Elmanın çiçekleri güzel güzel dans ediyor."

Usta, yine yalpalayarak, geri döndü. Yatağın kenarına varınca diz çöktü ve ellerini yatağın üzerine koydu, öfkesini yatak örtüsünden almaya çalışırmış gibi sıktı yumruklarını. Ellerini serbest bıraktıktan sonraysa yana devrildi ve yine gülmeye başladı.

"Kokun hoşuma gidiyor, Jocelin. Hatta bana iyi geliyor. Bana ne kadar iyi geldiğini fark edememişim daha önce."

Jocelin yine başka âlemlerdeydi, ama yapı ustasının sesi o âlemlere kadar ulaşmış olacak ki, karşılık vermekte gecikmedi.

"Bir yalıçapkını gördüm."

Sonra birkaç ayak daha gördü, kırmızı bir elbise, durmak bilmeyen bir çene... Roger Mason yatağına geri götürülüyordu. Ses yakına gelip Jocelin'le konuştu, sonra yine uzaklaştı ve yatağın başucuna gitti.

"Anlamıyor musun? Seni koca aptal! Onun burada olduğunu biliyorlar."

Kırmızı elbiseyle ses, odanın kapısından çıkıp gitti. Gözlerini yatağa çevirdi ama bir yükselip bir alçalan o göğüs dışında pek bir şey göremiyordu. Bir de soluk sesi vardı, çek, dur, çek, dur, çek...

"Roger, Roger, beni duyabiliyor musun?"

Soluk sesinden başka karşılık yok.

"Bir düşünsene. Ben çok büyük bir iş yaptığımı sanıyordum; peki ya sonuç? Onca emeğim yıkım ve nefretten başka bir şey getirmedi. Roger?"

Daha yakından bakmaya çalıştı, ama yukarı aşağı gidip gelen göğsün hareketi dışında görebildiği tek hareket, her soluk alışta hafifçe titreyen elin hareketiydi. O da gözlerini başka bir yöne, ocaktaki közlere çevirmeyi tercih etti. Şimdi daha bir parlak görünüyorlardı sanki, çünkü karanlık odadaki her şeyi içine alıyordu.

"Tüm insanları kutsal bir sevgiyle sevmek. Peki ya sonuç... Roger, beni duyabiliyor musun?"

Roger hiç ses etmedi, kıpırdamadı da. Sonunda Jocelin vazgeçti ve beklemeye başladı. Her solukta titreyen el zamanla hareketsizleşti, ocakta közler daha bir parlak oldu, bu arada kafasındaki kargaşaya bir anlam yüklemeye çalışıyor, derin derin düşünüyordu.

Nihayet yataktaki beden kımıldadı. Roger Mason hâlâ sırtüstü yatıyordu ve başı yastıktaydı, ama gözleri Jocelin'e dönmüştü ve ifadeden yoksun bir yüzle ona bakıyordu.

"Pekâlâ. İşte buradayız. Sen ve ben."

"İnsanın ihtiyarlayınca dertten tasadan kurtulduğu doğru değil. Dert tasa bitmek bilmiyor, sadece onlarla başa çıkmak güçleşiyor."

"Büyük sözler."

"Boş hayallerin peşinden koşarken bir de şu cadının pençesine düşmedim mi, işte buna dayanamıyorum."

"Sen delisin. Ben daha önce de söylemiştim."

"Belki de deliyim. O koca şeyle o kadar çok uğraştım ki... Yine de o kadın hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Rüyamda benimle konuştu, aslında konuşmadı da, şey, ağzı açıktı, ama inliyordu desem daha doğru, her neyse, bunu mu kastediyordu acaba? Ama baksana, konuştu mu konuşmadı mı ondan bile emin değilim. Alison onun bana karabüyü yaptığını söyledi. Bu karabüyü öyle değil mi, Roger? Başka ne olabilir ki? Hem sen de biliyorsun, o gerçek Çivi de olabilirdi. Hem hangisi gerçek hangisi sahte nasıl bileceğiz ki?"

Usta bağırdı.

"Cehenneme kadar yolun var, Jocelin! Yıkılacak işte, ben de onu beklemek zorundayım. İşimi elimden aldın, ekibimi elimden aldın, beni mahvettin. Cehenneme kadar yolun var, pis ihtiyar!"

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

"Beni ağına düşürdün. Çok yükseğe çıkardın."

"Ben de oyuna geldim. Ben de bir ağa düştüm."

Yüzünü yastığa gömen Roger'ın boğuk sesini duydu.

"Çok yüksek. Çok yüksek."

Jocelin'in kafasında her şey bir anda yerli yerine oturdu. Bir türlü iletişim kuramadığı o biçimsiz bedenle ne yapabileceğini açık seçik kavramıştı.

"Kafanı kazıdıkları için çok üzgünüm. Benim gibi köpeğin leşi çıktı mı, ağzından iyi su gelmez artık. Sapkınlık benimkisi. Ben bir sapkınlık timsaliyim."

Ayağa kalktı ve ayaklarını sürüye sürüye yatağa yaklaştı. Sonra diz çöktü, ama sırtını dik tutacak gücü bulamadı ve ellerini yere koydu. Pekâlâ, dedi kendi kendine, böyle durmamız gerekiyorsa, böyle dururuz.

"Bir gün bana şeytanın ta kendisi olduğumu söylemiştin. Bu doğru değil. Ben sadece bir aptalım. Düşünüyorum da, şey, kilerinde farelerin cirit attığı bir ev gibiyim; ellerim

lanetli benim. Dokunduğum herkese zarar veriyorum. Özellikle de sevdiklerime. Acı ve utanç içinde sana geldim, senden af dilemekten başka niyetim yoktu."

Uzun bir sessizlik oldu. Ocaktaki odunlar çatırdadı, pencerenin menteşeleri gıcırdadı, dışarıda yapraklar hışırdadı. Ellerini ve ahşap zemini seyretti. İşte buradayım, dedi kendi kendine. Elimden daha fazlası gelmiyor.

Yere bakarken bir ses duydu, sonra Roger'ın yere vuran dizlerini gördü. Roger onu omuzlarından tuttu ve doğrulttu. Yine sırtı yanıyordu, Roger'ın ona sarıldığını hissetti. Yapı ustası hıçkıra hıçkıra ağlayıp bir taraftan da küfürler savuruyor, Jocelin ise vücudunun sarsıldığını, başının sağa sola sallandığını hissediyordu. Ağlamayı bile beceremiyordu, dik duracak mecali de yoktu ve bu yüzden o sarsıldıkça usta da sarsılıyordu; sözler hıçkırıkların arasında bir yol bulmakta güçlük çekiyordu; Jocelin bir baktı ki, o da kollarını adamın boynuna dolamış, boğarcasına, sıkı sıkı sarılmıştı adama. Roger başını Jocelin'in omzuna yaslamıştı, çok geçmeden Jocelin elma ağacıyla ilgili bir şeyler zırvalarken buldu kendini, aptalca şeyler söyleyip onu teselli etmeye çalışıyordu. Tir tir titreyen adamın sırtını sıvazlıyordu. Ne kadar iyi bir adam, diye düşündü, ne kadar iyi... Her şeye rağmen iyi! Sallanan boyalı levhanın gölgesinde, işte tam burada yeni bir şey doğuyor.

Sonra Roger geri çekildi. Hâlâ ellerinden biri Jocelin'in omzundaydı, ama diğeriyle gözlerinden akan yaşları silmeye çalışıyordu.

"Çocuk gibi zırlıyorum. İçkiden oluyor. Sarhoşken çok kolay ağlıyorum."

Jocelin adamın elinin ağırlığıyla yavaş yavaş çöktüğünü hissetti.

"Beni ayağa kaldırabilir misin, Roger?"

Yapı ustası bir kahkaha patlattı. Jocelin'i kaldırdı ve sandalyeye kadar gitmesine yardım etti. Sonra geri döndü

ve yatağa oturdu. Bu arada Jocelin açıklamalar yapmakla meşguldü, çenesi durmamıştı.

"Bugünlerde sırtım çok fena, çok. Dik duramıyorum. Belim kopacak diye korkuyorum. Bazen taştan tokmağın ağırlığı yüzünden böyle olduğunu düşünüyorum ama, o sırtımda değil ki. Orada, dikiliyor işte."

"Evet orada. Dikiliyor. İçsene."

"Ben içmeyeyim. Yok yok, teşekkür ederim."

Ocağın içinde uzak bir köşede duran çalı çırpı demeti alev aldı, sarı alevler yükseldi. Gölgeler odanın içinde dans etmeye başladı. Usta testiyi kafasına dikti ve su içermiş gibi, kana kana içti.

"Elimizden geleni yaptık."

"Kulenin tepesinde her şey çok daha kötüydü. Delilik."

"Kapatalım bu konuyu."

"Bir aşağı, bir yukarı, bir aşağı, bir yukarı."

Usta bağırdı.

"Yeter, yeter!"

Jocelin kafasındaki şekilsiz şeyi gözlerinin önünde canlandırmaya çalıştı.

"Dahası da var tabii. Günü gelince yıkılacak; peki ya yamulan sütunlar, gitgide yana yatan külah, o koca taş yığını; bilemiyorum, bilemiyorum. İçimde hâlâ, nasıl desem, bir tür inançsızlık var. İkimizin istediği gibi olabilir, belki de doğrusunu yapmışızdır, beni anlıyor musun? Benim bir kız çocuğu gibi olduğumu söyledi, kendime yakın bir dost bulmadan edemezmişim; ama bunda yanlış bir şey yok ki, öyle değil mi? Ben bedenimi feda ettim. Onu ne dik tutar, Roger? Ben mi? Çivi mi? O kadın mı, yoksa sen mi? Belki de transept karesinin altında, göğsünde ökseotu tutamı, iki büklüm duran zavallı Pangall?"

Roger Mason birden durgunlaştı, öylesine durgundu ki, alevler onu sanki duvarın bir parçasıymış gibi titretme-

ye başladı. Ama odanın içinde hareket eden başka şeyler de vardı. Kara kanatları Jocelin'in yüzüne çarpıyordu. Konuşanın kendisi olduğunu bilmiyordu, ama sesi gök gürültüsünü andırıyordu.

"Yani hâlâ yapabileceğin bir şey var, Roger, evladım. Hâlâ bir şey var."

Roger Mason'ın beynine kan sıçramış, yüzü karardıkça kararmıştı. Sesi sertti.

"Bunun için geldin, öyle değil mi, Jocelin? Göze göz, dişe diş. Eğer yapmazsam, söyleyeceksin."

"Hayır! Hayır! Onu demek istemedim..."

"Anlıyorum, Peder. Böyle olacağını biliyordum."

Şimdi, kara kanatların ötesinde Jocelin'in yüzünde dehşet vardı.

"Onu demek istemedim..."

"Sana anlıyorum dedim."

"Onu demek istemedim diyorum! Kendime hâkim olamadım, bir şey zorla söyletti!"

Roger Mason kendini bıraktı, boylu boyunca uzandı yatağa.

"Rüzgâr şiddetlenince hatırlayacağım söylediklerini. Göze göz."

"Buralardan gidebilirsin. Daha gençsin."

"Bana kim iş verir ki? Benimle kim çalışır bu zamandan sonra? Her şeyi istiyorsun, öyle değil mi, Peder?"

"Tanrı her yerde. *Bunu biliyordum*... Ama başka şeyler de biliyorum. Yani aslına bakarsan, hiçbir şey bilmiyorum. Bir adamın aklı nedir ki, Roger? Tastamam bir bina mıdır? Kileri ve her şeyiyle tam mıdır?"

Sonra kadın yine odaya girdi. Kara gözlü, düşük çeneli kadın. O gittikten sonra bu kez de dışarıdan başka sesler gelmeye başladı.

"Ne var dışarda?"

"İnsanlar."

"Görüyorsun işte... eğer bilseydi; ne diyebilirim ki? Sorun şu ki, Roger, kiler biliyordu onun nasıl olduğunu –yani iktidarsız olduğunu– ve evliliği de bu yüzden ayarladı zaten. Sanırım saçlarıydı. Saçlarını görürdüm, soluk ve ince, yüze dökülen kızıl saçlar. Öteye gitmek yok tabii. Ama bir gün sütunun dibinde dikiliyordu, gözünü senden ayırmıyordu, gördüm ama görmezden geldim, Roger. Sonra bana büyü yaptı. Büyü yapmış olmalı, öyle değil mi? Ben de böyle anladım zaten ne türden bir mahlûk olduğunu; çünkü eğer biliyorduysa, kocasına ne olduğunu biliyorduysa, hatta buna razı olduysa... Bundan daha korkunç bir şey olabilir mi? Böyle bir mahlûk bana karabüyü yapmadan nasıl aklımı çeler?"

"Sen neden bahsediyorsun?"

"O kadından bahsediyorum. Onu aradım. Koşa koşa geldi yanıma, sonra da karşımda dikildi. Dizi kanadığında kendi ellerimle sardım yarasını... Peki karşılığında ne aldım? Sonra, ağıma düştüğünü anladığımda, onu görmeye çalıştım, her şeyi açıklayacaktım..."

"Sen mi?"

"Benden hiç bahsetti mi? Peki, peki, boş ver gitsin. Onu da kurban ettim. Hem de göz göre göre. Sen anla işte artık, Roger, dualarım kabul oldu. Ne korkunç bir şey! O öldükten sonra ruhu peşimi hiç bırakmadı, bana karabüyü yaptı. Bir tutam saç bile duayı mundar ediyor işte! Ölü bir kadının saçları. Ne kadar komik, öyle değil mi?"

"Komik mi!"

"Tüm sevgilerin iyi olduğu bir hayat tarzı olmalı, bir sevginin diğerini alt etmeye çalışmadığı, aksine diğerinin gücüne güç kattığı bir hayat tarzı; bana bir adamın aklı nedir anlatabilir misin, Roger?"

"İstediğini aldın. Git artık."

"Fakat bilmem gerekiyor..."

"Bunun bize ne yararı var şimdi?"

"Kafamda öyle bir kargaşa var ki. Kadını sevmiştim, anla işte, beni büyülemeden önce sevmiştim onu, kızım gibi sevmiştim. Anlıyorsun değil mi, o öldüğünde..."

"Yetsin artık. Git."

"Aynı anda üç şeyi birden söyleyebilmem için üç dilim olması gerekir. Oradaydım. Hatırlıyor musun? Tek istediğim yardım etmekti. Önceden de biliyordum işin içinde bir iş olduğunu. Yerdeydi. Başını kaldırıp baktığında kapıda beni gördü, tüm haşmetiyle bir başrahip, bir rahip, yargılayan bir çift göz. Tek istediğim yardım etmekti. Ama onu öldürdüm. Gırtlağını kesmiş kadar oldum. Onu ben öldürdüm."

Yapı ustasının ayak seslerinin yaklaştığını duydu. Yüzünde sıcak ve şarap kokan bir nefes hissetti.

"Çık dışarı."

"Görmüyor musun? Tüm bunları bilmem gerekiyor çünkü onu ben öldürdüm... ben öldürdüm!"

Usta avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı birden.

"Defol! Defol!"

İhtiyarı tutup savuruverdi bir yana. Sonra kapı açıldı, aynı eller onu ittirdi. Merdivenin basamaklarının büyük bir hızla üstüne üstüne geldiğini gördü; sonra korkuluğa tutundu, dizleri basamaklardaydı.

"Seni leş kokulu ihtiyar!"

Başını sıyırıp geçen testi duvara çarptı ve paramparça oldu. Elleri ve ayakları onu aşağıya, kaygan yola götürdü, aşağıya vardığında, yapı ustası hâlâ bağırıyordu.

"Umarım derini yüzerler!"

Ama ustanın sesi bir sesler kasırgasının içinde kaybolup gitmişti; bağırış çağırış, kahkahalar, sanki bir av curcunası. Duvardan destek alıp ayağa kalktı, ama dört bir yanını saran seslerle birlikte eller, ayaklar ve donuk yüzler geldi gözlerinin önüne. Karanlık bir sokak gördü ve oraya gitmeye çalıştı, gücünü toplayıp o tarafa attı kendini; bu

hamlesiyle birlikte sırtı çıplak kaldı. Dikişlerin söküldüğünü duydu; yerde yatamıyordu, çünkü o yatar yatmaz eller onu kaldırıyordu. Sesler hırlamalara ve ulumalara dönüştü. Etrafında ağız aramasına gerek yoktu, çünkü sesler kendi ağızlarını yaratıyorlardı; sivri dişleri gösteren salyalı ağızlar.

"Evlatlarım! Evlatlarım!"

Şamatanın ardı arkası kesilmedi; bir öfke ve nefret denizi. Eller kayboldu ve geriye ayak bilekleriyle ayaklar kaldı. Her şeyden öte, Ivo ve arkadaşlarının tazılara bağırdığını duyduğunu düşündü.

"Hoşt! Hoşt! Hoşt!"

Yüzükoyun yatıyordu, yerde, çamur pislik içinde, önünden geçen bacakları ve açık bir kapıdan gelen ışığı seyrediyordu.

Sonra sessizlik her yeri kaplamaya başladı. Bacaklar yavaş yavaş kayboldu. Sessizliğin ortasında yeni bir ses duydu; bir kadın sesi.

"Ey kutsal Meryem! Şunun sırtına bir baksanıza!"

Ayaklar daha bir telaşlıydı şimdi. Gözlerinin önünden gelip geçiyorlar, durmadan hareket ediyorlardı, telaş içinde sağa sola koştururken bazen taşların üzerinde kayıyorlardı. Işık veren kapı büyük bir gürültüyle kapandı.

Bir süre orada öylece kaldı. Titriyordu. Sonra kımıldamaya başladı, sürüne sürüne duvara doğru ilerledi. Çıplağım, dedi kendi kendine; olacağı buydu zaten. Duvara tutunup ayağa kalktı ve duvar dibinden hiç ayrılmayarak, yukarı sokağın fenerlerinin donuk ışığına doğru gitti. Tökezleyip düştüğü de oldu, suyoluna düşecek gibi oluyor ama hemen toparlanıp yoluna devam ediyordu; ama öyle bir an geldi ki tökezledi, düştü ve dengesini sağlayamadı, aşağı yuvarlanıverdi. Şimdi göstermeliyim kendimi, diye geçirdi içinden ve tırmandı. Karanlık yolun yukarı sokakla birleştiği yerde düştü ve bir daha da kalkmadı. Sırtına örtülen battaniyeyi hayal meyal hatırladı sonradan, Rachel'in elbisesinin etekle-

ri ve Peder Adam'ın sandaletli ayakları da belli belirsiz bir iz bıraktı zihninde. Eller artık nazik davranıyordu. Bir ses yine gevezelik etmeye başladı, bir başladı mı susmak bilmiyordu, suyolu kışın bile daha sessiz olmalıydı. Sonra kara bulutlar arasında kayboldu.

On iki

GÖZLERİNİ açtığında karşısında yine tonozlu tavanın taş kaburgası vardı. Taşlar hiç değişmemişti, ama o şimdi başka bir tür hayat yaşıyordu. Bedeninin üstünde havada asılı kalmış gibi hissediyordu kendini, bazen tüm gücünü yitiriyor, hafifliyor, karşı konulamaz bir akıntıya kapılıp gidiyordu; kalbini aptalca bir korku sarıyordu. Bu hafifliği genelde bir boşluk izliyordu. Sonra yine bedeninin üstünde bir ağırlık hissediyor ve neler olduğunu hatırlamaya çalışırken, bilinci yavaş yavaş geri geliyordu. Başını kaldırıp bedenine bakıyor ve söz söylemeden, kendi kendine soruyordu.

Ben neredeydim ki?

Yine sözsüz gelen cevap hiç gecikmiyordu.

Hiçbir yerde.

Acı bir şeyler içiriyorlardı ona, haşhaş gibi bir şey herhalde; her neydiyse verdikleri, Jocelin onu içtiği zaman havada, yataktan hiç kalkmayan bedeninin üzerinde süzüldüğünü düşünüyordu. Bazen gözlerinin önüne yüzler geliyordu, yüzlerden biri ona içeceği verenin yüzüydü, diğeri de gözünü ondan hiç ayırmayan Peder Adam'ın yüzü. Boşlukların büyüklüğü hakkında bir fikri yoktu, ağırlığın altında ezilmesi ya da havada süzülmesi ne kadar sürüyordu, ondan da haberi yoktu. Tonozlu tavanın kaburgalarına vuran gün ışığı yerini göz açıp kapayıncaya kadar karanlığa bırakıyor,

ama Jocelin bu işe hiç şaşmıyordu. Bazen aşağıdaki mekanizmanın varlığını daha güçlü bir biçimde hissediyordu. Mekanizma kaburgaların bir gerilip bir serbest kalması üzerine kurulu bir düzenin devamlılığını sağlamakla yükümlüydü ve işini aksatmıyordu, ama güçlük çektiği belliydi; hele bir de kalp vardı ki, kanadı kırık bir kuş gibi çırpınıp duruyordu. Görevliler önemli bir iş için yanına gelip vücuduna dokunmaya başladığında, Jocelin bedenine geri dönüyordu. Bir keresinde iki görevlinin arasında geçen konuşmaya kulak misafiri oldu; ama yalnızca son birkaç sözcüğü anlayabildi.

"Sırtı ve beli harap olmuş, gitgide çürüyor..."

Sonra bir sessizlik ve: "Hayır. Şuraya bir baksanıza. Kalbini görüyor musunuz?"

Ama zamanının çoğunu bedeninin üstünde havada asılı kalarak, ya da boşluklarda geçiriyordu. Bir düşünce bazen bir asır bazen bir an sürüyordu. Hiçbir anlam veremediği görüntüler geliyordu gözlerinin önüne. Neredeyse hiç konuşmuyordu, çünkü konuşmak ona çok zor, çok karışık bir işmiş gibi geliyordu; dudaklarını kıpırdatacak güç bulsa bile tek söz etmiyordu. Bedeninin ona kurduğu tuzaklara düşmek istemediğinden ve bir köşede pusuya yatmış bekleyen boşluklara fırsat vermekten çekindiğinden, susuyordu. Yine de sisler arasında birkaç asır geçirdikten, tavanı uzun uzadıya inceledikten sonra tüm gücünü topluyor ve tüm varlığını önüne taştan duvar örülen ağzına itiyor, taşları parçalıyor ve nefesiyle adeta vücut bulan bir söz sarf ediyordu.

"Yıkıldı mı?"

Sonra Peder Adam'ın şefkatli yüzünün yaklaştığını görüyordu. Tatlı bir tebessümle birlikte geliyordu cevap.

"Daha değil."

Mavi gözleri inceliyordu bir süre, tatlı tebessümle birlikte hafifçe gerilen dudakları ve gamzeleri seyrediyordu. Yüz görüş alanından çıkıp gittiğinde, sırada ne olduğunu düşü-

nürken buluyordu kendini; taş kaburga, bir de gelip yüzüne konan, kendi küçük işiyle meşgul olan bir sinek.

Bir an geldi mezarını düşünmeye başladı ve uğraştı didindi, dilsizi yanına çağırttı. Ona ne istediğini anlatabilmek için çok uğraştı. Hatta bir ara yine bayılıp gitti, ama sonra kendine geldi ve baktı ki sonunda dilsize derdini anlatmayı başarmış. Başı arkaya düşmüştü ve ağzı açıktı; bir deri bir kemik kalmış, etten ve her türlü süsten arınmıştı. Yaşayan bir ölü gibiydi yatağında. Çarşafı tutup avucunun içinde buruşturdu ve eller sonunda ne istediğini anladı. Genç adama göstermek için soymuşlardı onu; zavallı adam gördüğü manzara karşısında öyle bir tiksinti duymuştu ki, bir an bile tahammül edememiş, kendini bir yana atıvermişti. Jocelin de bu arada yine başka âlemlere dalıp gitti. Bir iki asır sonra genç adam gözden kayboldu. Tonozlu tavanda bir sinek bacaklarını temizliyordu.

Bir keresinde mumlar gördü, mırıltılar duydu ve vücuduna yağ sürüldüğünü hissetti. Merasim devam ediyordu ama o yine hafifleyip bedeninden çıkmış, havada süzülüyordu; bir ara yine bir boşluk geldi. Sonra kendine geldi ve yine havada süzülmeye başladı, ama bu kez farklı bir şeyler vardı. Rüzgârın ve yağmurun sesini duyuyordu, pencerenin camını döven yağmur damlalarının sesi kulaklarında yankılanıyordu. Sonra kileri hatırladı, farelerin cirit attığı o kileri; öyle bir telaşlandı ki soluk soluğa kalan bedene geri döndü bir anda.

"Mason. Roger Mason."

Yüzler yüzüne yaklaştı, fal taşı gibi açtıkları gözleriyle baktılar ona ve uzun, anlaşılmaz cümleler kurarak bir şeyler anlattılar.

"Roger Mason!"

Sözler ve aklındaki düşünceler bir anda soluğunu kesiverdi. Göğsü inip kalkmaz oldu ve Jocelin dehşete düştü, tüm vücudu kasıldı. Eller onu yatağın içinde doğrulttu ve işte şimdi oturuyordu.

Sonra onu yine sırtüstü yatırdılar, gözlerinin önünde yine o alışıldık manzara vardı; gün ışığının çizgi çizgi farklılaştığı taş kaburga.

Ben neredeydim ki?

Ama gün ışığıyla gözlerinin arasına bir yüz girdi. Biri ona doğru eğilmişti ve titriyordu, gözlerine kan oturmuştu; salınan kara bukleler ihtiyar yüzü okşuyordu ve bir de durmadan açılıp kapanan bir ağız vardı. Kadının sesi öfkeliydi, üslubunda saldırgan bir hava vardı ve bu yüzden Jocelin kadının sözlerine bir anlam veremiyordu. Takip edemiyordu ki bir anlam verebilsin.

"Ambarda soğanlarla bir buğday çuvalının arasında nasıldı bir görseydin..."

Bu kadın da bir gün ölecek miydi acaba? Böyle bir can kopabilir miydi acaba bedenden? Bu kadının çenesi insanı yer bitirir, diye geçirdi içinden, yine de iyi bir kadın.

"... yerde bebek gibi emekliyordu. İp daha boynundaydı, ipin öbür ucunda kırık bir kalas vardı. Hep söylerdi zaten, işinin en zor tarafı dayanma gücünü hesap etmek, ama Tanrı biliyor ya..."

Tanrım, dedi Jocelin içinden, zihninde her şeyi küçücük görüyordu şimdi, Tanrım! Eğer zamanı geriye alabilseydim, Tanrı'yı insanların arasında arardım ve bulurdum da. Ama şimdi büyü saklıyor onun yüzünü.

"Ateşin karşısında oturup duruyor, boynu hep bükük, hem kör oldu hem de sağır... her şeyiyle ilgilenmem gerekiyor, her şeyiyle! Beni anlıyor musun? Bir bebekten farkı kalmadı!"

Hiç oralı olmamıştı ama Peder Adam'ın ellerinin kadını uzaklaştırdığını gördü; kadının odanın içinde hıçkıra hıçkıra ağladığını duydu. Sonra merdivenden ayak sesleri geldi. Yine başka âlemlere daldı ve Roger Mason'ın ifadeden yoksun yüzünü, çimlerin üstünde oynayan çocukları, katedralde nöbet tutan Pangall'ın iki büklüm duran bedenini

gördü. Kulenin biçimsiz katlarını, dağılan hantal sekizgenleri gördü. Ağırlığı hissedebiliyordu.

Yeter artık, dedi kendi kendine, yeter artık. Onlar için üzülemiyorum. Kendim için bile üzülemiyorum.

Odanın içinde bir mırıltı vardı, sonra bir şangırtı duyuldu. Peder Adam'ın yüzü yine yakına geldi. Jocelin oynayan dudakları seyrederken, Peder Adam bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Ama ona kulak asmadı, o kadar bitkindi ki.

Mavi gözlerini kırptığını gördü. Gözkapaklarının çevresindeki deri gerildi ve gevşedi. Dudaklar bir kez daha açıldı ve kapandı. Jocelin'in kıpkırmızı olan kulakları bu kez, ağızdan çıkan söz tavana doğru süzülüp yok olmadan önce, sözü yakaladı.

"Jocelin."

O andan sonra, ecelinin kapıda olduğunu kendisi de biliyordu. Ölmek ona yiyip içmek ve uyumak kadar doğal görünüyordu. Yer içer, sonra da uyursun, diye geçirdi içinden.

Bu son düşünce ona bir tür bağımsızlık getirmişti ve bu yüzden düşünceleri, boyunduruğundan kurtulup kaçan bir at gibi, özgürlüğün tadını çıkarmaya başladı. Son saati yaklaşırken, cadının büyüsünün bozulup bozulmadığını düşündü; ve yıldızların arasında, yıldızlarla birlikte parıldayan bir tutam saç gördü; dev kule saç tutamına uzatmıştı başını. Hepsi bu, diye düşündü, zamanım olsa açıklardım. Sonra Peder Adam'a bir şey söyledi.

"Berenike."

Tatlı tebessümün yerini merak ve kaygı dolu bir yüz ifadesi aldı. Sonra o ifade de kayboldu.

"Aziz Berenike mi?"

Onca zayıflığına rağmen kendini savunmaya çalışıyordu ve kafasında her şey birbirine girmişti. Göğsü daraldı çünkü gülmeye çalışıyordu; birden bir korku aldı içini, bu korkunun da etkisiyle tıpkı bir ip cambazı gibi dengede durmaya, hayatta kalmaya çalıştı; birden içinde Peder

Adam'a karşı bir sevgi, bir sıcaklık uyandı ve ona bir şey vermek istedi. Dengesini sağladıktan sonra ona söyleyecek bir sözü daha vardı.

"Aziz."

Ölüm hayattan daha normal göründü ona. Sönmeye yüz tutan bir ateşin son alevi gibi titreyen, telaşı bir türlü dinmeyen şu zavallı kalpten daha anormal ne olabilirdi ki?

"Jocelin."

Bu benim ismim, diye düşündü ve meraklandı, uysal gözlerle baktı Peder Adam'ın yüzüne, çünkü Peder Adam da ölüyordu; yarın başka bir ses, yine çocukla konuşur gibi yumuşak bir ses tonuyla bu kez de "Adam" diyecekti. Ne kadar yükseğe tırmandığının bir önemi yoktu. Günü gelince o pürüzsüz alnın parşömenine üç kez vuracaklardı gümüş çekiçle. Sonra zihni yine darmadağın oldu, düşünceleri başıboş kaldı ve tepeden tırnağa parşömene sarılı olan Peder Adam'ın ne kadar acayip bir yaratık olduğunu gördü; yer yer gerilen ya da katlanan bir parşömen... O yüzle arasına bir rüya girdi, aniden tüm insanları çırılçıplak gördü, uzuvlarını saran açık kahverengi parşömenden yapılmış gibi görünen yaratıklar... Ayaklarının altında hayvan derileri, sarındıkları tabakaların içinden çıkmadan sağda solda gezindiklerini ya da hoplayıp zıpladıklarını gördü. Bu görüntüyü, hiçbir zaman dudaklarından öteye geçmeyecek sözlere sığdırıp arkasında bırakmak için çok çaba sarf etti ve sonunda yine soluk soluğa kaldı.

Sırf kibir şu insanların cehennem umudu. İyi niyet diye bir şey yok. Tanrı'nın nerede olduğunu Tanrı'dan başka kimse bilemez.

Kollar onu yatağına geri yatırdı. Sonra yine bir boşluk. Derken büyük bir telaş içinde kendine geldi ve hiçliği gördü.

"Şimdi Jocelin, seni cennete yolcu edeceğiz."

Cennet, dedi Jocelin kendi kendine, telaşı daha üzerinden atamamıştı, beni bağlayan sen, yarına kadar ölümü

yaşamayacak olan sen, cennet hakkında ne biliyorsun ki? Cennet, cehennem ve araf insanın cebinde sakladığı ve ancak bayramlarda çıkarıp taktığı mücevherler kadar parlak ve en az onlar kadar küçük. Bu gri bulutlar kim bilir kaçıncı ölümümden haberdar ediyor beni. Hem bir elimde oğlum bir elimde kızım olmadığı sürece, ha cennete gitmişim ha cehenneme, ne fark eder ki?

Uzlaşma?

Bir taş tokmağı dört insanla takas ettim.

O an, havaya dişlerini geçirip tutunması gerektiğini anladı. Kollarına yapışan eller onu kaldırıyordu, böylece emek sarf etmesine gerek kalmadı, göğsüne kendiliğinden hava doldu. Havayla birlikte tüm telaşı da çıkıp gitti ciğerlerinden, yine de yanından ayrılmadı.

Telaşın içinden ona bakan bir çift göz vardı. Gözlerden başka sağlam bir şey yoktu etrafında ve Jocelin o gözlerin önünde yıkılan bir bina gibiydi. Gözler içine işliyordu, göze göz, her göze bir göz. Daha sıkı ısırdı havayı. Hayatta ona bakan gözler dışında sağlam bir şey kalmamıştı. Baktı ve bakışlarıyla tutundu o gözlere.

Gözler kayıp gitti.

Açık pencereden içeri ışık giriyordu. Ama ışığı kesen bir şey vardı. Bu şeyin etrafını göğün mavisi sarmıştı. Bu şey sessiz ve hareketsizdi. Ama sessiz çığlığıyla gökkubbenin tepesinde bir noktaya doğru kaldırmıştı başını. Bir kız çocuğu gibi ince ve narin, ışıl ışıldı. Kızıl bir şeyin tohumundan büyümüştü, su gibi akıyordu; göğe akan bir çağlayan. Bu öyle bir maddeydi ki, her bendi yıkan sevinç şelaleleriyle sonsuzluğa doğru akıp gidiyordu.

Camdan giren ışık gözlerinin önünde billurlaşınca bir telaş aldı zavallıyı, kaskatı kesildi. Heyecanını ve şaşkınlığını ne telaş ne de kör gözleri bastırabiliyordu.

"Şimdi... işte şimdi gerçekten hiçbir şey bilmiyorum."

Ama kollar bu dehşeti ve şaşkınlığı bastırıyor, bastırıyor, bastırıyordu. Şimşek gibi çakan hatıralar karanlığı yarıp geçti. Taşlarımız haykırıyor.

"İnanıyorum Jocelin, inanıyorum!"

Dehşetli bir sevinç nedir, dehşet ve sevinç nasıl bir araya gelir, neden birleşir; bu şimşekler neden, korkunç bir biçimde bastıran bu karanlığın içinde, suyun üstünde uçan bir mavi kuş gibi salınmak neden?

"Bir uzlaşma işareti..."

Rüzgâra karşı bir yalıçapkını gibi uçmak, çırpınmak, haykırmak, anlaşılmaz ve sihirli sözleri geride bırakmak için çığlıklar atmak...

Tıpkı elma ağacı gibi!

*

Jocelin'in üstüne doğru eğilen Peder Adam hiçbir şey duyamadı. Ama ihtiyarın dudakların kıpırdadığını gördü ve bunu sessiz bir çığlık olarak yorumladı: *Tanrım! Tanrım! Tanrım!* Tüm iyi niyetiyle kutsal ekmeği aldı ve ölünün ağzına koydu.